OF FINALLY MARCINIS LIBRA TRES.

MEM, HO Sammio Scifiqui. Br. Pandoxa: & de AMICITIA:

INDICE IN FINE libri adiunco.

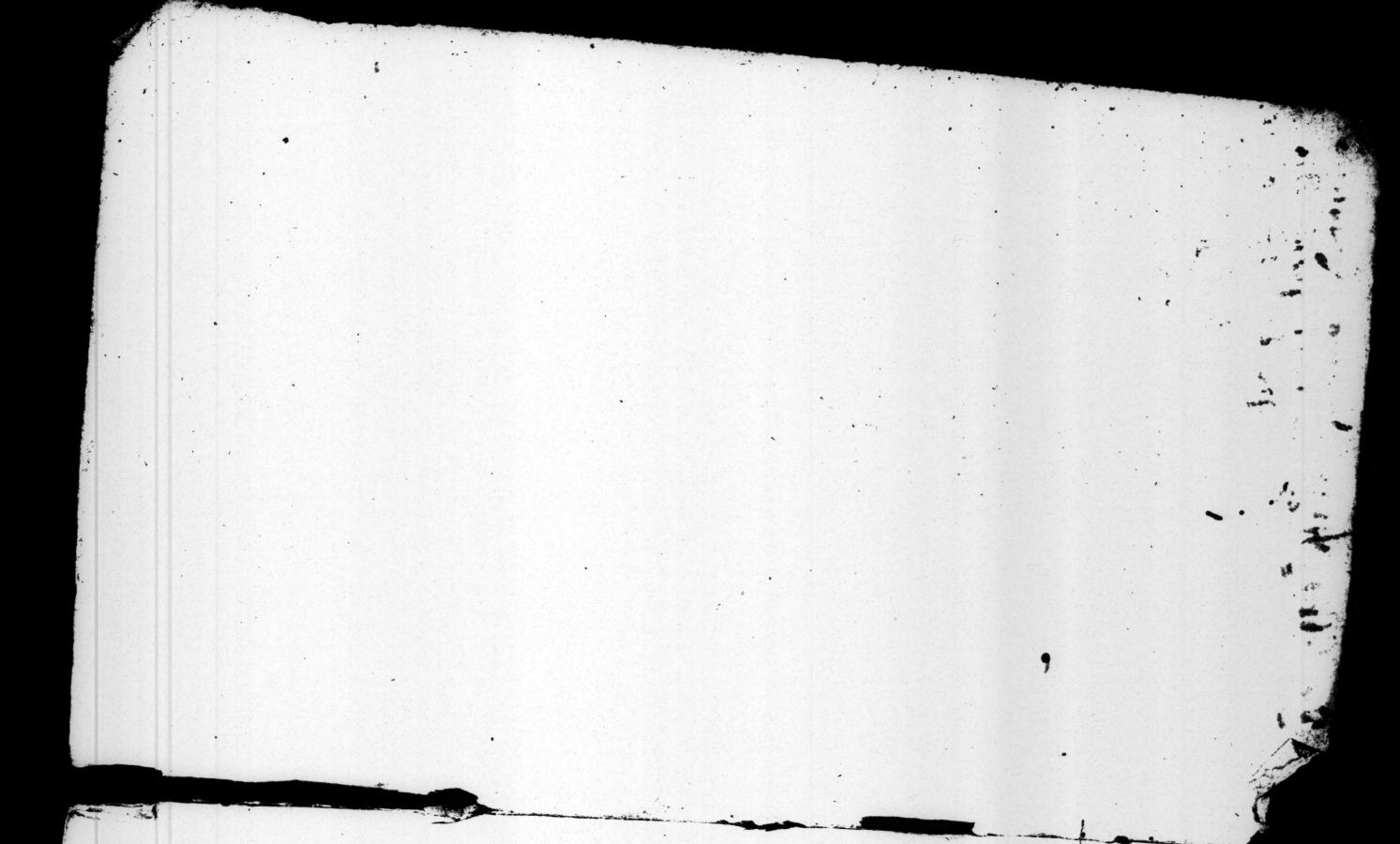
NIA, VARILI exemplaribus diligen-OPTIM

ix typographeio Societatis Stationario-ימחי LONDINI

Cum Priniegio.

Personal Sand

M.T. CICERONIS DE OF-AD MARCUM FILIUM.

. Argumentum per D. Erasmum Roterod.

onis virtutes cum Philosophie sciencia coniungat. Deinde piam studio sese addicat, sed Graca cum Latinis, es oratiquè eum reddat attentimmem, banc, que de officies ell, phiquoque naturans subuerterins. Pyrrho, & Herillus, tollentes rerum delectum, officy quem officia omnia referuntur, constituerint : quum Epiicos potissimum sequi, quod hi vel optime boni finem, ad pateat, velquedbæc una sit philosophis omnibus inter se dat, vel quod vsus eins ad omnem vita rationem latissime losophia partens, duobus potifinum nominibus commencurus voluptate metiens summum bonum, atque Aristo, communis : Postremò, testatur se in hac disputatione Sto-Ciceronem filium (no bortatur exemplo, ne simplici cui-

Vanquam te, Marce fili, annum iam thoritatem, & vibis, quorum alter thenis, propter fummam & doctoris audientem Cratippum, idque Aceptis, institutique philosophiæ, abundare oportet præ-

ipse ad meam vtilitatem semper and Græcis Latialiquantum le arbitrentur adepros, & ad dicenduir, modo Græcarum literarum rudes, sed etiam docti attulimus adiumentum hominibus nostris, vt non faciendum, vt par fis in vtriusque orationis facultana coniunxi, neque id in philosophia Clum, sed etiam in dicendi exercicatione feci, idem tibi censeb Quam quidem ad rem, nos (vt videmur)magnu

Triplex atgumentum, a nem loci & doctoris,

au-

toris:iudici-Dicere ota-Philotophi

M. T. Cheeronis

quantum proficias, non poenitebit. Sed tamen nodiu voles : tam diu autem velle debebis, quoad te principe huius gratis philosophorum, & disces quam & ad iudicandum. Quamobrem disces tu quidem à

ijdem & Peripa Grant. olim Academici Academicus & cgo-qui cos lequeris,

hi assumo, wideor id meo iure quodammodo vendicare. Quamobrem magopere te hortor, mi toris proprium, aptè, distinstè, ornatéque dicere (quoniam in costudio ætatem consumpsi) si id migendis nostris efficies pleniorem. Nec verò arroganter hoc dictum existimari velim. Nam philosolumus) de rebus ipsis vtere tuo iudicio (mihil enim phandiscientiam concedens multis, quòd est Ora-(quoniam vtrique & Socratici, & Platonici esse vo-

studiosè legas. Vis enim dicendi maior est in illis:

Philosophia libros, qui iam se illis fere æquarunt,

ro, ve non solum oraciones meas, sed hos ctiam de

philosophādi defuit. Demostheni studium Plaexercitatio: Demetrio Inv schdor

que suo studio delectatus, contempsit alterum. Sed modo de Aristotele, & Isocrate iudico, quorum vterset, ornate splendidéque facere potuisse. Eodémque mè potuisse dicere : & Demosthenem, si illa quæ à Platone didicerat, tenuisset, & pronuntiare voluis. rum sit iudicium : vtrumque certe secuti sumus. E. dicendi tractare voluisset) grauissime, & copiosissquidem & Platonem existimo (si genus id forense Nos autem quantum in vtroque profecerimus, aliotamen, vt Theophrasti discipulum possis agnoscere. disputator subtilis, orator parum vehemens, dulcis Demetrius Phalerius in hoc numero haberi potest, cendi, & hoc quietum disputandi genus : nisi forte nere laboraret, sequereturque & illud forense ditum orationis genus. * Et ideò, quod nemini video Græcorum adhuc contigisse, vt idem vtróque in gesed hoc quoque colendum est æquabile, & tempera-

retem philointer Aritto-

Orric. Lib. I.

phis disputata, latissime patere videntur ca, quæ de plosasententia est. Qui tamen haberent jus suum niam Aristonis, Pyrrhonis, & Herilli iampridem exrum, & Academicorum & Peripateticorum : quonature tradi possunt, nist aut ab ijs, qui solam, aut ab alio locodisputara. Hæ disciplinæ igitur si sibi contendam. Itaque propria est ca præceptio Stoico-1)s qui maxime honestatem propter se dicant sentane æ esse velint, de officio nihil queant dicere-Neg; vlla officij præcepra firma, stabilia, coniuncta tu, vt res disputatione no egeat, sunt tamen a nobis dolorem fummum malum iudicans, aut temperans posits, nec institiam, nec liberalitatem. Fortis verò, turæ bonitate vincatur, fit, vt neque amicitia colere iunctum, idque suis commodis, non honestate inctitur: hic si sibi ipse consentiat, & non interdum nanibus, officium omne peruertunt. Nam qui summu agas quid, neque si cum altero contrahas, vacare of o modo potest. Que quanquam ita sint in prompvoluptatem summu bonum statuens esfecerte nuldisciplinæ, quæ pro positis bonorum & malorum fiphilosophum se audeat dicere? Sed sunt nonnullæ dem questio communis est omnium philosophorum. omnis, & in negligendo, turpitudo. Atque hæc quificio potest: in cóque colendo, sita vitæ est honestas rensibus, neque domesticis in rebus, neque si tecum officijs tradita ab illis, & precepta funt. Nulla enim grauissimum. Nam cum multa sint in Philosophia & grauia, & vtilia accurate copioseque a philosobonum sic instituit, vt nihil habeat cum virtute con-Quis est enim qui nullis officij præceptis tradendis & ætati tuæ ellet aptillimum, & authoritati meæ cum statuissem aliquid hoc tempore ad te scribere, sophum & & multa posthac, ab co exordiri volui maxime, quod

Hocratem

fona vtriuig: vulltate & officia a per-Commendat

notal-

reliquissent, vt adossicij inuentione aditus essetsequimur igitur hoc quidem tempore, & in hac quæstione potissimum Stoicos, non vt interpretes, sed, stro, * quantum quoque modo videbitut, haustevt solemus, è sontibus corum, iudicio arbitrioque no-

quantocun-

one Lyfix

notauit Su-

crates in

que modo. Ide in orati-Phædro Plaquæ à ratione suscipitur de aliqua re institutio, debet à definitione proficisci, vt intelligatur quid sit id, de D'Lacet igitur, quoniam omnis disputatio de offi-L cio futura est ante definire, quid sit officiu: quod la Panætio prætermissum esse miror. Omnis enim

quo disputetur.

.conis.

fectum vocant, efique cum fine boni coniucium, neque in plici quidem verbis, sed re eadem. Facit autem ex Stoico. terat in genere desiriri commode, divisione explicat, durum sententia duo genera officiorum. Alterum, quod perquenquam præterquam in sapientem competit. Alterum positum reddere, persecti sit ossicu; depositum reddere, im-persecti: cum recte nisi sapiens nemo reddat, reddant and malum, sed ad vsum aliquem vita sumitur: vt recte desecundum pracepta: vi bene administrare rem, ad inchpatem simul & stulti. Dinus antem Ambrosius prioris generis esse putat, que secundum consilia funt; posterioris, que tum officium pertineat : erogare in pauperes, ad perfecti. rum, quod pesitum est in preceptis, quibus in omnes partes vius vitæ cofirmari possit. Superioris, generis Quoniam non est simplex offuy vocabulum, neque po-Mnis de officio duplex est quæstic. mus est, qued pertinet ad finem bonorum : alte-Vnum gc-

Dinisio Of

rum præcepta traduntur, ca quanquam pertinent

quæ sunt generis eiusdem. Quorum autem officio-

fint? Nunquid officium aliquid alio maius sit?

huiusmodi exempla sunt : omniane officia perfecta

quod sit, id perfectum officium esse definiant. Radiner vocant. Dræci zanidona: hoc autem Commune, quod ij sit, ratio probabilis reddi possit. dentur : de quibus est nobis his libris explicandum. magis ad institutionem vitae communis spectare vidium autem officium id esse dicant, quod cur factum quoddam officium dicitur, & perfectum. Perfectum, Atque etiam alia divisio est officij: nam & medium ad finem bonorum, tamen id minus apparet, quia Atque ca sic definiunt, vt rectum hoc autem Commune, quod ij

Que in diligendis rebus deliber andi ratio.

ad facultates rerum atque copias, ad opes, ad potenac quo considerando sæpè animi in contrarias senan turpe, dubitant, id quod in deliberationem cadit: nus est, cum pugnare videtur cum Honesto, id quod tiam, quibus & se possint inuare, & suos conducat consultant ad vite commoditatem, incunditatemq3, tentias distrahuntur. Tum aute aut inquirunt, aut ram cogitandi. Hac diuissione (cum præterire aliquid maximum vitium in diuidendo sit) duo prævidetur esse vtile. Cum enim vtilitas ad se rapere, in rationem vtilitatis cadit. Tertium dubitandi geid nec ne, de quo deliberant. Quæ deliberatio omnis an turpe sit, deliberari solet: sed eriam duc bus propotermissa sunt. Nec enim solum vtrum honestum, hatur deliberando animus, afferátque accipitem cu-Riplexigitur est, vt Panetio videtur, consilij capositis viilibus, vtrum viilius. Ita quam ille triplice sitis honestis, vtrum honestius. Itémq; duobus prohonestas contra reuocare ad se videtur, sit vt distrabere reperitur. Primumigitur est de Honesto, sed putauit esse rationem, in quinq; partes distribui depiendi deliberatio. Nam honestumne factu sit, dupli-

comparation non modò in omnes partes fuaforij s'ed etiam in plera sque indicialis incidir generis. Partitio totius quas flionis de-officijs.

sum bonum a natura proficifci putant, & bot ipsum effe cula addiderit: quibus accedete industria, uc vsu, ad felidocet, que semina nobis natura inseuerit, quequadminibeate vinere, secundum naturam vinere commemorant sequensest appetitus cort, que incolumitati sunt amica, citatem, què referuntur omnia, proficiamus. re natura est hominit chi pecudibus commune, vocatura; loco, omni animanti ftudiŭ tuendi sui indidit, id qued iufuga eorum, que noxia: Verum homini, quonia non solum e corpore constat, sed etiam ex animo, ut totus esse possic incolumis, ratiocinandi vim addidit: unde disciplina om-Ex veteris Academie, & Stoicerum sententia, qui sum-Nam prima

nes, & virtutes illa morales profecischutur. Rincipiò, generi animantium omni est à natura

nétq, ea, quæ nocitura videantur: omniáque, quæ-cunque ad viuendum sint necessaria, inquirat, & paret, vt pastum, vt latibula, & alia ciusdem generis. corum, quæ procreata sunt. Sed inter hominem & ctionis appetitus procreandi causa, & cura quædam quodq; præsens est, se accomodat paululum admoquantum sensu mouetur, ad id solum, quod adel. belluam hoc maxime interest, quod hæc tantum, dum sentiens præteritum, aut futurum, homo autem, Commune autem animantium omnium est coniunqui rationis est particeps, per quam consequentia cernit, principia, & causas rerum videt earumque atque litudines comparat, & rebus præsentibus adiungit vider, ad camque degendam præparat res necessariprogressus, & quali antecessiones no ignorat, simitributum, vi fe, vitam corpusque tueatur, decliannectit futuras : facile totius vitæ cursum

homini, & ad orationis, & ad vitæ focietatem:inge-

rum aut occultarum, aut admirabilium * quid videre, audire ac dicere: cognitionemque renecessarijs negotijs curisque vacui, tum auemus aliveri inquisitio, atque inuestigatio. Itaq, cum sumus gerendam facit. Imprimisque hominis est propria tur, quod verum, simplex, sincerumque sit, id esse viuendum necessariam ducimus. Ex quo naturæ hominis aptissinum. Huic veri viuendi cupiditati adiuncta est appetitio quædam principatus, sa iuste, & legitime imperanti:ex quo animi magnivelit, nisi præcipienti, aut docenti, aut vtilitatis cauvt nemini parere animus bene à natura informatus tudo existit, humanar úmque rerum contemptio. Nec vero illa parua vis naturæest, rationisq; quod vnum aspectu sentiuntur, nullū aliud animal pulchritudinem, venustate, conuenientia partium sentit. Quam chis dictisq; quis sit modus. Itaq; coru ipsorum, quæ stantiam, ordinem in consilijs factisq; conseruandu similitudine natura, ratióq; ab oculis ad animum hoc animal sentit quid sit ordo, * quid deceat, in faquod etia si nobilitatum non sit, tamen honestu sie, putat, caucte; ne quid indecore, effœminateue fatransferens, multo etiam magis pulchritudine, conconflatur & efficitur id, quod querimus, Honestum: le landabile libidinose aut faciat. aut cogitet. Quibus ex rebus quod'est per ciat: tu in omnibus & opinionibus & factis, ne quid ad beate intelligi- beateque viquodq; mo lauder. nendura.

quod decemodusar: in fadis * Quid fie

Rathe finis : & ftu,quod ett, etiamli nezaλos, id clt, Ex his hone-

Phadro Pla.

ficia manant, Prudentia, lustitia, Fortitudine & Tempemirabiles amores (ve ait Plato) excitaret sapientiæ. tanqua facie honesti vides, quæ si oculis cerneretur, quodq; verè dicinnis, cuass a nullo laudetur, saudabile esse natura. Formam quid eipfam, Marce fili, & De quatuo: virtuibus, unde omnia vite communis of-

Platonem. Victus abfoeaxui Can

estatemes, moderatio, & ca quæ sunt his similia, versantur in rantia, ac de materia singularum. da, tribuendoq; suum cuique, & rerum contractaru solertiáq; versatur: aut in hominum societate tuenmaxime perspicit, quid in re quaq; verissimum sit, virtutis hoc munus est proprium. Vt enim quisque ponimus, incht indagatio, atque inuentio veri, ciufq; perantia. Quæ quatuor quanquam inter se colligacuntur ordine & modo, in quo inest modestia & tene ac robore, aut in omnium quæ fiunt, quæque difide: aut in animi excelsi atque in nicti magnitudiprimo descripta est, in qua sapientia & prudentiam ta, atque implicata funt, tamen ex fingulis certa ofmus rite haberi solet. Quocirca huic quasi materix, ficiorum genera nascuntur : velut ex ca parte, quæ plicare rationem, is prudentissimus, & sapientissiquiq; acutissime & celerrime potest & videre & exdespiciendis eluceat. Ordo autem & constantia, dóque cum in augendis opibus, vtilitatibusque & siquam tractet, & in qua versetur, subiecta est veritas. Oritur ex aliqua. Aut enem in perspicientia veni iun tioque seructur, & animi excellentia, magnitupolitæ funt, ad cas res parandas, tuendásque, qui bus CEd omne quod honestum est, id quatuor partium actio vitæ continetur; vt & societas hominum con-Reliquis autem tribus virtutibus necessitates proco genere, ad quod adhibenda est actio quædam, bi, & sui coparandis, tum multo magis in his ipsis

Prudentiain

veri peripi-

quarum cft fons reli-Fortitudo in -tups aiti difficultarecum on-Temperanvelut vmbra Decorum . bili modo corpus ho-

fequicur.

tractantur in vita, modum quendam adhibentes, non solum mentis agiratio. His enim rebus, quæ ordinem, honestatem & decus conservabimus.

De prudentia, virtutum omnium principe, & quid in ea jugiendum, quidue sequendum.

tione conssitit, maxime naturam attingit humanam. X quatuor autem locis, in quos honesti naturam, mur-Quod vitiu effugere qui volet (omnes aute velta pro cognitis habeamus, hisque temere, assentiahonesto, duo vitia vitanda sunt: vnum, ne incognilum, & turpe ducimus. In hoc genere, & naturali, & putamus. Labi autem, errare, nescire, decipi, & ma-& scientiæ cupiditatem, in qua excellere pulchrum Omnes enim trahimur, & ducimur ad cognitionis le debent) adhibebit ad considerandas res, & tepus mis magnum studium, multamque operam, in res obscuras atque difficiles conferunt, casdemque non & diligentia. Alterum est vitium, quod quidam ninecessarias. Quibus vitijs declinatis, quod in rebus tur, id iure laudabitur; vt in astrologia C. Sulpihonestis, & cognitione dignis opere curæque ponesantur, cuius studio à rebus agendis abduci contra ciuili, quæ omnes artes in veri inuestigatione vercognouimus, multos in dialecticis, plures in iure tium audiuimus, in geometria Sex. Pompeium ipsi dantur ad studia reditus. Tum agitatio mentis, quæ officium est. Virtutis enim laus omnis in actione nunquam * acquiescit, potest nos in studijs cogitaconsistit, à qua tamen sæpe fit intermissio, multique tionis, etiam fine opera nostra continere. Omnis aupiendis de rebus honestis, & pertinentibus ad bene beateque viuendum, aut in studijs scientie, cogtem cogitatio motusque animi, aut in consilis cavimque diuisimus, primus ille, qui in veri cogninitionisque

Gallus exercitum Rocitum Romanum falfa formidine liberauit, luberauit celipfis rationem edifferens.

Luclib.44.

*quiefat.

M. T. CICERONIS

fonte diximus. notionisque versatur. Ac de primo quidem officij

DE IVSTITIA.

inter se alijs alij prodesse possent: in hoc naturam sumus, ortusque nostri parte, patria vendicar, parte quæ natura fuerant communia, quod cuiq; obtiget, endo; tum artibus, tum opera, tum facultatibus dein terris gignuntur, ad víum hominum omnia creari, clare scriptum est à Platone) non nobis solum nati nus est, ve ne cui quis noceat, nisi lacessitus iniuria: debemus ducem sequi, & conunes viilitates in mehomines autem hominu causa esse generatos, vt ipsi parentes, partem amici : atq; (vt placet Stoicis) quæ id quisque teneat. Ex quo si quis sibi plus appetet, culanorum. Similssque est priuatarum possessionum aut lege, pactione, conditione, sorte. Ex quo fit, vtavacua venerunt: aut victoria, vt qui bello potiti funt: privatis autem vt suis. Sunt autem privata nulla nauincire hominum inter homines societatem. violabitius humanæ societatis. Sed quonia(vt prædescriptio. Ex quo, quia suum cuiusque fit corum, ger Arpinas Arpinatium dicatur, Tusculanus Tustura, sed aut veteri occupatione, vt qui quondam in ralitatem appellare licet. Sed iustitiæ primum muqua boni viri nominantur, & huic coniuncta be-Deinde vt communibus vtatur pro communibus, neficentia, quam candem vel benignitate, vel libe-Iustitia, in qua virtutis splendor est maximus, ex communitas continetur. qua societas hominum inter ipsos, & vitæ quasi E tribus autem reliquis latistime patet ca ratio, Cuius partes duz funt.

H'Vndamentum est autem iustitiæ sides, id est, dictorum, conventorumq; constantia & yeritas: ex Fides institice fundamentum, ab etymologia.

quo

Apud iurifonfultos res quad am communes sogulorum, uædam

singulorum,
juzdam
juzdam
nullius funt.
Vnde dicitur
occupatio,
qua rem
vacuam viur
pamus.
Prim. r. ad
Architam.

fiat quod dictum est, appellatam fidem. tamen * audeamus imitari Stoicos: qui studiosè exquo, quanquam hoc videbitur fortasse cuipia durius;

rentes, aut amicos, aut patriam, aut socios deserat. sistit, si potest, iniuriæ: tam est in vitio, quam si paperturbatione incitatus, is quasi manus violenter viiuste impetum in quepiam facit, aut ira, aut aliqua tur, si possint, non propulsant iniuriam. Nam qui innonnulli, vt adipiscantur ca, quæ concupierunt, in quo vitio latissime patet auaritia. Expetuntur autem autem partem ad iniuriam faciendam aggrediuntur industria inferuntur, sæpè à metu proficiscuntur, vt Atque illæ quidem iniuriæ, quæ nocendi causa de detur afferre socio. Qui autem non desendit, nec obcerit, ipse aliquo afficiatur incommodo. Maximam cum is, qui alteri nocere cogitat, timet, ne nisi id fegratificandi facultatem : vt nuper M. Crassus negamus, in ijs pecuniæ cupiditas spectat ad opes, & ad fruendas voluptates. In quibus aute maior est anidiuitiæ, cum ad vsus vitæ necessarios, tum ad pertum alere non posset. Delectant etia magnifici apapud Ennium: Nulla sancta societas, nec sides regni stitiæ capiat obliuio, cum in imperiorum, honorum, paratus vitæque cultus cum elegantia & copia, qui-Repub.princeps vellet elle, gloriæue cupiditatem inciderint. Quod enim est nocens, vituperanda; sed sugienda semper iniuria bat, vllam satis magnam pecuniam esse ci, qui in Repub.princeps vellet esse, cuius fructibus exerciesset. Nec verò rei famiharis amplificatio, nemini bus rebus estectus est, vt infinita pecuniæ cupiditas Duo iniustitie genera, vi iustitie : & vnde oriantur. Ed iniustitiæ duo genera sunt. Vnum corum, qui inferunt alterum corum, quitab ijs, quibus, infer-

Iniuria ab ignorantia. cft, nifi dou giruat

ris, qui omnia iura diuina, atque humana peruertit societatem. Declarauit id modò temeritas C. Cæsatanta contentio, id difficillimum sit sanctam servare quo non possint plures excellere, in co fit plerumque est sid latius patet. Nam quidquid ciusmodi est, în rat, principatum. Est autem in hoc genere molestu, propter eum, quem sibi ipse opinionis errore finxe nijs plerumque existunt honoris, imperij, potentiæ, quod in maximis animis, splendidishimisque ingegloriæ cupiditates. Quo magis cauendum est, ne quid in co genere peccatur.

Iniuria alsa, alia leuior.

Maxime

motus in no-Ara non fint

cum primi

uis est, & ad tempus; an consultò, & cogitatò fiat rata inferuntur. Ac de inferenda quidem iniuria sainiuria. Leuiora enim funt ca, quæ repentino aliquo tis dictum est. motu accidunt, quam ca, quæ medirata, & præpa-SEd in omni iniustitia permultum interest, vtrum perturbatione aliqua animi, quæ plerumque bre-

Causas recenset, unde secundum iniustitie

genus oriatur.

Adeseren

er fabulan, cu sedunt: id encti in spetias, aut laborem, aut sumptus suscipere nolunt : aut quibusdamue occupationibus sic impediuntur, vt ctiam negligentia, pigritia, inertia, aut suis studijs, DRætermittendæ autem desensionis, disserendiq; folent, contemnant, & pro nihilo ducant, propterea inuestigatione versantur, quodque ea, quæ pleriq; vehementer expetunt, de quibus inter se digladiari Platonem est in Philosophos dictum : quod in veri iustos esse. Nam dum alterum iustitiæ genus asse-Itaque videndum est, ne non satis sit id, quod apud cos, quos tutari debeant, desertos esse patiantum terum incidunt.Discendi enim studio impediti, quos quuntur, in inferenda, ne cui noceant, iniuria, in alofficij plures solent esse causa. Nam aut inimici-

Hoc Platoin libris de Re-

er oftendit pub. clegan-

de ijs qui

quod Cice-

chominum, faum se negotium agene dicant, ne facecelluros quidem purant, nisi coactos: æquius autem pro pari, non tueri debent, deserunt. Itaque cos ad Remp. ne acest quod recte fit, si est voluntariu. Sunt etiam, qui mulator opin erat id voluntate fieri. Nam hoe ipsum itaiustum cam studij, nihil opera, nihil facultatum.* Quando * Quonia austitut genere vacant, in alterum incurrunt. Descse cuiquam videantur iniuriam: qui dum altero inconfinuscaulas verinsque generis, casque res ante igitur duobus generibus iniustitize propositis, adsile Chremes, humani nihil à sealiemmputat. Sed cuiusque remporis officium sit, poterimus, nisi nosmetiplos valde amabianus, indicare. Est enim diffiinteriecto videmus, aliter de illis, ac de nobis iudicaquamilla, qua cateris, qua quasi songo internallo namen quia magisca percipimus, arque fentimus, minimini quae mobis éptis aut profpera, aut aduenfa eueniunt, gitationem Lignificat inturiat. quam agene, quod dubites, æquum fit, an iniquum: Æquitas enim lucet ipsaper se: dubitatio autem co-Quocirca bene præcipiunt, qui vetant quic-Horac Diffi-Commodus tonumona-Propertiem

dis, se aut ab vitilitate recedatur, aut mixus viile preseciofum cras, ed contra officium firi, duobus maximo moracur veiliore: quin interdum preter Assum ellenimium subacere sur sa apicibus. Doces officia pro circumstanties variari, & quod offi-

Tranta ; we man redderedepoliti, ciámme funico faversum be num dicimus, commutantur, funtque con-Pidentur digna esse insto homine, coque, quem

2333

millis ve matus, vt Hipbi ad inferos ficerce, ve fi-Thefeus tria * Tempore, aut deceptus dolo promiserit? Quæ quidem pleráque iure prætorio liberantur, nonnulla legibus. dum esse quis non videt, quæ coactus quis metu, atque interim grauiter ægrotare filius cœperit, non fit contra officium, non facere quod dixeris: magifmaius danu anteponi minori: vt si costitueris te cuidestitutum queratur. Iam illis promissis non stanque ille, cui promissum sit, ab officio discedat, piam aduocatum in rem præsentem esse venturum: quam illi profint, cui promiseris. Contra officiu est, quibus promiseris inutilia : nec, si plus tibi noceant optauit : quo impetrato, in maximos luctus incidit. Nec promissa igitur seruanda sunt ca, quæ sunt ijs ferat, non fecisset: Theseus filio Hippolyto non missum aliquod, & conentum, ve id effici, sit inutile, hoc crat tertium, quod de Hippolyti interitu iratus esse orbatus. Ex tribus enimoptatis (vt scribitur) si(vt in fabulis est) Neptunus quod Theseo promivel ei cui promissum si, vel ei, qui promiserit: Nam cum * tempora commutantur, comutatur officium noceatur : deinde vt communi vtilitati seruiatur. & non semper est idem. Potest etiam accidere pro flum. Referri enim decet ad ea, quæ proposui in principio, sundamenta iustitiæ: primum, vt ne cui ad fidem, canegare interdum, & non servare sit iucere promissum, quæque pertinent ad veritatem, & In iuredicialibus officijs equitas spectanda,

statur.

quem pra-

exemplum.

tum illius in

darctur adi-

meno. tontimorou Ex Heau-

Triginsa.

induciæ, noctu populabatur agros, quod dierum efest iam tritum sermone prouerbiū. Quo in genere c-* centum triginta dierum essent cum hoste pacta tiam in Republica multa peccantur, vt ille, qui, cum Kistunt etiam sæpe iniuriæ, calumnia quadam, & nimis callida, & malitiosa iuris interpretatio-Ex quo illud, Summi ius, summa iniuria, factu non verbis inherendum.

sum verisque separatim loquutum, vt ne cupide quid agerent, nec appeterent, atq; vt regredi, quam Labeo. progredi mallent. Id cum * vtiinque fecissent, ali-" Virique. committat, & cæteri sint ad iniuriam tardiores. officia etiam aduersus cos seruanda, à quibus iniure, fugienda est talis soleria. Sunt autem quædam quantum agri in medio relictum est. Itaque illorum fines, sicut ipsi dixerant, terminault. In medio reliiniuriæ suæ poenitere:vt & ipse nequid tale posthac dus. Atque haud scio, an satis sit, eum, qui lacesserit, riam acceperis. Est enim vleiscendi & puniendi mopere hoc quide est, non iudicare: Quocirca in omni ctum quod erat, populo Romano adiudicauit. Decihabeo) bus agri à Senatu datum, cum ad locum venisset, den probandus, si verum est, Q. Fabium Labeo-) abitrum Nolanis, & Neapolitanis de fini. Plutarchus hoc comin apoph. Q. nio adicribit

gerantur, ne seuiamus supra modum in victos: humanius petunt, seuerius. verò sunt illa, vi cum boc bostium genere, qui de imperio cit autem duo belli genera, quorum viria; comunia suns certant, bumanius agamus: cum bis, qui vitam nostram tim prastetur, non modo in conuentis solennibus. Propria etiam qui se dedunt, recipiantur : sides bosti etiam prinabac; ve non nificustis de causis suscipianeur: ne inferan-eur nisi rebus repetitis, nisisolenniter denunciata: ve rite Hactenus de ciuili iustitia, nunc de bellicis officis. Fa-

re suscipienda quidem bella sunt ob cam causam, vi illud proprium sit hominis, hoc belluarum:confugiendu est ad posterius, si vti non licet superiore. Quanum per disceptationem, alterum per vim: cumque A Tque in Rep. maxime conservanda sunt iura belli. Nam cum sint duo genera decertandi: v-

> ria officium. nienda iniu-Quod in pu-

Quod in bellis suscipiendis officiem.

li quidem æquitas sanctissime feciali populi Roma-ni iure perscripta est. Ex quo intelligi potest, nullum

ratur, aut denunciatu ante sit, & indictum. Pompi-

bellum esse iustum, nisi quod aut rebus repetitis ge-

pissent, carum patroni essent, more maioru. Ac bel-

uitates, aut nationes deuictas bello, in fidem rece-

sine iniuria in pace viuatur. Parta autem victoria, immanes conseruandi sunt ij, qui non crudeles in bello, nec illos fecutos opportunitatem loci maxime, er puffer funditus sustulerunt. Nollem Corinthum: sed credo ri. Mea quidem sententia, paci, quæ nihil habitura aliquando ad bellum faciendum locus ipse adhortaetiam acceperunt: at Carthaginem, & Numantiam Æquos, Volscos, Sabinos, Hernicos, tantopere apud nostros iustitia culta est, vt ij, qui ciquos vi deuiceris, consulendum est: tum ij, qui aruis murum aries percusserit) recipiendi sunt In quo mis positis ad imperatorum fidem confugiunt (qua-Remp. quæ nune nulla est, haberemus. Et cum ijs, sit insidiarum, semper est consulendu. In quo si mifuerunt: vt maiores nostri Tusculanos, in ciuitatem

tu Catonis filius tyro militabat: cum autem Pomhus Imperator tenebat prouinciam, in cuius exercicedonia Perfico bello miles esset. Monet igitur, disse eum missum factu esse à Consule, cum in Mamisst. Sed cùm amore pugnandi in exercitu reman-sisser, Cato ad Pompilium scripsit, vt si enm paterequoque filium, qui in cadem legione militabat, dipilio videretur vnam dimittere legionem, Catonis senis epistola est ad M. filium, in qua scripsit se tur in exercitu remanere, secundo cum obligaret obsernatio in bello mouendo. M. quidem Catonis militiæ sacramento: quia priore amisso, iure hostibus pugnare non poterat : adeò summa erat caucat,

gramenet gribus. Senis addidie, ne pronepotem hujus, Veicenfem intelligeres, nili geres, nili geres, nili geres, nili geres, nili

tantenim duodecim tabulæ: AVT STATYS DIES bellorum. Sed ea bella, quibus imperij gloria propo-sita est, minus acerbe gerenda sunt. Vt enim cum queritur gloria, causas omnino subesse tamen oporriusiam effecit vetustas: à peregrino enim iam remolli nomine appellari? Quanquam id nomen dudicebatur, quem nune peregrinum dicimus. Indireimitigante: hostis enim apud maiores nostros is micabatur. Pœni fœdifragi, crudelis Annibal, relitatis est, cum altero capitis & famæ: sic cum Celticiuiliter contendimus, aliter si est inimicus, aliter si tet casdem, quas dixi paulò ante, iustas causas esse mansit. Cum verd de Imperio decertatur, belloque tiam animaduerto, quòd qui proprio nomine perdumiles non it, pugnare cum hothe. Equidem illud e-Sabinis, Samnitibus, Pænis, Pyrrho de Imperio dicompetitor: cum altero certamen honoris, & dignicessit, & proprie in co, qui ferret arma contrà, re-AETERNA AVTORITAS. Quidad hanc mansuctuellis esset, is hostis vocaretur, lenitate verbi tristitia caucat, ne prælium incat. Negat enim jus esse, qui Illa præclara sententia: qui iustiores. Pyrrhi quidem de captiuis reddendis batur, vter ellet, non vter imperaret : cum Latinis, beris, cum Cimbris bellum, vi cum inimicis

Dono ducite 3 doque volentibus cum magnis dys. Nec mi aurum posco, nec mi pretium dederitis: Vosne velet, an me regnare bera, quidue ferat sors, Ferro, non auro vitam cernamus virique, Nec camponantes bellum, sed belligerantes: Quorum virtuti belli fortuna pepercit, Eorundum me libertati parcere certum est. Virtute experiamur : & boc simul accipe dictum,

Ennjani verfus.

Pyrrhus rex
ad Pyrrhum
Achillis filium genus fuum referebat, cui anus
fuerat Æs-

hosti promiserint, est in co ipso sides conseruanda: ve primo Punico bello Regulus captus à Pœnis, tia. Atque etiam, si quid singuli, teporibus adducti, iurassetque se rediturum: primum, vt venit, captiuos reddendos in Senatu non sensuit : deinde, cuarrette cum de captiuis commutandis Romam missus esset do autem Punico bello, post Cannensem pugnam, dire maluit, quam fidem hosti datam fallere. Secunneretur à propinquis & ab amicis, ad supplicium re-Regalis sanè & digna Æacidarum genere senten-

Tantaque a-liquos affemina, ve ftacerent, autofibi conscistim mortem

sad.s.lib.3. Hiverie Comperautem in fide quid senseris, non quid cendi genus iniuria: fraus quasi vulpeculæ, vis leonis videtur : viurando, se redituros esse, nisi de redimendis ijs, qui quos decem Annibal Romam adstrictosmisit iureiurando se solutum putabat : & crat verbis, re non ad quisq; corum vixit, qui peierassent, in ærarijs recapit crant, impetrassent: cos omnes censores, quocum scelere interitum approbauit. Ac de bellicis quidem officijs satis dictu est. Meminerimus autem exisset è castris, redijt paulò post, quòd se oblitum nescio quid diceret. Deinde egressus è castris, iureculpam inuenerat. Cum enim Annibalis permissu liquerunt: nec minus illum, qui iurisiurandi fraude dixeris, cogitandum. Maximum autem exemplum tum. Cùm à Pyrrho perfuga, fenatui est pollicitus, se est iustitize in hostem, à maioribus nostris constituno male præcipiunt, qui ita iubent vti, vt mercenaautem infima coditio, & fortuna seruorum, quibus, ctiam aduersus infimos iustitia esse seruandam. Est stis quidem, & potentis, & bellum vitro inferentis, venenum regi daturum, & cum necaturum, Senatus autem duobus modis, id est, aut Vi, aut Fraude, fiat rijs; ad operam exigendam, & justa prebenda. Cum & C. Fabricius perfugam Pyrrho dedidit. Itane ho-

Officium domini in

trung; alienissimu ab homine est, sed fraus odio dig-

agunt, vt viri boni esse videantur. De justitia satis diest, quam corum, qui tum, cum maxime fallunt, id na maiore. Totius autem iniustitiæ mulla capitalior ctum cit.

cipienti set nociturum; neue, quod alys largiamur, ab alys mu spectada docet cicero. Primune quid demus, quod acbeneficium remetiendum : Postremò, societatis bumane gradus à summo sonte repetens, inter se coponit, vi quanper iniuriam auferamus. Secundum, ve profacultatum denique qui bene de nobis meriti, quibus & cum fanore aut ys qui nos bonesta beneuolentia prosequutur: aut quibus non oportet. Dandum autem aut virinte comendatis, ristoceles modestia videtur annestere, in qua tria potissi sum cuique debetur, tantum prastetur. Sed hac de parte buscum nobis aliquod societatis vinculum intercedit: aut modo liberalitatem exerceamus. Tertium, ne demus qui-Deliberalitate secunda iustitie parte, quam tamen A-

Seneca pluribus libris diligentissime scripsit.

Einceps (vt crat propositum) de beneficentia, enim est iustitiæ fundamentum, ad quam hæc refeturæ hominis accommodatius, sed habet multas in suam rem aliena conuertant. Sunt autem multi, & renda sunt omnia. Nam & qui gratificantur cuipifacultates. Tum vt pro dignitate cuique tribuatur, id nignitas, & ijs ipsis, quibus benignè videbitur sieri, cautiones. Videndum est enim primum,ne obsit belijs, quod alijs magis largiantur. Hique arbitrantur quidem cupidi splendoris & gloriæ, qui eripiunt alios liberales sint, in eadem sunt iniustitia, vt si ipsi benefici, neque liberales, sed perniciosi assenta-tores iudicandi sunt. Et qui alijs nocent, vt in aam, quod obsit illi; cui prodesse velle videantur, non & cæteris. Deinde, ne maior benignitas sit, quam ac liberalitate dicatur: qua quidem nihil est na-

fraude occulta, & fub
adumbrata
honesti perfons, quod
est omnium
scelestiimum

Quomodo dandum, quantum, & quibus.

Vt fi,pro ac
fi, Terentius:
Vt fi esset

Vt fi esset

Tyrannica Liberalitas Cafaris & Syll-E

se beneficos incluos amicos visum iri, si locupletent cos quacunque ratione. Id autem tantum abest ab officio, vt nihil magis officio possit esse contrarium. prosit amicis, noceat nemini. Quare L. Syllæ, & C. alienos, non debet liberalis videri. Nihil est enim li-Videndum est igitur, ve ca liberalitate v tamur, quæ cautionis ,ne benignitas maior esfet, quam facultates: quòd, qui benigniores volunt esse, quam res paberale, quod non idem sit iustum. Alter erat locus proximos. Quas enim copias his & suppeditari x-quius est, & relinqui, cas transferunt ad alienos. Intitur, primum in co peccant, quod iniuricsi sunt in Cæsaris pecuniarum translatio à iustis dominis ad suppetant copiæ. Videre etiam licet plerosque non ch autem in tali * liberalitate cupiditas plerumque rapiendi, & auferendi per iniuriam, vt ad largiendu tum, vt in beneficenția delectus esset dignitatis: in vi benefici videantur, facere multa, quæ videntur ab lis autem simulatio vanitati est coniunctior, quam ostetatione magis, quam à voluntate proficisei. Taaut liberalitati, aut honestati. Tertium est proposiquo & mores eius crunt spectandi, in quem benefisin minus, plures causæ maiorésque ponderis plus ante collata:quæ vt concurrant omnia, optabile est: tas, ac societas vitæ, & ad nostras vtilitates officia cium conferetur, & animus erga nos, & communi-

* Alids, deliberasione.

Quibus dandum, probis viris, claris, aliquo vinculo nobis. coniunciis, benè meritis

spectandos, sed civilem virtutis imaginem. Mores non ad exactum illam sapientis Stoici rationem

hoc intelligendu puto, neminem omnino esse reglibus preclare agitur, si sint simulachra virtutis: etiam gendum, in quo aliqua fignificatio virtutis appareat. OVoniam autem viuitur non cu perfectis homi-nibus, plenéque sapienibus sed cum ijs, in qui-Colendum

in homine non perfecto, nec sapiente, feruentior pletur potitus attingere. Atque hæc in moribus conferumque est: illæ verò virtutes virum bonum videns tus; modestia, temperantia, ac ipsa, de qua iam mul-Colendum autem esse ita quemque maxime, ve quisque maxime his virtutibus lenioribus eritornata dicta sunt, iustitia. Nam fortis animus & magnus, derentur.

Quomodo consideranda sit beneuolenia aliorum erga nos.

quodam amoris, sed stabilitate potius, & constantia mum tribuamus, à quo plurimum diligimur. Sed bejudicemus. neuolentiam non adolescentulorum more, ardore E beneuolentia autem, quam quisque habeat erga nos, primum illud est in officio, vt ei pluri-

est. Quòd si ca, quæ acceperis vtenda, maiore men-sura (si modò possis) iubet reddere Hesiodus: quid enimofficium referenda gratia magis necessarium In crunt merita, vt non incunda, sed referenda sit gratia, maior quædam cura adhibenda est. Nullu Bene meritis de nobis, quomodo referenda gratia.

nam beneficio prouocati facere debemus? Annon imitari agros fertiles, qui multo plus afferunt, quam state est: non reddere, viro bono non licet, si modo duo genera liberalitatis sint, vnum, dandi beneficij, in cos esse debemus, qui iam profuerunt? Nam cum profuturos, non dubitamus officia conferre: quales acceperunt? Etenim si in cos, quos speramus nobis neficiorum funt delectus habendi. Nec dubium, Beneficia id facere possit sine iniuria. Acceptorum autem bealterum, reddendi : demus, nec ne, in nostra potequin maximo cuique plurimum debeatur. In quo tamen inprimis, quo quisque animo, studio, beneuo-lentia secerit, ponderandum est. Multi enim saciunt en luca Boneficia.

pouffinum

profis amidum vt reci-Non dan-

multa temeritate quadam, fine iudicio, vel modo, in omnes, vel repentino quodam, quasi vento, impetu animi incitati:quæ beneficia æquè magna non funt stantérque delatasunt. Sed in collocando beneficio, & in referenda gratia (si cætera paria sint) hoc maxime officij est, vt quisq; maxime opis indigeat, habenda, atque ea, quæ iudicio, considerate, conque. A quo enim plurimum sperant, etiamsi ille his ita ei potissimum opitulari; quod contra fit à plerisnon eget, tamen ci potissimum inseruiunt.

In consunctione vite quis ordo, ac primum de societate

vniuersali omnium mortalium.

tis humanæ, repetendu altius videtur. Eft enim prique naturæ principia sint communitatis, & societamum, quod cernitur in vniuersi generishumani societate. Eius autem vinculum est Ratio, & Oratio: quæ docendo, discendo, communicando, disceptando, iudicando conciliat inter se homines, coniungius absumus à natura feraru, in quibus inesse for-titudinem sæpè dicimus, vt in equis, in leonibus; gitq; naturali quadam societate. Néq; vlla re loniustitiam, æquitatem, bonitatem non dicimus. Sunt enim rationis, & orationis expertes. Ac latissime ter omnes societas hæc est: in qua omnium rerum, quidem patens hominibus inter ipsos, omnibus inquas ad communem vium hominum natura genuit, rum proucrbiocft: A MICORYM ESSEONNIA tu, è qui bus ipsis cættera sic obseruetur, ve in Græcoest seruanda comunitas, vt, quæ descripta sunt leginum videntur ea, quæ funt generis eiufdem, quod ab COMMVNIA. Omnia autem communia homibus, & iure ciuili, hæc ita teneantur : vt si constitui seruabitur, si,vt quisque erit coniunctissimus, Ptime autem societas hominum coniunctióque

Primi focie-

ratio, & o-

næ tontes, tacis huma-

Ennio positium in vna re transferri in permultas po- Bellissimi

Home quierranti * comiter monstrat viam, Nibilominus ipsi lucet, cum illi accenderit. Quasi lumen de suo lumine accendat, facit:

noto. Ex quo sunt illa comunia, mon prohibere aqua. Qua sune profluentem: pati ab igne ignem capere, si quis ve-lit: consilium sidele deliberanti dare: quæ sunt ijs Vna enim ex re satis præcipit, vt quicquid sine devtilia qui accipiunt, danti non molesta. Quare & his tatem afferendum. Sed quoniam copiæ paruæ sinvtendum est, & semper aliquid ad communem vtilimultitudo:vulgaris liberalitas referenda est ad illum guloru funt, corum autem, qui his egeant, infinita est Ennighnem, NIHILOMINYS YT IPSI CEAT, yt facultas sit, qua in nostros simus liberales. abique difcommuni-

mines coniunguntur. Interius etiam est Eiusdem esciuldem Gentis, Nationis, Linguæ, qua maxime hose ciuitatis. Multa enim sunt ciuibus interse communia, forum, fana, porticus, viæ, leges, iura, iudicia, suffragia, consuctudines præterea & familiaritractæ. Arctior verò colligatio est, societas propintates, multæque cum multis res, rationésque conquorum. Ab illa enim immensa societate humani ipso est coniugio: proxima in liberis, deinde, vna cùm sit hoc natura commune omnium animantium, generis in exiguum angustumque cocluditur. Nam Radus autem plures sunt societatis hominum. Vt enim abilla discedatur infinitate, propior est quuntur vt habeant libidinem procreandi; prima societas in Vrbis, & quasi seminarium Reipub. Secommunia omnia. Id autem est fratrum conjunctiones, post consobrimorum, prin-

Ab illa prima commuucritatis. munia vnites descedit. res locietacontractionitate ad Quz com.

Cognatio

ex coniuctis. Affinitates

exeunt. Sequentur connubia & affinitates, ex quipi non possint, in alias domos, tanquam in colonias nes. Magnum est enim eadem habere monumenta coniuctio & beneuolentia deuincit charitate homiboles, origo est rerum publicarum. Sanguinis autem bus etiam plures propinqui. Que propagatio & fo-

ciliata: Airtute con-Amicicia

facitque vt cos diligamus, in quibus ipfa inesse videnos mouet:atque illi, in quo id inesse vdetur, amisunt samiliaritate coniuncti. Illud enim honestum nulla firmior, quam cum viri boni moribus similes nia. Sedomnium societatum nulla præstantior est, maiorum:ijsdem vti sacris, sepulchra habere comucos facit. Et quanquam omnis virtus nos ad scallicit, tur : tamen Iustitia & liberalitas id maxime efficit. (quod sæpe diximus) etiam si in alio cernamus, tamë

qualitas est. šuxta Pythacorporlbas nam esse aamicitiam vo goram 2-Nihil amanimam in Idem dixie Amicitia bilius vir-

studia suntexdémq; voluntates: in his fit, vt æquè rum similitudo bonorum. In quibus enim cadem Nihil aute est amabilius, nec copulatius, quam motisque. Que mutua, & grata dum sunt, inter quos ca sunt, firma deuinciuntur societate. Sed cu omnia Rep. est vnicuique nostrum. Chari sunt parentes, ratione, animóque lustraueris, omnium societatum pluribus. Magna ctiam illa communitas est, quæ quod Pythagoras vult in amicitia, vt vnus fiat ex quisque altero delectetur, ac seipso. Efficiturque id, conficitur ex beneficijs vltro, citró que datis, accepnill charitates patria vna complexa est, pro qua quis chari liberi, propinqui, familiares: sed omnes ombonus dubitet morte oppetere, si ci sit profuturus? lenda occupati & sunt & suerunt. Sed si contentio rarunt omni scelere patriam, & in ca funditus dequædam, & comparatio fiat, quibus plurimum tri-Qno est detestabilior istorum immanitas, qui lacebuendum

Oppetere * Patria debemortem, id est, vluò mum. mus pluni-Bor.

communis etiam plerumq; fortuna est. Quamobrem buendum sit officij: principes sunt,patria, & Paren-tes, quorum beneficijs maxime obligati sunrus: necessaria præsidia vitæ debentur ijs maxime, quos folos, neque aliud vllum potest habere perfugium: proximi liberi, totaque domus, quæ spectat in nos sermones, cohortationes, consolationes, interdum cantè dixi. Vita autem vi cusque communis, consilia, tiam obiurgationes in amicis vigent maxime. que ca iucundissima amicitia, quam similitudo mobenè conuenientes propinqui, quibus beamus.

Liberalitatis officia non solum ab bis gradibus societa.

SEd in his omnibus officijs tribuendis videndum gradus, qui & temporum: suntque officia, quæ alijs non possit. Ita non ijdem erunt necessitudinum que nobiscum, vel sine nobis aut possit consequi, aut magis, quam alijs debeantur : vt vicinum citiùs adaut familiarem. At si lis in iudicio sit, propinquum iuucris in* frugibus percipiendis, quam aut fratrem, igitur & talia circumspicienda sunt in omni officio: quantum cuiq; debeatur, intelligas. Sed, vt nec mededucendoq; videre, que reliqui summa fiat : ex quo tiocinatoresofficiorum esse possimus, & addendo, potius & amicum, quam vicinum desenderis. Hæc dici, nec imperatores, nec oratores, quamuis artis & consuctudo, exercitatió que capienda, yt boni raquæ sunt in iure societatis humanæ, quemadmodu officij conservandi præcepta traduntur illa quidem, num sine vsu & exercitatione consequi possunt: sic præcepta perceperint, quicquam magna laude digvt faciamus ipsi ; sed rei magnitudo vsum quoque exercitationémque desiderat. Atque ab ijs rebus; erit, quid cuiq; maxime necesse sit, & quid quis-

guine con--tes,pro con-Convenien amicis potifcordibus.

Vicinis quid debeatur.

Quæ reliqui, id ch,quanoportuic diris quæ tum relin-

ferè diximus.

negotys vrbanis, denique & priuata in vita: de quibus omnibus variè discrit Cicero. fidentia, morofitas, ira feuitia, ambitio: ad leuam, timieundis, & arduis rebus obeundis. Huic ad dextram est aunascitur : declaratur autem potissimum in periculis additas,ignauia, flupor, & id genus vitia. Exercetur autem magnanimitas partim in rebus bellicus, magis autem in dacia, pertinacia, immanitas, arrogantia, crudelitas, conbumanarum contemptu, & animi amplitudine quadam Magnanimitas tertius officiorum fons, qua ex rerum

dinis. probratur tio forticu. emplo Clasverba Impe-Imprimis opprobratio, increpantis. gnaulum fons pocus, quoniam liz militum ratoris, ex-In boc cardicitur. Salmacis cici est exmine molli-Ex Ennio -iminallanimi ctræminare

> naret, splendidissimum videri, quod animo magno, Itaque in probis maxime in promptu est, si quid taclatoque, humanásque res despiciente, factum le dici potest: Ntelligendum est autem, cum proposita sint genera quatuor, è quibus honestas officiumque ma-

Illaque virgo viri. Et si quid est ciusmodi: Vos etenim iunenes, animos geritis muliebres,

Salmacida spolia fine sanguine, & sudore.

ter excelleterq; gesta sunt, ea nescio quo modo quavidemus ornatu ferè militari. autem studium bellicæ gloriæ, quod statuas quoque lus innumerabilésque alij: maximéque ipse populus Aris, Stratocle. Hinc noster Cocles, hinc Decij, hinc Marathone, Salamine, Platæis, Thermopylis, Leusi pleniore ore laudamus. Hinc Rhetoru campus de Romanus animi magnitudine excellit. Declaratur Contráque in laudibus, quæ magno animo, & forti-Cneus & Publicus Scipiones, hinc Marcus Marcel-

Fortitudinem, siab honestate recedat, nomen sum amiliere.

SEd ca animi clatio, quæ cernitur in periculis & laboribus, si institia vacat, pugnatque non pro

falute

falute communi, sed pro suis commodis, in vitio est. Arca nemo, qui fortitudinis gloriam consecutus est, manitatis, omnem humanitatem repellentis. Itaque honestum esse potest, quod iustitia vacat. Præclaru igitur Platonis illud: Non solu, inquit, scientia, quæ infiettjs & malitia laudem est adeptus. Nihil enim tem esse dicunt propugnantem pro æquitate. Quoprobe definitur à Stoicis fortitudo, cum cam virtu-Non enim modo id virtutis non est, sed potius impellitur, audaciæ potius nomen habeat, quam fortiriculum, si sua cupiditate, non vtilitate comuni, imcst appellanda : verum etiam animus paratus ad pelaces esse volumus: que sunt ex media laude iustitiæ. nitudine maximè excellit, ita maximè vult princeps omnium esse, vel potiùs solus esse. Difficile autem ditas principatus innascitur. Vt enim apud Platone nitudine animi, facillime pertinacia & nimia cupi-Sed illud odiosum est, quod in hac elatione, & magest remota à iustitia, calliditas potius, qua sapientia ac legitimo iure patiantur. Existuntque in Rep.plequitatem, quæ est iustitiæ maxime propria. Ex quo est, cum præstare omnibus, concupieris, seruare æesse cupiditate vincendi: sic, vt quisque animi magest,omnem morem Lacedæmoniorum inflamatum bonos & simplices, veritatis amicos, miniméq; faltudinis. Itaque viros fortes, & magnanimos,coldem quod maxime natura sequitur, in factis positum, runq; largitores, & factiofi, vt opes quammaximas Fortes igitur, & magnanimi sunt habendi, non qui stitia pares, Sed quo difficilius, hoc præclarius. Nulconsequantur, & fint vi potius superiores, quam iufit, vt neque disceptatione vinci se, nec vllo publico tem & sapiens animi magnitudo honestum illud, faciunt, sed qui propulsant iniuriam. lum enim est tempus, quod iustitia vacare debeat. Vera

Magnanimitas à iustitia, pendet.
Pertinacia X clati animi

Prouerbio
Socratis, pulchra qua
difficilia.
Qui gloria
fpe pericula
fuscipit, ambitiosus, non
fortis.

Lubricus, anquisque est altissimo animo, & gloriæ cupido. Qui locus est sanè lubricus, quod vix inuenitur, qui la locus est sanè lubricus, quod vix inuenitur, qui la boribus susceptis, periculisque additis, non quair dus. Facilime autem ad res iniustas impellitur, tudinis pendet, hic in magnis viris non est habenquam videri. Etenim qui ex errore imperitæn:ultinon in gloria iudicat, principémque se esse mauult

ceps, & peri-

Chlorias.

in contemnendis tum prosperis, tum aduersis, & in arduis mercedem rerum gestarum desiderat gloriam.
Vera magnanimitas duabus in rebus potissimum sita,

rebus gerendus.

* Alide, mul. que laboru, & periculoru cum vitæ, tum * in posteriore:causa autem & ratio efficiens magnos autem ipsum cernitur in duobus, fire solum id quod splendot omnis & amplitudo est, addo etia vtilitate, reru, quæ ad vitam petinent. Harum rerum duarum de, & maxime vtiles, sed vehementer arduas, plenaftunæ succumbere. Altera est res, vt cum ita sis affeneque homini, neque perturbationi animi, nec for admirari, aut optare, aut expetere oportere: nullique hominem, nisi quod honestum, decorumque sit, aut narum despicietia ponitur, cum persuasum sit, nihil lentes animos, & humana contempentes facit. Id viros est in priore. In co enim est illud, quod exceldus animo, vt supra dixi, res geras magnas illas quistabili, firmáque cotemnere, fortis animi, magnique ita ferre, vt nihil à statu naturæ discedas, nihil à digducendu eff. Et ca, quæ videntur acerba, quæ mul-& præclara videntur, parua ducere, caque ratione batione liber sis. Nam & ca, quæ eximia plerisque, honestum sit, bonum judices, & omni animi perturnitate sapientis, hoc robusti animi est, magnæque ta & varia in hominum vita, fortunaque versantur, maxime cernitur : quarum vnaju rerum exter-Mnino fortis animus & magnus duabus rebus constanaliarum

parui, quam amare diuitias. Nihil honestius, magnisonstantiæ. Non est autem consentaneum, qui meru conferre. Cauenda est ctiam gloriz cupiditas, vt suficentiusque quam pecunia contemnere, si non hacupiditas. Nihil enim est tam angusti animi tamque ui du se à labore præstiterit, vinci à voluptate. Quamon frangatur, eum frangi cupiditate, nec, qui inprà dixi: Eripit enim libertatem, pro qua magnani-mis viris omnis debet esse contentio. Nec verd Imobrem & hæc vitanda sunt, & pecuniæ sugienda dum, aut deponenda nonnunguam. Vacandum aubeas; si habeas, ad beneficentiam liberalitatemque iracundia, vetranquilliras adlit, & securitas, qua aftem est omni animi perturbatione, tum cupiditate, autem & funt, & fuerunt, qui cam, quam dico, tranferat cum constantiam, tu etiam dignitatem. Multi & metu,tű etiam ægritudine, & voluptate animi, &c peria expetenda, ac potius aut non accipienda interuerunt, ad otiumque perfugerunt. In his & nobidorum cum ijs, quos dixi,otiosis: alteri se adipisci id velis. Quare cum hoc commune, sit potentiæ cupidelestari re sua familiari. His idem propositum suit, res ferre potuerunt. Vixeruntque nonnulli in agris mines seucri, & graues nec populi,nec principu molissimi philosophi, longéque principes, & quida hoquillitatem expetentes, à negotijs publicis se remoposse arbitrantur, si opes magnas habeant, alteri, si libertate vierentur : cuius proprium est sic viuete, vi quod regibus, vi ne qua re egerent, ne cui parerent, quise ad Remp. & ad resmagnas gerendas accomri, & ad claritatem amplitudinémq; aptior, corum, vita est otioscrum: fructuosior autem hominu genefacilior & totior, & minus alijs grauis aut molesta trorum omnino contemnenda est sententia. Sed & contenti fint & suo, & paruo. In quo quidem neu-

Turpins de voluptate vinci quam de dolore. Humilis and mi mirari dimitias. Æquabilitas animi propria fortitudinis.

tiorum.
Vt ne pro

Vid Plato.

Va Scipio.

negligant, frangantur infamia: atque ca quidem non satis constanter. Sed ijs, qui habent à natura miniam timere, & infamiam. Sunt enim, qui in rebus pediti, à Repub. recesserunt, cum eius administranmodauerut. Quapropter & ijs forsitan concedendu benda, & vacuitas ab angoribus. Ad rem gerendam cueniat, tă grauiter cadere no possunt. Quocirca no quò minus multis rebus eget: & quia, si quid aduersi tranquillitas animi atque securitas, siquidem nec magis etiam, & magnificentia, & despicientia adnimi magnitudo potest. Capessentibus autem Remtione adipiscendi magistratus sunt, & gerenda resp. sime contemnant, in dolore sint molliores; gloriam offensionum, tum repulsarum, quasi quandam ignonon probarc: sed videntur labores, & molestias, tum tus, ijs non modo non laudi, verum etiam vitio danquietis: quo magis his & magnitudo animi est adhinus patent multa in coru vita, quæ fortuna feriat, & pub. nihilominus, quam philosophis, haud scio an cft Nec enim aliter aut regi ciuitas, aut declarari aadiumenta reru gerendarum, abiecta omni cunctacontrarijs parum sibi constent, voluptatem seueriscontemnant, & pro nihilo putent, difficile factu est dum puto. Quorum indicium in co, quod gloriam doctrinæ sese dediderunt: & ijs qui aut valetufine causa maiores motus animorum concitantur, anxij futuri sunt, & cum grauitate, constantiáque victuri. Quæ cò faciliora sunt philosophis, quò mihibenda sit rerum humanarum, quam sæpe dico, & ca,quæ pleríque admirantur, Imperia, & magistradæ potestatem alijs, laudémque concederent. Quisit Remp.non capessentibus, qui excellenti ingenio, * maiórque cura efficiendi Remp-gerentibus, quàm bus autem talis nulla sit causa, si despicere se dicant

nime.

ahbi mi-

coremnunt,

constanter, id est, alibi

Non fatis

* Majoraque efficienda.
Maiora viribus aggredi, temeritatis estiquæ poffis, in his tibi diffidere, ignauiæ.

desperet, propier ignauja, aut mimis confidat, prop-ter cupiditate: in omnibus aute negotijs prius, quam aggrediare, adhibenda est preparatio diligens. aute qui accedir, caucat, ne id modò cosideret, quam illa res honesta sir sed eriam. illa res honesta sit; sed etiam, vt habeat efficiendi facultate. In quo ipso considerandu est, ne aut temere

recellere, multis argumentis docet, nonnibilque de se. Longe fortius effe ciuslibus in rebus quam bellicis

ditatem:atque id in magnis animis,ingenijsque-ple-runque contingit: cóque magis si sunt ad rem mili-tarem apti, & cupidi bellorum, gerendorum. Verè ti enim bella læpe quesinerunt propter gloriæ eupibanæ maiores, clarioresq; quâm bellicæ. Quamuis enim Themistacles iure laudetur, & sit eius vomen, mæ testis victoriæ, quæ anteponatur consilio Solo-nis ci, quo primum constituit Arcopagitas: non miautem si volumusiudieare, multe res extiterunt vrquam Solonis, illustrius:citerurque Salamisclaristinus præclarum hoc, quam illud, iudicandum est. Il-ludenim semel profuit, hoc semper proderit ciuitati. SEd cum pleríque arbitrentur res bellicas maiores essence, quam vrbanas, minueda est heoopinio. Mulflituta seruatur. Et Themistocles quide nibil dixerit in quo ipic Arcopagum adiuuerit: atab illo yerum Hoc consilio leges Atheniensium, hoc maioru incft, adiutum esse Themistocle. Est enim bellum gehabuerunt exercitus, & fortiores. Mihi quidem nestum consilio Senatus eius, qui à Solone crat constitutus. Licet cade de Pausania, Lysandroque diceres monijs dilatatum putatur; tamen ne minima qui-de ex parte Lycungi legibus, & disciplinæ, coferendi fint. Quinctiam ob has ipsas causas & paratiores quorum rebus gestis quanquam imperiu Lacedaque, pueris nobis, M. Scaurus C. Mario, neque, cum versaremur in Repub. Q. Carulus Cn. Pompeio in rebus ciocdcre

ne falurares. rator apud entiu impe-Saleminam Themiftoducibus Merxe prz-Lycurgus leminius dedic Solon Salamultis victo. gum lator entia & juris fcicloquentia M.Scaurus ante lettur. Lyfandro Paulaniz ac mendatus,& Q. Catulus

gloriatus est se in mos thridate. Scipio Nafi-Lianus Nu-Scipio Æmiailibus flo occidit. tem privatus perniciolas Marius & quo Cicero mantiam fubelli gloria. phauit Pom-Hic elt inuica, Liberium um de Mi-Ter triumnem appresverticulus, leges feren. Graccum panis, tertirum de Hift Conturatiodiofus ille cius, de ergos ai

fuit, quam codem tempore P. Nasica priuatus, cum Tiberium Graccum interemit. Quanquam hæc quidem res non solum ex domestica est ratione: atfecta est: sed ramen idipsum gestum est consilio vr-bano, sine exercitu. Illud autem optimum est, in quo conssium domi. Nec plus Africanus, singularis & vir, & Imperator, in excindeda Numatia, Reip.procedere videbatur. Parui enim sunt forisarma,nisi est me solere ab improbis, & inuidis inuadi audio; tingit enim & bellicam, quoniam vi, manuque con.

cedant arma toge, concedut laurea lingua.

derunt. Quæ resigitur gesta est vnquain bello tan periculum fuit grauius vnquam, nec maius odium. bus, nonne togæ arma cessere? Neque enim in Rep. operæ studisque ponendum est. Omnino enim illud turus. Sunt ergo domesticæ fortitudines non insenmeo in Remp.beneficio, vbi triupharet, esset habi-Marce fili, apud te gloriari, ad quem & hæreditas huius gloriæ, & factoru imitatio pertinet. Mihi quidem certe, vir abundans bellicis laudibus Cn. Pomtijs, & in labore tolerando. Honestu autemid, quod rimus, animi efficitur, non corporis viribus. Exerhonestum, quod ex animo excelso magnificoq; queores militaribus : in quibus plus etiam, quam in his stra se tertium triumphum deportaturum fuisse, nis ta? quis triumphus conferendus? Licet evim mihi, bus audacissimorum ciuium delapsa arma ipsa ceci-Ita consilijs, diligentiaque nostra celeriter de maniqui togati Reipub.præsunt, quam qui bella gerunt. gitatione: in quo non minorem vtilitatem afferunt, exquirimus, totum est positum in animi cura & codire confilio, rationique possiti in exequendis negocendum tame corpus, & ita afficiendum eft, vt obepeius, multis audientibus, hoc tribuit, vt diceret fru-Vt enim alios omittam, nobis Remp. gubernantitags

gis est decernendi ratio, quam decertandi fortitudo. Sed cauendum, ne id bellandi magis suga, quam vtilitatis ratione faciamus. Bellum autem ita suscipiatur, vt nihil aliud, nisi pax quæsita videatur. Fortis est, & mors scruituti, turpitudinique anteponenda. tempus est, necessitásq; postulat, decertandu manu immane quiddam, & belluarum simile est : sed cum celsi, & prudentia, consilióque fidentis. Temere au-Non putaram. Hæc sunt opera magni animi, & exu:nerit;nec committere, vt aliquando dicendum fit, tramque partem, & quid agendum sis, cum quid egenij magni est, præcipere cogitatione futura, & a. ne discedere : quanquam hoc animi, illud ctiam inverò animi, & constantis est; non perturbari in re tui valuit autoritas. Quare expetenda quidem mafecta bella sunt, nonnunquam etiam illata: vt M. M. Caro se Itaq; corum confilio fæpe aut no suscepta, aut contem in acie versari, & manu cum hoste confligere, dicitur, sed præsentis animi vti consilio, nec à ratioliquantò antè constituere, quid accidere possit in vbus asperis, nec tumultuantem de gradu deijei, Catonis*bellum tertiù Punicum, in quo cuam mor-Alienam esse ab officio magnanimi crudelicatem,

omni fortuna recta atque honesta reunere. quid crudeliter fiat, idque est viri magnanimi, rebus agitatis punire sontes, multitudinem conservare, in E cuercendis aute, diripiendisque vrbibus, valdè illum considerandum est, ne quid temere, ne & icem temeritatem.

Pericula quaterus vivo forti suscipienda.

multos, quibus periculosa & callida consilia, quietis cogitationibus, & splendidiora, & maiora videatur-Nunquam omnino periculi fuga committendu eft, T enim funt (quemadmodum suprà dixi)qui vrbanis rebus bellicas anteponunt: sic reperias

COS fecum è C parcendum. -ty of dans rat, in length quam triduo Multirodini madenten. qui cum intiun bellum oftenla,per-Nonfesiencuciteretur, Naticam ne suiciperetur, tas contri Carrhagos rtas onb Punicura pulci autori . sintrom or

cala suscipit. mus non nis Magnani-

Metaphora.

tandz, Quæ res po-

ctiamillud,ne offeramus nos periculis, fine causas dis periculis, consuctudo imitanda medicorum est, ve imbelles, eimidsque videamur. Sed sugiendum quo nihil potest esse stultius. Quapropter, in adeunorum dux fuisset Peloponnesiaco bello, multaque qui leuiter ægrotantes leuiter curant: graniotibus autem morbis periculosas curationes, & ancipites mam quidem facere vellent, ne Repub. quidem postulante:vt Callicratides, qui, cum Lacedæmoniijs sunt, qui cas suscipiunt, partim Reipub. Itemque si quis adipiscare re explicata boni, quam addubitaadhibere coguntur. Quare in tranquillo, tempettatria parati essent : ijdem gloriæ iacturam ne miniréque paratius de honore, & gloria, quam de cereris alij de vita, alij de gloria, & beneuolentia ciuium in ta mali. Periculosæ autem rerum actiones partim tempestati quauis ratione, sapientis: cóque magis, tem aduersam optare dementis est: subuenire autem discrimen vocantur. Promptiores igitur debemus commodis. Inuenti autem multi funt, qui non moesse ad nostra pericula, quam ad communia, dimicado pecuniam, sed vitam etiam profundere pro pafilio non parüit corum, qui classem ab Arginusis refecisset egregie, vertit ad extremu omnia, cum consuo dedecore non posse. Atque hæc quidem Laceclasse illa amissa, aliam parare posse : se sugere sine mouchdam, nec cum Atheniensibus demicandum putabant. Quibus ille respondit, Lacedæmonios

des Lacedara glorie ia. quani priuaqui class, Dimirece lit. dux, ab offimoniorum apud Xeno. Quram facecio magnabistoria est Cleombro. malucrit: cum Cleombrotus, inuidiam timens temerè cum E-paminonda conflixisset, Lacedæmonior i opes cor-ruerunt. Quanto Qu. Fabius Maximus meliùs? de dæmonijs plaga mediocris fuir : illa pestifera, qua,

cus Lacademonius ab Epaminonda Thebanorum duce vicus, magna suorum quo Ennius:

clade. Fabius cuncator ; historia notissima.

Unu bomo nobis cunflando restituit rem: Ergo postque magifque viri nunc gloria clares. Non ponebal enim rumores ante salutem.

optimum sit, tamen inuidiæ metu non audet dicere. bus vrbanis. Sunt enim, qui quod sentiunt, etiamsi Quod genus peccandi vitandum est ctiam in re-

> temnere. fallam infa-Miam con-

tum corpus Reip. curent, ne, dum partem aliquam tuentur, reliquas deserant. Vt enim tutela, sie procuratio Reip.ad vtilitatem corum, qui commissi sunt, non ad corum, quibus commissa est, gerenda rant, obliti commodorum suorum : Alterum, vt tociuium fic tucantur, vt quicquid agunt, ad cam refe- fuis anteposeditionem, atque discordiam. Ex quo euenit, vt alij ligunt, rem perniciosissimam in civitatem inducunt, cft. Qui autem parti ciuium consulunt, partem negones, sed pestifera etiam bella ciuilia: quæ grauis, discordiz ortze: in nostra Repub. non solum sediti- temere arpopulares, alij studiosi optimi cuiusque videantur, atque oderit, tradétque se totum Reip: neque opes, pauci vniuerforum. Hinc apud Athenienses magnæ falsis in odium, aut inuidiam quenqua vocabit : omaut potentiam consectabitur, totamque cam sic tue-& fortis ciuis, & in Rep. dignus principatu fugiet, dum cam conseruct, quemuis grauiter offendat, ninoque ita justitiæ, honestatique adhærescet, mortemque oppetat potius, quam deserat illa, quæ bitur, vt omnibus consultet. Nec verd criminibus Mnino qui Reipublice præfuturi funt, duo Platonis præcepta tencant: Vnum, vt vtilitatem

optimatem dicit. Magistratus nibus & partium studio commoda loco, ita nec er extrinur non recy Fortis vo Opcumum -mo suups vacuus.

M tentio; de qua prædare apud cunde est Plato-Iserrima est omnino ambitio, honorumq; con-De honoribus vehementer contendere contra officium esc magnanimi.

=

3

S.

in S S

ñ

S

3

3

7

ñ

7

3

lum sine acerbitate dissensio. contra ferant: non cos, qui suo iudicio tueri Remp, velint, qualis suit inter P. Africanum, & Q. Metelrent, quis corum potissimum gubernaret. Idémque præcipit, vt eos aduerfarios existimemus, qui arma vter potius Remp. administraret, vt si nautæ certanem:similiter facere cos, qui inter se contenderent,

P.Scipionem & Q. Me-Sensio inter Civilis dif

Ire moderari proprium fortitudinis.

ium fortitu- ciuitas non potest. Firi esse censebunt. Nihil enim laudabilius, nihil mi,quæ dicitur: ne,si irascamur aut intempestiue acclementia. In liberis verò populis, & in iuris æquatatem inutilem, & odiosam incidamas. Et tamen ita cedentibus, aut impudenter rogantibus, in morosibilitate, exerceda etiam est facilitas, & altitudo animagno & præclaro viro dignius placabilitate, atque probanda est mansuctudo, atque clementia, vt adhibeatur Reip- çausa seucritas, sine qua administrari Ec verò audiendi funt, qui grauiter irascendu

contra offi-

Horarus. Stoici affemedium vici-Scraius, grt Nonnius, japiencem 4pered 2 re, Peripare. Cibus vaca Orum vt Punitucie-

Marcellus, & aliquem, aut verbis castigat, sed ad Reip. vtilitatem cicimoderari in rebus repudianda est: optandumque, vt ij qui pig est ira in puniendo. Nunqua enim iratus qui acceinter nimium & parumiquæ placet Peripateticis, & det ad ponam, mediocritate illam tenebit, que est ne appellentur quidem. Prohibenda autem maximè cerent, villiter à natura datam. Illa verò omnibus culpa sit: & ne ijsdem de causis alij plectantur, alij referri Cauendum est etiam, ne maior poena quam funt Reipub-legum similes sint, quæ ad puniendum recte placer, modò ne laudarent iracundiam, & dinon iracundia, sed æquitate ducuntur. In animaducreendo maxime abiratemperandum. Mnis aurem & animaduersio & castigatio contumelia vacare debet, neque ad eius, qui punit

wolunt.

Magnanimiest, neque secundis insolescere, neque dejciaduerfis.

"gantiámą; magnopere fugiamus. Nam vt aduerfas res, sic secundas immoderate ferre, leuitatis est. Prælio : facilitate verò, & humanitate video superiorem claráque est æquabilitas in omni vita, & idem sempissimus fuit: vt recte præcipere videantur, qui modonum regem, rebus gestis, & gloria superatu à fide C. Lælio accepimus. Philippum quidem Macerocitate exultantes, domitoribus tradere soleant, vt canum, & familiarem suum solitum ait dicere; sicut sins geramus. Panætius quidem auditorem Afrinent, vt quanto superiores simus, tanto nos summisfuisse. Itaque alter semper magnus, alter sæpeturper vultus, cadémque frons:ve de Soérate, itémque equos propter crebras contentiones præliorum, fedem hactenus. tur, & in maximis versantur erroribus. Sed hæcquita, cum homines inflati opinionibus turpiter irridelaudemur. Ex quo nascuntur innumerabilia peccafalli facile est. Tales enim nos esse putamus, vt iure refaciamus aures, nec adulari nos finamus: in quo que temporibus cauendu est, ne assentatoribus pa- tiones non maior ctiam quam ante, tribuenda est autoritas:ijsbus maxime est vtendum consilio amicorum, hisq; temque fortung. Atque etiam in secundissimis recerent rerum humanarum imbecillitatem, varietarum rationis, & doctrinæ duci oportere, vt perspihis facilioribus possint vii: sic homines secundis renostram fluentibus, superbiam, fastidium, arro-Tq, ctiam in rebus prosperis, & ad voluntarem recipit,

Officia magnanimi in otio bonefto.

Llud aute si est iudicandum, maximas geni res, maximi animi, ab ijs qui Rempublica regăt, quòd

Profidere, der. nimium fipophcheg-

DIES ACCICUS. Vci Pompo-

Priora tria lem viram, ad negotiapertinent, ad oriofam Posteriora

"El Grains

conarcatur magna quædam, seséq; suarum reru ficorum administratio latissime pateat, ad plurimosque pertineat. Esse auté magni animi, & fuisse mulnibus continerent : aut interiecti inter philosophos, sua familiari, non cam quidem omni ratione exagscripta servantem licet magnifice, & grauiter, ani-& cos, qui Remp. administrarent, delectarentur re gerantes, neque excludentes ab cius viu suos; potiquam liberalitati, & beneficentiæ pareat. Hæc prægentia, parsimonia: nechbidendi poriùs, luxuriæque, nis, se viilem præbeat, deinde augeatus ratione, dilipi quæstu,neq; odioso:tū,quam plurimis,modò digester- Quæ primum bene parta sit, nullo neque turusq, & amicis impertientes, & Reip. si quando vsus vitaque hominum anice. moléque viuere, atque etiam simpliciter, fideliter,

THEFFERANTIA.

ct, que circagule, er inquinis voluptates versantur. Tedo oportet. Huius est caput, vi supiditas rationi pareat, fiperas, inquit, ea cupit que oportet, & vi oportet, & quan-Quartus officiorum fons Temperantia, quam Aristote-les moderationem esseputat enpiditatem, corum duntaxcut puer padugogo. Indidem ovitur illud decorum, quod quemadmodum à natura, ac cateris circumstantys ducatur, omneque vitæ officium cohonestet, diuinitus tradit

tio perturbationu animi, & rerum modus cernitur. tus vitæ, temperantia, modestia, omnisque sedavt ab honcsto non queat separari. Nam potestiGrece enim vo. neiner dicitur. Huius vis ca est. Hoc loco continetur id quod dici Latine Decorum dum sit : in qua verecundia, & quasi quide orna-Equitur, vt de vna reliqua parte honestatis dicen-& quod

est honcitas. nim est quod deceat, id tum apparet, cum antegressa decet, honefium: liùs intelligi, quam explanari potest. Quicquid e-Qualis autem differentia sit honesti, & decori, faci-& quod honestum est, decet: Decorum

eft: & speciale, quod temperantiam proprie consequitur. quapiam parte reluceat, potissimum tame in temperantia. Diums Ambrofins generale decorum accipit, qued ex barmonia, & consensu omnium inter se virtutu existit, quale relucet in concordia uniuer fitatis: speciale, quod in una que oratione prudenters & agere quod agas, confirioribus quid deceat, apparet. Na & ratione vii, atquaim delirare, & mente captum esse. Et iusta omnia stitiz. derate, omniq; in re, quid sit veri videre, & tueri decet : contráqs falli, errare, labi, decipi, tam dedecet, Similis est ratio fortitudinis. Quod enim viriliter, a-nimóq, magno fit, id dignum viro, & decorum videdecora sunt : injusta contrá, ve turpia, sie indecora. dico, Decoru : & ita pertinet, vt non recondita quatur : quod contrà, id vt turpe, sic indecorum. Quare pertinet, quidem ad omnem honestatem hoc, quod dam ratione cernatur, sed sir in promptu. Est enim quam re separari. Et vt venustas, & pulchritudo cordeceat, quod cogitatione magis à virtute potest, quiddam (idque intelligitur in omni virtute) quod loquimur, Decorum, totum illud quidem est cum ommi honestate versatur: & aliud huic subiectum, virtuie confusum, sed mente, & cogitatione distinporis secerni non potest à valetudine: sic hoc, de quo generale quoddam decorum intelligimus, quod in guitur. Est autem eius descriptio duplex. Nam & hoc loco differendum est, sed etiam in tribus supe-Taque non solum in hac parte honestatis, de qua Duplex decorum: generale, quod in omni officio situm ponb non lepara-Decorum ju. honefto, re Decorum ab

pareat cum specie quadă liberali. Hic ita intelligi a Philosophis possumus existimare ex co decoro, se, quod consentaneum sit hominis excelletiz, in co, senraneum sit, vt in co moderatio, & temperatia apillud superius sic fere definirisolet: Decorum id essolent. Sed tum servare illud poetas dicimus, quod quod poetæ sequuntur : de quo alio loco plura dici unt,ve id decorum elle velint, quod ita naturæ conin quo natura cius à reliquis animantibus differat. quod pertinet ad singulas partes honestatis. Atque Quæ autem pars subiecta generi est, cam sic definifit, & dicitur : Ve si Æacus, aut Minos diceret, deceat, cum id, quod quaque persona dignum est, &

cit, boncita. Liberali, id

persona scit tia cuique. convenien-Reddere

sudidans communc. Decorum honeftis,ac poctarum

> Oderint, dum metuant: Natis sepulchrum ipse est parens:

> > aut,

digna persona oratio. Sed poetæ quid quémque de-ceat, ex persona indicabunt : nobis autem personam imposuit ipsa natura, magna cum excelletia,prestamus. At, Atreo dicente, plausus excitantur:est enim Indecorum videretur, quod cos fuisse iustos accepi-

fü fit, appareat: & hoc, quod spectatur in vnoquoq; nem honestatem pertinet, decorum, quam lare fuceat non negligere, quemadmodum nos adueríus recundiæ partes datæ fint:cumq; cadem natura donatura, constantiæ, moderationis, temperantiæ, veueniat, & quid deceat, videbunt nobis autem cum à magna varietate personaru, etiam vitiosis quid contiáque animantium reliquorum. Quocirca poetæ in dam lepôre consentiunt: sic hoc decorum, quod eluhomines geramus: efficieur, vtillud quod ad omcum viuitur, ordine, & constantia, & moderatione cet in vita, mouet approbationem corum, quibufgenere virtutis. Vt enim pulchritudo corporis apta chat hoc ipso, quod interse omnes partes cum quocompositione membrorum mouet oculos, & deledictorum

igitur quadam reuerentia adversus homines, & opdictorum omnium, atque factorum. Adhibenda est recundiz, non offendere : in quo maxime perspicitur iniuria, ufomni ratione habenda, inter justitiam & verecundiam. Iustitiæ partes sunt, non violare homines. Ve cere dicimus, intellectum puto. vis decori. His igitur expositis, quale sit id, quod de- fendimus ctiam omnino dissoluti. de se quisque sentiat, non solum arrogantis est, sed timi cuiusque, & reliquorum. Nam negligere,quid Est autem, quod differat in

Stancia & * Decorumin modo ficum Violanius

partibus, tum in temperantia plurimum valere. Decorum secundum naturam effe, & cum in omnibus

acutum, & perspicax natura est, & id quod ad homimagis animi motus probandi, qui item ad naturam va. inest parce, de qua disputamus. Neque enim solum rum consociationem accommodatum, & id quod vehemens, atq; forte. Sed maxima vis decori in hac cem, nunqua aberrabimus: sequemurqs & id quod conservationemque naturæ : quam fisequemur duaccommodati funt. Fficium aute quod ab co ducitur, hanc primum Prudentia, habet viam, quæ deducit ad conuenientiam, Fortiudo. Temperare

ni: At bunc ipsum putat Ambrosus, omnium officiorum primarium effefontem. Fontem omnis effe modeflie, vt appetitus pareat ratio-

ne: quæ docet & explanat, quid faciendum, fugientate & negligentia: nec verò agere quiequam, cuius curbationos. temperet. Omnis autem actio vacare debet temeridunque sit. Ita fit, veratio præsit, appetitus verò obcè, quæ hominem huc & illuc rapit. Altera in rationa parsin appetitu posita est, quæ est oum Græ-Vplex est enim vis animorum atque naturæ: V-

id elt, per-KCTE IN LUNE menb 'unde

bilis ratio fact proba ita fadum redds polis elt, yt cius Cium, de finibus Cato, offi quod

non postis causă probabilem reddere. Hæc est enim longiùs cuagantur, & tanquam exultantes, suc cuconstantia,oninísque moderatio. Nam qui appetitus fere descriptio officij. Efficiendum autem est, vt aphi fine dubio finem, et modum transcunt. Relinquut piendo, siue fugiendo, non fatis à ratione retinentur, turbatione animi careant. Ex quo elucebit omnis nauia deserant : sintque tranquilli, atque omni perritatem præcurrant, nec propter pigrinam, aut igpetitus rationi obediant, cámq; neq; propter teme-

Indecorum & in corpore a perturbau-

quarenus ad-Licentia non tum elle debet. Vt enim pueris non omnem licenstiunt: quorum omnium vultus, voces, motus, starusqua aut metu commoti funt, aut voluptate nimia geipsa cernerekatorum, aut corum, qui aut libidine alifici) formam reuertamur) appetitus omnes contraque mutantur. Ex quibus illud intelligitur (vt ad ofanimi perturbantur, sed etiam corpora. Licet ora enim, & abijeiunt obedientiam, nec rationi parent, tuito, inconsiderate, negligenterque agamus. Neq; uersionem & diligentiam, vt ne quid temere ac forhendos, sedandosque, excitandamque esse animadcai sunt subiccti lege nature, à quibus non modo tiam ludendi damus, sed cam, quæ ab honestatis autem & ioco, vtiillis quidem licet, sed sicut somno, cum facti esse videamur; sed ad seueritatem potius, enim ita generati à natura sumus, vt ad ludti, & ioprofusum, nec immodestum, sed ingenuum, & face-& ad quædam studia graviora, atque maiora. Ludo actionibus non sit aliena: sic in ipso soco aliquod & quietibus cæreris, tum, cum grauibus serissque reprobi ingenij lumen eluceat.

Granitas & Vrbanitas

ab honefface omnis aliena

De scurrilitate & facetia.

D'Vplex omnino est iocandi genus: Vnum illibe-rale, petulans, stagitiosum, obsecenum. Alterum clegans,

illiberalis ioci. Alter est, si tempore sit, ac remisso a-Some Streets. Facilis igitur est distinctio ingenui, & comædia, sed etiam Philosophogum Socraticorum re non modo Plautus noster, & Atticorum antiqua clegans, ribanum, ingeniosum, facetum. Quo geneicornitas. nimo, homine libero dignus: Alter, ne libero quivt ca quæ à sene Catone sunt collecta, quæ vocatur hbri referti sunt: multaque multorum facete dicta, si rerum turpitudini adhibetur verborum obgraui fentenma, breuis & que non So -Plautini ne-

Et bonesti lusus modum esse quendam.

autem & campus noster, & studia venandi, honesta te, in aliquam turpitudinem dilabamur. Suppeditant exempla ludendi. Vdendi etiam est quidem modus retinendus, vt ne nimis omnia profundamus, clatique volupta-

nt Supeditant fa subministrat. Venatio.

voluptas, quia pecorina sit, aut plane reycienda, aut quave parcissime adhibenda. Animi delectatio ab honestis studys petenda: corporis

dia; & audiendi delectatione ducitur. Quineuiam si impetu. Hominis autem mens discendo aliter, & cointelligitur, corporis voluptatem non satis esse digquis est pauld ad voluptares propensior, modo ne sit gitando semper aliquid aut inquirit, aut agit, videnfentiunt nisi voluptate, ad cámque feruntur * omni cudibus, reliquisq; bestijs antecedat. Illæenim nihil appetitum voluptatis propter verecundiam. Ex quo non re, sed nomine;) sed si quis est pauld erectior, Din promptu habere, quantum natura hominis peijcioportere: sin sit quispiam, qui aliquid tribuat quamuis voluptate capiatur, occultat & dissimulat nam hominis præstantia, cámque contemni, & re-Ed pertinet ad omnë officij quæstionem, semper volup-

Alias, sore.

Propensior. Qui propendit, id eft, inclinatur.

digna. bomine in-Voluptas

* Homenis excellensia.

modum. Iraque victus, cultusque corporis ad valevoluptati, diligenter ci tenendum effe cius fruende turpe diffluere luxuria, & delicate, ac molliter viuetudinem referantur, & ad vires, non ad voluptatem. re; quanque honestum, parce, continenter, seucre, tura *excellentia, & dignitas, intelligemus, quam sit Arque etiam si considerare volumus, qua sit in na-

deinde quid secundi nominis prestantiam, deinceps quid decorums secundum naturam cum pecoribus communems deceat uninjeuinsque personam, vel a natura tributam, Animaduerte lector ordinem: primum ostendit quid

vel casu impositam, vel indicio assumptam.

præstantiæque cius:qua antecellimus bestijs: à qua nis, ex eo quod omnes participes sumus rationis, omne honestum decorumq; trahitur, & ex qua rara indutos esse personis: quarum vna est commu-

magne diffimilitudines funt (alios enim videmus veproprie singulis est attributa. Vt enim in corporibus locitate ad cursum, alios viribus ad luctandum valetio inveniendi officij exquiritur: Altera autem, quæ uerunt, Socratem accepimus: contra Pythagoram, varietates. Erat in L Crasso, & in L. Philippo multus venustatem) sic & in animis existunt etiam maiores re sitémque in formis, alijs dignitatem inesse, alijs & Periclem lummam autoritatem consecutos sine oratione simulatorem, quem rem Græci nominacem & facetum, festiuique sermonis, atque in omni ambitiomaior, vita triffior. De Græcis autem, dullepos, maior cuamagifq; de industria in C. Cæsare Lucij filio. At ijsdem temporibusin M. Scauro; & in Marco Diuso adolescente singularis seueritas: in C. Lælio multa hilaritas, in cius familiari Scipione Ntelligendum etiam est, duabus quasi nos à natu-

geniorum à Varietas innatura

"3

anteponunt.In primisq, versutum, & callidum factu Simplicitat norum; ex nostris ducibus Q. Maximum accepimus facile celare, tacere, dissimulare, insidiari, præripere villa hilaritate. Callidum Annibalem ex gente Pceclem Atheniensem, hostium consitia. In quo genere Græci Themisto-clem Atheniensem, & Pheræum Iasonem cæteris ritatis cultores, fraudis inimici. Itémq3 alij, qui quidquando reipub. prodesset, furere se simulauit. Sunt Solonis, qui, quò & tutior vita cius effet, & plus aliuis perpetiatur, suiuis deseruiant, dum, quod velint, fuisse in P. Scipione Nasica: Contráq, patrem eius, nus de multis esse videatur. Quod in Catulo, & in dem videmus, quamuis præpotens sit, efficere, vt vconsequantur, vt Syllam, & M. Crassum videbamus. no vidimus. Audiui & ex maioribus natu hoc idem Lyfandrum fuit. Itémque in sermonibus alium quihil ex occulto, nihil ex infidijs agendum putant; vehis alij multum dispares, simplices, & aperti, qui nimerabiles aliæ dissimilitudines sunt naturæ, mocauit, nullam comitatem habuisse sermonis : necnon illum qui Tyberij Gracchi conatus perditos vindipatre, & in filio, itémque & in Q. Mutio* Numanti-Lacedæmonium Lyfandrum accepimus: contraque Xenocrate quidem seuerissimű Philosophorum, ob men propria, quò facilius decorum illud, quod quæautem tuenda sunt sua cuique, non vitiosa, sed tarumque, minimè tamen vituperandoru. Admodum men conferuara, propriam naturam sequamur. cámque rem ipsam magnum clarumq; fuisse.Innu-Callicratidem, qui præsectus classis proximus post Quo in genere versutissimum, & patientissimum tra naturam vniversam nihil contendamus: ca tarimus, retineatur. Sic enim est faciendum, vt constudia nostra naturz regula metiamur. Neque enim ctiamsi sint alia grauiora atque meliora, tamen nos attinct * Mancine. affabilitas. futiles. Comitas & omnia ver-

Non frultra
cum natura
pugnandum.
Horat, Tu nil
inuita dices
faciélue Minerua.
Yt apud Lucilifi in Mutio ridetur
Albutius:
Chære, Tite.

Cato Vricæ fibi mortem consciuit.

fuerunt faciliores: Catoni autem cum incredibilem missent; propterea quod corum vita lenior, & mores Arqui cæteris forsitan vitio datum esset, si se interefuit, alia cæteri, qui se in Africa Cæsati tradiderunt. sceptoque consilio permansesset, moriendum potius, tribuisset namira grauitatem, camque ipse perpetua ne co debemus vti, qui notus est nobis,ne (vt quida) magis, quam æquabilitas vniuer fæ vitæ, tum fingu; allequinequeas. Ex quo magis emergit, quale sit deconstantia roberasset, sempérque in proposito sucausa non debeat. Non enim alia in causa M. Cato sicin actiones, omnémque vitam, nullam discrepation rum naturam imiteris, omittas tua. Yt enim sermo-Minerua, id est, aduersante, & repugnante natura: corum illud : Ideo, quia nihil decet inuita (vt aiunt) attinet cpugnace naturæ; nec quicqua lequi, quod sunt) inseruiret, & in omni sermone omnibus affalieribus (si Circe, & Calypso mulieres appellandæ passus est Vlysses in illo errore diuturno, cum & muquam tyranni Vultus aspiciendus fuit. Quam multa tem sibi ipsi alius consciscere debeat, alius in cadem turarum tantum habet vim, vt nonnunquam mortiam conferre debemus. Arque hæc differentia na. Græca verba inculcantes, jure optimo irrideamur laru actionum : quam conservare non postis, si alio. expendere oportebit, quid quisque habeat sui, idq; moderari, nec velle experiri, quam se aliena deceant. suum maxime. Suum igitur quisque noscat ingequam illa perpeti maluisset. Qux iax (quo animo traditur) millies oppetere mortem, ad id aliquando, quod cupiebat, perueniret. At Acontumelias seruorum, ancillarumque pertulit, vt bilem & iucundum se esse vellet? Domi verò etiam Omnind siquicquam est decorum, nihilest profecto Id enim maxime quemque decet, quod est cuiusque contemplantes nium.

Circe folis
filia, Calypfo nympha,
quarum hof
quarum hof
pitio Vlyfics
aliquandiu
vfus eft: Vt
procos vxoris perderet.

adhibenda crit cura, meditatio, diligentia, vt ca si no ad ea detruserit, quæ nostri ingenij non erunt, omnis in vita. Ad quos igitur res aptissimi erimus, in ijs po-tissimu elaborabimus. Sin aliquando necessitas nos mini) Antiopam : non fæpe Æsopus Aiacem. Ergo pam, Clytemnestram: semper Rupilius (que ego mefreti funt, Epigonos, Medeamq; qui gestu, Menalipjudicem præbeatine scenici plus, quam nos, videanaccommodatissimas fabulas eligunt. Qui enim voce rur habere prudentiæ. Illi enim non optimas, sed sibi funt, sequamur, quam ve vitia sugiamus. Mec tam est enitendum, vt bona, que nobis data non decore, at quam minimu indecore facere possimus. histrio hoc videbit in scena, quod non videbit sapiens nium, acrémque se & vitiorum, & bonorum suorum

bis indicio ipsi adscinimus. Decorum ab ys,que nobis fortuna attribuit, quaue ne-

nit : Quarta ctiam, quam nobismet ipsis iudicio noad ius ciuile, alij ad eloquentiam applicant, ipfatate proficifcitur. Itaque se alij ad philosophiam, alij tem quam personam gerere velimus, à nostra voluntraria, in casu sita, temporibus gubernantur. Ipsi autes, honores, divitiæ, opes, cáque quæ funt his comftro accomodabimus. Nam regna, imperia, nobilitarumque virtutum in alia alius mauult execllere. fræstiterunt, corum plerique in hoe genere laudis student excellere: vt Q. Mutius, P. filius in iure ciautem ad cas laudes, quas à patribus acceperunt, uili, Pauli filius. Africanus in remilitari. Quidam C duabus ijs personis, quas supra dixi, tertia ad-jungitur, quam casus aliquis, vel tempus impoaddunt aliquam suams vt hie idem Africanus eloquentia cumulauit bellicam gloriam. Quod ide fecit Quorum verò patres, aut maiores in aliqua gloria Timotheus

Scenici, his friones a feena, Epigoni, clasmola tragerodia de Theobis captis.

Medea noma

Que quique studia maximè seguicue.

3

G

ā

7

+

CS

Ç

-

S

3

-

H

-

W

50

w

Timotheus

Ifocratis dif-* Parentibus. tus Dux A : Homines thenienfiu, Cond inclyspulus.

inferior fuisset, quam pater, ad cam laudem, doctriobscuris orti * maioribus. Hæc igitur omnia, cum quærimus quæ deccant complecti animo, & cogitaplerumque elaborant i), qui magna sibi proponunt, dam institutum consequantur : maximeque in co vt nonnulli,omissa imitatione maioru, suum quodnæ & ingenij gloriam adiecit. Fit autem interdum, Timotheus, Cononis filius, qui cum belli laude non tione debemus.

Constituendum genus vita, & institutum

dicum dicuns. do Memoratur apnd Xcfeltiua refervidentur, ca maxime exoptant. Nonnulli autem siue idem, qui imitamur, quos cuique visum est, atque ad autem maxime rarum genus est corum, qui aut extum disciplina, rectam vitæ secuti sunt viam. Illud fœlicitate quadam, siuc bonitate nature, siuc parentem parentum præceptis imbuti, ad corum consuc-tudinem, morémque deducimur. Alij multitudinis fatu edito, potuit fortasse contingere: nobis * non ibi sedentem, diu secum, multumque dubitasse, cum tem) cum primum pubesceret (quod tempus à na-Herculem * Prodicus dicit, (vt est apud Xenophonlij, tunc id sibi quisque genus ætatis degendæ coningressurus, datum est) exijsse in solitudinem, atque corum studia, institutáq; impellimur.Plerumq; autis, vtram ingredi melius esset. Hoc Herculi, Iouis potuit, quod optimum esset, iudicare. Nam, quod catur aliquo certo genere, cursuque viuendi, quam stituit, quod maxime adamauit. Itaque ante impliadolescentia, * cui inest maxima imbecillitas considuas cerneret vias, vnam voluptatis, alteram virtutura ad deligendum, quam quifque viam viuendi fit deliberatio est omnium difficilima. Incunte enim N primis antem constituendum est, quos nos, & quales esse velimus, & in quo genere vitæ: quæ cellente

phista de

iercule fa-

bula perquă

Prodici fo.

libro fecun-

nophontem

In omnibus, quæ aguntur, ex co modo, *quo quisque in deligendo genere vitæ. Quod si accident (potest igitur ad naturæ suæ non vitiosæ genus, consilium tior: vt Fortuna nonnunquam tanquam ipsa mor-talis, cum immortali natura pugnare videatur. Qui ille fuerat sui. Si igitur non poterit siue causas defenone curandum est, vt id bono consilio fecisse videacidere. Commutato autem genere vitæ, omni ratiminus delectent & minus probentur, magis decere, nus autem accidere) facienda moru institutorumq; muenim maxime decet, nisi forte se errasse intellexerit mur. Sed quoniam paulò antè di chum est, imitandos censent sapietes, sensim dissuere, quaim repente præfim erit, pedetentimque facienda: vt amicinas, quæ dum vitæ go tatio est. Eam igitur mutationem, si tempora adiuuanind ratio habenda est in deligendo genere vitæ, sed constantia. mus: tum in tota vita constituenda multo est eius valetudinis non tam potuit patri similis esse, quam imitari possint, ve superioris Africani filius, qui hunc imitanda; deinde, si natura non ferit, ve quædam bunt, faciliùs, comodius; faciemus: sin minus, sen commutan-Naturæ magis:multo enim & firmior est, & constant vim Naturæ habet, fortuna proximam, vtriusq; omdicare. Ad hanc aute rationem, quoniam maximam rei cura maior adhibenda, vt costare in vite perpetuinaturam consilium est omne reuocadum. Nam cum elle maiores:primum illud exceptum fit, ne vitia fint tate possimus nobismetipsis, nec in vllo officio claus rellente ingenij magnitudine, aut præclara eruditiosequi vellent. In qua deliberatione, ad suam cuiusq; ne, atq; doctrina, aut viráq; re ornati, spacium deliviuendi omne contulerit, is constantiam teneat : id * Fix, Paulo natum adoptauerat, propter infirmitatem fitale, Quo modo Aomilio. Perpetuita-

ķ

ipsius potestate, iustitiam, fidem, liberalitatem, mogerere :illa tamen præstare debebit, quæ erunt in sitare, fiue populum concionibus tenere, siue bella officia non cadem disparibus ætatibus tribuuntur, ri elle, nefas, & vitium iudicandum est. Et quoniam bus traditur liberis, omnique patrimonio præstan destiam, temperantiam, quò minùs ab co id, quod desit, requiratur. Optima autem hæreditas à patride hac distinctione dicendum est. aliaque sunt inuenum, alia seniorum, aliquid etiam tior, gloria virtutis, rerumque gestarum: cui dedeco-

Decorum ab o

Adolescentiam que proprie deceant.

Verecundia

Disciplin

facilius, si ciusmodi quoque rebus maiores natuinintemperantiam, meminerint verecundiæ: quod ent libus officijs vigeat industria. Atque etiam cum re-laxare animos, & dare se incunditati volent, caucant dentis inscitia, senum constituenda, & regenda pru-dentis est. Maxime autem hæc ætas à libidinibus rum consilio, atq; authoritate nitatur. Incuptis enim tereffe velint. arcenda est, exercendaque inlabore, patientiáque & animi, & corporis; ve corum & in bellicis, & ciui-Stigitur adolescentis, maiores natu veren, ex hisque deligere optimos, & probatissimos, quo-

Exercendus animus. Ve profine alijs. Turpes res defidiofa fenedus: Luxuriofa curpior: Libidinofa curpifima.

Senectutem que deceant maxime.

quam ne languori se, desidiæq; dedat. Luxuria vero cumomni ætati turpis, tum senectuti fædissima SEnibus autem labores corporis sunt minuedi, exer-citationes animi etiam augendæ videntur. Danda verò opera, vt & amicos, & iuuentutem, & maxime est. Sin autem libidinum etiam intemperantia ac-Remp. consilio, & prudentia quamplurimum adiucesserit,

orem intem perantiam. concipit dedecus, & facit adolescentium impudenti-

Magifratus personamqua deceant.

officijs dicere. Est igitur proprium mun us magistrado seruare constantiam. gere, nihil de alio inquirere, miniméque in aliena es-se Repub.curiosum. Ita serè ossicia reperientur, cum incolæ officium est, nihil præter suum negotium aneque se efferentem; tum in repub. ca velle, quæ tranquilla, & honesta sint. Talem enim & sentire, ciuibus iure viuere, neque submissum & abiccum, ges, iura describere, & ca fidei suæ commissamemique eius dignitatem & decus sustinere, servare letus, intelligere, se gerere personam ciuitatis, deberéquæretur quid deceat, & quid aptum sit personis, & bonum ciuem dicere solemus. Peregrini autem, & nisse. Privatum autem oportet æquo, & pari cum ceat, quam in omni re gerenda, confilió que capientemporibus,ætatibus.Nihil est autem, quod tam de-One illud quidem alienum est, de Magistratu-um, de prinatorum, de ciuium, de peregrinorum

Decorum à flatu motuque corporis.

idque positum est in tribus rebus, formositate, ordine, ornatu ad actionem apto: difficilius ad eloquen-SEd quoniam decorum illudin emnibus factis, & dum, sed satis erit intelligi. In his autem tribus conca dicantur. tinetur cura cuam illa, vt probemur ab ijs,cum quibus & apud quos viuamus. His quoq; de rebus paudictis, in corporis denique motu, & statu cernitur,

quasdam inhoneste vel fieri palam, vel aperte nominari. Rincipio corporis nostri magnam natura ipsa videtur habuisse rationem, quæ formam nostram, reliquámq; Quasdam corporis partes indecore ostendi: res idem reliquamq;

3

E .

"

2.

7

quid deceat.

Hospitis of-

reliquamque.figuram, in qua esset species honesta, ad nature necessitatem data, aspectum estent deforcam posuit in promptu. Quæ autem partes corporis

purabant obscænum, nihil dicu quod factu Cynici & veturpe non

mollis,neg; rufficus Gestus neg;

imitata est hominum verecundia. Quæ enim natura atque abdidit, Hanc naturæ tam diligentem fabrica mem habituræ, atque turpem formam, cas contexit uent ab oculis : ipsiquè necessitati, dant operam, vt occultauit, cadem omnes, qui sana mente sunt, remoquam occultissime parcant: quarumque partiu cor-potis vsus sunt necessarij, cas neq; partes, neq; carum que nec aperta actio rerum illarum petulantia vacat, non est, modò occultè; id dicere obscoenum est. Itavius fuis nominibus appellant: quodque facere turpe nec oratio obscænitare. Nec verò audiendi sunt Cyfunt, nominibus appellemus suis: latrocinari, fraunici, aut si qui sucrunt Stoici pene Cynici, qui repreoculorum, auriumque approbatione, fugiamus. Staobscænum: Pluráque in cam sententiam ab cisdem ne: liberis dare operam, re honestum est, nomine dare, adulterari, re turpe est, sed dicitur non obsecehendunt, & irrident, quòd ca, quæ turpia re no funt, molle, & ne quid durum, aut rusticum sit. Nec verò motus teneant illud decorum. Quibus in rebus duo verbis flagitiosa dicamus: illa autem, quæ turpia sunt maxime fugienda, ne quid effœminatum, aut ram sequamur, & ab omni, quod abhorret ab ipsa vt in scena sine subligaculo prodeat nemo. Verentur mos tantam habet veteris disciplinæ verecundiam, histrionibus, oratoribusque concedendum est, vt ijs tus, incessus, sessio, accubatio, vultus, oculi, manuum contra verecundiam disputantur. Nos autem natuquidem more cum parentibus puberes filij, cum fodam aperiantur, aspiciantur non decore. Nostro hæc apta sint, nobis dissoluta. Scenicorum quidem enim, ne, si quo casu cuencrit, vt corporis partes quæ-

petitum. Exemplum & à scena Verecundia

DE OFFIC. LIB. I.

generis verecundia, præsertim natura ipsa magistra, Romanæ & duce. ceris generi no lauantur. Retinenda est igitur huius

Romana ve-

Que forma virum, que suminam deceat, & quatenus colenda: quis item gestus, quis motus decorus.

stem & inhumanam negligentiam. Eadem ratio est néque exquisita nimis; tantum quæ fugiat agretur:ea quibus magna significatio fit, non adesse conanhelitus mouentur, vultus mutantur, ora torquenrum ferculis similes esse videamur, aut in festinatiotarditatibus vtamur in gressu mollioribus, vt pompamediocritas optima est. Cauendum est autem, neaut habenda vestitus: in quo, sicut in plerisque rebus, ris. Adhibenda est præterea munditia, non odiosa, ne animi motus à natura recedant: quod assequestantiam. Sed multo etiam magis elaborandnm est, nibus suscipiamus nimias celeritates; quæ cum fiunt, simplicia, laudantur. Formæ autem dignitas coloris non vacant, & in vtroque genere, quæ sunt recta & odiosiores, & histrionum nonnulli gestus ineptijs nustatem muliebrem*ducere debemus: dignitatem morum duplices sunt: alteri cogitationis, alteri Apcori conseruationem tenebimus. Motus autem animinationes incidamus: & si attentos animos ad demur, si cauebimus, ne in perturbationes, atque exabonitate tuenda est: color exercitationibus corpotuque caucatur. Nam & palestrici motus sæpe sunt dignus ornatus : & huic simile vitium in gestu, movirilem. Ergò& à forma remoueatur omnis viro non petitus. Cogitatio in vero exquirenda maxime verest igitur, vt cogitatione ad fres quam optimas Vin autem pulchritudinis duo genera sint, quorum in altero venustas sit, in altero dignitas:ve-Appetitus impellit ad agendum. Curandum ytamu;

rorum. Dignitas vi-

lut qui Iunonis facra fergiens hofte, Hor. fape circuferutur. Pomparum, media inter velut qui timo inceffit deratus. ligentiam. agreité neglachra létif-Forma & cra & fimu-

Cogitatio.

0

0

H

5

3

15

0

F

0

ゴ

36 Bus viamur; appetitum rationi obedientem præbea-

Duplex orationis genus, rbetoricum, & quotidianum.

nulla sermonis: quanquam haud scio, an possit Es nemo do- hæc quoque esse. Sed discentium studijs inueniun-Pronunciatio cet que nulli tur magistri : huic autem qui studeat, sunt nullirhe-Scrano purus Catuli pater elt,odiolum & affectatt. disceptationibus tribuatur judiciorum, concionum, uiuia. Contentionis præcepta rhetorum funt multa, senatus: Sermo in circulis, disputationibus, congressionibus familiariu versetur, persequatur etiam consermonem pertinebunt. Sed cum orationis indicem torum turba referta omnia. Quanquam quæ verclara sit, vt suauis: vtrumque omnino à natura pevocem habeamus; in voce autem duo sequamur, vt borum, sententiarumque præcepta sunt, cadem ad fuit in Catulis, vt cos exquisito iudicio putares terum imitatio presse loquentium, & leniter. Quid antem optime vii lingua Latina putabantur. Sonus tendum est: verum alterum exercitatio augebit, alaut obscuru esset, aut nimis putidu: Sine contentioerat dulcis:literæ neq; expressæ, neque oppressæ:ne literarum? quanquam erant literati: sed & alij. Hi tulis opinio nou minor. Sale verò coditus, & facetijs ne vox, nec languens, nec canora. Vberior oratio L. T quoniam magna vis orationis est, cáqs duplex, forenfi genere dicendi, contentiones aliorum fermone vinceret. In omnibus igitur his claborandum est, Cæsar, Cauli patris frater vicit omnes, vt in ipso illo Crassi, nec minus faceta: sed bene loquendi de Ca-'altera contentionis, altera sermonis: Contentio

picate.

cuiu imodi.

quibus in

Bruto.

& filius, de

Puridum,id

& cum dig-

SIt igitur hic sermo (in quo Socratici maxime ex-cellunt) lenis, miniméque pertinax: insit in co si in omne re, quid deceat, exquirimus. Sermo familiaris quemadmodum moderandus.

lepos.

leporem. Inprimis prouideat, ne sermo vitium aliquod indicet inesse moribus. Quod maxime turn soin sermone communi, vicissitudine nonnunquam vtendum putet. Ac videat inprimis, quibus de rebus loquatur: si serijs, seucritatem adhibeat: si iocosis, nerit, excludat alios: sed cum reliquis in rebus, tum let euenire, cum studiose de absentibus, detrahendi aut de artium studijs, & doctrina. Danda igitur opecausa, aut per ridiculum, aut seuere, maledice, conlepos. Nec verò, tanquam in possessionem suam veenim omnes ijsdem de rebus,nec in omni tepore,nec reuocetur oratio. Sed vicunque aderunt res (neque ra est, vt etiam si aberrare ad alia coeperit, ad hæc sermones, aut de domesticis negotijs, aut de repub. tumeliosé que dicitur. Habentur autem plerumque niam in omni vita rectissime præcipitur, vt perturquatenus sermo delectationem habeat, & vt incipifimiliter delectamur,) animaduertendum est ctiam, inzeque curandum est, vt cos, quibuscum sermonem aut pigritia, aut ignauia, aut quid talcapparcat. Maxdebet vacare, me aut ira existat; aut cupiditas aliqua, ni non obtemperantes : sic eiusmodi moribus sermo bationes fugiamus, id est, motus animi nimios, ratioendi ratio fucrit, ita sit desinendi modus. Sed quoiore, & verborum grauitate acriore. Id agendum eti-am est, vt nè ca facere videamur irati:sed, vt ad vrendum, & secandum medici, sie nos ad hoc genus casti-gadi rarò, inuitíq; veniamus:nec vnqua, nisi necesquibus vtendum est fortasse, & vocis cotentione magationes etiam nonnunquam incidut necessariæ; in conferemus, & vereri & diligere videamur. Obiursarid, si nulla reperietur alia medicina. Sed tame sea gatione licet vii, grauitate tamen adiuncta, vt serate potest. Magna autem ex parte clementi castiprocul absit, cum qua nihil recte sieri, nihil consideneritas

Ne acerbus,
ne pertinax,
ne intulius,
ne immodicus, ne obtrectatorius.

Vt honestis de rebus.

Ne vagus, & inzqualis.

Ne concita
tior.
Ne contumeliofus in amicos.
Objurgatio
quatenus ad-

Ne tum qui-Thrafonica. etum, cum iaCtancia Indecora ucrimus. male audidum maledi-

ueritas adhibeatur, & contumelia repellatur. Atque nobis indigna audiamus, tamen grauitatem retinetentionibus, quæ cum inimicissimis fiunt, ctiamsi susceptum esse. Rectum est autem, etiam in illis conturbatione fiunt, ca nec constanter fieri possunt, nec re, iracundiam repellere. Que enim cum aliqua per etiam illud ipfum, quod acerbitatis habet obiurgaab ijs,qui adfunt, approbari. Deforme etiam eft,de tio, significandum est, ipsius causa, qui obiurgetur, audientium imitari militem gloriosum.
In edificijs extruendis qui modus. seipso prædicare, falsa præsertim, & cum irrisione

Ignominiam, rissimi viri filius, in domu multiplicatam non repulsam solum retulit, sed ignominiam etiam, & calamisulatum putabatur. Hanc Scaurus demolitus, acrecipiendi sunt, & admittenda hominum cuiusque mum Consulatum primus attulit: hic summi & clain domo clari hominis, in quam & hospites multi tatem. Ornanda est enim dignitas domo, non ex viseretur, suffragata domino, nouo homini, ad contio, & plenam dignitatis domum : quæ cum vulge primus ex illa familia consul factus est) honori fugeneris multitudo, adhibenda est cura laxitatis. Alised domino domus honestanda est. Et, vt in cæteris domo dignitas tota quærenda. Nec domo dominus, isse accepimus, quòd præclaramædificasset in palatis, commoditatisque diligentia. Cn. Octauio (qui dificandi descriptio, & tamen adhibenda dignitaius finis est vsus: ad quem accommodanda est æter ampla domus dedecori domino sæpe fit, si est in habenda ratio non sui solum, sed etiam aliorum: sic cessionem adiunxit ædibus. Itaque ille in suam donis honorati, & principis domum placeat esse, cu-T quoniam omnia persequimur, (volumus qui-

*tatem,quod repetundaquod à conftæ, neque fulatu repulque angutimatum,nc. rdo sumod

sertim si ipse ædifices) ne extra modum sumptu, & dispari domino dominaris. Quod quide, his tempori-bus, in multis licet dicere. Cauendu est etiam (prætereuntibus dicitur : O domus antiqua, heu quam solita est frequentari. odiosum est enim, cum à præsertim in hac parte) facta principium imitantur : vt ctiam in exemplo est. Studiosè enim plerique (præmagnificentia prodeas: quo in genere multum mali ca folitudo: sum, cultumq; vitæ referenda est. Sed hæc hactenus. munem v/un reuocandus; cadémque mediocritas * ad omnem v. certè est adhibendus modus, ad mediocritatemque villarum magnificentia imitati funt? Quarum quide L. Luculli, summi vii i, virtutem quis? at quam multi & maxime, si aliquando alio domino

tempeus lem dixit & angultam. Verhealus Antiquam quopiam videtur.

Tria omni in vita seruanda.

mus,ne ea, quæ pertinent ad liberalem speciem & cipiatur, quam causa postulet. Tertium est, vt caucavelimus, néue maior, néue minor cura & opera sufvt animaduertatur, quanta illa res sit, quam efficere est ad officia conseruanda accommodatius. Deinde, mum est, appetitum obtemperare rationi. mus, decus ipsum tenere, de quo ante diximus : nec dignitatem, immoderata fint. Modus autem est optiprogredi longius. Horum autem trium præstantissi-N omni autem actione suscipienda, tria sunt tenenda. Primu, vt appetitus rationi pareat: quo nihil platur. tate juicinon cupidi-

Decorum à loco, ac tempore.

tinetur ea, quam Greci ivragias nominant, non hæc, appellamus, sic definitur à Stoicis: vt modestia sit scidus inest: sed illa est iurația, in qua intelligitur ordiquam interpretamur modestiam, quo in verbo motunitate dicendum est: hac autem scientia con-Einceps de ordine rerum, & temporum opporcntia

> modestia, quæ cadem euragia,

tas, quid fir, Qua Latine * Mohokus -junasoddo importunus. opportunus, tio, de qua principio diximus. Hoc autem loco de autem loco de importunus. Moderatione, & temperantia, & harum similibus nis, & collocationis forc. Nam & ordinem sic definisuo collocandarum. Itaque videtur cadem vis ordientia carum rerum, quæ agentur, aut dicentur, loco unt, compositionem rerum aptis & accommodatis temporum. Sed potest esse cadem Prudentiæ definifit, vemodestia hæc, qua interpretamur ita, ve dixi, num, Grace iunge ab Latine appellatur Occasio. Sic poris esse dicunt. Tempus autem actionis opportulocis. Locum autem actionis, opportunitatem temscientia sit opportunitatis idoneorum ad agendum propria, loco suo dicta sunt. Que autem harum virtutum, de quibus iamdin loquimur, pertinent ad

viuimus, nunc dicenda funt. Quid, quo loco, ac tempore deceat, dedeccatque.

verecundiam, & ad corum approbationem, qui buscă

aut re iocola Indecorum, sezium este. Athlerz, qui idem Sophocles, si in athletaru approbatione dixisnum, aut delicatum aliquem inferre sermonem. Bene Pericles: Cum haberet collegam in prætura.Sophoclem poetam, hique de communi officio conueenim valdeque vitiosum, in re seu era conuiuio digsint omnia apta, & inter se conuenientia. Turpe est nissent: & casu formosus puer præteriret, dixissétq; sed etiam oculos abstinentes habere. Atque hoc enin prætorem (Sophocle) decet non folum manus, Sophocles, O puerum pulchrum! Pericles ait : At Alis est igitur ordo actionum adhibendus, quemadmoduin oratione constanti, sicin vita

Athletz, que virtutis exercendz
grania cer-

set, iusta reprehensione caruisset. Tanta vis est lo-

ci & temporis; vt si quis, cu causam sit acturus, in iti-

nere, aut in ambulatione secu ipse meditetur, aut si

quid aliud attentiùs cogitet, non reprehendatur:

at hoc idem fi in convinio faciat, inhumanus videa-

tur

vel multo ctiam magis, quo maior, & melicractiosortsque vitiorum)magna intelligemus sæpe ex parquæ autem parua videntur esse delicta, neque à multis intelligi possunt, ab ijs est diligentius de-clinandum: vein fidibus, autin tibijs, quamuis paunescio quomodo, vt magis in alijs cernamus, quam in nobismetipsis, si quid delinquitur. Itaq; facillin è lum discrepent, tamen id à science animaduertisonoquoq, afficij genere placeat, exquirere. Maior e-nim pars cò ferè deferri solet, quod à natura ipsa denaturáque discrepet. Quo in genere non est incoindicabimus, quid corum apte fiar, quid ab officio, missione, aut contractione, exmoefitia, ex hilaritauis. Ex oculorum obtuitu, ex superciliorum aut reacres ac diligétes indices esse volumus, animaduerlet. Sie videndum est in vita, ne forte quid discrepet: nopere gur,inscitia temporis. Sed ca, quæ multum ab humamendandi causa) magistri. Nec verò alienum est, ad ec, ex rifu, ex locutione, ex reticentia, ex contentionum quam sonorum contentus est. Itaque ve in fidiest alia magna peruersitas, facile apparent, nec magmitate discrepant, vt si quis in foro cantet, aut si qua qua de causa quisque sentiat. ca eligenda, que dubirationem afferut, adhibere docorriguntur illi in discendo,quoru vitia imitantur (cvt si quid dedeceat in alijs, vitemus & ipsi. Fit enim, bus musicorum aures vel minima sentium: sic nos si ducitur. In quibus videndu est, no modo, quid quifq; ctos homines vel ctiam vsu peritos, &, quid his de vloquatur, sed etiam, quid quisq; sentiar, atque etiam, modum, quale quodque corum sit, ex alijs iudicare: qui signa fabricantur, & veri etiam poetæ suquisque opus à vulgo considerari vult, ve si admonitionem, & præcepta desideranis Vt enim pictores, & binb With P liceris pro Id de Apelle Harmonia, rone iden us de Ma refert Plinifenuire. rebus oporve in fidibus, quorum It esdeums Ne minima Vitia quotempore dif-

* Musanda.

reus factus, quòd Ache temperet. nichtium indecuit color. quoniam ab. inRitutum, Aristappum Hor. Omnis flituta conrecundia, re-Cinicorum deceat. quamque ijciendum: humana vc. personam Quid erga

os autem, quorum vita perspecta in rebus honestis, quid reprehensum sit à pluribus, id corrigatur; hique de ijs nihil est præcipiendum. Illa enim ipsa præsuctudinémque ciuilem fecerint, locutiue sint, idem enda & non facienda, & * imitanda, & corrigenda quirunt: sic aliorum iudicio permulta nobis & facifibi arbitretur licere. Magnis enim illi, & diuinis botum habebunt : habere delectum ciuis, & peregrini: re ctiam multum senectuti. Cedere ijs, qui magiftrafine qua nihil rectum esse potest, nihil honestum. Enis hanc licentiam assequebantur. Cynicorum verò vt, si quid Socrates, aut Aristippus contra morem cocepta sunt. Nec quenquam hoc errore duci oportet, & secum & cum alijs, quid in eo peccatum sit, totius generis hominum conciliationem, & confonerit. Ad summam (ne agam de singulis) communem in ipso quoque peregrino, priuatione an publice veperio affectos, observare, & colere debemus: tribuebene meritos, aut merentes, aliquo honore, aut imatque magnis est, bene de Republica sentientes, ratio tota est cifcienda. Est enim inimica verecudiæ, ciationem colore, tueri, servare debenius.

Que artes, & qui questus sordide ; qui contra liberales.

ribus, quod statim vendant. Nihil enim proficiunt, Sordidi etiam putandi, qui mercantur à mercatoque,quorum operæ,non quorum artesemuntur. Est autem & fordidi questus mercenariorum, omniùmenim in illis ipsa merces, auctoramentum seruitutis. runt : vt portitorum, * vt foeneratorum. Illiberales improbanturij quæstus, qui in odia hominu incur-Am, de artificijs, & quæstibus, qui liberales ha-bendi, qui sordidi sint, hæc fere accepimus. Primii

Audoraobligatio. Circitores. premium aut mentum,

nisi admodum mentiantur. Nec verò quicquam est

tisque sine vanitate impertiens, non est admodum funt ijs, quorum ordini conveniunt, honestæ. Meraut non mediocris vtilitas quæritur, vt medicina, vt nefiz. portu se in agros, possessionésque contulerit, videministræ sunt voluptatum; cetarij, lanij; coqui, farversantur. Nec verò quicquam ingenuum potest haturpius vanitate: Opificesque omnes in sordida arte iore satis multum diximus, illine assumes, quæ ad ne libero dignius. De qua quoniam in Catone Matur iure optimo posse laudari. Omnium autem revituperanda. Atque etiam, si satiata questu vel concatura autem, si tenuis est, sordida putanda est. Sin ra. architectura, vt doctrina rerum honestarum, hæ Medicus bere*officina:miniméque artes hæ probandæ, quæ tura melius, nihil vberius, nihil dulcius, nihil homirum, ex quibus aliquid acquiritur, nihil eft Agriculmagna, & copiosa, multa vndique apportans, mul-Studia. hunc locum petinebunt. tores, piscatores, vt ait Terentius: Adde his, si placet, Ex Eunucho-Quibus autem artibus aut prudentia maior incst, Artes honguentorios, saltatores, totumque ludum talarium. copiola, citra Archite@ucultura. Laus agrivanitatem. Mercatura

Ex duobus bonestis virum bonestius.

tur. Eorum autem ipsorum, quæ honesta sunt, potest SEd ab ijs partibus, quæ funt honestatis, quemadnaturæ ca officia, quæ ex communitate, quam ca, prætermissus. Nam cum omnis honestas manat à honestis, vtrum honestius: Qui locus à Panætio est incidere sæpe contentio, & comparatio, de duobus lustitiæ officomparentur, necesse est. Placet ergo aptiora esse partibus quatuor, quarum vna sit Cognitionis, alte-Moderationis: hæ in diligendo officio sæpe inter se modum officia ducerentur, fatis expositum vide-Communitatis, tertia Magnanimitatis, quarta anb officijs pru-CIA potiora

Saplentia; rerum intelligibilium. darum. rerum agen-Prudentia,

Antiquius, id effscharius. quæ ex cognitione ducantur. Idque hoc argumento secum ipse consideret & contempletur, tame si soliti, vt omnium rerum affluentibus copijs ditetur:quatudo tanta fit, vt hominem videre non pollit, excedap uis omnia, quæ cognitione digna funt, summo otio confirmari potest: quòd si consigerit ca vita sapiennim quam Græci person dicunt, aliam quandam inatque inchoata sit, si nulla actio rerum consequatur: tio, contemplatióque naturz manca quodammodo, munitas, & societas ipsoru inter ipsos. Ea si maxima scientia: in qua continctur deorum, & hominum cocipem dixi)rerum est divinarum, atque humanarum rumque scientia. Illa autem Sapientia (quam printelligimus, quæ est rerum expetendarum, fugiendaentia, quam ospia, Græci vocant, Prudentiam & è vita, Princépsque omnium virtutum est illa Saps. Quis est enim tam cupidus in perspicienda, cogno-scendaque rerum natura, vt, si, ei tractanti, contemmè cernitur : pertinet igitur ad societatem generis ea verò actio in hominum commodis tuendis maxiducatur officium, id esse maximum. Etenim cognique id optimus quisque re ipsa ostendit, & indicat. est (vt est certe) necesse est, quod à communitate mundi magnitudinem posse arbitretur? Atque hoc humani. Ergo hæc cognitioni anteponenda est: atminum vtilitatem, qua nihil homini debet esse antiopitularique possit, non illa omnia relinquat atque plantique res cognitione dignissimas, subito sit allaidem in parentis, in amicire, aut periculo fecerit. sum periculum, discrimenque patriæ, cui subuenire, rerum cognitione versata est, tamen ab augendis præponeda esse officia iustitie; que pertinent ad ho-Quibus rebus intelligitur, studijs, officissq; scientiæ Atque illi, quorum studia vitáque omnis in hominum

DEOFRIC. LIE. L

ad Rempub, attulipus, (si modo ziiguid attulipus) à doctoribus, atque doctrina instructi ad cam, & orfoliuaga cognitio, & iciuna videatur. Itemq; mag- gimur, ve nitudo animi, remota romunitane, coniunctioneq; cognosca-humana, feritas sit quædam & immanitas. Ita sit, ve mus, idque pientiam, prudentis, intelligentiam que potistimum conferunt. Ob cam ctiam causam cloqui copiosè ijs,qui ad leges,qui ad mores;qui ad disciplina Ranati accessimus. Neque solum viui atque præsentes cictate generis humani, attingat roru rogitationem: mines, ac multo ctia magis, natura congregati, adne eloquentia cogitare quod cogitatio in se ipsa ver-& fapienne dediti, ad hominum veilitätem, suam faum contulisse videantur. Ita illi phi doctrine fludijs, pub. pertineret, vi onum fuum ad noftsum negotivirtus, que coltat ex hominibus tuendis, id eff, ex fo- tatem adiuhibent agendi, *cogitandíq; folerná: Itaque nisi ca mus.vt societitur, cloquentia verò complectitur cos, quibufcum studiosos discendi crudiunt, atque docent : sed hoc onem Plato, multique multos: Nosque ipsi, quisquid communitate iuncti sumus. Atqui, vt apum examina idem ctiam post mortem monume pus literarum afhominum vilitatious, & commodis no secciferunt possemus) ideirco istain esse cu hominibus commura desideraret, consequi sinè alijs, atq; efficere non digni. atq; communitas. Nec verum est, quod dicitur à qui- docet. cũ congregabilia natura fant, finguna fanos: sic honon fingendorum fauorum caufa congregantur, fed, sequentur. Nec enim locus vilus preremissus est ab Epaminondam Lysias: Pythagoræus: Syracusiu Diresque in rebussuis publicis effent; ve Thebanum Nam crudicrunt multos, quò meliores ciucs, ytilio Fincat cognitionis studium consociatio hominum, metaphora (modo prudenter) melius eft, quam vel acutiffime fibufda, propter necessitate vitæ (quod ea, quæ natu- * congregan-

matatem, ideo conjunuemus, non dicurus, Dytem: ideo enim difcinis cile, qua ac prius fequam con-Joint apour cognoicentemplatio. nitatis comad commun Eloquentia cundum na-Communion Syraculatonc Philosophiæ thagorao Simeino Phi lofopho Py-Lyfia, Ta. Thebanus à

Virgula diuina, id cft, citra nostră operam: prouerbiate.

re, tum discere vellet, tum audire, tum dicere. Ergone, & scientia collocaret. Non est ita. Nam & solitunitatem, & societate. Quod, si omnia nobis, que ad nio, ingenijs omnibus omissis, totum se in cognitiovictum, cultumque pertinent, quasi virgula diuina omne officium, quod ad coniunctionem hominum, illiofficio, quod cognitione, & scientia continetur. & ad focietatem tuendam valet, anteponendum elt (vt aiunt) suppeditarentur, tum optimo quifq; inge-

sustituane, an comperantia potior.

idem doco-

alio bone-

fus justiciae

officijs altud

quidem,

He jultum

patriæ causa sapiens facturus sit. Ea Posidonius colcet Sunt enim quædam partim ita fæda, quædam rationi, Modestiæq, semper anteponenda. Non pladictu quoque videantur turpia. Hæc igitur non sufpartim ita flagitiosa, vt ca ne conseruanda quidem cipiet quisquam Reipub. causa:nec Respub quidem legit permulta, sed ita tetra quedam, ita obsecena, ve re pluris sit, quam cogitare prudenter. Atque hæc re, hoc quidem effectum sie in officijs deligendis, id pro se suscipi volet. Sed hoc commodiùs se res hasocietate. Etenim Cognitionem, Prudentiamque sequetur considerata actio. Ità fit, vt considerate age-Reipub. quidquam illorum facere sapientem. Quabet, quod non potest accidere tempus, vi intersit reliqua reliquis debeantur. Quibus ex rebus breuicunda patriæ, tertia parentibus, deinceps gradatim quidem hactenus. Parefactus est enim locus ipse, vt genus officioru excellere, quod teneatur hominum stet intelligi possit: vt prima dijs immortalibus, sefunt gradus officiorum, ex quibus quid cuique prænon sit difficile in exquirendo officio, quid cuiq; sit præponendum ridere. In ipsa autem communitate Llud forsita quærendum sit, num hec communitas, que maxime est apta nature, sit etiam Mode-

Gradus offi.
ciorum.
Dij,phimus 1
Patria, 3
Patrentes, 3
Pupilli,nobis
exediti, 4
Clientes, 5
Hospitas, 6

S

Sed iam ad reliqua pergamus. am, duobus propositis honestis, verum honestius. ter disputatis intelligi potest, non solum id homines solere dubitare, Honestumne, an Turpe sit: sed eti-Hic locus à Panætio est (vt suprá dixi) prætermissus.

Affocs, lib.s.cap.13. Gellium. Dehis apud

M. T. CICERONIS OFFICIIS LIBER SECYNDYS.

Argumentum per D. Erasmum Roterod.

quim alind fludiorum genus. Postremo, cur academicus de officys pracipiat, rationem reddit. quèd à cinilivita, quam sepe pretulerit, nunc ad otium. Audio-um seconucrtit : tum cur ad Philosophiam potius, quid inuile::um inter viilia virum veilius, aut quid veilifimum. Deinde inconstantie reprebensione deprecatur, honestius. In boc de alteris duabus promittit, quid visle, absolute, quid benestum, quid contrà : es in bonestis virun Superiore libro duas proposita initio dinissonis partes

d nestate, Marce fili, atque ab omni genere re virtutis, saus explicatum arbitror libro superiore. Sequitur vt hac officio-

rum genera persequar, quæ pertinent ad vitæ cultu, philosophiæ nomen sit inuisum, mirenturque in ca gendi, sed et am ad scribendi studium excitauerunt: tamen interdum vercor, ne quibusdam bonis viris quam enim libri nostri complures non modò ad leprius de instituto, ac de indicio meo dixero. Quanmaxime vtile. De quibus dicere aggrediar, si pauca tem ad opes, ad copias. In quo tum quæri dixi, quid vtile, quid inutile; cu ex vtil bus quid vtilius, aut quid & ad carum reru, quibus vtuntur homines, faculta

Proposicio argument

Bent nome, quod crat : unjoiding: apud polinon potest nam res ipía non probari. Socios rannidem Calaris tybono viro Milonem. Catonem

Itt agendo, id est, in dicendo.

opera ituiudicijs, ieconfultationatoriæ in Forences in Succifium

* Temporis. dijs darg.

losophiam Sophia, Du-Laus Philoobus nominibus phi-

ipsa commistrat, omnes meas curas, cogitationesq; in cam conferebam. Cum autem dominatu vnius quamdien Respublica per cos*regebatur, quibus se omnia tenerentur, neque esse vsquam consilio, tantum me operæ & temporis ponere. Ego autem indignis homine docto voluptatibus. Atque vtinam authoritati locus; socios denique tuendæ Reip. sum. busestem confectus, nisi his restitissem:) nec rursum mos viros amilitem : nec me angoribus dedidi(quinon tam commutandarum rerum, quam euertenda-Respub.stetisset, quo coeperat statu, nec in homines rum cupidos incidisset: primum enim, vt stante Re-pub. facere solebamus, in agendo plus, quam in scri-Maximis igitur in malis hoc tantum boni assequuti consumebatur in legendo (scribendi otiŭ non crat.) micorum, & Reip. * temporibus. Id autem omne sophia retulissim. Cui cum multum adolescens, disnis mea cura, cogitatio, opera poni solebat) nulla es-set omnino, illæ scilicet literæ cotica crunt forenses, sæpe fecimus. Cum autem respublica (in qua omca, quæ nunc, sed actiones nostras mandaremus, yt ribus inscruire coepi, meq; totum Reip. tradidi, tan. cendi causa, temporis tribuissem; poste aquam honovidemur, vt ca literis mandaremus, quæ nec fatis ctùm crat Philosophiæ loci, quantum superfuerat aset: in ijs studijs ab initio versatus ætatis, existimaui & senatoriæ. Nihil aute agere cum animus non polbendo, operæ poneremus: deinde ipsis scriptis non terpretari velis, quam studium sapientiæ. Sapientia nius? Hancigitur qui experunt, Philosophi nomirant nota nostris, & crant cognitione dignissima. nantur : nec quidquam aliud est Philosophia, si inpræstantius? quid homini melius? quid homine dighanestissimè molestias deponi posse, si me ad Philo-Quid est enim, per Deos, optabilius sapientia ? quid

rum studijs potest, qui semper aliquid acquirunt, qui vituperat, haud sanè intelli go quidnam sit, quod quibus hæ res continentur, scientia: cuius studium quod spectet, & valcat ad benè, beatéque viuenlaudandum putet. Nam siue oblectatio quæritur aciplina virtutis; vbi ea quæretur, cùm ab hoc discendi genere discesseris? Sed hæc, cùm ad Philosophiam cohortamur, accuratius solent disputari: quod alio quodam * libro facimus. Hoc autem temartem esse, cùm minimaru sinè arte nulla sit, homisequamur. Nullam verò dicere maximarum rerum dum? sine ratio constantiæ, virtutisque quæritur; nimi, requiesque curarum; quæ conferri cum coautem est (vt à veteribus philosophis definitum est) num est parum considerate loquentium, atque aut hæc ars est, aut nulla omnino, per quam cas afmaximis rebus errantium. Si autem est aliqua dis pore tantum nobis declarandum fuit, cur, orbati contulissemus. Occurritur autem nobis & quidem mus, tamen & alijs de rebus disserere soleamus, & Correctio. facere videamur, qui, cum percipi nihil posse dicaà doctis, & eruditis, quærentibus, satisne constanter Reip. muneribus, ad hoc nos studium potissimum ista mens? vel quæ vita potius,no solum disputadi, nec habeat vnquam, quid sequatur. Quæ enim esset Non enim sumus ij, quorum vagetur animus errore, Quibus vellem satis cognita esse nostra sententia. hocipso tempore præcepta officij presequamur. sed etiam viuendi ratione sublata? Nos autem, vt contrà, improbare, atque affirmandi arrogantiam babilia esse dicimus Quid est ergò, quod me impeceteri, qui alia certa, alia incerta esse dicunt: sic, ab diat, ca quæ mihi probabilia videantur, sequi: que his dissentientes, alia probabilia, contra alia improvican-

primfi,quòd Scimus nikil, fio qui defiopinamur nificat ocquoque figtur: namid aut resistitur, congressu, ricur aucin folus.Occur-* In Horten nobis toti de,quòd per quillam iu-Id quod crat milima, que verifi-Quoniam A-& repugnain vna conhanc ynam reddit:deincundamque commendate Pyrrhenior u tis locis promotum mulcademicum aductfarium luti telum in com argucandi genus, ambigentift. omni de re mentum ve-Efficax refu-

mon crac tibi
differendum
guoniam ne
gas quicqua
percipi simò
ob iffud ipfum omni de
re differendum, vr probabile centè
eluccat.
Finitima,
quòd antè
ab illignon
multum
diffidentia
diffidentia
dixit.

qui ista præclara pepererunt:tamen hæc nostra,finivitantem, sugere temeritatem, quæ à sapientia disistrissatis, vt arbitror, diligenter. Tibi autem, mi Cilet, nisi ex veraque parte causarum esse facta connostris, quod hoc ipsum probabile elucere non posdet plurimum ? Contra autem omnia disputatur à Philosophia Cratippo authoreversaris, ijs simillimo, pergamus. tima vestris, ignota esse nolui. Sed iam ad instituta tentio: Sed hæc explanata sunt in Academicis no-

vio lucro metitur, & commoditate vndecunque parta: sed eam, que cum honesto sit coniuncta, & ad vite societatem Villitatem non eam bic accipi, quam vulgus pecunia.

minum vitæ potuit afferri. Summa quidem authoriqui parum perspiciunt, hi sæpe versutos homines & que quod honestum, * id esse, instum. Ex quo efficirate Philosophi, seucie sane, atque honeste hac tria quod non honestum: qua nulla pernicies maior hosuetudo destexit de via, sensimque cò deducta est, vt pars perfecta est; quam quidem tibi cupio esse notispertinent: duæ ad commoda vitæ, copias, opes, fa-cnltates; quinta ad Elegendi iudicium, si quando ea, honestum esse aliquid, quod vtile no esset; & vtile, tur, ve quidquid honestum sie, idem sie viile. Quod Honestatem ab vtilitate secerneret, & constitueret simam. Hoc autem, de quo nunc agimus, id ipsum enim justum sit, id vtile ctiam esse censent : genere confusa cogitatione distinguuat. Quicquid est, quod Vtile appellatur. In quo verbo lapsa conquæ dixi, pugnare inter se viderentur, honestatis sequendi, quarum dux ad decus honestatemq; Vinque igitur rationibus propositis officij percallides Item-

Confusa, id est, insceparabilia re: Cognitione, id est, ratione distinguunt.

iustique factis, non fraude, & malitia, se intelligant ca, quæ velint, confequi posse. nio ad cam * spem traducenda, vt honestis confilijs dicant, Quorum error eripiendus est,omnisq; opicellidos admirantes, corum malitiam, fapientia iu-

que Greci euchrestemata, & dischrestemata nominant. modi, id bomini ab bomine nasci. Que quaque ex re comzuoda, aut incommoda capiatur,

sunt. Earumque item rerum, quæ noceant & absint, funt, alia ratione vtentia. Expertes rationis funt einanimata diximus, pleraque sunt hominum operis' effecta, quæ nec haberemus, niss manus, & arsacefficiet, & fanctitas. Proxime autem & ictuirum pijs. deos, Homines hominibus maximè vtiles esse pos-Hominiab qui, boucs, reliquæ pecudes, apes, quarum opera efea, quæ gignuntur è terra, & alia ciusdem generis: partim * animata, quæ habent suos impetus, & reobesse, vel prodesse arbitrantur. Ea enim ipsa quæ modi Deorum, alterum Hominum. Deos placatos pietas Dijsemper efficiet, & sanctitas. Proxime autem & secundum benefici ne autem vientium duo genera ponuntur: vnum ficitur aliquid ad hominum vium, arque vita. Ratiorum appetitus. Eorum autem alia rationis expertia opera hominu, vlla esse potuisset. Iam verò, & caru nauigatio, neque agricultura, neque frugum, fruteremur. Neque enim valetudinis curatio, neque cessissent; nec his sine hominum administratione vcadem divisio est. Sed quia Deos nocere non purimum vel quibus egeremus, inucctio certe nulla effet, nisi his chumque, reliquoru perceptio, & conseruatio, sinè rerum quibus abundaremus, exportatio; & carufn's partim funt inanimata, vt aurum, argentum, vt Væ ergo ad vitam hominu tuendam pertinent, his exceptis, homines hominibus plurimum commodi,

quisque in Quarto fum vitæ ox-COGICALE.

muncribus homines fungerentur. Eademque rati-

nalibus * Que non uata finat Giril Riuis dori-Fonres ca-

Portus fa- funt inanimatæ, percipiantur: eas nos nullo modo Medicina. bus vita omnino nulla esse potuisset? Quis enim æcommodi. Leas, aut domare, aut tueri, aut tepestiuos fructus ex firum necessarij: nec ferrum, aurum, æs, argentum his capere possemus. Ab eis denique & ca quæ noone nec lapides è terra exciderentur ad vium noeffoderentur penitus abdita, fine hominum labore, lua vium habere possemus, homines certe fuerunt: retur, & calorum molestiæ sedarentur, vnde aut initio generi humano dari potuissent, aut postea sub-& manu. Tecta verò, quibus & frigorum vis pelle-Nee hoc tempore fine hominum opera, aut pascere aquarum, derivationes fluminum, agrorum irrigastate cecidissent, nisi communis vita ab hominibus uenire, si aut vi tepestatis, aut terræ motu, aut vetucent, interficiunturi & quæ vsui possunt esse, capiunmus? Ex quibus omnibus, multisque alijs perspicuu tiones, moles oppositas fluctibus, portus manu faharum rerum auxilia petere didiciffet? Adde ductus tur. Quid enumere artium multitudinem, fine quiæqua descriptio, certaq; viuendi disciplina, per quas principes inueniendi fuerunt quem, ex quaque belfine hominum manu atque opere, capere potuific. ctos; quæ vnde (fine hominum opere) habere postegris subueniret? quæ esset oblectatio valentium, qui quentari. Ex quo leges moresq; constituit, tum iuris (niss homines adiuvarent) percipi possetivă &, qui bene beateg; viuieur. Quas res, & mansnetudo anivictus, aut cultus, nisi ram multæ nobis artes*mini-Quid denique ex bestijs fructus, aut quæ comoditas straretur?quibus rebus exculta hominu vita,tantum hominit coetu non potuissent nec ædificari, nec fredistitt à victu & cultu bestiarum. Vrbes verò sinè

* Equos. Diftirit, id *Ministrarde. copit, aut Honnullisextur, ve eftin cit, diffare emplaribus.

morum consecuta, & verecundia est: effectumque nulla re egeremus. Longiores hoc loco sumus quam necesse est. Quis enim est, cui non perspicua sint ilest, vt esset vita munitior, atque vt dando, & accipimi magnas res & falutares, sine hominum studijs heminem neque ducem in bello, nec principem doendo, permutandisque facultatibus, & commodis se. Vtitur in re non dubia, testibus non necessarijs. la, quæ pluribus verbis à Panætio comemorantur? gerere potuisse. Comemoratur ab co Themistocles, testabilis pestis est, que non homini ab homine, nas-catur. Est Dicæarchi liber de interitu hominum, Pcfine adiumentis hominu tantas res efficere potuif-Pericles, Cyrus, Agesilaus, Alexander; quos negat hominum impetu, id est, bellis, aut seditionibus, ripatetici magni, & copiosi ; qui collectis cæteris tione hominum, atque consensu: sic nulla tam de-Atque vt magnas vtilitates adipiscimur conspiracausis, eluuionis, pestilentiæ, vastitatis, belluarum quam omni reliqua calamitate. Cum igitur hic locet quædam hominum genera esse consumpta : dectiam repentinæ multitudinis, quarum impetu dominum, & ad vsus suos adiungere. Itaque quæ in mum hominibus & profint, & obsint: proprium cus nihil habeat dubitationis, quin homines plurihoc statuo esse virturis, conciliare sibi animos hoarum fiunt vtiliter ad hominu vitam, artibus ca trirebusinanimis, quæque in viu, & tractatione belluque re verum, sincerùmque sit, quid consentaneum primum ve virorum præstantium sapientia, & virtute excitanplificationem nostrarum rerum prompta ac parata, buuntur operofis. Hominum autem studia ad antitur: quarum vna est in perspiciendo, quid in quátur. Etenim virius ferè omnis in tribus rebus vercuique,

Agcfilaus farum tyran-Maccdonti morum dux. Cyrus Perquid optirupto: Valtie ab inundan-Alexander Mirus ordo, cultarum Imperus ferincolarum. àtœlo còr Eluuiones ni ab homi-Plurima per-Farales cacuniculoru. pencium, lo

mus, alterum mum videaponens pro Comunicate Vervieur deequabiliter /

Reflauit, id Prouchimur: & cum reflauit, affligimur. Hæc igitur eft, aduerfa ipla fortuna cæteros calus rariores habet: primum Incommoda cum prospero flatu eius vtimur, ad optatos exitus es. tumaf- istudia complectamur, ca que tencamus dicemus: neab inanimis procellas, tempestates, naufragia, rui-nas, incendia; deinde à bestijs ictus, mortus, impesecundas ad res, vel aduersas, quis ignorat? Nam & moderate & scienter : quorum studijs ea, quæ natumibus hac facultatem assequi possimus, vt hominum cos denique, si quid importetur nobis incommodi, rationi. Tertium, ijs, quibuscum congrediamur, vti appetitionésque, quas illi oppos, obedientes efficere tur, quæ cuitique rei sit causa. Alte rum, cohibere propulsemus: vlciscamurque cos, qui nocere nobis ra desiderat, expleta cumulataque habeamus: per quitas humanitasque patitur. Quibus autem ratioconatifunt; tantaque poena afficiamus, quantum æcuique, quid consequens, ex quo quæque gignan-Magna vim esse in Fortuna in vtramq; partem, vel que ita multo post, sed pauca ante dicenda sunt.

Expulsus id ch,comrum Pomp. penfecur. Coparctur, Camillus: dia Scipio. damnacus. Phocion Cellic inui-

Trium, Pom- exercituum, vt proxime trium, sæpe multorum; clapeij in Thes. des imperatorum, vt nuper summi ac singularis viri: ctiam breuior videbitur. cum magnitudine vtilitatis comparetur; ita fortaffis que excitare pollimus. Quæ si longior fuerit oratio, do hominum studia ad vtilitates nostras allicere, atfunt. Hoc igitur cognito, dicendum est quonam monum operibus, & studijs neutra partem effici posctorix, quanquam fortuita sunt, tamen sine homifugæs rursúsque secundæ res, honores, imperia, vimeritorum sæpè ciuium expulsiones, calamitates, inuidiæ præterea multitudinis, atque ab eis benè

DE OFFIC. LIB. II.

registratu dignum putent, eique parene velint., parene Quibus rebus commoneantur bomines, ve quempians

ciunt, & si quem dignum fortuna quam amplissiona tia, aut beneficiorum magnitudine, aut dignitatis præstantia, aut spe, sibi id vtile futuru, aut metu, se subisciunt se homines imperio alterius, & potestati, nantur. Malè enim se res habet, cum, quod virtute fordidiffima quide est ratio, & inquinatissima, & ijs honos. aut postremo, pretio, aut mercede ducuntur : quæ Mercenarius que capti : aut postremò (vt sæpe in nostra Repubquæ virtuti propriores sunt, dixerimus. Atque etiam qui ca tenentur, & illis, qui ad cam confugere copopularésue homines largitiones aliquas proponût: uolentiæ gratia faciunt (cum aliqua de causa quemlica videmus) mercede conducti. vi parère cogantur, aut spe largitionis promissionispluribus de causis. Ducuntur enim aut beneuolenmodum sit vtendum co, dicemus, si prius ijs de rebus nunquam hoc subsidium necessarium est, quemadeffici debet, id tentatur pecunia. Sed quoniam noncontrà, à quibus aliquid expectant: vt cum reges, consulere arbitrantur : aut cuius opes metuunt : aut putant: aut cui sidem habent, & benerebus suis Que angendum, atque honestandum, aut bene ni abhomine deterun-Conduct

mare: metui, tum turpe, tum minime tutum. Villssimum ys, qui cum Imperio sunt, ab omnibus a-

alienius, quam timeri. Præclare enim Ennius: Quem metuunt, oderunti Quem quisque odit, perijste expetit. Multoru aute odijs nullas opes posse obsistere, Erum autemomnium nec aptius est quiequam ad opes trendas, ac tenendas, quam diligi; nec

nus oppret-Cafar tyran-

ceri, feruile.

si antea suit ignotum, nuper est cognitum. Nec verò

rioremillum Dionysium? quo cruciatu timoris andrum Pheræim? quo animo vixisse arbitramur? tineatur. Ita facillime, quæ volumus & priuatis in mum, id amplectamur, vt metus absit, charitas regunt tamen hæc aliquendo aut iudicijs tacitis, aut cent, sit sanè adhibenda sæuitia, vt heris in famulos, ciuitas, interitus declarat, quantum odium hominu rebus, & in Repub. consequemur. Etenim qui se lùm, sed etiam ad opus & potentiam valet pluriigitur latissime patet, neque ad incolumitatem sosus sunt intermissæ libertatis, quam retentæ. Quod si aliter teneri non possunt: qui verò in libera ciuimilem effugit. Malus enim custos diuturnitatis mehuius tyranni solum, quem armis oppressa pertulit qui (vt scriptum legimus) cum vxorem Theben admodum diligeret, tamen ad cam(ex epulis) in cugi solitum, qui cultros metuens tonsorios, canden metui volent: à quibus metuuntur, cosdem metest dementius. Quamuis enim demersæ sint leges tate ita se instruunt, vt metuantur, his nihil esse popetuitatem. Sed ijs, qui vi oppressimperio coertus : contraque Beneuolentia fidelis est, vel ad perrannorum; quoru haud ferè quisquam interitum sivalet ad pestem: sed reliquorum similis exitus tyribus suis, qui perserutarentur arculas muliebres, tum est, compunctum notis Threicijs, districto gla-dio iubeat anteire: Præmittebatque de stipatoti carbone sibi adurebat capillum? Quid Alexanoccultis de honore suffragijs. Acriores autem morquirerent. O miserum, qui fideliorem & barbarum, & ne quod in vestimentis occultaretur telum, exbiculum veniens, barbarum, & eum quide, vt scrip-

tyrannus. Syracularum quos frons barbari, apud Phereus. indicium. compuncta, (tigmatibus Alexander ferui fugacis crat migne: apud alios

As, quem modo dixi, Alexander; non à paucis, nobilitata crudelitas: qui non ex insidijs interijt, vt & stigmaticum putaret quam conjugem! Nec cum multitudo impetum fecit. Quid? Macedones nontus suspicionem infectus. Nec verò vlla vis imfesellit opinio: ab ca est enim ipse propter pellica-Imperium populi Romani beneficijs tenebatur, non ne Demetrium reliquerunt, vniuersique se ad Pyr-thum contulerunt? Quid? Lacedæmonios iniuste hie noster :sed in quem vinuersa Agrigentinorum turna. Testis est Phalaris, cuius est (præter cæteros) perij tanta est, quæ premente metu, possit esse diurat, & refugium Senatus. Nostri autem magistra-Imperantes, nonne repente omnes fere socij deseruiniurijs, bella aut pro socijs, aut de imperio gerequam domestica recordor. Veruntamem, quamdiu tus, Imperatorésque ex vna hac re maximam laubantur: exitus erant bellorum aut mites, aut ne-Stricæ calamitatis? Externa libentius in tali re, nitus amisimus. Desitum est enim videri quicquam antea minuebamus, post verò Syllæ victoriam, peri. Sensim hanc consuetudinem & disciplinam iam tate, & fide defendissent. Itaque illud patrocinium elem capere studebant, si prouincias, si socios æquierunt, spectatoresque se otiosos præbuerunt Leusa impia, victoria etiam sædiore, non solum singuloin socios iniquim, cum extitisset etiam in cines ranorbis terræ veriùs, quam împeriu poterat nominarum ciuiu bona publicaret, sed vniuersas prouincias, ta crudelitas. Ergo in illo secuta est honestam cauprædam suam se vendere. Secutus est, qui in caunorum virorum, & locupletum, & certe cinium, hasta posita, cum bona in soro venderet, & bosam, non honessa victoria. Est enim ausus dicere, regionésque

Nobilitata P.R. Imperi-A Demetrio quitum cls. rege inperbo Phalaridis in Marianos. nes ob fuimperium. captum cit, eleganter, ve prodefijt, Desicum est ris crudelitas Syllæ vicoamilium ritate auctu ti, contra, focijs deferper biam a L'accdamohumacum. Macedonum um cum cha-Thebanos

Maffilia
Maffilia
Gallia Narbonfis vrbs
P.R. amica,
cuius imago
in triumpho
circumlara.
Sol vidifict,
proucrbiaitter.

Hafta Syllæ, & Cæfaris. Cornelius in priore scriba tantum, in posteriore etiam questor. Modò non refertur ad parietes, ides, tantum parietes stat, non etiam imperium.

Exemplum à maiore.

illam cruentain & meminerint, & sperabunt, quam modò stant & manent, ijq; ipsi iam extrema scelera metuentes: rem verò publicam penitus amisimus. quam defutura bella ciuilia. Itaque parietes vibis impunita scelera culissemus,nunquam ad vnum tanregionésque vno calamitatis * genere comprehen-deret. Iraque vexatis, & perditis exteris nationibus, tur hoc sit, idgs & primit & maxime necessariu, fascriba sucrat, in hac suit quæstor yrbanus. Ex quo dignius. Iure igitur plectimur. Nisi enim multorum miliaritates habere fidas amantium nos amicorum, tisne opus sit, an satis sit à paucis dil gi. Cerminigique vitam instituendam accomodandum est, à mulramus, quibus rebus possimus facillime cam. quam Atque in has clades incidimus (redeundum est enim ad propositum,)dum metui,quam chari este & diligi masuimus. Quæ si Populo Rom. miuste imdem non recossit. Aster autem, qui in illa dictatura fexto & tricesimo anno post à sceleratiore hasta ca-P.Sylla cum vibrasset, di atore propinquo suo, ide semen, & causa deerit, dum homines perditi hastam hæreditas. Nec verò voquam bellorum ciuilium ad paucos, cupiditatum ad multos improbos venit ta peruenisset licentia: à quo quidem rei familiaris faria in socios, si hoc vno sol quicqam vidisset in triumphârunt. Multa prætercà commemorare nunquam nostri Imperatores ex Transalpinis bellis Massilia vidimus, & ex ea vrbe triumphari, sine qua guli? Qued cum perspi uum sit, Beneuolentiæ vim Sed ca non pariter, omnes egemus. Nam ad cuiúlesse magnam, Merus imbecillem, Sequitur vt disse. peranti accidere potuerunt, quid debent putare finvolumus, adipisci cum honore, & fide Charitatem. exemplum amissi Imperij potari in triumpho

Honore, & gloria, & beneuolentia ciuium fortasse dmicitias comparandas. Sed de amicitia alio libro non æquè omnes egent:sed tamen, fi cui hæcsuppeve non differat multum inter summos, & mediocres gloria; quanquam ca quoque de re duo funt nostri maioribus administrandis, adiquat plurimum. dictum est, qui inscribitur Lælius. nune dicamus de libri: sed artingamus, quandoquidem ca in rebus & nostra mirantium. Hæcenim est vna res prorsus,

dignü alique ducat: Beneuolentia, Fide, & Admiratione. Tribus maxime rebus adduci multitudinem, ut honore

tudine. Sed est alius quoque quidam aditus ad mulfluere possimus. titudinem, vt in vniuerforum animos tanquam inautem (si est simpliciter, breuiterque dicendum)quimiratione quadam, honore nos dignos purat. Hace bus rebus pariuntur à singulis, cisdem sere à multihis; si diligit multitudo; si fidem habet; si cuad-Norma igitur, & perfecta gloria constat ex tribus

Qua res homini multitudinis beneuglentiam consilient., concissiont.

centiæ, iustitiæ, sidei,omniumque carum virtutum, mouetur ipsa fama, & opinione liberalitatis, benefisuppetit. Vehementer aute amor multitudinis comvoluntate beneuoletia mouetur, etia si res forte non cijs capitur maxime. Secundo autem loco benefica omnium natura, & specie sua commouet, maximeg; quæ pertinent ad mansuetudinem morum, ac facilitatem. Etenim illud ipsum, quod decorum, hone. stúmque diximus, quia per se nobis placet, animosq; lentiæ præcepta videamus;que quidem benefiquali

Lelius, Cic. de Amicitia. Duo libri Cic. de Gleria.

Liberalitas
optima conciliatrix
amorum.

Humanitas & benignicas grata por pulo.

nonnullæ esse leuiores.

stitia prudentiam. Nam & ijs fidem habemus, quos crimenq; ventum sit) expedire rem, & consilium ex tura prospicere credimus, & (cum res agatur, in dif-Aldes autem vt habeatur, duabus rebus effici po test; Si existimabimur adepti coniunctam cũ iu-Quibus rebus efficiatur, vt nobis habeatur fides.

Suspedafine denua. Iusticia pru-

plus intelligere, quam nos arbritramur: quosq; & fuhominibus, id est, viris bonis, ita fides habetur, & fidis tempore capere posse: Hanc enim omnes existimant dem faciendam iustitia plus pollet, quippe cum ca salutem nostram, his fortunas, his liberos rechissime committi arbitramur. Harum igitur duarum ad sinulla sit in his fraudis, iniuriæque suspicio. Itáq; his quis versutior, & callidior est, hoc inuisior & suspeiustitia nihil valeat ad faciendam fidem. Quò enim fine prudetia fatis habeat authoritatis, prudetia fine idem prudens sit, iustus esse. Alia est illa, cum veridentia. Sed ne quis sit admiratus, cur, cum inter omtia multum poterit: sine iustitia nihil valebit prubit ad faciendam fidem virium: iustitia sine prudennuncita seiungam, quasi possit quisquam, tum sit, qui vnam haberet, omnes habere virtutes: nes philosophos constet, à méque ipso sæpe disputatelligentiæ iustitia coniuncta, quantum volet, habectior, detracta opinsone probitatis. Quamobrem intasipsa limatur in disputatione, subrilitas: alia, cum ad opinionem communem omnis accommodatur quimur, vt alios fortes, alios bonos viros, alios pruoratio. Quamobrem, vt vulgus, ita nos hoc loco loqui non

acis dispura. Aliter in exterin præcitoonibus, ali-Primite of cohortando piendo aut

dentes dicamus. Popularibus enim verbis est agenpolitum reuertamur. ri : idque codem modo fecit Panætius. Sed ad produm, & vsitatis, cum loquimur de opinione popula-

Que res multitudinis admirationem moneat, que con-

erd contemptum.

in singulis, si perspiciunt nec opinata quæda bona. Itaque cos viros suspiciunt, maximís; efferunt lauopinionem suam animaduerterunt:separatim autem nore ab his digni iudicaremur. Admirantur igitur communiter illi quide omnia, quæ magna, & præter dibus, in quibus existiment se excellentes quasdam Improbos, maledicos, fraudulentos putant, & ad faquidem, sed de his malè existimant. Quamobrem nimi, nihil neruorum putant. Non enimomnes.cos cos, & contempunt, in quibus nihil virtutis, nihil a-& fingulares virtutes prospicere. Despiciunt autem ciendam injuriam instructos, cos haud contemnunt contemnunt, de quibus male existimant. Nam quos nulla industria, nulla cura est. Admiratione autem teri prosunt (vt dicitur;) in quibus nullus labor, quadă afficiunturij, qui anteire cæteros virtute puvitijs, quibus alij non facile possunt obsistere. Nam tantur, & cum omni carere dedecore, tum verò ijs (vt ante dixi) contemnuntur ij, qui nec sibi, nec alpartes animæ à virtute detorquent, &, doloru quum & voluptates, blandissimæ dominæ, fæpè maiores Ratigitur ex tribus, quæ ad gloriam pertinent, vehemeissime permouent. Quæ qui in vtramq;paradmouentur faces, præter modum pleng; exterientur. Vita, mors, diuitiæ, paupertas omnes homines uertit & rapit:tum quis non admiretur splendorem, his ampla & honesta resobiecta est, totus ad se conte excelso animo, magnoq; despiciunt; cumq; aliqua hoc tertium, vt cum admiratione hominum ho-

Nee sibi nee alijs veiles, prouerbio dido.
Admiratio de continentia, veluptates domina.
Admiratio de magnanime tate.
Admiratio de iuditia.

A pecunia-

temptu. rum con-

Des vitæ parres necessanio ad om-Iusticiz opi-A minore

exemplum.

phinonen. Bargulus & crones, ob Viriatus Iaæquitatis

pos.

Leges latro-

Burn inter

spicientia admirabilitatem magnam facit: & maxipulchritudinémque virtutis? Ergo & hæc animi'deméque admirantur eum, qui pecunia non mouetur: ria. Nemo enimiustus esse potest, qui mortem, qui mirifica quædam res multitudini videtur; nec iniumè iustitia, ex qua vna virtute viri boni appellantur, statu arbitrantur. Itaque illa tria, quæ proposita sunt ad gloriam, omnia iustitia conficit; & (beneuoquod in quo viro perspectum sit, hunc dignum spedolorem, qui exilium, qui egestatem timet; aut qui præte boni viri feras. Ergo etia solitario homini, atconferre sermones : quod est difficile, nisi speciem Se institutio vitæ, adiumenta hominum desiderat. Inprimísquè vt habeas, quibuscum possis familiares te rapiuntur. Ac, mea quidem sententia, omnis ratio, nit, & negligit, ad quas pleriq; inflammati auiditacausam, fidem, & admirationem, quòd cas res sperlentiam) quòd prodesse vult plurimis & ob candem ea, que his sunt contraria, æquitati anteponit. Maximunt, conducunt, locant, contrahendisque negotijs implicantur, iustica ad rem gerendam necessaria est. iniusti habebuntur; & nullis præsidijs septi, multis assicientur iniurijs. Atque ijs etiam,qui vendunt,eque in agro vitam agenti, opinio iustitiæ necessaria iustitiæ viuere. Nam qui corum cuipiam, qui vnà latrocinantur, clàm furator aliquid aut cripit, is sibi cio, & scelere pascuntur, possint sine vlla particula ell, cóq; ctiam magis, quod si cam non habebunt, dam dispertiat : aut occidetur à socijs, aut relinquetem, qui Archipirata dicitur, nisi æquabiliter præne in latrocinio quidem relinquit locum. Ille autur. Quinetiam leges latronum esse dicuntur, quibus parcant, quas observent. Itáque propier æquabilem prædæ partitionem, & Bargulus Illyricus la-Cuius tanta vis est, vt nec illi quidem, qui malefi-

Cellerine

horibus non posse consequi se arbitrarentur. Omni propter amplificationem honoris, & glorie. Sed vt igitur ratione colenda, & retinenda iustitia est, tum dentes haberentur, nihil erat, quod homines his ausolitos, quorum de iustitia magna esset opinio mulquidem perspicuum est, cosad imperandum deligi per vna atque câdem voce loquerentur. tingeret, leges funt inuenta, que cum omnibus femsequebatur, co crant contenti: cumid minus conlus enim semper quæsitum est æquabile, neq; enim aliter esset ius. Id si ab vno iusto, & bono viro consummos cum infimis pari iure retinebat. Eadém-que constituendarum legum suit causa, quæ regum. quem confugichant virtute præstantem : qui, cum tudo ab ijs, qui maiores opes habebant, ad vnum aliita repressit, vt facile bellum reliquis traderet. Cum quærenda, & collocanda ratione. Quanquam præsolum necessarios, sed etiam hberales : sic gloria & collocandæ, quæ perpetuos fumptus suppeditet, nec prohiberet iniuria tenuiores, equitate constituenda, ges constituti: nam cum premeretur initio multiuandæ iustitiæ causa videntur olim bene morati remus? Mihi quidem non apud Medos solum (vt ait igitur tanta vis iustitiæssit, vt ca ctiam latronum o. pecuniæ quærendænon solum ratio est, sed étiam Herodotus) sed etiam apud maiores nostros * ferunt: quemi C. Lelius, is qui sapiens vsurpatur, leges, & iudicia, & instituta Reipublicæ fore putapes firmet atque augeat; quantam eius vim inter prætor fregit, & comminuit, ferocitatémque eius quidem etiam exercitus nostri, imperatorésque ceshabuit; multo maiores Viriatus Lusitanus, cui tro, (de quo est apud Theopompum) magnas opes Adiuncto verò hoc, vt ijdem etiam pru-Ergo hoc 107 modus. Viurpaturaid Popia unnb fignincet.

querendi, vel deferendi Honoris vel roges fecia cade. nominatur nio primum " Alies fre in Thalla, & Herodotus cít, vulgo Iulitiz opi

Compendiarism, id cft, expeditam & breuem: Agere radiees, re agere gemmas-

Nihil fuca. tum diutur-

* Numerum.

curandum, se quid majorum imajorum ima-

quasi compendiariam dicebat esse, si quis id ageret, fermone, sed etiam vultu stabilem se gloriam conmulatione, & inani oftentatione, & ficta non modo vt, qualis haberi vellet, talis esset. Quòd si qui siradices agit, atque etiam propagatur: ficta omnia, celeriter, tanquam flosculi, decidunt, nec simulatum cæsorum. Qui igitur adipisci veram gloriam volet, iustinæ sungatur officijs. Ea quæ essent, dictum est milia crimus contenti vna; Tiberius enim Graccus, multi in vtranque partem; sed, breuitatis causa, fababantur à bonis, & mortui obtinent * nomen iure Publij filius, tamdiu laudabitur, dum memoria re-rum Romanarum manebit. At cius filij nec viui propotest quicquam esse diuturnum. Testes sunt perlibro superiore. Sed, vt facillime, quales simus, tales esse videamur; etsi in co ipso vis maxima est, ve si. ta danda sunt. Nam si quisab incunte ætate habet mus ij, qui haberi velimus; tamen quædam præcepcausam celebritatis, & nominis, aut à patre accep-tam (quod tibi, mi Cicero, arbitror contigisse:) aut setur, ita nullum obscurum potest, nec dictum eius conijciuntur, atq; in co, quid agat, quemadmodum aliquo casu, atque fortuna: in hunc oculi omniura tione versatur, hi, simul ac iuuenes esse cœperunt, esse nec factum. Quorum autem prima ætas propter magna spectare, & ad ea rectis studijs debent contendere. Quod eo firmiore animo facient, quia non modò non inuidetur illi ætati, verùm etiani fauetur. viuat, inquiritur: & tanquam in clarifima luce verhumilitatem, & obscuritatem, in hominum ignora-

Adoles

Adolescentes quibus rebus populo primum commen-

quamillæ, quas víribus. Prima igitur commendatio proficifeitur à modestia, sum pietase in parentes, su laudem & à summo viro, & ab exercitu consequeba cidit in id bellum, cuius* altera pars sceleris nimium per enim fere bella gerebantur. Tua autem zetas inin qua multi apud maiores nostros extiterunt: semnem afferunt populo, corum fore se similes, quos Repub.cecidit. Mihi autem hec oratio suscepta non habuit, altera felicitatis parum. Quo tamen in bello, tiæ P. Mutij commendauit domus. Nam Lucius Domus sa. sibi ipsi delegerunt ad imitandum. P. Rutilj adolesquas perfequimur ingenio, ac ratione, gratiores funt, restant, pergamus. Vt igitur in reliquis rebus multo de te est, sed de genere toto: quamobrem ad ca, qua tolerando. Atque ea quidem tua laus pariter cum cum te Pompeius alæ alteri præfectifiet, magnam quidem Crassus cum esset admodum adolescens, contulerunt, quibuscum si frequentes sunt, opinioin suos beneuolentia. Facillime aute, & in optimam re, equitando, iaculando, omniàque militari labore facere, quod etiam tum poterat domi cum laude ostendit, id se in soro optime iam præmeditatum ciuis nobilimam laudem ex illa accusatione nobili, & gloriosa. Et qua ætate qui exercerentur, laudib? affici solent, non aliunde mutuat? est, sed sibi ipse peperit maxi. & sapientes viros, bene consulentes Reipublicae partem cognoscuntur adolescentes, qui se ad claros maiora funt opera animi, quam corporis: fic hæ res, PRima igitur est adolescenti commendatio ad glo-(vt de Demosthene accepimus;)ca ætate L. Crassus nobilissimi riam, si qua ex bellicis rebus comparari potest: mediplacet. & Popciana Aus, fi dijs

miliaritatis. lefcens accufatione C.

F

8

7

5

Y

3

S

7

3

3

Å

P

legas,magna medicacum plaria, nuhil quædam hasensu conuc-Dent exemcoim cum

meditari. Sed cum duplex sit ratio orationis, quaid quideni dubium, quin contentio orationis plurirum in altera sit sermo, in altera contentio : non est prudentissimorum; (sic enim accepimus)quib?

Eloquentia-

oratio forenmum possit, & majorem vim habeat ad gloriam.Ea est enim, quam Eloquentiam dicimus. Sed tamen Rolæ & Philippi ad Alexandrum, & Antipatri ad Cassandrum, & Antigoni ad Philippu filium, trium minum comitas, affabilitasq; sermonis. Extant epiad beneuolentiam alliciant, militésque, blande apdifficile dicu est, quantopere conciliet animos hount, intelligere ctiam, & sapere plus, quam cæteros niuersam excitat gloriam. Magna est enim admi-ratio copiose, sapienter que dicentis: quem qui audicipiunt, vt oratione benigna multitudinis animos tudine cum contentione hahetur oratio, ca sæpe vpellando, sermone delingant. Que autem in multiarbitrantur. Si verò inest in oratione mista modestig grauitas, nil admirabilius fieri potest: cóque mamultiq; in nostra Repub.adolescentes & apud iudimaxima admiratio est in iudiciis: quorum ratio duces, & apud Senatu dicendo laudem asseguuti fint, etiam * Manlio, L. Fusij cognita industria est. Sede Crasso: idem fecit adolescens M. Antonius: Etitiam accusatio probata persæpè est. Dixi paulò ante star : quarum etsi laudabilior est desensio, tamen egis, si ca sunt in adolescente. Sed cum sint plurima pro Sardis, pro Albutio Iulius Cæsar. In accusando ciendum, nec vuquam, nisi aut Reipublicæ causa, judicium vocauit. Sed hoc quidem non est sæpe sacùm, seditiosum, & inutilem ciuem C. Norbanum in am P. Sulpitij eloquentiam accusatio illustrauit, plexest. Nam ex accusatione, & desensione concausarum genera, quæ cloquentiam desiderant; vt duo Luculli: aut patrocinij, vt nos pro Siculis,

quatenus. Rard accu-Sandum, & Acculatio

parandam liberior-

sis ad gloria

Senatoria

m.Aquilio. Verris: item

-didum ad famam, committere, vt acculator nominetis. Id enim cum periculosum ipsi est, tum ctiam fordum sit sæpius, Reipub. tribuat hoc muneris, cuius inimicos vicisci sæpiùs, non est reprehendendum: dum est, ne quem vnquam innocentem iudicio caillius filio, qui iuris ciuilis inprimis peritus fuit. At-que etiam hoc præceptum efficij diligenter tenenmodus tanien adsit. Duri enim hominis, vel potius tur. Quod contigit M. Bruto, summo genere nato, vix hominis videtur, periculum capitis inferre mulquando, & nefarium impiumq; defendere. Vult hoc conuertere? Nec tamen, vt hoc fugiendum est, ita uationem datam, ad bonorum pestem, perniciemq; quentia, à natura ad salutem hominu, & ad conserpotest. Nam quid est tam inhumanum, quam elopitis accersas Id enim sinè scelere fieri nullo pacto Iudicis est, semper in causis verum sequi, patroni, nonnunquam verisimile, etiamsi minus sit verum, multitudo, patitur consuctudo, fert etia humanitas. mel igitur, aut non sæpe certe. Sin erit, cui faciensophia scriberem) non auderem, nisi idem placeret defendere. Quod scribere (præsertim cum de Philohabendum est religioni contrarium, nocentem aligloria pariter, & gratia defensionibus: cóq; maior, nos & sæpe alias, & adolescentes contra L. Sylledosi quando accidit, vt ci subueniatur, qui potentis aligrauissimo Stoicorum Panætio. Maxime autem & quæ (vt scis) extat oratio. minantis opes pro Sext. Roscio Amerino secimus: cuius opibus circumueniri, vrgerique videatur: vt

Brutus accufator vehemens.

Scelestum,
accusare innocentem:
humanum,
defendere *
aliguando
nocentem.
Adolesentes,id est,in

Duplex liberalitatis genus, & quatenus adconcilian-dam multitudinem adbibendum.

SEd expositis adolescentiu officijs quæ valeant ad gloriam adipiscendam, deinceps de Beneficentia

Nam aut opera benigne fit indigentibus, aut pecuac liberalitate dicendum est. Cuius est ratio duplex.

Largitiones multis de caulis vican-

sed illa lautior, ac splendidior, & viro forti, claróque nia. Facilior est hæc posterior, locupleti præsertim: virtute, & industria benefici & liberales erunt, prinignitate benignitas tollitur. Quaquo in plures víus fis, cò minus in multos vti possis. At, qui opera, idest, miliari; fontemipsum benignitatis exhaurit ita bedignior. Quanquam enim in vtroque incht gratifimum quò pluribus profuerint, cò plures ad benigcandi liberalis voluntas; tamen altera ex arca, altera ex virtute de promitur. Largitioque, que fit ex re fanefaciendum adintores habebunt :: deinde consuctudine beneficeniæ paratiores erunt, & tanquam in ista spem induxit, vt cos tibi fideles putares sore, Macedonu, colectetur. Qua te malum; inquit, ratio Philippus accusat, quod largitione beneuolentiam Præclare in epistola quadam Alexandrum filium exercitatiores ad bene de multis promerendum. quos pecunia corrupisses? An tu id agis, vt Macedo-Bene ministrum, & præbitore, quia sordidum regi: Melius etiam, quòd largitionem corruptelam dixit nes no te regë suŭ, sed ministru, & præbitore putet? semper expectandum paratior. Hoc ille filio: sed esse. Fit enim deterior, qui accipit, atque ad idem tibus de refamiliari impertiendum, sed diligenter, inconsulte largiendo. Quid autem est stultus, quam repudiandű eft: & sepe idoneis hominibus indigenstat ex opera & industria, & honestior sit, & latius dem non est dubium, quin illa benignitas, quæ conpræceptum putemus omnibus. Quamobrem id quiquod libenter facias, curare, vt id diutius facere non atq; moderate. est largiendum; nec hoc benignitatis genus omnino parcat, & possit prodesse pluribus. Nonunqua tame Multi enim patrimonia effuderunt,

tum pestifetum fordida,

ferre coguntur. Ita: cum, beneuolentiæ comparande possis? Atqs etiam sequuntur largitione rapinæ. Cu familiaris, vt ca benignitas, apperire no possit: nec ita ademerunt. Quamobrem nec ita claudenda est res tur coru, quibus dederunt, quanta odia coru, quibus causa, benefici esse velint, non tanta studia assequienim dando egere coperint: alienis bonis manus afque referatur ad facultates. Omninò meminisse derefereda, vt pateatomnibus. Modus adhibeatur, if- impletur; ita alij desiderent? Omninò duo sunt genera largorum: gitionem fund unon habere. Etenim quis potest esse patum, iamq; in prouerbij consuctudine venit; Larpecunias profundunt in cas res, quarum memoriam quorum alteri Prodigi dicuntur, alteri Liberales. moduszcu & ijdem qui consueuerunt, & illud idem bemus id, quod à nostris hominibus sæpissime vsuraut breue, aut nulla sint relecturiomnino. Liberales ru muneribus, ludorum, vnationumque apparatu redimunt; aut æs alienam suscipiunt amicoru causa: Prodigi, qui epulis, & viscerationibus, & gladiato quid in mentem venerit Theophrasto, in co libro, tur vel in re quærenda, vel augenda. Itaque miror, aut in filiarum collocatione adiuuant; aut opitulanautem qui suis facultatibus aut captos à predonibus liùmque sumptuum facultatem, fructum diuitiarum illud absurde. Est enim multus in laudandi magniquem de diuitijs scripsit, in quo multa præclare, at ij, qui ab hostibus obsidentur, si emere aquæ sexreprehendit, qui has effusiones pecuniarum non ficentia, & apparatione popularium munerum: taputat. Mihi autem ille fructus liberalitatis, cuius tariu mina cogeretur, hoc primo auditu incredibile admiremur, quæ fiunt ad multitudine diliniendam: exempla pauca posui, multo & maior videtur & cer-Quanto Aristoteles grauius, & verius nos videri, scriptum.

nec populus qua, nundolio petravt intufa a-Adagium à quam tamen nes, conuttia largitionibus Vilceration ne cum nupcit,comædisuon mus arum auc Venamonu, Theophra-Collocation exhibentur. ræ populo

multis exniendam)in (Ad multitu non eft adcmplaribus

* Attendo

nim se, & inucterata inuidia, nec turpi iactura, rantibus, attamen approbantibus, faciendum est; auaritie Nam Mamerco, hominum ditissimo, pretercft. Deinde C. Claudius Appij filius. Multi post, Lutate annonæ asse modium populo dedit. Magna c-Marco quidem Scio vitio datum est, quòd in carigitione acquiritur: vt Oresti nuper prandia in semire & si postulatur à populo, bonis viris si non desidemissio ædilitatis, Consulatus repulsam attulit. Quaquid mihi placeat, vides. Vitanda tamen est suspicio rus imitatus. Magnificentissima verd nostri Pomtulus, (me consule) vicit superiores. Hunc est Scaucullus, Hortensius, Syllanus. Omnes autem P.Lenam colligitur, hæc pueris, & mulierculis, & seruis, & seruorum simillimis liberis esse grata; graui verò cùm præsertim nec necessitatisubueniatur, nec diginfinitifq; sumptibus nihil nos magnopere miraris tis, decimæ nomine, magno honori fuerunt. Ne quando aliqua res maior, aut vtilior populari larmodò profacultatibus; nos ipsi vt fecimus: & si pei munera secundo consulatu: in quibus omnibus simo Q. Mutio magnificentissima edilitate sun dus splendor Ædilitatum ab optimis viris postuletur. probari posse nullo modo. Quanquam intelligo, in nostra ciuitate inueterasse iam bonis temporibus, vt nitas augeatur; ipsaque illa delinitio multitudinis ad veniam necessitati dare, in his immanibus iacturis, videri,omnésque mirari. Sed, quum * attenderimus, te, memoria quoque moriatur voluptatis. Bene etisimo quoq; animo: in quo tame ipso vnà cu satietapijs, fructus est ædilitio maximo munere. Et paulo post L. Crassus cum omnium hominum moderatiskaque & P. Crassus cum cognomine dives, tum cohomini, & ca, quæ fiunt iudicio certo, ponderanti, breue tempus, exiguumq; duratura sit, cáq; à leuis. quando

caus sfaciendæ nonnunguam
largitiones,
sed modicæ.
Mos antiquitus dccimam partem
Herculi consecrare, vt
ditesserent:
wnde decimam Herculanam partem Plautus
nominat.

contigit corum nemini, quos modo nominaui, sanè suffragijs adepti sumus, nostro quidem anno, quod rio, Nobis quoque licet in hoc quodam modo glomagno vir ingenio, imprimifque clarus, gloriari fotinebatur, omnes Publij Clodij conatus, furorésque toribus emptis Reip. causa, quæ salute nostra con-mulum signori summo nuper nostro Miloni fuit, quòd, gladia. quando erat ædilis,nec maxima, liberauit, Sed ho- Affishic æriari. Nam pro amplitudine honorum, quos cunctis compressit. Causa igitur largitionis est, si aut necesse lebat, se sinè vllo munere adeptum esse omnia, quæ ones honola optima est. L. quidem Philippus Q. Fabij filius, in manu datur, iucundius est; tamen hec in posterum rum ductus, omniaque, quæ ad vsum Reipublicæ impensæ meliores funt, muri, nanalia, portus, aquaexiguus sumptus ædilitatis suit. Atque ctiam illæ haberentur amplissima. Dicebat idem Cotta, Cuest, aut vtile. In his autem ipsis mediocritatis regute moderanda est. illa Propylæa conieccrit. Sed de hoc genere toto in ciæ vituperabat, quod tantam pecuniam in præclara sundius repehendo, propter Pompeium, sed doctif-simi improbant, vt & hie ipse Panætius, quem mulgratiora funt. Theatra, porticus, noua templa; verepertinent. Quanquam enim, quòd presens tanquam ipfa & ad facultates accommodanda, & mediocrita-Phalerius Demetrius, qui Periclem principem Grætum in his libris secutus sum, non interpretatus : & nere vitiosa est, temporibus necessaria, hislibris, quos de Repub. scripsi, diligenter est disputatum. Tota igitur ratio talium largitionum ge-& * tamen

las largitircum num-

rebus fump-Emphafis -Juiny sna collocantur.

fumptuofius cit, vestibula Mineruz, id Propylaa diam attulere Pericli. capta inui-

ralitate proficifeitur, non vno modo in disparibus N illo autem altero genere largiendi, quod à libe-Prinata liberalitas in quos, & quatenus exercenda.

caulis

rendum promptiores quam ad ornandum. effe oporter,

vt ne affligantur, sed vt ad altiorem gradum ascencalamitate. In ijs tamen, qui se adiuuari volent, non dant, restricti omnino esse nullo modo debemus:sed esse debebit in calamitosos, nisi forte erunt digni rit, nullis suis rebus aduersis. Propensior benignitas calamitate premitur; & cius, qui res meliores quæin diligendis idoneis iudicium, & diligentiam adhicausis affecti esse debemus. Alia causa est cius, qui bere. Nam præclare Ennius:

Benefacta mate locata, malefacta arbitror.

reciproca-

tioni decen-

tillimum.

unactera

nominatio-

nibus & concùm ex ipso fructus est, tum ctiam ex cæteris. Temeritate enim remota, gratissima est liberalitas; cóque ficiamus, quorum liberis, posterisqe prodatur meigitur opera est, vt hos beneficijs quam plurimis afque bonitas comune perfugium estomnium. Danda cam studiosius plerique laudant, quod summi cuiusin deterrenda liberalitate sibi etiam fieri : cumque, moria, vt his ingratis esse non liceat. Omnes enim qui-faciat, communem hostem tenütorum, putant. immemorem beneficij oderunt : camque iniuriam scio an paulò plus ctiam, quam liceat, Thorrentem: non acerbum:in omniq; re contrahenda, vendenda, consuctudinem benignitatis largitioni munerum longe antepono? Hæc est grauium hominum, atque tione. Crassi scriptum copiosè videmus. Hanc ergo quidem vulgo solitum fieri ab ordine nostro, in oraè seruiture captos, locupletari tenuiores; magnoru: illa quasi assentatorum populi, multitudi-Atque hæc benignitas ctiam, Reip, vtilis est, redimi autem tum in dando munificum esse, iu in exigendo nis leuitatem voluptati quasi titillantium. Conuenit concedentem: à litibus verò, quantum liceat, & necofini js æquum, & facilem, multa multis de iure suo emendo, conducendo, locando, in vicinitatibus, & Quod autem tributu est bono viro, & grato, in co

Est enim non modò liberale, paulum nonnunquam sum. Habenda autem est ratio rei familiaris, quam quidem dilabi finere, efflagitiosum est : sed ita, vt de suo iure decedere, sed interdum etiam fructuomihi quidem videtur) valdè decorum, parare domus rum is est pecuniæ fructus maximus. Recte ctiam à illiberalitatis, auaritiæq; absint suspitio. Posse enim multa volunt, per hospites apud externos populos autem etiam vehemeter vtile his, qui honeste posse Theophrasto est laudata hospitalitas : est enim (vt liberalitate vti, non spoliantem se patrimonia, nimivalere opibus, & gratia. Theophrastus quidem scriliberalitatisgenere in vrbe nostra non egere. Est adas hospitalem suisse. Ita enim instituisse, & villictiam Reip. est ornamento, homines externos hoc hominum illustrium illustribus hospitibus. Idque cis imperauisse, vt omnia præberentur, quicunque in contribubit, Cimonem Athenis ctiam in suos curiales Laci-Laciades in villam suam diuertisset.

Paulelum CICL ture concelicatis Ipedere, libera-

uatimqne multa. publice pri-Hospitalitas Veris ad

hospitalitas Cimonis

tum valere iurisprudentia, longe plurimum eloquentiam. In altero beneficentie genere, quod operis constat, mul-

in fingulos ciues conferuntur. Nam in jure cauere, quamplurimis, vehemeter & ad opes augendas persemper in honore fuit cognitio, atque interpretatio: tinet, & ad gratiam. Itaq; cum multa præclara maioconfilio innare, atque hoc scientiæ genere prodesse rum, tum quam optime costitui. Iuris ciuilis summo sessione sua principes retinuerunt: nunc, vt honores, dor deletus est. Idq; cò indignius, quòd co tempora hoc contigit, cum is esset, qui omnes superiores, vt omnes dignitatis gradus; sic huius scientiæ splen-Væ autem opera, no largitione, beneficia dantur; hæc tum in vniuersam Rempublicam, tum

Anxiquitas
in pretio habica iurifpru-

1 CTUP Dicendi facultas ante.

dos homines accommodata. Atq; huic arti finitima est dicendi grauior facultas, & gratior, & ornatior. Quid enim Eloquentia laudabilius & præstabilius, vel admiratione audientium, vel spe indigentiu, vel quibus honore par esset, scientia facile vicisset. Hæc igitur opera grata multis, & ad beneficijs astringecorum, qui defensi sunt, gratia? Huic quoque ergo à

quentia. cenaria clo-

datus. Diseri igitur hominis, & facile laborantis, maioribus nostris est in tota dignitate principatus liquid viderer queri. Sed tamen videmus quibus exquoque loco intermissionem eloquentia, ne dicam patrocinia latè patent. Admonebat me res, vt hoc & non grauate & gratuito desendentis, beneficia, & (quoque in patrijs est moribus,) multorum causas interitum, deplorarem; nisi vererer, ne de me ipso a-

operis grati-Ex leujoriam, cóciliari. bus quoque

rius, cos ipsos, qui aut * consulunt, aut desendunt, rojudicibus, aut magistratibus, vigilantem pro re altedesse multis, beneficia petentem, commendantem aut lurisperiti esse, aut disertij licet tamen opera protinctis oratoribus, quam in paucis spes, * quanto in paucioribus sacultas, quam in multis sit audacia. Cum autem omnes non possint, ne multi quidem, illud non funt admonendi (est enim in promptu) ve sequuntur, latissiméq; corum manat industria. Iam gantem. Quod qui faciunt, plurimum gratiæ con-

* Confulun-

Aut vitanda, da offentio. aut mitigan-

animaduerrant, cum alios iuuare velint, ne quos offendant. Sæpe enim aut cos lædunt, quos non deligentiæ est : si scientes, temeritatis. V tendum etiam erit, nec aliter facere potueris: * cæterssque operis quacunque possis,quare id,quod feceris,nec esse fubent; aut cos, quos non expedit. Si imprudentes, negest excusatione aduersus eos, quos inuitus offendas,

* Certifque. & officijs crit, quod violatum est, compensandum.

Operam

3

se spectatum, non fortunam, putat : non modo illi, tant. At verò ille tenuis, cum quicquid factum sit, stulari, aut expectari aliquid suspicantur. Patrocinio quid magnum acceperint, æquè ciram à se aut poficium se dedisse arbritrantur, cum ipsi, quamuis aliobligari quidem beneficio volunt, quin ctiam benequi se locupletes, honoratos, & beatos putant, hi ne que dixit: Pecuniam qui habeat, test, habere certe potest. Commode autem, quicunligentius, que natura rerum st. Nimirum enim inops ille, si bonus est vir, etiamsi referre gratiam non poverbse vsos, aut clientes appellari, mortis instar puri causæ, non anteponat in opera danda gratiam fortio cst:sed quis est tandem, qui inopis, & optimi viget enim multis) gratum se videri studet. Neque vequi est meritus, sed ctiam illis, à quibus expessat (e-& qui retulerit, habere, & qui habeat, retulisse. At tunati, & potentis? A quo enim expeditior, & celeque vulgo loquuntur, se in beneficijs collocandis mores hominum, non fortunam sequi. Honesta oraforte in libris cius manct gratia: sin autem inopem, pulentum fortunatumq; defenderis, in illo vno, aut etiam extenuat. Videndumque illud est, quòd, si o-& qui reddiderit, non iam habere: gratiam autem pletes collocari:nulli tamen nifi iusta in re prestandă esse. sidium sibi paratum vident. Quamobre melius apud rd verbis auget suu munus, si quo forte fungitur, sed tas nostra propensior. Sed animaduertendum est dirior remuneratio fore videtur, in cum ferè est volunprobum tamen, & modestum, omnes non improbi humiles (quæ magna in populo multitudo est) præ-Jaut fortuna solcat; dictu quidem est procline, ita-Ed cùm in hominibus iuuadis, aut mores spectari, Operam apud tenues & bonos rectius, quam apud locunon reddidifie,

Humilis probitas.

star, id cft,

Moras in

M. T. CICERONIS

contentionem, id ck, confultationem, & sollationem.

niam, quæ viro. Sed corrupti mores, depramatique ri, an minus probato diuiti filiam collocaret : Ego, dus; qui cum consuleretur, vtrum bono viro paupeputo. Danda tamen omnino opera est, vtomni ge-neri satisfacere postimus. Sed, si res in contentionem sunt admiratione diuitiarum: quarum magnitudo quid ad vnumquemq; nostrûm pertinet? Illum forveniet, nimirum, Themistocles est autor adhibenbonos, quam apud fortunatos, beneficium collocari fac iuuare: potentior sane sit, honestior verò quo cijs, operáque danda est, ne quid contra æquitatem que omne iudicium, non quam locuples, sed qualis quisque sit. Extremum autem præceptu in benefimodo? Quod si etiam bonus erit vir, ne impediant tasse adiuuat, qui habet,ne id quidem semper. Sed qua nihil potest esse laudabile. perpetuæ commendationis, & famæ, est iustitia, sinc contendas, ne quid per iniuriam. Fundamentu enim diuitiæ, quo minus iuuctur, modo ne adiuuent: fit-

Liberalitas in universam multitudinem modice exer-cenda; exactiones, non nisi iusta necessitate.

ad vniuersos, quæque ad rempublicam pertinent, SEd quoniam de co genere beneficiorum dichum Danda est opera omnino, si possit, vtrssque; nec minus, vt etiam singulis consulatur, sed ita, vt ea res aut prosit, aut certe ne obsit Reip. C. Helij, & P. tim, fingulos vt attingunt, quæ funt ctiam gratiora. iusmodi sunt, vt ad vniuersos ciues pertineant, pardisputandum est. Eorum autem ipsorum pariim ecæ tolerabilis, & plebi necessaria; ergo & ciuibus, Gracchi frumentaria magna largitio fuit; exhauriebat igitur ærarium : modica M. Octauij & reipublicst, quæ ad singulos spectant: deinceps ijs, quæ

nant interic.
In vetufto
codice, Helij
& due voces aberant.

mines; tamen spe custodiæ rerum suarum, vrbium ste que potest esse maior? Hanc enim ob causam madebeat, no est necesse disputare est enim in prompcessariæ. Quarum qualis comparatio sieri soleat & re debebunt, vt carum rerum copia fit; quæ funt neque eriam omnes, qui Remp. gubernabunt, consulepub. disputo)danda crit opera, vt omnes intelligant, ominari; neque tantum de nostra, sed de omni Recui Reip.obuenerit; (malo enim alteri, quam nostræ providendum. Sin qua necessitas huius munerisalisit conferendum. Idque ne cueniat, multo ante erit rarij tenuitatem,assiduitatemq; bellorum, tributum præsidia quærebant. Danda etiam opera est, ne, xime, vt sua*tenerentur, Respeciuitatésque constituhominum, qui rem haberent. Capitalis omnino oraquari facile passus est, & in co vehementer se modetu: tantum locus attingendus fuit. (fi salui esse velint) nece sitati esse parendum. Atecr, tum illud male; non esse in ciuitate duo millia ratum præbuit : sed cum in agendo multa popularitu, cum legem Agrariam ferret; quam tamen antique tenent, neque de bonis prinatorum publice di-minutio fiat. Perniciose enim Philippus in tribuna-(quod apud maiores nostros (zpe siebat) propter zerit ci,qui Rempublicam administrabit, vt suti quis-Reipublica salutaris. Inprimis autem videndum & adæquationem bonorum pertinens, qua pe-

re abstinentiam: contráque ex inuasione atieni, summan existere permiciem. Ad gratia multitudinis comparandam maxime vase-

minima suspitio. Vtinam, inquit C. Pontits Sam-Aput autem che in omni procuratione negotij,

Antiquari, id cit, tolli, at abrogari.

Capitalis, a change of a chang

ducum consinentia.
Serò au aritia
ad Romanos
demigratic.
Ab hoc Tribuno Pich.
primum lata
lex de repetundis, Cenforino, &
Manillo
Mani

Adminius
Adm

sisad illa tempora fortuna me servasset; & tune efsent : non essem passus diutius cos imperare. Ne illi in illo tantum fuit roboris. Nondum centum & denim hoc malum in hanc Rempub. inuafit. Itaque quidem multa facula expectanda fuerunt: modò efacile patior tunc potius Pontium fuille, siquidem cem annisunt, cum de pecunijs repetundis à Lucio rei, tot damnatistantum Italicum bellum propter iudiciorum metuim excitatum;tanta, sublatis legibus, postea tot leges, & proximæ quæque duriores, Pisone lata eft lex, nulla antea cum fuisset. At verò intulit, præter memoriam nominis sempiternam. pecuniæ inuexit, vt vnius imperatoris præda finem attulerit tributorum. At hie nihil in domum suam temporum illorum. Omni Macedonum gaza, quæ nim abstinentiæ non hominis est solum, sed etiam & indicijs, expilano, direptioque sociorum; vt imfuit Lucius Mummius, nunquid copiosior, cum cofuit maxima, potitus est Paulus : tantum in ærarium Quidni * laudetur ? Sedin illo alia maiora. Laus co Laudat Africanu Panætius, quod fuerat abstinens. thagine euersa. Quid ? qui eius collega in censura becillitate aliorum, non nostra virtute valcamus. Imitatus patrem Africanus, ni hilo locupletior Carferat se ovatio) quam auaritia, præsertim in principiigitur vitium est tetrius (vt cò, vnde egressa est, renare,quam domum suam maluit. Quanquam, Italia piolistimam vrbem funditus sustulit? Italiam tiam, & nefarium. Itaque, quod Apollo Pythius oraperingam: id videtur non folum Lacedæmonijs, stui Rempub. non modo turpe est, sed sceleratum eculo edidit, Spartam nulla re alia, nisi auaritia esse bus; & Ranpub-gubernantibus. Habere enim quedomus ipsa mihi videtur ornatior. Nullum

sequuntur, quam putant gratiam. Nam cui res erepimprobe datum est, quam illi, quibus iniuste adeptia, & continentia. Qui verò populares esse volunt, ro hæc iudicantur, sed pondere. Quam autem hatum eft, idcirco plus ctiam valent: non enim numese fert dolorem suum: nec, si plures sunt ij, quibus rat fuum gaudium, ne videatur non fuisse soluendo. pere voluisse; & maxime in pecunijs creditis occulque in hac pernicie Reipub. ne illam quidem conlibera, & non sollicita suæ rei cuiusq; custodia. Atproprium (ve supra dixt) ciuitatis, atque vrbis, ve sit omnis, si habere suum cuique non licet. Id enim est nantur pecuniæ: deinde æquitatem, quæ tollitur elle non potest, cum alijs adimuntur, alijs condodamenta Reip. Concordiam primum tollunt, quæ debitoribus condonandas putant,ij labefactant funsessores suis sedibus pellantur, aut pecunias creditas ob camq; caufam aut agranam rem tentant, vt pofdinis possunt ij qui Reip. præsunt, quam abstinen, At verdille, qui accipit iniuriam, & meminit, & præ ta est, est inimicus, cui data, etiam dissimulat se accised & omnibus opulentis populis prædixisse. Nulla enim, seconciliare facilius beneuolentiam multituautem habuit, amittat ? At propter hoc iniuriæ ge culis ante possessum, qui nullum habuit, habeat:qui diæ secutæ sunt, vt tyranni existerent, & optimates gitionibus.13 derat, necauerunt. Ex coque tempore tantæ discor-Agin regem, quod nunquam anteà apud cos accibet æquitatem, vt agrum multis annis, aut etiam feexterminarentur, & præclarissime constituta Resp. reliquam Græciam euertit contagionibus malodilaberetur. Nec verò solum ipsa cecidit, sed etiam us-Quid? nostros Gracchos, Tiberij Gracchi, sumrum-quæ à Lacedæmonijs profecta manarunt lati-Lacedæmonij Lysandru Ephoru expulerunt:

CHI'S ICHH Condonan אשר פאס פאר Spartam cu-20 03 8027 piditas, ex-

-ufis Lar-Que calama

fermo. us Acuains Parcré latits

Aratifaluta- a
se exemplum, Port
plum, Port
thodeum.
thodeum.
Historia extrat apud Po.
trat apud Po.
trat apud Po.

mi viri filios, Africani nepotes, nonne Agrariæ consexemios exules (qui fuerant eius ciuitatis locupleiure laudatur, qui, cum cius ciuitas quinquaginta tissimi) restituit : rémque pub. aduentu suo liberaonem, clandestino introitu vrbe est potitis, cumannos à tyrannis teneretur, profectis Argis Sicytentiones perdiderunt? At verd Aratus Sicyonius ipse restituerat, quorum bona alij possiderant, egere uid. Sed, cum magnam animaduerteret in bonis, & que tyrannum * Nicoclem improuiso oppressillet, iniquissimum arbitrabatur; & quinquaginta annoque his non satisfieri, quorum illa fuerunt, oportere. rum possessiones mouere, non nimis æquum putatatibus, multa emptionibus, multa dotibus detinepossessionibus difficultatem, quòd & cos,quos & dixit, rémque integram ad reditum suum iussit esse. tuendam pecunia, Alexandriam se proficisci velle, bantur sine iniuria: iudicauit neque illis adimi, nebat, propterea quod tam longo spatio multa herediditam : cui cum exposuisset, patria se liberare velle, nit, qui tum regnabat alter post Alexandriam con-Isque celeriter ad Ptolemæum, suum hospitem, vecausamque docuisses; à Rege opulento vir summus Cùm igitur statuisset, opus esse ad cam rem constionibus, vt * persuaderet alijs, vt pecuniam accipere mallent, & possessionibus cederent: alijs, vt comfacile impetrauit, vt grandi pecunia adiuuaretur. magnum, dignumq, qui in nostra Rep. natus esset! cognouit & corum, qui aliena detinebant, & coru, qui sua amiserant: * persecitq; æstimandis possessi: suum recuperare. Ita perfectum est, vt omnes, costimodiùs putarent, numerari sibi quod tanti esset, qua concilium quindecim principes, cum quibus causas+ tuta concordia, fine querela discederent. O virum Quam cum in Sicyonem attulisset, adhibuit sibi in

Prefecitque.
Bt vt persmaderens

lutum est-Fraudandi enim spe sublata, soluendi ne-cessitas consecura est. At verò hie noster victor, nune quidem victus, quæ cogitarat, tum ca permaius zes alientifuit; nec melius, nec facilius dissore hominum, & ordine: quibus ita restit, vt hoc tanretur. Armis & Castris tetata res est abomnigencnecessaria solutio rerum creditaru. Nunquam chim continct, quam fides, quæ esse nulla potest, niss erit alienum. Nec emm vlla res vehementius Rempub. quod multis rationibus caueri potest, si hoc non funon habeam pecuniam? Quamobrem,ne sit æs alierit, vt locupletes fuum perdant, de bitores lucreman enum, quod Reipublicæ noceat, prouidendum eft; subijcere præconis. At ille Græcus, (id quod suit safecit, cum eius iam nihil interesser. Tanta in co cst aliud, quam alijs sua cripere, alijs dare aliena? Tabulæ verò nouæ quid habent argumenti, nisi ve tuear, impendam; tu me iuuito, fruare meo? Quid in alieno. Quid itat vt cum ego emerim, ædificarim, peccandilibido fuit, ve hoc ipfum cu delectaret, pecvehementiùs actu est, quam me Consule, ne solueomnes æquitate cadem continere. Habitent gratis pientis, & præstantis viri) omnibus consulendum putauit: Eaq; est summa ratio, & sapientia boni cimus) hastam in foro ponere, & bona ciuium voci care, etiamsi causa non esset, Ab hoe igitur genere emas mea pecunia fundum, & cam tu habeas, ego uis, commoda ciuium defendere, non diuellere, atq; Sic par est agere cum ciuibus, non, (vt bis iam vidiueniantur ; neque locupletibus ad sua vel * tenenda * Tuenda. juris, & iudiciorum æquitate suum quisque tencat: qui Remp. tuebuntur: Imprimísq; opera dabunt, rt largitionis, vt alijs detur. alijs auseratur, aberunt, ij & neque tenuiores propter imbecillitatem circum-Cafar acui-1. . ....

Exaggerat condonation nem aris nonnihil çuitur Cicero Scornwin-Dimino * ligna.

motiuus, duo praccepta censet esse à Panætio pra-termissa, Valetudinis curationem, & pecuniæ. Quas gratiam, & gloriam. In his aute vtilitatum præceptis Antipater Tyrius, Stoicus, qui Athenis nuper est hominum funt; hæc apud maiores nostros factitata geant imperio, agris, vectigalibus. Hac magnorum que rebus vel belli, vel domi poterunt. Rempub-aucalent faciles : funt certe vtiles. ma vilitate Reipub. magnam übi adipiscentur & Hæc genera officiorum qui persequuntur, cu sumres à summo philosopho præteritas arbitror, quod

Cicerone tem
defenius
contra An
edie

randa, sum suenga, Quibus rationibus Valetudo, & resfamiliaris tum pa-

voluptatibus: Postremo arte corum, quorum ad sciobiematione carum rerum , qua aut prodefic fograticus perfecuțus est in eo libro, qui Occonomicus debet ijs rebus, à quibus abest turpitudo: conserua-ti autem Diligentia, & Parsimonia, issdem etiam rebus augeri. Has res commodissime Xenophon Soque cultus corporis tuendi caufa, & prætermittendis igant, aut obesse: At continentia in victu omni, atinstribitur : quem nos ista ferè ætate cum essemus, qua es tu nunc, e Græco in Latinum conucrtimus. entiam hac pertinent. Res autem familiaris quari Ed Valetudo instentatur notitia sui corporis, &

cus, id ch, de familia ad-

tilius, aut quid vtilissimum. Quartum genus deliberationis, inter Villia virum v-

A externa cum corporis, & ipfa inter le corporis, & SEd vtilitatum comparatio (quoniam hic locus ccessaria. Nam & corporis commoda cum externis, rat quartus a Panætio prætermissus) sæpècst ne-CXCCIDA

norum autem: vt gloria diuitijs; vestigalia vrbana ficarusticis. Ex quo genere comparationis illud est Catonis senis : à quo cum quæreretur, quid maxine in
re samihari expediret. Respondit; Bene pascere.
Quid secundum? Satis bene pascere. Quid tertium?
Bene vestire. Quid quartum? Arare. Et cum ille qui
quæsierat, dixisset, Quid soenerari? tum Cato:
Quid hominem, inquit, occidere? ex quo, & multis. quirendorum officiorum genus, Sed toto hoc de lere fieri, rectéque hor adjunctum esse quartum exgenere, de quærenda, de collocanda pecunia, etiam de vtenda, commodius à quibusdam optimis viris, externa cum externis comparari solent. Cum exter-nis, corporis, hoc modo comparantur: Valere ve maad medium lanum sedentibus, quam ab vilis Philetudo voluptati anteponatur, vires celenitati. Exterdo: Dines esse potius, quam maximis corporis virilis, quam diues effe. Cum corporis, externa, hoc mobus lpla inter se corporis comparantur sic: Bona valosophis vlla in schola, disputatur. Sunt tamen ca cognoscenda: pertinent enim ad vtili-1.3800 Ok GREEN ないないないない

tatem, de qua hoc libro disputatum

est. Reliqua deinceps per-

fequemur.

CONTROLLS.

CICERONISD OFFICIAS LIBER M. T. CICERONIS TERTIVS.

Acuere, pro AEqualis, a nihil agere. traductio. rentio ac Decora conacriorem tatem re-

White A Capionem, Marce filijeum, qui

ociari, aut quio alterrus non egeret. Itaque duz res,quz lanliceret. Sed, fi minus imitatione tantam ingenij prçguorem afferunt cæteris, Allum acuebant, Otium negotifs cogitare, & in solitudine secum loqui solicum solus effect Magnifica verd vox, or magno viro, ac fapience digna; que declarat illum & in otio de & Solitudo. Vellem & nobis hoc idem verè dicere agualis,) Nunquam's minus oliofum primus Africanus appellatus eft, dicere

stantiam confequi possimus, voluntate certe proxigouissarmis impijs, viqs, prohibiti, otium perfequimur; &, ob cam caufam (vrbe relicta) rura peragrantes, fæpe foli sumus. Sed nec otium hoc

ingredicur. collationem Verecunde

mismuneribus, otium sibi sumebat aliquando, da est. Ille enim, requiescens à Reipub. pulcherrià cœtu hominum, frequentiáque interdum, tan-quam in portum, se in solitudinem recipiebat. Nodam viximus, nunc fugientes conspectum sceleramaxima celebritate, atque in oculis ciuium quonin curia, aut in foro agere possimus? Ita, qui in deletisque Indicijs, quid eft, quod dignum nobis aut di ftudio, constitutum est. Extincto enim Senatu, Brum autem otium negotij inopia, non requiescentorum, quibus omnia redundant, abdimus nos, Africani orie, nec hæc folitudo cum illa comparanquan

DE OFFIC. LIB. III.

agitatione, inucftigationeque carum rerum, quas illo quidem, quo debeate, qui quondam peperisset eligere minima oportere, sed etiam excerpere ex his munus extat. Ex quo intelligi debet, illum mentis mandata literis, nullum opus otij, nullum folitudinis or quam mihi affert necessitas, no voluntas. Quanquantum licet, & sæpe soli sumus. Sed quia sic ab assequebatur; nulla tamen eius ingenij monumenta quam Africanus maiorem laudem vel meo iudicio cùm tota philosophia, mi Cicero, frugifera, & fruuerfa, quam multis annis, stante Rep. scripsimus. Sed ramque conucrtimus. Itaq; plura breui tompore evnquam fuisse: nos autem, qui non tantum roboris cogitando consequebatur, nec otiosum, nec solum hominibus doctis accepimus, non solum, ex malis Cratippo nostro, principe huius memoriæ philoso-phorum; hæc te assiduraudire, atque accipere confiquam de Officijs, à quibus constanter, honestéque men nullus feracior in ca locus est, nec vberior, ctuosa, nec ylla pars eius inculta, ac deserta sit: tahamur, ad hanc scribendi opera omne studium, cudortamen conducere arbitror, talibus aures tuas vohabemus, ve cogitatione tacita à solitudine abstraquicquam aliud audire. Quod cum omnibus est facibus vndique circunsonare, nec eas, (si fieri possit) viuendi præcepta ducuntur. Quare, quanquam à nim non paruam expectationem imitandæ industrie haud scio, an nemini potiùs, quam tibi. Sustines eciendum, qui vitam honesta ingredi cogitant; tamen nostræ, magna honoru, nonnulla fortasse nominis. narum artium sis profectus, inanem redire turpisti-Suscepisti onus prætered graue & Athenarum, & Cratippi:ad quos cum tanquam ad mercaturam bomum que solus. -on curenbus que octofus un ouun Latenter fu-

ctiam à loco fona, cun Memoriz,id ab expectatandi primu Loci cohormbbid: berare, deinde cft, ætaus. a lua, Cratione,quam

None dixit discendi,pro discere.

sæpè ad te cohortandi gratia scripsimus, nunc ad re-liquam partem propositæ divisionis revertamur. mumest, dedecorantem & vrbis authoritatem, a magistri. Quare, quantu conniti animo potes, quatum labore contendere; si discendi labor est potius, quam voluptas) tantum sac vt essicias : neue committas, vt cum omnia suppeditata sint à nobis, tute tibi defuisse videare Sed hæc hactenus. Multa enim

um non exoluerit. Ab alys item notatus, quòd cam partem homo Stoicus induxerit, in qua diseretur cum Honestate pugnare Vilitas, atque à Cicerone desensus. Reprebensus Panætius, qued tria genera pollicitus, terti-

speciem haberet honesti, pugnaret cum co, quod turpe : altero, Vtilene an Inutile : tertio, si id quod ijs, qui negant eu locum à Panætio prætermissum: duobus generibus primis, tribus libris explicauit; de mines, & consultare de officio solerent: vno, cum dune quadam adhibita, potissimum sequuti sumus; triror, quia scriptum à discipulo cius Posidonio est, nec exoluit quod promiserat. Quod co magis mivtile videretur, quomodo ca discerni oporteret: de isse: quia nunquam posset Vtilitas cum Honestate sed consulto relictum, nec omnino scribendum fulosophia tam necessarium. Minime verò assentior sertim cum scribat, nullum esse locum in tota Phiuiter esse tractatum in quibusdă commentarijs, przbros edidisset. Quem locum miror à Posidonio bretriginta * annos vixisse Panætium, postquam cos libitarent, Honestumne id esset, de quo ageretur, an bus generibus propositis, in quibus deliberare ho-Anætius igitur, qui sinc controuersia de officijs acuratissime disputauit, quémque nos correctiopugnarc,

*Annis.

DE OFFIC. LIB. III.

107

quide ita sunt Stoici assensi, vt etia, quicquid honepimus, Socratem solitum execrari cos, qui primum possit vtilitas cu honestate contendere. Itaque acceti instar habeant:dubitandu non est, quin nunquam, omnia ex altera parte collocata, vix minimi momensine honestum solum bonum est, vt Stoicis placet: junxerit, an secus, de co fortasse dubitari potest. Nã dicio Panetij dubitare non potest: rectene autem am, nemineni esse persecutum. Quamobrem de iupulchtitudo reliqui corporis imitandi spem auserector esset inuentus, qui Veneris cam partem, quam ceresolere qui Panætium audiuerat; vt nemo picodem testis locuples Posidonius; qui etiam scribit parte pollicetur se deinceps esse dicturum. Accedit tertiam. Præterea, in extremo libro tertio de hac tita duas partes absoluerit, huic necesse est restare tum sit, sed derelictu. Nam quin à divisione triparpugnare. De quo alterum poteit habere dubitationem, adhibendumne fuerit hoc genus, quod in difecisset, propter corum, quæ* perfecisset, præstantiuisione Paneti) tertium est, an plane omittendum: Honestate aliquando cu Vilitate pugnare. Sed, cum quod non honestum. Quod si is esset Panætius, qui stum esset, id vtile esse censerent; nec vtile quicqua, siue quod honestum est, id ita summum bonum est, hanc tertiam partemad exquirendum officium adbat:) sic ca, quæ Panætius prætermissset, & no perin quadam epistola, Publicum Rutilium Rufum di-Alterum dubitari non potest, quin à Panetio suscepluptate, vel indolentia metiuntur: liceret ei dicere, ciens vtilitatis esset, vt ij, qui res expetendas vel vovirtutem propterea colendam diceret, quod ca effihæc natura cohærentia, opinione distraxissent. Cui Apelles inchoatam reliquisset, absolueret, (orisenim quemadmodum Peripateticis nostris videtur) vt De quo alterum potest habere dubitatio"

Nobilis illa
Venus Apellis, capite
tantum ab
foluta, reliquo corpore
delineata
folum.
Fecific.
Vnicum bonum Stoici
ponunt.

Peripaterioi ordinem bo norum inducunt.

Discessi.

PA.0 PO.E 0 3

Legers, profumere, vel deligere.

Vera virsus, in vno sapi encessimula-chra eius e-ciam in me-diocribus.

Mefa,& adi-

Omnes numeros habet
id eft,nulla
pars deeft.

rantur.

De artibus nemo redè nudicat, nisi artifex : de virsute, non nisi sapiens.

quod capiat ignaros, qui quidem, quid in vnaquaq ob că credo causam, quod insit in eis aliquid probi sit is, qui id solum bonum iudicet, quod honestum tur imperiti, laudéntque ca, quæ laudanda non fint mus, Media Stoici appellant: & ea communia sunt, igitur omnia officia, de quibus his libris disputatatis, corum neque accessione meliorem vitam fieri, fit, quæ autem huic repugnent specie quadam vtiliterea quod vulgus, quid absir à perfecto, serè non ex nec præter sapientem, cadere in quenquam potest. lutu est: &, vr ijdem dicunt,omnes numeros habet: quod rectum jidem appellant, perfectum atq; abso-& late patent : quæ & ingenij bonitate multi asse-quuntur, & progressione discendi. Illud aute officiu, solis, neque à virtute diualli vnquam potest : Inijs buisse deliberationem introducere, in qua, quod vti-Auris vsu venit, in alissq; compluribus, vt delectenpeætermissum. Quod autem in poematibus, & in pitoto intelligit quatenus autem intelligit, nihil putat lud quidem perfectum honekum, nullo modo esse autem, in quibus sapientia perfecta non est, ipsum ilquod proprie wreque dicitur, id in sapientibus est tera aute, quæ secundum naturam essent, ita legere, nor) fententiam, cum virtute congruere femper:caconuenienter naturæ viuere, id habet hanc (vt opitur. Etenim, quod summu bonum à Stoicis dicitur, si ca virtuti non repugnarent. Quod cum ita sit, pule videretur, cum co, quod honestum est, compare-Cum autem aliquid actum est, in quo media officia potest, sed similitudines honesti esse possunt. Hæc troductam, nec ommino de co genere quiequa prætant quidem hanc comparationem non recte effe incopareant, id cumulate videtur esse perfestuspropdecessione peiore: non videtur huiusmodi de-

DE OFFIC. LIB. HIL

mouentur. Nec verò, cum duo Decij, aut duo Scipi-fraires peritis, facile dessitunt à sentetia. Hæc igitur officia, cipium. re vitij sit, nequeant iudicare. Itaq;, cum sint docti à Docti, partius, aut Aristides iustus nominatur: aut ab illis sorti- temptor. A-tudinis, aut ab his iustitiæ, tanqua à sapientibus, pe- ristides Aones,torti que * his omnes, in quibus est virtutis indoles, com- Scipiones de quibus his libris differimus, quasi secunda quxtilis repugnantia comparari: nec id, quod commu- "Ij. pria, sed cu omni hominum genere communia. Ita- & filius. niter appellamus honestu, quódq; colitur ab ijs, qui quandam gerebant, speciémque sapientem. Quo- lius sapien. circa nec id, quod verè honestum est, sas est cum v. minaci ve sapientem intelligi hîc volumus. Nec hi, qui sa-pientes habiti sunt, & nominati, M. Cato, & C.Lætitur exemplum. Nemo enim horum sic sapiens est, dam honeka dicunt esse, non sapientum modo pro Decij, pater ex mediorum officiorum frequentia, similitudinem Cato & Lalius, sapientes sucrunt : Nec illi quidem septem, sed meruit. est nobis, quàm id, quod propriè dicitur, veréque est honestum, sapientibus. Aliter enim teneri no potest, stră intelligentia cadit, tuendum conscruandumque dem de ijs, qui conservatione officiorum existiman-tur boni. Qui autem omnia metiuntur emolumentis Epicurei. si qua ad virtutem est facta progressio. Sed hæc quiest comparandu. Támque id honestum, quod in nobonos viros haberi se volunt; cu emolumētis vnquā & comodis, neq; ca volunt præpoderari honestate, coparatione dubitare, hoc ipsum sensisse, quod dixcrit, solere modo, non etiam oportere. Etenim non flimo Panætium, cum dixerit homines solere in hac citur cum vputant comparare; boni viri non solent. Itaque exihi solent in deliberando honestu cum co, quod vtile honestumz sed hæc etiám inter se comparate, & modò pluris putare, quod vtile videatur, quàm quod Wiri,commemorantur; aut cum Fabrici- Fabricius doles. auri con-fortes tiam justi Modô pro honeftas dithenicalis, habeat in-Exponit que ob abitinenduntaxat. tilitate cognomen relleati,cam

Populo quidem Rom, non videtur, qui ex omnibus familiarem occidere? Num igitur se obstrinxit scelepe enim tempore fit, vt quod plerunque turpe ha-beri soleat, inuentatur non esse turpe. Exempli causa, quod nonnunquam dubitationem afferre soleat, litatem fecuta eft. igitur vtilitas honestatem, immò verò honestas vtipræclaris factis illud pulchernmum existimat. Vicit ponatur aliquid quod pateat latius: Quid potest esse bitatio accidit, quale sit id, de quo consideretur. Sa considerandumque videatur? Credo, si quando dumaius scelus, quam non modo hominem, sed etiam

cies ab bonestate abducat; vt institiam, vel solum, vel manibilque ad prinatum commodum, sed ad communem soximum bonum statuamus iniustitiam malorum maximu: cietatem referantur omnia. Formula prescripta, ne quando nos falsa villitatis spe-

Academici, & Peripa-CCCC Olim ijdem

auté hæc formula Stoicorum rationi, disciplinæque naxime cosentanea, quam quide in his libris propterea sequimur, quò, quanquam & à veteribus Aquæda constituenda est quam si sequemur, in comnare id videbitur, quod appellamus vtile; formula ijdem erant, qui Academici) quæ honesta sunt, ancademicis, & Peripateticis nostris, (qui quondam paratione rerum, ab officio nunqua recedemus. Erit teponuntur ijs, quæ videntur vtilia: tamen splendi-dius hec ab ijs disserutur, quibus, quiequid honestu quod non vtile, aut vtile non honestum. Nobis auhonestum: quam ab ijs, quibus est honestum aliest, idem vtile videtur; nec vtile quicquam, quod no Taque, vt fine vllo errore dijudicare possimus, si quando cum illo, quod hone ît intelligimus, pug-

Da Orrica Lin. III

Tem nostra Academia magna licentiam dat, vt quod. 177 quid com-Potius acci-Quoduis in commodum mischdum,

quam cætera, quæ poslunt aut corpori accidere, aut re igitur aliquid alteri, & hominem hominis incommanum, & societatem. Si enim sic etimus affecti, ve rebus externis. Nam principiò tollit conuictum hunaturam, quam mors, quam paupertas, quam dolor, ceat defendere. Sed redeo ad formulam. Detrahecunq; maxime probabile occurrat, id nostro iure litum corpus necesse esset:sic, si vnusquisque nostrum ret, vt posse putaret se valere, si proximi membri va-letudinem ad se traduxisset; debilitari, & interire toolet alterumsdifrumpi necesse est cam, quæ maximè modo suum augere commodum, magis est contra propter suum quisque emolumentum spoliet, aut virum spolijs nostras facultates, copias, opes augeamus. Neq; verò hoc solum natura, id est, iure gentiu, quam alteri acquirere, concessum est, no repugnannum communitasque cuertatur necesse est. Nam,sirapiat ad se commoda aliorum, detrahatque, quod te natura. Illud quidem natura non patitur, vt alioest secundum naturam, humani generis societatem. tatibus Resp. continentur, codem modo constitutum sed etialegibus populorum, quibus in singulis ciuibi vt quisque malit, quod ad vsum vitæ pertincat, cuique possit, emolumenti sui gratia; societas homiquam committet,vt alienum appetat, & id,quod alrebunt, qui secundum naturam volent viuere) nunna, & humana; cui parêre qui velit (omnes aute pato magis exigit ipsa naturæ ratio, quæ est lex diuite, exilio, vinculis, damno coercent. Atque hoc mulnium coniunctionem: quam qui dirimunt, cos mor enim spectant leges, hoc volunt incolumem esse ciest, vt no liceret sui comodi causa nocere alteri. Hoc Vt, si vnumquodque membrum sensum hunc habeteri detraxerit, sibi assumat. Etenim multò magis est icandum ges populo quod bic leune jus ciuile Ratio natu-

.IM. T. CICERONIS

tilitate communi, magni animi, & excelsi est. Detratemque communitas, iustitia, liberalitas, quam vosecundum naturam cellicas animi, or magnitudo, luptas, quam vita, quam diuitiæ. Quæ quidem con-temnere, & pro nihilo ducere, comparantem cum vgeneris eiusdem. Itemq; magis est secundum natudis, aut iuuandis maximos labores, molestiágs sufram proomnibus gentibus (fificri possit) conseruanhere autem alteri, sui commodi causa, magis est contra naturam, quam mors, quam dolor, quam cæters

que. Complexio qualifcune

locauitsquam viuere in solitudine, non modò sine fama, benificiorum memor, in cossilio cœlestiu colnatura præscribit, vt homo homini, quicunque sit, uetur omnis humana consociatio. Atq; si etiam hoc, splendidissimóq, ingenio longe illam vita huic anabundantem omnibus copijs, vt excellas etiam pulvllis molestijs, sed etiam in maximis voluptatibus, cipere, imitantem Herculem illum, quem hominum nem etiam liberorum, propinquorum, amicorum, existimat contra naturam facere: aut magis fugien teponit. Ex quo efficitur homine naturæ obediente, ob cam ipsam causam, quod is homo sit, consultum co disseras, qui omnino hominem ex homine tollat? tra naturam sieri in homimbus violandis; quid cum quam facere cuipiam iniuria. Si nihil existimat condam censetmortem,paupertatem,dolurem,amissiovt ipse aliquid commodi consequatur; aut nihil se homini nocere non posse. Deinde qui alteru violat, ra, mortem, paupertatem, dolorem: errat in co, quòd grauius existimat. Ergo vnum debet esse omnibus vilum aux corporis, aut fortunæ vitium, animæ vitijs Sin fugiendu id quide censet, sed & multò illa peiopopositum, et eadem sit etilitas eniuscuiusque, & rniuersorum. Quam si ad se quisque rapiat, diffol-

quis, sed eci-Societatis jus nó modo

DE OFFIC. Lis. III.

am cum vniuerfis ciuihus,postremò & cum
hospicibns

sum, si ita est, certè violare alterum lege nature prosocietatis arctissimum vinculum est, magis arbitrari tutam inter homines societatem euertunt. Cuius immortales impij iudicandi funt: ab ijs enim constiquidam dicunt, parenti se, aut fratri nihil detra-Auros commodisui causa; sed aliam rationem esse continemur omnes, & cadem lege naturæ. Id que ipum villitatem esse communem: Quod si ita eft, via velit; necesse est, secundum candem naturamemniesse contra naturam, hominem homini detrahere extremum. Nam illud quidem absurdum est, quod hibemur. Verum autem primum; verum igitur & dixerit, Nonne igitur sapiens, si same ipse conficiire vel externa, vel corporis, vel etiam ipfius animi; sui commodi causa, quam omnia incommoda subtus tollitur. Quæ qui tollunt, ctiam aduersus Deos lata, beneficentia, liberalitas, bonitas, iustitia fundicommunem humani generis societatem: qua subciuibus : quæ sententia omnem societatem distracietatem communis veilitaiis caufa, flatuut effe cum ciuium reliquorum. Hi sibi nihil iuris, & nullam soquæ vacent iustitia. Hæc enim vna virtus omnium hit ciuitatis. Qui autem ciuium rationem dicunt atur, abstulerit eibum alteri homini ad nullam rem est domina, & regina virtutum. Forsitan quispiam esse habendam, externorum negant; hi dirimunt vtilior, quam animi talis affectio, neminem vt vio-lem commodi mei gratia. Quid? si Phalarim, crudevtili? Minime verd. Non enim mihi est vita mea quid ab homine ad nullam parte vtili, tue vtilitatis gore conficiatur, vestitu spoliari possit, nonne falem tyrannum, & immanem, vir bonus, ne ipse fricausa detraxeris, inhumane seceris, contraque nature legem : fin autem is tu sis, qui multam viista-Hæc ad iudicandum sunt facillima. Nam si

Alienum nihil viurpandum, nec is citra cuiuligg injuriam fich

Homini ad nihil willi detrahere lecet, fi ed specet, fi ed specet, profis,
non proprie

M.T. CICERONII

rum,& commenutia detem Reipub. atque hominum societati, si in vita renon sit eiusmodi, suum cuique incommodum feremaneas, afferre possissis quid ob cam causam alteri dum est potius, quam de alterius commodis detrarit, multum de communi vtilitate detraxerit: modò tas, sed potius summa distractio: neque est con-tra naturam spoliare cum, si possis, quem honestum que diligens, hanc causam habeat ad iniuriam. Itasocietati. Nam quod ad Phalarim attinet, perfacile que semper officio sungetur, vtilitati consulens hoq3 inutili ad fapiente, bonum, fortemq; virum tranf-Cho, at appetitio aliemi. Sed comunis vtilitatis dereta præcepta supt, quibus perspici possit, quid sit iplas consultationes ex superioribus libris satis mulipsa sanguine, & tanquam spiritu carere coeperunt est. Etenim, vt membra quædam amputantur, si & impium ex hominum communitate exterminandu est necare: atque hoc omne genus pestiferum, atq; minum, & ci (quam sæpe commemoro) humanæ ferantur res ad viuendum necessariæ: qui si occidecotinet, decernit profecto, vt ab homine incrti,atlexipla nature, que vtilitatem hominu conseruat, & lictio, contra naturam est: est enim iniusta. Itaque aut occupatio consilium cius * peremisset. Ad quas res Panætium persecuturu fuisse, nisi aliquis casus, tempore officium exquiritur-Eiusmodi igitur credo ius genetis sunt questiones omnes ex in quibus ex & nocent reliquis partibus corporis: sicista in figubus, aut egestas, aut quid huiusmodi, quam detratanquam humanitate corporis segreganda est. Hura hominis feritas, & immanitas belluina à comuni hoc ita faciat, vt ne ipse de se bene existimans, seliciu est. Nullo est enim nobis cum tyrannis socie-Non igitur magis est contra naturam morpropter

ell,prztcx-

Fastigium, id en, fumman moum: ab なる

propter turpitudinem fugiendum: quid sit id, quod ideireo sugiendum non sit, quia omnino turpe non sibi concedantur quò facilius, quæ velint, explicent: solent, non omnia docere, sed postulare, ve quædam est. Sed quonia opere inchoato, prope tamen absoluto, tanquam fastigium imponimus : vt Geometra imponitus in

flacum, qui bus perfectis prima per

ijs, quæ in manus meas venerunt. pugnantiam. Hanc igitur partem relictam explebi- flatum, vbi mus, nullius adminiculis, sed (vt dicitur) Marte no- rem ecrene vt aliquando anteponeremus vtilia honestis, sed vt stro, prouce.
ea sine errore di judicaremus, si quando incidissent, bialiter a stem maiorem in vitam hominum inuasisse, quam non idem vtile fit, fæpe testatur:negåtque vllam penestis pugnare dixerit aliquando posse (neque enime ei fas crat) sed ca quæ videntur vtiha. Nihil verò stro. Neque enim quicquam de hac parte post Pa- dicebanti nætium explicatum est, quod mihi probaretur, de quinullis induxit cam, quæ videretur effe, non quæ effet re- militis una corum opinionem, qui ifta distraxerint. Itaque non vtile, quod non idem honestum, nec honestum, quod teres quicquam probabile. At primum Panætius in hoc loco defendendus est, quod non vtile cum hose expetendum. Sin non hoe licet per Cratippum, at illud certe dabis, quod honestum sit, id esse maximè propter se expetendum. Mihi vtrumuis satis est, & tum hoc, tum illud prebabilius videtur, nec prasic ego à te postulo mi Cicero, vi mihi concedas (si potes)nihil preter id, quod honestum sit, esse propter dicebantue, rem gerere copijs adiuci auxiliaribus

nesto recedamus, some que nibil non perniciosum. impunitate coniuncta permoneat, ve vel tantillum ab bo-Ne qua nos commoditas quantavis, cam fumma ctiam rept;

COM

attenderis, turpitudinem videas adjunctam ei roi, Vm igitur aliqua specie vtilitatis obiecta ch; nos commoueri necesse estated sigcum animum

Sub

sontra naturam, quam rurpitudo (recta enim, & quæ speciem vtiliratis attulerit : tunc vtilitas non repitudo esse non potest. Itémque si ad honestatem ra, quam vtilitas. Certe in cade je & vtilitas, & turnaturque contra) nihilque tam est secundum natuconuenientia, & constantia, natura desiderat, asperquirenda est ; sed intelligendum, vbi turpitudo sit,

tas omnium Turpis vulifeelerum pa-

per le fugi-enda, etiam Summa im-Turpitudo Pripodord punitate

ipía delibe-2300 Turpe inte?

ceptio & Aurea præ-

· ficæ, hinc venena, hinc falsa testamenta nascuntur, medio (est enim tosum scelerarum, & impium) qui num non proborum, cum aliquid, quod vtile visum estarripuit, id continuò secernit ab honesto. Hinc itaq; quicquid honestu, id vtile. Quare error hominati sumus; cáque aut sola experenda est, vt Zenoni benda, quam reliqua omnia, quod Aristoteli placet:
necesse est, quod honestum sit, id esse aut solum, aut fummum bonum: quod autem bonum, id certe vile: ipfa enim dubitatione facinus inest, etiam si ad id obrem hoc quidem deliberantium genus pellatur è turpitudinis (qua accrbissima est)non vident. Quanon dico leguin, quas sæpe perrumpunt, sed ipsius menta enim reru fallacibus iudicijs vident: pœnam ciuitatibus existunt regnandi cupiditates; quibus nipotentiæ non ferendæ: postremò etiam in liberis nésque sociorum & ciuium : hinc opum nimiarum hinc furta, hinc peculatus, expilationes, direptioest visum, aut certe omni pondere grauior est haesse videant; an se scientes scelere contaminent. In deliberant, vtrum id sequantur, quod honestum hil nec tetrius, nec foedius excogitari potest. Emolunon peruenerint. Ergo ca deliberanda omninò non in omni deliberatione, celandi, & occultandi spes, o sunt, in quibus est turpis ipsa deliberatio. Atq; etiam philosophia aliquid profecimus) persuasum esse depinióg, remouenda est. Satis enim nobis (si modò in

DE OFFIC. LIB. III.

quam fi non haberet. Honesta enim bonis virie, non occulta quæruntur. Atque hoc loco Philosoaureum in digito; quem vt detraxit, ipse induitsevat autem regius pastor) tum in consilium pastorum se recepit. Ibi cum palam eius annuli ad palmam ribus fores ellent: quibus apertis, hominis morun continenter esse faciendu. Hincille Gyges inducitut re afbitrabatur. Necin his quisquam cum facinoregem dominum interemit, sustulitque, ques obstaconverterat, à nullo videbatur? ipse autem omnia quum(ve ferant fabulæ) animaduertit, cuius in late ribus potuit videre: sie repente annuli beneficio rex muli vsus, reginæ stuprum intulit: cáque adiutrice videbat: idem rurfus videbatur, cum in * lucem anvidit corpus magnitudine inustrata; annulumque dam imbribus,in illu hiatum descendit; ancumque bet si omnes Deos, hominesqueclare possimus, nihil nemo ne suspicaturus quidem sit, cum aliquid dini-tiarum, potentiæ, dominationes, libidinis causa se-ceris, si id Dijs hominibuss; futurum sit semper igprolatam à Platone : quasi verò ille aut factum id esse, aut sien potuisse desendat. Hær est vis huacuti, sictam & consmentitism fabulam dicunt phi quidam, minime mali illi quidem, sed non satis exorms est Lydix. Hunc igitur ipsum annulum si habeat sapiens, nihil plus sibi licere putet peccare, camen auare, nihil iniuste, nihil libidinose, nihil inius annuli, & huius eius exempli. Si nemo sciturus, fane, negant enim posse, & in co perstant. Hoe ver Pous notum,sine facturus? negant id fieri posse, quanbum quid valcat, no vident. Cum enim quærimus, si quam*porest id quidem. Sed quæro : quod negant Platone: qui, cum terra discessisse magnis quibusposse, id si possent, quidna facerent? Vrgent rustice * Alias non possint

CKM,

franda, femper in Kcp. Lib.2. de

at ichium. quem habe. gis Platonici

Legan quá annuli

propoper le fingantur, Cui rei fabu-

tra legem tranfili fier quidem abquia publica inuidiam nofracrem ocfolus impe-Romulus, vt vulitati conquidem caucidit, kane rarct, Remu ens, quod am pretex-Romulus acenia conquiniorum, & memoriam regni esse tollenda, quod erat ita honestum, vt vidunt sæpe multæ causæ, quæ conturbant animos viditatis specie, non, cum hoc deliberetur, relinconcedant. Sed iam ad propositum reaertamur. Inturisi negent,omnia turpia per se ipsa fugienda esse ta, facturos, quod expediat facinorosos se esse fateas possint celare, quid facturi sint; non quærimus, pose nem, (nam id quidem improbum est) sed illud posquendane sit honestas propter vtilitatis magnitudie hibemus, ve, si responderint, se impunitate proposisitne id, quod vtile videatur, fieri non turpiter. Cum fintne celare: sed tanquam tormenta quædam adcum altero regnare, fratrem interemit. Omisit hie quidem essepotuisset. At in co rege, qui vrbem conpulit eius, cui cum visum esset vtilius, solu se, quam etiam adiutor. Cùm autem consilium hoc principes in regibus expellendis socius Bruti; & consiliorum rogabat, poterat videri facere id iniustè; fuerat enim tas valuit propter honestatem, sinè qua nec vilitas didit, non ita: Species enim viilitatis animum pectiam ipsi Gollatino placere deberet. Itaque vtilicepissent, cognationem Superbi, noménque Far-Collatino Tarquinio Collegæ Brutus imperium aboc pietatem, & humanitatem, vt id, quod vtile vide batur, neque crat, assequi posset: : & tamen muri lem, nec satis idoneam. Peccauit igitur, pacevel Quirini, vel Romuli dixerim. causam opposuit, speciem honestatis, nec probabi-

bonestas,

Propris commodis quatenus cuique inservire per-

Quirinus.

fed suæ cuique villitati, quod sinè alterius iniuria TEc tamen nostræ nobis villitates omittendæ sunt, alijsque tradendæ, cum his ipsi egeamus

bet. Sie in vita sibi quemque petere, quod pertineat ad vium, non iniquum est : alteri surripere, ius non quicum certet, aut manu depellere nullo modo dequam maxime possit, ve vincat : supplantare eum, stadium, inquit, currit, eniti & contendere debet, fiat, seruiendum est. Scite Chrysipp', vt multa Qui

lentia amici, sides prestetur, etiam maximis incommodia propositis. Communibus in rebus tantum charitati amisur : exterum ne qua res twips aut petatur ab amico aut corum tribuatur, quantum religio, & benesti ratio pati-Formula amicitis, visemper bonestati cedat beneuo-

presietur petenti.

verò iurato dicenda sententia sit, meminerit, Deum quide crit de ipso amico. Ponit enim persona amici, dem (amici sui causa) vir bonus facit, nec si iudex que contra Rem. neque contra iusiurandum, ac fires, diuitiæ, voluptates, & cætera generis eiuldem, oft. Sed huius generis totius breue, & non difficile præceptum oft. Quæ enim videntur vtilia, honose adhibere testem, id est (arbitror) mentem suam, tempus quoad per leges liceat, accommodet. Cùm ram amici causam esse malit, & vt perorandæ litis cum induit iudicis. Tantum dabit amicitiæ, ve veposit. Hæc rogatio ad ca pertinet, quæ paulò ante di iudicis, si cum teneremus, Qua salua side sacere præclarum a maioribus accepimus morem roganqua nihil homini dedit ipse Deus diuinius. Itaque hæc amicitiæ nunquam anteponenda funt. At ne-& tribuere, quod non sit æquum, contra officium dixi, honesta amico à iudice posse concedi. Nam si tijs, quibus & non tribuere, quod recte possis, Aximè autem perturbantur officia in amici-

omnia facienda fint, quæ amici velint; non amicitig

fed vique a dum amicis, Comodan-

gan dus qui-dem eft. referre. falua fide possis, ne ro præftare non plification & Perorande, dem ad amcicpfydraeu cium

pile par ami-Pythias, no-

* Renertiffe

negugatur. Taccat pro

ris atque perfectis nihil potest elle tale. Damonem, is, quem exquirimus, delectus officij. cum ad diem se recepisset, admiratus corum sidem non * reuertisset, moriendum esset sibi ipsi. suisse, cum corum alteri Dionysius tyrannus diem de communibus amicitijs : nam in sapientibus vinccis destinauisset, & is, qui morti addictus tyrannus, petiuit, vt fein amicitiam tertiam adferie postulauisset, vas factus alter eius sistendi: vt si ille paucos sibi dies commendandorum suorum causa & Pythiam, Pythagoreos, serunt hoc animo inter se tales, sed conjurationes putandæ sunt. Loquor aute gio, & fides anteponatur amicitiæ. Et sic habebitur micitia, quæ honesta non funt, postulabuntur, relivtilitatis species, valeat honestas. Cùm autem in acum co quod honestum est, comparatur; iaceas beree. Cum igitur id, quod vtile videtur in amicitia,

sidisate potins babendum, neque confidum vilum videri Mixiramque su partom exempla. vide sportere, quod own henesto pagnet. Atque huius In publicis confultationibus semper honestum falla v-

la è regione Atticæ Pyrę. veilitatis focquod crude. Aegina infunon liceres quam vulerunt legem sapientissimi con-sules Crassus & Scauola: Vsu verò vibis prohibere nuper. Nam esse prociuis, qui ciuis non sit, rectu est wissin cft veile: nimis enim imminebat propter pro-(qui classe valebane) pollices preciderentur. Hoc minant, vt * Penæus apud parresmostras, Papius peregrinos vrbibus vii prohibent, cosque exterbemus) maxime inimica crudelitas. Male ctiam pinquitatem Agina Piraco : sed mhil, quod crudele, us ctiam Athenienses, qui scincrunt, vt Æginctis Mattur, vt in Corinthi disturbatione nostri. Duriviite. Est enim hominum naturæ (quam sequi de REd veilitatis specie in Republica sæpissime pecperegrinos,

Tor.

* Perronius.

thenarum. us portus nihil enim

tiliot fit

Romanos:

deleda, falla In Corincho

me honestum. Itaque Athenienses, quod honestu concione magna expectatione venit, dixity; perutile esse consiliu quod Themistocles afferret, sed minide, cũ id quod ride esse putes adipiscare. Hoc enim non ellet, id ne vtile quidem, putanerunt, totamq; pes necesse esset. Quod Aristides cum audivisset, in moniorum, quæsubducta esset ad Gytheum, clam ret. Datus est Aristides. Huic ille classem Lacedæ que, ve aliquem populus daret, quicum communicaratas immunes socios vectigales habemus. Maneat ristide repudiauerunt. Melius hi, quam nos qui pistate. Themistocles post victoriam eius belli, quod sent, lapidibus obruerunt. Atque ille sequi vtilitasuadentem ve in vibe manerent, Kerxemque recipe Pitaris à se vichis, aliquot millia per colonias divisit : in altero Casar, qui Campanorum agres distante. ergo, quod turpe sit, id nuquam esse vile, ne tu quicam rem, quam ne audiuerant quidem, autore A Reip. salutare, sed id sciri opus non esse: postulauitcum Persis suit, dixit in concione, se habere consiliu tem videbatur : sed ca nulla crat, repugnante hone-Zene depositis, naues conscenderent, libertatemque Græciæ classe defenderent, * Cyrsilium quendam, tuérentq3 vt, vrbe relicta coingibus, & liberis Trofignificatio, nulla mentio pacis. Tanta vis est hone-Persarum impetu nullo modo possent sustincre, sta. this ve speciem veisstatis obscuret. Athenienses cum quibus publicæ vtilitatis species pre honestate con buit, quam vnquam rebus secundis. Nulla timoris æpe alias, tum maxime bello Punico secundo, que, temnitur. Plena exemplorum est nostra Resp. cum peregrinos, sanc inhumanum est. Illam preclara, in Cannensi calamitate accepta, majores animos ha-

Cyrffiam, alij Lycidam fusficieribiic modò quzpeius, qui ex notans Pom-In altero le Lacedçm. stuofa. quæ olim Pofidonia Paulus cælus. merabili cinobile naua. 85 13 Historia el uium & focicum innu-Gytheum molthcacm apud De-Argolico, nut uicos mulcitudine omnis, vel di crant qui nunc cyranotov saxoss

more; deque ea duos Stoicos diversa sentientes, quorum consuctudine, & iure civili moderatur. alter ad Stoicam rationem omnia fert, alter ex hominun veilis. Fingit autem speciem quandam iuruconsultorum In contractibus communibus, que formula bonefti, d

Soluisse net- ab Alexandria soluisse, nauesq; in cursu frumento o-Rhodijs, an silentio suum quam plurimo venditur?? an turpe non sit. In ciusmodi causts aliud Diogeni rus Rhodios non sit, si id turpe iudicet, sed dubitet, ctus I hodum; magnum frumenti' numerum aduex-Si (exempli gratia) vir bonus, ab Alexandria profenestate coniungi. Eius generis hæc sunt quæstionesi uertandum sit, repugnétne plane, an possit cum ho nonæ caritate: si idem sciat complures mercatores Sapientem, & bonum virum fingimus:de eius delierit in Rhodiorum inopia, & fame, summáque anberatione, & consulatione quærimus, qui celatu-Ed incidunt (vt supra dixi) sæpe causæ, cum repugnare vtilitas honestati videatur; vt animad-

nem & Annell,nauiinter Dioge licer, 1a

pia natura, quibus parere, & quarfemper fequi der beas, ve veilitas eua, comunis veilitas fit; vicistim, & locictati; caque lege natus fis, ve ca habeas princicu hominibus consulere debeas, & seruire humanæ tur Antipatri ratio ex altera parte; Quid agis? tute minoris: Cum maior est copia, qui fit iniuria? Exoridat, velle quam optime vendere. Aduexi, exposui, portere, cætera sine insidijs agere : &, quoniam vepatro omnia patefacienda, vt ne quid omnino, quod vendo meum non pluris, quam ceteri, fortaffe etiam venditor norit, emptor ignoret: Diogenivenditore quatenus iure civili constitutu sit, dicere vitium o-Antipatro, discipulo cius homini acutissimo. Antiaquè

DE OFFIC. LIB. III.

Que ego nunc te celo, si tibi non dico, quæ natura. Deorum sit, quis sit finis bonoru; quæ tibi plus proquid tibi audire vuile est, id mihi dicere necesse est. Immò verò (inquit. ille) necesse est: siquidem memieque comunis viilitas, tua sit; celabis homines, quid ijs adsit comoditatis, & copier Respondebit Diogedendum quidem quicqua est, sed donandum. Vides tem- Memini, inquit ille, sed num ista societas talis nisti esse inter homines natura coniunctam societadessent cognita, quam tritici vtilitas. Sed non, quicnes fortasse sie : Aliud est celare, aliud tacere : neri ignorent : pestilentes sint, & habcantur salubres: ignoretur in omnibus * cubiculis apparere serpenin hac tota disceptatione non illud diei: Quarouis re, quia surpe sie non esse faciendum. Vendat ædes ditor non dixerit, ædesque vendiderit plusis multo tes: malemateriatæ, ruinofæ: sed hoc præter doexpedire, ve turpe non fit. Ex altera autem parte, ca hoc turpe sit, tamen, quoniam expedit, facia: sed ita est, ve nihil suu cuiusque sit? Quod si ita est, ne venprobè secerie? Ille verò (inquit Antipater) impro-bè facit. Quid enim est aliud, erranti viam non monquam se venditurum putarit; mim * id iuste,an imminum nemo sciar. Quero, si hoc emptoribus venvir bonus propter aliqua vitia, quæ ipie norit, cætecitum est) si hos non est : emptorem pati ruere, & strare (quod Athenis execrationibus publicis fanper errorem in maximam fraudem incurrere? tem in errorem alterum inducere. Diogenes contra. emisti. Quod si qui proscribunt villa bonă, (vt ipsi asserunt) beneg; ædificată, no existimătur sefellisse, ctiam si illa nec bona est, nec ædificata; ratione quod non placebat, proscripsit: tu, quod placebat, etiam est, quam viam non monstrare : nam est scie-Nú te emere coegit, qui ne hortatus quide est? Ille, Plus rum venalifi.

Cabilbus leflè aux ins ccbris. gunçpro la-Publice cx-x day viam etum in cos, monttrarent non inger Athenientie ccrationes Tabulare-

Bulto

multo minus, qui domum non laudarunt. Vbi enim

Preco auch dum, quam, si domini iussu ita præco prædicet, Do-Quid verò est stultius, quam venditorem eius rei quam vendat, vitia narrare? Quid autem tam absurindicium emproris est, ibi fraus venditoris qua pomum pestilentem vendo? Sic ergo in quibusdam non facere, curpe. Hæc est illa, quæ videtur villium test esse. Sin autem dictum non omne præstandum fieri cum honestis sæpè, dissensio. deatur ,non modò facere honestum sit, sed etiam, causis dubijs ex altera parte defenditur honestas; ex altera ita de vtilitate dicitur, vt id, quod vtile vi-

fententiam, omnino viro bono neque fimulandi effe quicquam, neque dissimulandum sui commodi causa; mos, legésque ciuites quedam reticeri non vetent. Superiori altercationi Philosophorum suam interponit

aliud reci-Aliud celare, zedium venditor celare emptores debuisse. Neque M. Teli quorum intersit id scire. Hoc autem celandi genus quale sit, & cuius hominis, quis non videt? Certe tu scias, id ignorate emolumenti tui causa velis;cos, enim id est celare, *cum quid reticeas; sed cu, quod tur videtur nec frumentarius ille Rhodius, nec hie non viri bonitversuti potius, obscuri, astuti, fallacis, non aperti, non implicis est, non ingenui, non iusti, malitiosi, calidi, veteratoris, vafri. Hæctot, & alia stimandum est, qui orationis vanitatem adhibuesi vicuperandi sunt:qui rericuerunt; quid de ijs exiplura, none inutile est vitior u subire nomina? Quod runt? Caius Cannius, eques Romanus, homo nec infacetus, & satis literatus, cum se Syracusas otimus, exposuimus, sed vt explicaremus. Non igiandi causa, non negotiandi (vt ipse dicere solebat) Vædijudicanda sunt : non enim, vt quærere-

bri quod mon cft. turpius menre quod eft, Turpe cela-

contulisset, dictabat se hortulos aliquos velleme-Pythius ci quidam, qui argentariam facere Syrainterpellatoribus posset. Quod cum percrebuisset, re, quò inuitare amicos, & vbi se oblectare fine diem. Cum ille promisisset, tum Pythius, vt arconam hominem in hortos inuitauit in posterum sed licere vti Cannio (si vellet) vt suis: & simul ad cusis, dixit, venales quidem se hortos non piscatores ad se conuocauit, & ab eis petiuit, yt angentarius qui esset, apud omnes ordines gratiosus, thij pisces abijciebantur. Tum Cannius, Quasso, inquit, quid est, ô Pythi? tantumne piscium? tanthij pisces abijciebantur. se quisque, quod ceperat, afferebat : ante pedes Pyviuium. Cymbarum ante hortulos multitudo. Pro quid eos facere vellet. Ad cœnam tempore venit te suos hortulos postera die piscarentur : dixitque Cannius: opipare à Pythio * apparatum crat conhabere Fabula per-

quam an na, quo aftu Nomina fa-Cannio uncit, debito-Thurst or grauatim

hac villa isti carere non possunt. Incensus Cannius cupidirate, contendit à Pythio, vt venderet. Grauate

ille primò. Quid multa? impetrat. Emit homo cupi-

dus, & locuples tanti, quanti Pythius voluit: & emit

tumne cymbarum? Et ille, Quid mirum, inquit? hoc

loco est, Syracusis quicquid est piscium hic aquatio,

regrum refticft,id in intm opotter Qued dolo ris regulas. Formulas in-

instructos, Nomina facit, negotium conficit. Inuitat no, num feriæ quædam piscatorum essent, quòd cos rè, scalmum nullum videt. Quærit ex proximo vicinullos videret. Nullæ (quod sciam) inquit ille:sed cidisset, stomachari Cannius: sed quid faceret? non-Cannius postridie familiares suos. Venit ipse matutulerat de Dolomalo formulas. In quibus ipsis, cum dum enim Aquilius, collega, & familiaris meus, pro-malo gestum hic piscari nulli solent, itaque heri mirabar, quid acquidem sane luculenter, vt ab homine perito defiex co quæreretur, quid esset Dolus malus, respondebat, cum esset aliud simulatum, aliud actum. Hoc nicndi rcm (c

Circumicaicloqueretur. Simile est Bona fidei * Aliasadpoffis, & cfolemnia, id cft,ælti-Nouz Sca-Verba func. cre.circum-* Emifiet. negotijs bo. mum pretiu regritas. nter bonos Mcdca. Ex Ennij quam polits nendo injuibus in DET. Hatim Juramere pluris Alias pletcbantur. endere mi-

niendi-Ergo & Pythius, & omnes aliud agenres, ali-ud simulantes, persidi, improbi, malitiosi sunt. Nula est, potest vlla pars in esse fraudis: aut, cum dicitur, Inter bonos bene agier, quicquam agi dolose, aut hæc verba maximè excellunt; In arbitrio rei vxo-riæ, Melius, Æquius, In fiducia, vt Inter bonos bene quicquam simulabit, aut dissimulabit vir bonus. Atquidem Sezuola P. filius, cum postulasset, vt sibi agier. Quid ergor aut in co, quod melius, æquius um lege * Latoria: & sine lege, iudicijs, in quibus ex que iste dolus malus ctiam legibuserat vindicatus, dum venerit, non plus, quam semel eloquetur Q. se liceatur, emptor opponet. Vierque si ad eloquendacium,non licitatorem venditor, nec, qui contra malitiose potest? Dolus autem malus, simulatione, fide bona * agitur. Reliquorum autem iudiciorum vt tutela,x11.tabulis, & circumscriptio adolescentilenda est. Ita nec, vt emat melius, nec, vt vendat, ra est, ex omni vita simulatio, dissimulatioque tolvitijs inquinatum. Quod fi Aquiliana definitio velum igitur factu corum potest vtile esse,cum sit tot venditor ita fecisset, dixit se plurisæstimare, addifundus, cuius emptor crat, semel indicaretur, idque lendum est igitur in rebus contrahendis omne menni differentem, Sapientis esse, nihil contra mores, deo in his libris, quos de officijs scripsit. Q. Tuberotonem quidem, Rhodium, discipulum Panætij, vineget, fapientis, negant: vt ctiamsi minoris, quam dit centum millia. Nemo est, qui hoc viri boni fuisse & distimulatione (vt ait Aquilius) continetur, Tolessetprodesse, mihi cum Ennio conueniret. Hecaquo Ennius. Nequicquam sapere sapientem, qui sibi ipsi prodesse nequiret: Verè id quidem, si, quid quòd alios Bonos, alios Sapientes existimant. poruisset, *vendidisset. Hæc igitur est illa pernicies,

Dr Offic, Lis. III.

malus non versetur: siue vir bonus est is, qui prodest paulo antè dixi) placere nullo modo potest. Etenim omnino se negat facturum co pendij sui causa, quod Compo nota essent venditori. Nă, cùm ex duodecim tabulis num non facile reperiemus. Nunquam igiturest vquibus potest, nocet nemini, recte iustum virum bonec gratia. Sed siue & simulatio, & dissimulatio donon liceat. Huic nec laus maxima tribuenda est, ultiæ funt civitatis. Huic Sczuelz factum, (de quo mus, sed liberis, propinquis, amicis, maximéque si venditor sciret, nisi nominatim dictum esset, preş a Iurisconsultis etiam reticentiæ pæna est constitu- rum jurisprujure civili, ve in his vendendis vitia dicerentur, quæ miliaris. Neque enim solum nobis divites esse voluleges,instituta facientem, habere rationem rei fastari oportere. Vt, cum in arce augurium Augures satis esset cautu, fa præstari, quæ essent lingua nun-Ac de jure quidem prædjorum sancitu est apud nos est honestum, virum bonum esse; semper est vile. tile peccare, quia semper est turpe : Et quia semper lus malus est : perpaucæ res sunt,in quib' dolus ifte Reipub. Singulorum enim facultates, & copiæ, di-Quicquid enim inest prædio vitij, id statuerut,

ri cas, quarum altitudo officeret auspicijs: Claudi, pro dolo malum, qui ædes in Cælio monte habebat, demoli- reticentia acturi ellent, iustissentque Titum Claudiu, Centi- Id Claudie us proscripsit insulam, vendidite: emit Publius Calmalo dan

ad arbitriu illum adegit * quid, sibi de ca re facere * Quiquid scripsisse, quam chet, ab Auguribus demoliri iussus, ius nostri Ontonis pater. Vt enim ceteri ex patribus, core oporta,

litus esset, cognouissétq; Claudiu ædes postea pro-

denunciatum est : itaque Ca lphurnius, cum demo-

phurnius Lanarius. Huic ab Auguribus illud idem

Semiebant, id eft, debe-Rigor iuris. Vrgcbat,1d bant feruj-Æquitas. elt,premesic hie, qui illud lumen progenuit, ex filio est nominandus. Is igitur index ita pronunciauit; cum in renundando rem cam scisset, & non pronunciasset,

lofophorum dogmata. leges & Phi-

mili : naturæ tamen lege sancitum est, Societas est dici : nec cum esse deceptum, qui id, quod emerat, quo iure esset, teneret. Quorsum hæc? vt illud intelligas, non placuisse maioribus nostris astus. Sed ciuili omnes comprehendi non possunt: quæ autem tonius, quoniam id vitium ignotum Sergio non fu-isset, qui illas ædes uendidisset, nihil suisse necesse um venditor tacuit: sed huiusmodi reticentiæ jure recte frumentarius ille, non recte ædium pestilentiquod nosset venditor. Quod si recte iudicauit : non tam Crassus, Gratidianum desendebat Antonius. nus, propinquus noster, C.Scrgio Ora: g vendiderat emptori damnum præstari oportere. Igitur ad sidem rius non dixerat. Adducta res in iudicium est. Orarat. Hæ Sergio seruiebant: Sed hoc in mancipio Maædes eas, quas ab code ipse paucis ante annis emepossunt, diligenter tenentur. M. Marius Gratidiadixisset; sciens, id oportere præstari:æquitatem An-Ius Crassus vrgebat, quòd vitium venditor non bona statuit pertinere, notum esse emptori vitium, quatenus ratione, & intelligentia. Ratioigitur hoe postulat, ne quid insidiose, ne quid simulate, ne ges, quatenus manu tenere res possunt; Philosophi, aliter Leges, aliter Philosophi tollunt astutias: Lere turpe haberi, neque aut lege sanciri, aut iure ciipsæ enim feræ, nullo insequente, sæpe incidunts gas, ctiamsi excitaturus non * sis, nec agitaturus? quid fallaciter. Suntne igitur insidiæ, tendere plapropter deprauationem consuetudinis, neque mogam ponas, domum propter vitia vendas, in cam asic, tu cum ædes proscribas, tabulam tanquam plaliquis incurrat imprudens. Hoc quanquam video CHIM

* Sis bestian

fex maximus, fimmam vim esse dicebat, in omnibus erunt, Quod enim ciuile, non idem continuo Genmajores aliud ius gentium, aliud ius ciuile esse voluinter omnes: interior corum, qui ciusdem gentis sunt; proprior corum, qui ciusdem ciuitatis. Itaque enim (quod etsi sæpe dictum est, dicendum tamen ijs arbitrijs, in quibus * adderetur, Ex fide bona: fiaurea? Vt, inter bonos bene agier oportet, & fine abest ab ea, distat que plus imum. Prudentia est enim tia, quæ vult quidem videri se esse prudentiam, sed fraudatione. Sed qui sunt boni, & quid sit Bene agifidemue tuam captus, fraudatusue sim. Quam illa & expressam effigiem nullam tenemus; vmbra & imaginibus vumur, casque ipsas vtina sequeremur. tium, quod autem Gentium, idem Ciuile esse deidque versari in tutelis, societatibus, fiducijs, maner, magna quæstio est. Q. quidem Scæuola, ponti-Feruntur enim ex optimis * naturæ, & veritatis excht fæpius) latissime quidem, quæ pateat* omnium cia contraria) quid quemque cuique præstare oporcis, statuere (præsertim cum in plerisque essent judidatis, rebus emptis, venditis, conductis, locatis, quidesque bonæ nomen existimabat manare latissime, emplis. Nam quanti verba illa? Vii ne propter te, ber. Sed nos veri juris, germançque iustinæ solidam, locata in delectu bonorum, & malorum : malitia (fi bus vite societas continetur. In his magni este judiomnia, quæ turpia sunt, mala sunt) mala bonis anteret. Quocirca aftutiæ tollendæ funt, caque malimancipiorum venditione, venditorum fraus omteponit. Nec verò in predijs solum ius ciuile ductum nis excluditur. Qui enim scire debuit de sanita-te, de suga, de furtis, præstat edicto Ædilium. à natura, malitiam fraudérnque vindicat; sed & in Hæredum alia est causa: Ex quo intelligitur, quomam

inter hominus
inter hominus
ius gentium,
ius ciuile procontra:
non contra:
non contra:
Iuris formulæ à diuina
& naturali
ratione
duda.

Catura
principis, di

retur ex fide.

In manci.
pijs,id cft,
feruis aut ancillis quari
folet, an fana, an fugiracia.

tia. Nec vlla pernicies vitæ maior inneniri potest, se, neminem id agere, vt ex alterius prædetur infeipugnare videantur. Quotus enim quisque reperieinnumerabilia nascuntur, vt vtilia cum honestis quam in malitia simulatio intelligentiæ: ex quo illa niam iuris natura fons sit, hoc secundum natura es-

* Peccare.

7

I

*Abde cafti. Yestamenfus & Hor-Notati Craftum fallum. tentius.

rum!) non crat æquum principes* ciues rem habesororis filium, nomen suum ferre voluisset, cumque re, ad Satyrium nihil præter nomen peruenire. Etefecisset hæredem; hunc autem dico patronum agri Piceni, & Sabini: (ò turpem notam temporum illoodi mortuum. Sed cum Basilius Marcum Satyrium, tur:quanquam alcerum amaui viuum, alterum non non deliquisse videantur? Mihi quidem non videnon repudiauerunt. Quid ergo? fatin' hoc est, vt us essent conscij culpæ:alieni facinoris munufculum cùm illud falsum esse suspicarentur, sibi autem nullirepellit, sed etiam adiuuat iniuriam ? Mihi quidem sat à suis, cùm potest, iniuste facit, vt in primo libro um, homines cius dem ciuitatis potentissimos; qui serunt hæredes secum M. Crassum, & Q. Hortensimam attulerunt: quod quò facilius obtinerent, scripnim si is qui non defendit iniuriam, neque porpulminis, falsum testamentum quidam è Græcia Rore*castigandi:sed hæc consideremus,quæ faciuntij, ctiam veræ hæreditates non honestæ videntur, si disserui : qualis habendus est is, qui non modò non qui habentur boni.L. Minutij Basilij, locupletis horijs, veneficis, testamentarijs, furibus, peculatoribus disputatione Philosophorum, sed vinculis, & carce. hoc loco disserendum est: qui non verbis sunt, & hominum fortasse non putat. Neque enim de sica-& in ijsquide exemplis in quibus * peccari vulgus sita, abstinere possit iniuria? Periclitemur(si placet) tur, qui, impunitate, & ignoratione omnium propo-

* Cinitati.

Harddipe-

DE OFFIC. LIB. III.

Jum facinus. Sic erim cogitans; est illud quidem hoiam se ipse doceat, Eum virum bonum esse, qui prosit in se transferat, detrahet. Hoe qui adn iratur, is se, foro(mihi crede) 'altaret. Homo aurem iustus, & is, neno perficiat, vi veros hæredes moueat, in corum qui sit vir bonus, nescire fatetur. At verò si quis voquem sentimus virum bonum, nihil cuiquam,quod nind neminem vnquam suspicaturum. At si dares rem nunquamiudicaturum ; ne aut spoliaret faina mano sanè honesto, cùm is sponsionem fecisset. Ni puer, iudicem M. Luctatio Pythiæ fuisse, Equiti Ro-Hoc qui non didicerit, bonus vir esse non poterit. nihil nec expedire, nec vtile esse, quod sit iniustum. quod vtile sit, quodque expediat? Imò intelligat, locumipse doceat? Non ego faciat (dixerit quis) quibus possir; noccat nemini, nisi lacessi usiniuria. lucrit animi sui complicatam notionem cuolucre, posset scriptus esse qui re vera non esset hæres; hanc vim M. Crasso, vt digitorum percussione heres non vtetur,ne si exploratum qui em habeat,id omlocupletum tellamenta nomen eius irrepere, hac vi leficiorum, scelerum omnium. Itaque si vir bonus audebit errore diuellere; qui fons est fraudum, manestum, verum hoc expedit; res à natura copulatas probatum homine, si contra iudicasset; aut statuisse Fimbriam consularem, audiebam de patre nostro habeat hanc vim, vt, si digitis concrepuerit, possitin videretur, virum bonum aliquem elle, cum ca res in-Quid ergo? hic non noceat, qui quodam quasi vehoc non*præuiderit, ab hoc nulla fraus aberit, nulsint malitiosis blanditijs officiorum, no veritate, sed bonus vir esset : Itaque ei dixisse Fimbriam, se illam Nam cadem vtilitatis, que honestatis, est regula: qui ville interdum, aliud honestum videri solet : falso. simulatione *acquisitæ. Atqui in talibus rebus aliud

*Quefica.

fignifica. quibus loqui Supini, & digitulo crenon licerer

speciem diformam, &

De parte, pro à parte, inustatius.

rufficos. ad Fimbria, à Fimbria ad **Exaggeratio**

gratia ab of. digitis repente mous quod micare, Idempropebinatione. crat micatio secundo de tefferas. Ciquod ralos nim fors 5 Cic. de didagium & in confulatus Marius,qui tat idem a-Notatus numerabilib.officijs& laudib.cotineretur.Huicigi

* Ducere. ad ic propriè nem gratiam transtulit. tum commuqui colliga-Gratidianus,

tur viro bono, que Fimbria etia, non modò Socrates quibus natum est id, quod iam tritum est vetustate, prouerbium: cum enim sidem alicuius, bonitatem. nouerat, nullo modo videri potest quicqua esse vai. re Philosophos, quæ ne rustici quidem dubitent? à non audeat prædicare Hæc nonne est turpe dubita re, sed nec cogitare quidem quiequa audebit, quod le, quod no honestu fit. Itaq; talis vir no modo face iace: et, neque petiturus vnquam Consulatum videte obtinere? Videine igitur hoc pronerbio, neq; Gy. re, quod non deceat, etiamfi id possis nullo refellenmices. Hoc quam habet, vim nisi illam:nihil expedique laudant, Dignu esse dicunt, quicum in tenebris do potest : sic, quod honestum non est, id vtile sit, factus est ille quidem Consul, sed à fide, iustitiaque se in potestatem populi Rom. redacturum. Itaque missus ester, apud populum Romanum criminatus tetur; Q. Metellum, cuius legatus erat, summum vicausa peccandi. C. Marius, cum à spe Consulatus gi illi posse veniam dari, neque huic, que paulò anque Prætorti Tribuni plebis adhibuissent, vt res nue ne adduxerit Nec noster quidem Gratidianus officio rum, & ciuem, cum ab co, Imperatore fuo, Romam longe abellet, & iam septimum annum post pretura natura. At enim, cum permagna præmia funt, eft effici non potest, aduersante ctiam & repugnante quamuis occultetur, tamen honestu fieri nullo moposse ad sese convertere? Vt enim, quod turpe est, id boni viri functus est tu, cum Pretor esfet, collegiumlegatus, & a quo missus esfet, in inuidia falso crimidiscellit, qui optimum & grauissimum ciuem, cuius est, bellu illum*producere:si se Consulem fecissent, te fingeba digitoru percussione hæreditates omniu breui tempore aut viunm, aut mortuum Iugurtham maria

DE OFFIC. LIB. III.

rent & cæteri quide alius alio : Marius à subsellijs in ex co paritur, permagnum videtur: vt, Mario præserei. Quid multa? nemo vnquam multitudini fuit solus edixit. Et ea res (siquæris) ei magno honori fuve omnes simul in rostra post meridiem descendesibi tunc proposuerat, valde vtile videbatur. Sed omripere collegis, & tribunis plebis popularem gratimam aut illud, quod vtile videtur, turpe ne sit: aut si am, non ita turpe: consulem ob eam rem fieri, quod æquitas, non habetur ita magnu: illud autem, quod hunc? Explica, atque excute intelligentiam tuam, vt musne aut illum Marium virum bonum iudicare, aut turpe est,ne videatur esse vtile. Quid igitur? possunium vna regula est, quam cupio tibi esse notissihberatione nonnunguam, cum id, in quo violatur charior. /Hæc funt, quæ conturbant homines in deit. Omnibus vicis statuæ factæ funt, ad cas thus, & rostra recta:idq; quod comuniter compositu sucrat, niter edichu cum poena atq; iudicio, constitueruntq; maria de communi sententia constitueretur, (iactaposset scire, quid haberet.) Conscripserunt commubatur enim temporibus illis nummus, sic, vt nemo

4

ă.

7

7.

4

sui causa, criminari, præripere, fallere? Nihil profeni. Cadit ergo in virum bonum, mentiri emolumenti videas; quæ sit in ca species, fortuna & notio viri bocatam dixit notionem. rius compli- for nam iupea

<u>۔</u>

habere

turinonne idem faciunt, quod is, qui etiam focerum

nesta negliguat, dummodò potentiam consequan-

tem gerat belluæ ? Quid? qui omnia recta, & ho-

tat quis in belluam, an in hominis figura immanita-

erit? Quid enim interest, virum ex homine se couer-

ni viri nomen eripuerit, fidem, iustitiamque derrax-

nomen amittas? Quid est, quod afferre tantum vti-litas ista, quæ dicitur, possit, quantum auserre, si bo-

lum tam expetendum, vt viri boni & splendorem &

ctominus. Est ergo vila res tanti, aut commodu vi-

notatus, qui lio Czfarem patum. Euripi deuan Ca cius filia. adiver Affinem ad-XAIV XPIA, eimepy & str. D pringing Czfarc vfutxpean. HE WISOT, R. X. 03

> diasid quam iniustum in patria, quam inutile, quam habere voluit eum, cuius ipse audacia potens essett turpe esset, non videbat. Ipse autem socer in ore Vtile enim videbatur plurimum po le alterius inuisemper Græcos versus Euripidis de Phoenistis habebat, quos dicam vt potero; inconditè fortalle, sed ta-

men vt res possit intelligi: Nam si violandum est ius, reguandi gratia Violandum est: alys rebus pietatem colas.

ceperit. Quid igitur minuta colligimus ? hæreditanum folum quod omnium sceleratissimu fuerat, exditatem, si quis honestam esse dicit, amens est. Probi, qui rex populi Rom. Dominusque omnium gentes, mercaturas, venditiones fraudulentas? Ecce ti-Capitalis Etcocles, vel potiùs Euripides, qui ad voppressionem tetram & detestabilem, gloriosam putat. Qui auté fatetur, honestum non esse in ea ciuibat enim legum, & libertatis interitum : earumque ner auertere? Potest enim, Dij immortales, cuiquam sed ei, qui id sacere possit, esse vtile qua huc obiurse discrepare-sed tamen vnii sonare videantur-Nunc ciuibus Parens nominetur? Honestate igitur dirigepatrig: quamuis is, qui co se obstrinxerit, ab oppressis esse vtile fædissimum, & teterrimum parricidium gatione, aut quo posiùs conuitio à tanto errore cotate, quæ libera fuit, quæque esse debeat, regnare: * ab co ad vulgi opinione. Quæ maior vtilitas, quam regnandi, esse possit? Nihil contrà inutilius ei, qui da vtilitas est, & quidem sic vt hæc duo verba inter cœpi reuocare rationem. Possunt enim cuiquam id iniustè consecutus sit, invenio, cum ad veritatem metus, vita insidiarum, periculorumque plenistima? esse villes angores, solicitudines, diurni & nocurni

jd quide cum sæpè aliàs, tum Pyrrhi bello à C. Fa-britio Consule iterum, & à senatu nostro iudicatum sunt, quæ maxime videntur, quia plena sunt dedecoscelere superatum. Vtrum igitur vtilius vel Fabri-tio, qui talis in hac vrbe, qualis Aristides Athenis perij sustulisset: sed magnu dedecus, & slagitium, vtilitatis, opinionémque quærimus, magnum illud ius factum à Senatu laudatum est. Atque si speciem castra Fabritij, cique est pollicitus, si præmium ei proposuisse, e, vt cla venisset, sic clam in Pyrrhi catrò intulisset, cumque de Imperio certamen esset cu ris, ac turpitudinis; satis persuasum esse debet, nitia futurus sit, & gloria ? Quod si hæc vtilia non autem vita ipsi potest vtilis esse, cum cius vitæ ca conditio sit, vt, qui illa cripuerit, in maxima & graseruire sibi coegisset? Hunc tu quas conscientize lafuit; vel Senatui nostro qui nunquam vtilitatem à quicu laudis certamen fuisset, Eum non virtute,sed bellum perfuga vnus, & grauem aduerfarium Imstra rediturum, & cum veneno necaturum. Hunc Fa-Rege generoso, ac potente : perfuga ab co venit in hil esse vtile, quod non honestum sit. non modò liberam, sed etiam gentibus imperantem, pulum ipsum Romanum oppressisset, ciuitatemque plures ei regi putas, qui eum exercitu Pop. Rom.po-Inquit Accius. At cui regno? quod à Tantalo, nis? Si gloriæ causa Imperium expetendű est, scel dignitate seiunxit, armis cum hoste certare, an venebritius reducendum curauit ad Pyrrhum : idque cbes in animo censes habuisse? quæ vulnera? Cuius Pelope proditum iure obtinebatur. Nam quanto ablit, in quo non potest este gloria: fin ipsæ opes expetuntur quoquo modo, non poterunt esse viles cu Multi iniqui atque insideles regno, pauci sunt boni, Cum enim rex Pyrrhus Pop. Rom. bellum vl-Quanquam infamia iam narrant, Pyrrhi medico epifolam Historia 2 Fabricio mile

que nec vi-lis L. Philin pi sententia.

sententiaiquas ciuitates L. Sylla, pecunia accepta, gales estent: neque his pecuniam, quam pro liberex Senatusconsulto liberauisset, vt hæ rursus vectitate dederant, redderemus. Ei senatus est assensus. infamia. Non igitur villis illa L. Philippi Q. fili

Strictus. Cato per-

que audebunt dicere, quiequam vtile, quod non honestum? potest autem vlli Imperio, quod gloria de-Turpe imperio: piratarum enim melior fides, quam bet fultum esse, & beneuolentia sociorum, vtile esse odium & infamia ? Ego etiam cum Catone meo Expe dissensi:nimis enim mihi videbatur præfractè remus; cum illis fic agere, vt cum colonis nostris soleremus. Eóq; magis, quòd illa ordinum coniunærarium, vectigaliaque defendere; omnia publicanis rio, cum causam Transpadanorum, æquam este dinegare, multa socijs: cùm in hos benefici esse debediceret non esse gqua, quia non esset vtilis Reip.qua cebat : semper autë addebat, Vincat Vilitas. Potiùs chio ad salutem Reipub.pertinebat. Maie enam Cucum æquam effe diceret, non esse villem fateretur.

tio Curionis, Tarpis ora-Vincae volii

monas, inquibus videtur alind bortari viditas, alind Formulas aliquot, & regatiunculas colligit non ma-

tem disputat: sed tamen ad extremu, vtilitate putat officium dirigi magis, quam bumanitate. Quænit tate annonæ, familiam non alere? In vtramque parmiliaris, aliò ducit humanitas. Si tabulam de naufi in mari iactura facienda fit, equine pretiofi potius fragio stulus arripuerit, extorquebitne cam sapisacturam faciarquam seruuli vilis? Hic aliò res fa-D'L'enus est sextus liber de officijs Hecatonis talium quæstionum: sitne boni viri in maxima caricns

quia sua sit. Quoad enim peruentum sit cò, quò sumpta naus est, non domini est naus sed nauigan-tium. Quid sit in vna tabula sint duo naufragi, zequè sapientes * sibine vterque rapiat, an alter cedat alquam si navigantem in altum cijcere de naui velit, minus nauis, cripiétne fuum? ens, si potuerit ? Negat, quia sit iniurium. Quid dovel Reip-causa viuere. Quid, si hæc paria in vtroq;? Nullum crit certamen, sed, quasi insorte aut*in diteri? Cedat vero; sed ei, cuius magis, intersit vel sua magistratibus filius? Ne fasid quidem est quin erimas, na expilet, cuniculos agat in ærarium, indicétne id micando victus, alteri cedat alter. Quid, si pater fasi tyrannidem occupare, si patriam prodere conabi-tur pater? silebitne silius? Imò verò obsecrabit patiam desendat patrem, si arguatur. Non igitur pa-tria præstabit omnibus ossicijs? Imò verò: sed ipsi trem, ne id faciat : si nihil proficiet, accusabit : mipatrie coducit, pios habere ciues in parentes. Quid, nabitur etiam: Ad extremum, si ad perniciem patric, res spectabit, patriæ salutem anteponet saluti patris. perit imprudens pro bonis, cum id rescient, soluse putat Diogenes: Antipater viri boni existimat. fugiens vendat sciens, debeatne dicere? Non necessurusne sit cos, si cui debeat, pro bonis? Diogenes ait, mancipio vendendo, dicendane vitia? Non ca, quæ Hæ sunt quasi controuersiæ in ihre Stoicorum. In Quærit etiam, si sapiens adulterinos nummos accedenario, quod sit mille denarium? Perspicuum dere, indicétne ei vir bonus aurum illud effe, an emat * 2 Considers. quis aurum vendens, aurichaleum se putet vende- iurisconsulalteri dicenda videntur, alteri * non videntur. Si nisi dixeris, redhibeatur mancipium iure ciuili: sed hæc,mendacem elle,aleatorem, furacem, ebriolum: tium recipie Antipater negat, cui potius assentior. Qui vinum Minime non plus,

Sumpra,con-VICT PAPIAL emplar, fibi

Agere cuniculos, vt an-

torum. verbum eft emptor pre-Fugics, quod Redhibitie, duraturum torem, cum vendi-

Aqua interbydropfis. drops,auc cus quæ by-

Phaethonte Defole &

Thefeo & Neptuno. don/lisis. * Aigue quà

filij sui, cum is patri suspectus esset de nouerseus exegit promissum à Neptuno? cui cum tres oppromissa sempérne seruanda sint, que nec vi, nec do-lo malo (vt prætores dicere solent) fasta sint? Si quis medicamentum cuipiam dederit ad aquam intiones Neptunus dedisset, optauit interitu Hippolyti nis destagrauit. Quanto melius fuerat, in hoc, proca: quo optato impetrato, missum patris non esse seruatum? Quid? quod Thetasset: optauit, vt in currum patris tolleretur : submus ad fabulas) facturum se esse dixit, quicquid opbus illa promiseris. Sol Phaethonti filio (vt redeamissa seruanda sunt, que non sunt ijs ipsis vtilia, quifulturus sit, turpe non sit. Ac ne illa quidem pro-Philosophos quos nominaui, controuersia. Pacta, & iam efte quid mihi videatur; & quæ fit inter cos tercutem, pepigeritq; ne illo medicamento vnqua pus contulerit vt vel saltare cum, cum patriæ conforte eam pecuniam in Reip.magnum aliquot temid arbitror fuisse grauitatis : sed quoniam promisit, aliter eum heredem scripturus ille non esset: faciat lamin foro saltet, idque se facturu promiserit, quod quis sapiens rogatus si ab co, qui cum hæredem duria? Vitæ saluti consulendum est: nus, qui non concedat vti; nec ei quicquam fiat inbum; nec ab eo, quicum pepigerat, impetret, vt item eo liceat vtis quid faciendum sit, cum sit is inhumaerit, & annis aliquot post inciderit in cundem morex hæreditate nihil ceperit, quam si ceperit : nisi si saltare in foro turpe ducet, honestius mentitur, si quod promiseratille,neene? Promissse nollem, & quatur, vt antequam hæreditatem adeat, faciat, cum ei testamento sestertium millies relinpostea vteretur : si eo medicamento sanus factus fu-Thefeus in maximis fuit luctibus, luce pa-

nosmmolauit Iphigeniam, qua nihil erat co quidem anno natum pulchrius. Promissum potius non faci-Juctibus. Quid, Agamemon cum deuouisset Diana, reddere, peccaium sit :non reddere, officium. Quid? pud te sanæ mentis deposuerit, reperat insamiens; semper deposita reddenda sunt. Si gladium quis aquod in suo regno pulcherrimu natum esset illo anrat patriæ? reddesne depositum? Non credo; facies fiunt non honesta: Facere promissa, stare conuenmulta, que natura honesta videtur esse, temporibus si is, qui apud te pecuniam deposuerit, bellum infe-Ergo & promisa non facienda nonnunquam. Neq; enim contra Remp. quæ debet esse, charissima. Sic endum, quam tam tetrum facinus admirtendu fuit: tes contra iustitiam, simulatione prudentiæ, satis arhonesta Ac de ijs quidem, quæ videntur esse vtilitatis, reddere deposita, commutata vtilitate fiunt, non nestatis primo libro officia duximus, in cisdem verbitror dictum. Sed quoniam à quatuor fontibus hoque de justitia (que semper est villis) disputatum est. lia, nequesunt, quam sint virtutis inimica. Ac de fabimur, cum docebimus ea, quæ videntur esse vti-Prudentia quidem, quam vultimitari Malitia:itém-

none, & filia ummolaca De Ageme.

DE FORTTYDINE.

ratione continentiæ, & temperantiæ. Vtile videbastantia cernitur: alterain confirmatione, & modetur Vlyssi, vt quidem poetæ Tragici prodiderunt, R Eliquæ sunt duæ partes honestatis, quarum al- furorem nam apud Homerum optimum autorem, talis de V-Nonhonestum confilium. At vtile (vt aliquis forsimulatione infan æ militiam subterfugere voluisse. lyse nulla suspicio est; sed insimulant cum tragocdiæ tera in animi excellentis magnitudine, & præ-

grii proscissă imulaut, a. odoratus illi-Troiam iret, Palamedos us alturiam. ducendus e-

*, Dudire. ics postca Itaque dete-Vlyfics are falsò crimimemor Vlyf quapiam fe-Ex uagodia preffit. natus op-Palamedem Cuius rei Ca fraus. pendit, -Jul murter narij func.

> tasse dixerit) regnare, & Ithacæ viuere otiosè cum auditurum putas suisse Vlyssem, si in illa simulatiolisate hac conferendum putas? Ego verò istam con-temnendam, & abijcienda: quonia, quæ honesta in quotidianis periculis, & laboribus cum tranquilparentibus, cum vxore, cum filio. An vllum tu decus ne perseuerasset? qui cum maximas res gesserit in non fit, ne vtilem quidem esse arbitror. Quid enim bello, tamen hæc audiuit ab Aiace.

Cuius ipse princeps iurifurandi suit, Quod omnes scitis, solus neglexit sidem: Eurere assimulauit, ne coire, institit. Quod ni Palamed is perspicax prudentia Istius percepset malitiosam andaciam, Fidei sacrata ins perpetuò salleret.

Illi verò non modò cum hostibus, verum etiam cum deserere consentientem Græciam ad bellum Barfluctibus (id quod fecit) dimicare melius fuit, quam sidijs captus esset, duce Xantippo Lacedemonio, imexterna : ad rem factam, nostránique veniamus. M. baris inferendum. Sed demittamus & fabulas, fed eam (vt res declarat) falfam iudicauit : quæ erat missus est ad Senatum, vt, nisi redditi essent Pœnis Attilius Regulus, cum cosul iterum in Africa ex in-Is, cum Romam venisset, vtilitatisspeciem videbat: captiui nobiles quidam, rediret ipse Carthaginem: peratore autem patre Annibalis Hamilcare, iuratus sularis dignitatis gradum. Quis hæc neget este comunem fortunæ bellicæ iudicantem, tenere Co. cum liberis, quam calamitatem accepisset in bello, talis: manere in parria, esse domi suæ cum vxore, omnia humana despicere : nihil, quod homini acrum enim est virtutum proprium, nil extimescere, do negat, an locupletiores quæris authores? tilia? Quid censes? Magnitudo animi & fortitu-

DE OFFIC. LIB.III.

eidere possit, intolerandum putare. Itaque quid se-Jud etiam (ô stultum hominem, dixerit quispiam, & cit? In Senatum Venit, mandata exposuit: sententinec suorum. Neque uerò tum ignorabat, se ad cruuit esse vile: illos enim adolescentes, & bonos du-ces esse, se iam confectum senectute. Cuius cum varepugnantem viilitati sum!) reddi captinos negastium teneretur, non esse se Senatorem. Atque ilam ne diceret, recufauit: quamdiu iuremando holuisset authoritas, captiuiretenti sunt, ipse Cartha-Peruertunt homines ca, quæ funt fundamenta natuaute, quod inutile Reip-sit, id cuiqua ciui vtile esse? modò stultè? ctiamne si Reip. conducebat? Potest captiuos remittendos, verumetiam dissuascrit. Quoquam si domi senex, captiuus, periurus, Cosularis remansisset. At stulte, qui non modo nonecnsucrit cum vigilando necabatur, erat in meliori causa, ci; sed iusiurandu conseruandu putabat. Itaq ; tum, delissimum hoste, & ad exquisita supplicia proficisginem redijt: neque cum charitas patriæ retinuit, vtilia sugiat? aut quispotius, qui ca non studiosissifacere aliter vllo modo possum us. Nam quis est, qui enim expetimus vtilitatem, ad camque rapimur, nec ræ, cùm vtilitatem ab honestate seiungunt. Omnes mè persequatur? Sed quia nusqua possumus, nisi in memus Iouem? At hoc quidem commune est omigitur, dixerit quis, in iurciurando? Num, iratum titam splendidum, quam necessariu ducimus. Quid est la prima, & summa habemus : vtilitatis nomen non laude, decore, honestate vtilia reperire, propterea ilnium Philosophorum aon corum modò, qui Deum nihil habere ipsum negotij dieunt, & nihil exhibere Deum, nec nocere. Quid autem iratus Iupiter plus aliquid, & moliri volunt) nunquam nec irasci alteri : sed corum etiam , qui Deum semper agere nocere

M. T. CICERONIS

genda.
ge

Minima de

Sed in jurejurando, non qui metus, sed quæ vis sit, Rege dicitur, luculente tamen dicitur. Addunt ctineque do infideli cuiquam. Qanquam ab impio Regulum, quam contra omne infinrandum valet. que nocere. Hæc quidem ratio non magis contra tiffe, sed sit non honestum, quia, quod per vim hoconseruandi iurisiurandi causa ad cruciatum reuernesta, quæ non sint:vt hoc ipsum videtur honestum, tilia, quæ non fints fre se dicere, videri quædam hoam quemadmodum nos dicamus, videri quædam vista habebat, quantum ille cruciatus? Deinde illud Nulla igitur vi, fuit religionis, quæ tantam vtilitate nocere potuisset, quam nocuit sibi ipse Regulus? amsiantea non videretur. Hæc ferè contra Reguetiam, quicquid valde vtile sit, id fieri honestum, etistium esset actum, ratum esse non debuit. Addunt ctiam apud Accium, Fregistine fidem? Neque dedi, nima de malis. Num igitur tantum mali turpitudo peruerteret. Anne turpiter faceret? Primum, miendus,ne iratus nocerets quia neque iraci folet, nelum. Sed prima videamus. Non fuit Iupiter metu-

Influrandii.

maiores nostri esse volucrunt. At enim ne iratus ligiosa. Quod autem affirmate, quasi Deo teste, pro-miseris, id tenendum est. I am enim non ad iram desed ne malum quidem esse, maxima authoritate Phidum violat, is fidem violat: quam in Capitolio vicilosophi affirmant, Querum quidem teltem non medolere: Id autem non modo non fummum malum, quide Iupiter plus Regulo nocuiflet, quam sibi nonam louis Opt. Max. (vt in Catonis oratione est) pertinet. Nam præclane Ennius. O fides alma, apta debet intelligi. Est enim iusiurandum affirmatiorecuit ipse Regulus Certe, si nihil malum esse, nisi pinnis, & iusturandum Iouis! Qui igitur iusturandiocrem,

pitelio I oui

Certe concedentis.

descrentis conciperet sieri oportere, id observandu latronibus est: quod aliter, id non segeris, nullum periurium nihil oporhosti seruanda. Quod enim ita juratum est, vt mens Ctaretur Atreus, personæ seruiendum suit. Sed si * hoc sibi sumunt, Nullam esse sidem, quæ insideli * Him. quam : idcirco rectè à poeta dicitur, quia, cum tranon dubitant summum malum dicere. Nam illud re id, quod turpe sit : qui autem remissius, hi tamen Peripatetici, fæditas turpificati animi debet videri? Itaque,nerturpitudine? Que, si in deformitate corporis ha-bear aliquid offensionis, quanta illa deprauatio, & tius, quam calamitose : an est vllum maius malum quod aiunt, Minima de malis, id eff, vt turpiter poquærimus, quam principem Pop. Ro. qui retinendi nolite quæso vituperare. Quem enim locupletiorem nc. Non enim, falsum iurare, peierare est : sed, quod mero definitus, sed communis hostis omnium. Cu non feceris. Nam pirata non est ex perduellium nunon attuleris, nulla fraus est, ne si iuratus quidem id quidem, Neque dedi, neque do fidem infideli cuiofficij causa, cruciatum subierit voluntarium? Nam, autem ius ctiam bellicum, fidésque iusurandi sepe data sit : videant, ne quæratur latebra periurio. Est nosius qui ista disserunt, solum audent malum dice- Stoici: Reenim Euripides, tur, (more nostro) id non facere, periurium est. Scite to coronato. ex animi tui sententia iuraueris, sicut verbis concipihoc nec fides esse debet, nec iusiurandum commu-Vt, si prædonibus pactum pro capite pretium tet

Juraui lingua, montem iniuratam gero.

nim & legitimo hoste res gerebatur aduersus quem Regulus verd non debuit conditiones, pactiones, so. & totum ius feciale, & multa sunt iura communia. bellicas, & hostiles perturbare periurio:cum iusto e-

Neruofius,ve

Judis holi. hus pacta

prestanda, latronibus TATC. In Hippoly-Quid pete-

Poù a cira cuo-Thias Min Xonort

ponb

angui dul

millus a

Sammiribus. vinctos hostibus dedidiffet. At verò T. Veturius, & quia(cùm malè pugnatum apud Caudiu esset, legionibus nostris sub iugum missis) pacem cu Samniti-Spurius Posthumius, cu iterum consules essent, sa esset, deprecante, accepta lex non est. Hic ca, quæ videbatur vtilitas, plus valuit, quam honerebant : qua accepta, cst hostibus deditus. Honesticerat, dederetur, rogationem suasit eam, qu'am Lu-cius Furius, & Sextus Attilius ex Senatuscosulto seidem multis annis post C-Mancinus, qui, vt Numãauctoritate pax crat facta dediti funt, vt pax Samninatusqui seccrant, Eodémq; tépore T. Numitius Q. bus fecerant, dediti funt his:iniusu enim populi, Se-Æmilius, qui tum tribuni plebis erant, quod corum Quod ni ita esses, nunquam claros viros Senatus us hic, quam Q. Pompeius, quo, cum in cadem cauanis, quibuscum fine Senatus authoritate fœdus fetum repudiaretur. At que huius deditionis ipse Poststas : Apud superiores vtilitatis species falfa, ab hohumins, qui dedebatur, suasor, & autor fuit. Quod forti viro vis possit adhiberi. Cur igitur ad Senatum nestatis authoritate superata est. At non debuit furus esset? Quod maximum in eo est, id repreproficiscebatur, cum præsertim de captiuis dissuaita incolumis in patria Regulus restitisset. Quod pit causam, vt esset iudicium Senatus: cui nisi ipse quia patriæ non vtile putauit, ideirco honestum author fuisset, captiui profecto Poenis redditi esset; henditis. Non enim suo iudicio stetit, sed suscerò esse, non fieri, est enim nihil ville, quod idem non nestu, veile. Quare ex multis mirabilibus exemplis, unt) quod valde vtile sit, id fieri honestum: imò vesibi & sentire illa & pati credidit. Nam (quod aihonestum: nec quia ville, honestum: sed quia hohaud

DE OFFIC. LIB. III.

xit, iurauitque se illum statim interfecturum, nifi te. At ille, vt ingreffus eft, confestim gladium distrinquòd Titum filiu, qui postcà est Torquatus appel-latus ab hominibus relegasset, & ruri habitare jusremotisque arbitris, ad se adolescentem fussit veminunciatum, quòd illum iratum allaturum ad se ali-Pomponij domum venisse dicitur. Cui cum esset fisset. Quod cum audiffet adolescens filius, negotiu turam gerendam addidisset: criminabatur etiam; plebis diem dixit, quòd is paucos sibi dies ad dictafiko, cum dictator fuisset, M. Pomponius Tribunus insurandum mirabile videtur: illis quidem temporibus aliter fa-cere non potnit. Itaque ista laus non est hominis, justiurandum sibi dedisset, se patrem missum esse faquid contra patrem arbitraretur, surrexit è lectulo, exhiberi patri; accurrisse Romam; & prima luce quam de jurciurando judicabant. L. Manlio, Auli ste denincitur fides : indicant notationes, animaddicant facra, indicant foedera, quibus etiam cum hogendam fidem iurciurando maiores arctius effe vo- iurifiurandi sed temporum. Nullum enim vinculum ad astrinnum illud est admiratione dignum, quòd captiuos retinendos censuerit. Nam quòd redijt, nobis*nunc necesse esset. Manlium missum fecit: tantu tempoad populum detulit: docuit, cur sibi à causa desistere uersionésque Censorum, qui nulla de re diligentius, usaut præstantius. Sed ex tota hac laude Reguli, vnit: cuius tertio Consulatu Latini ad Veserim sus, cturum. Iurauit hoc terrore coactus Pomponi?: rem lucrunt. Id indicant leges in Duodecim tabulis, inhaud facile quis dixerit hoc exemplo aut laudabille & fugati: Magnus vir inprimis, & qui nuper inlius est, qui ad Anienem Gallo, quem ab co prouo ribus illis iusurandum valebat. Atque hic T.Mandulgens pucauit. Quanta Pomponius CHAM METH antiquitus

cognomen.

Indulgens
in patrern,
quem acer.
bumin se, sic
tamen ama
uit, idem si.
Hum securi
percusit.

lium. Sed ve landandus Regulus in confernando iudulgens in patrem jidem acerbus, & seuerus in fireinrando; sie decem illi, quos post Canensem runt, vituperandi. De quibus non omnes vno modo. redimendis captinis impetranissent, si non redie-Nam Polybius, bonus autor inprimis, scribit, ex destra redituros ca, quorum potiti crant Poeni, nisi de pugnam inratos ad Schatum misit Annibal, scin cafuissent à Paulo, & Varronc consulibus. Eos Senaimitata prudentiam. Itaque decreuit senatus, vt ille uit periurium. Fuit igitur stulta calliditas peruerse tabatur:non recte. Fraus enim distringit, non distolnim in castra, liberatu se esse iureiurando Interprepaulo postquam egress erat è castris, redijsser, qua-si aliquid esset oblitus, Romæ remansisse. Reditu etisse à Senature non impetrata:vnum ex decem,qui cem nobilillimis, qui tum crant missi, nouem reuerretur. Sed illud maximum: octo hominum millia veterator, & callidus, vinctus ad Annibalem duce. tus non censuit redimendos, cum id parua pecunia periculo inortis diffugissent, sed qui relicti in castris tenebat Annibal, non quos in acie cepisset, aut qui animum Annibalis scripsit idem, quod Senatus, povincere, aut emori. Qua quidem re audita, fractum fieri potuisset : vt esset insitum militibus nostris, aut dentur vtilia, vincuntur. * Acilius autem ille, qui Græce scripsit historiam, plures, air suisse, qui in mo fuisset. Sie honestatis comparatione, ca quæ vipulusque Romanus, rebus afflictis, tam excelso animinijs notatos. Sie jam huius loci finis. Perspiculiberarentur, cosque à Censoribus, omnibus ignocastra reuertissent, eadem fraude, vt iureiurando fractoque fiant, (quale fuisset Reguli factum, si aut de captinis, quod ipsi opus esse videun, non um est enim ca, quæ timido animo, humili, demisso pont

* Arilius.

X

DE OFFIC. LIB. III.

turpia. set) non esse villa, quia sunt flagitiosa, soda, & quod Reipub.censuisset, aut domi remanere voluis-

DE TEMPERANTIA.

que censuerunt ob cam rem esse laudandam, quod nauerit, mala dolore: vt si illum audiam de conti-nentia, & temperantia: dicit ille quidem multa mulcontemptio? Quamuis enim multis in locis dicat habet locum fortitudo, quæ est doloru, laborumque dolorem summum malum dicat, apud eum quem se incundius; quid cogitari potest turpius? Iam,qui sent) cum honestate pugnabit. Nam vbi primum Nam si non modò villitas, sed vira omnis beata, corpicurus; ciusdem serè adiutor, autorque sententiæ. cum his, velis equisque (vt dicitur) si honestatem sentaneum sit ei dicere. qui bona voluptare termimen non id spectandum est, quid dicat, sed quid con-An legere intelligenter voluptates? Fac nihil isto efentis voluptati? Quod autem munus prudentiæ? suauitates! Quam miser virtutis famulatus, seruiprudentiæ locus dabitur? An,vt conquirat vndique certe hæc vtilitas, & quidem summa (sic enim cenexplorata (vt à Metrodoro scriptum est)continetur poris firma constitution e, ciúsque constitutionis spe efficiens esset voluptatis Quibus obsoletis, floret E n, omne bonura in voluptate posucrunt : virtutempo Cyreniaci, atque Annicerij Philosophi nomina-Epicurus (sicut hic dicit) satis fortiter de dolore; ta-Potest igitur quicquam viile esse, qued sit huic ta-lium vittutum choro contrarium? Atqui ab Aristip-REstat quarta pars, quæ decore, moderatione, modestia, continentia, temperantia continetur.

ucrbialiter. quisque,proest obscuramendauit-Ob:oleris,id Sc Cam equi priorem Annicere, Annice jab Cyreniaco. Epicurei ab Cyreniaci Ariftyppo

Agua haret tis locis: sed aqua hæret, vt aiunt: Nam qui potest num inimica: libidines autem consectatrices volupmodo possunt, non incallide tergiuersantur. Prudennumin voluptate? est enim Temperantia libidi-Temperantiam laudere is, qui ponat summum boaliquo modo expediunt, cum tradunt, rationem negtatis. Atque in his tamen tribus generibus, quoquo neris humani. Neque enim bonitas, nec liberalitas, tia vacillat, vel iacet potius, omnésque cæ virtutes, perantiam inducunt, non facillime illi quidem, sed ligenda mortis, perpetiendíque doloris. Etiam temtates, depellentem dolores. Fortitudinem quoque tiam introducunt, scientiam suppeditantem volupnec comitas esse potest, non plus, quam Amicitia, si, quæ in communitate cernuntur, & in societate getatis magnitudinem doloris detractione fieri. Iustitamen quoquo modo possunt. Dicunt enim, volupqui se dirempturos controuersiam putauerunt, si mus honestati esse contrariam. Quo magis reprenestati esset contraria: sic omnem voluptatem dici-Nam vt vtilitatem nullam esse docuimus, quæ holitatémue referantur. Conferamus igitur in pauca. hæc non per se expetantur, sed ad voluptatem, vtivoluptas habere dicatur, nulla potest esse ci cum hosupra disputatum. Sin autem speciem yt. litatis etiam admodum igitur, si quando ca, quæ videretur vtilinis bonorum & malorum,qui simplex esse debet,ex cum honestate voluptatem, tanquam cum homine tas, hone stati repugnat, dijudicanda res sit, satis est de hoc hactenus: magna enim res, alio loco pluridistimilibus rebus misceri, & temperari potest. Sed Ctionem honestas: aspernatur, repellit. Nec verò fipesudem, copulauissent. Non recipit istam coniunhendendos Calliphonem, & Dinomachum iudico, bus verbis disputata. Nunc ad propositum. Quemneitate

De finibus malorum. bonorum &

DE OFFIC. LIB. III.

49

nihil habebit. Juptati, condimenti fortasse nonnihil, vtilitatis certè nestate coniunctio. Nam vt tribuamus aliquid vo-

PERGRATIO OPERIS.

uocasset) aliquando me quoque audiresssie, quoniigitur, mi Cicero, tibique persuade, te mihi quidem diem (vt spero) & dum aberis, absens loquar. Vale quantum voles. Cum verò intellexero, te hoc scibues his, temporis quantum poteris; poteris autem, am his voluminibus ad te profecta vox mea est, trifactum, nisi me è medio cursu clara voce patria re-Sed vt, si ipse venissem Athenas (quod quidem esset commentarios, tanquam hospites, crunt recipiendi. ris, quanquam & hi tibi tres libri inter Cratippi entiæ genere gaudere, tum & præsens tecum propeesse charissimum:sed multo fore charjorem, si talibus * monumentis, præceptisque lætabere. fententia, magnum: fed perinde erit, vt accepe-Abes à patre munus, Marce fili, mea quidem

Marci Tully Ciceronis libri terty de Officys finis.

> Aldeganonitis & mon

DIALOGVS AD T. POM. ponium Acticum.

PRAEFATIO.

ris, & Fannij uolæ Augu-Lalius Sca-

gebat. Toga viriles

Scenola pon-* Iusticia.

Hemicyclos

P.Salpicius tribunus, alruin alter &. Q. Porm-Pomponius dif circuli. ful fuic. ter vero copeius, quo-Atticus. modum mccathedra in

Vintus Mutius Augur Scauola multa

fludebam eius prudentia doctior. Quo mortuo, me ad Pontificem Scauolam contuli, quem vnum noret, à senis latere nunquam discederem. Itaque muluolam, sumpta virili toga, vt quoad possem, & licetem. Ego autem à patre, ita cram deductus ad Scæta ab co prudenter disputata, multa etiam breuiter, secum, & cum altero genero C. Fannio Marci filio, cum in cam ipsam mentionem incidisset, exposuit ellet vel admiratio, vei querela. Itaque tu Scauola, Stiffime, & amantiffime vixerat, quanta hominum tum, cum is tribunus Pleb. capitali odio à Q. Pomeum sermonem illum incidere, qui tum ferè multis ni, domi in hemicyclo sedentem (vt solebat) cum Augurem. Cum fæpe multa narraret, tum memimum audeo dicere. Sed de hoc aliàs: nune redeo ad ftræ ciuiratis & ingenio, & * industria præstantissi-& commode dicta, memoriæ mandabam; fierique paucis diebus post mortem Africani. Cuius disputapeio, qui tum erat consul, dissideret, qui cum coniunerat in ore. Meministi enim prosectò (vt opinor) & ego essem vna, & pauci admodum familiares, in nobis sermonem Lælij de amicitia, habitum ab illo Artice, & co magis, quod P. Sulpitio vtebare mulriter, & iucunde solebat, nec dubitare ilsuin omni sermone appellare Sapien-

LABLIVS, SEV DE AMIC.

quam eius, qui & diutissime senex fuisset, & in ipsa ipse mea legens, sic afficior interdum, vt Catonem, num veterum authoritate, & corum illustrium, plus uola. Genus autem hoc sermonum, positu in homique disputara ab co meminisset magister meus Sexsa estidonea mihi, que de amicitia ea ipsa dissereret, mus à patribus maxime memorabile C. Lælij & P senectute præ cæteris floruisset: sic com accepissemaiore feci(qui est scriptus ad te de Senectute) Cavt prodessem multis tuo rogatu. Sed vt in Catone nostra familiaritate, visa estitaque feci non inuitus, quid;digna mihires, tum omnium cognitione, tum mecum ageres, Attice, vt de amicitia scriberem alitus) & amicitiæ gloria excellens, de amicitia loquinex de senccure, sic in hoc libro ad amicum amicisnon me loqui existimem : Sed, vt tum ad senem se-Scipionis familiaritatem fuisse: C. Lælij persona viponeretur. Atque ideò feci, vi tanquam à præsenti-bus coram haberi sermo videretur. Cum enim sæpè bro exposui meo ar bitratu. Quasi enim ipsos intro-duxi loquentes,ne Inquam, & Inquit, sæpiùs intertionis sententias memoriæ mandaui, quas in hoc litur. Tu velim à me animum parumper auertas. Lelia dentior: Nunc Lælius & fapiens (fic enim eft habisimus de Amicinia scripsi. Tu est Cato locutus, quo (nescio quo pacto) videtur habere grauitatis. Itaque tonem induxi senem disputante, quia nulla videbasocerū veniunt post mortem Africani; ab his sermo um loqui ipsum putes. C. Fannius, & Q. Mutius ad Sunt ifta vera, Læli : nec enim melior vir fuit de amicitia : qua legens tu ipse cognosces, F A N. oritur : respondet Lælius, cuius tota disputatio est erat nemo fere senior temporibus illis, nemo pru-Africano quisquam, nec clarior: sed existimare icimo pofi-Cato major. tus in autorifamiliaritas. P.Scipionis Plus habet WILDLING. taic veterum grauitatis & illustrum

terque alio quodam modo: Acilius, quia prudens fapientem, & appellant, & existimant : tribuebatur debes,omnium oculos in re esse coniectos; vnum te in foro vel proussa prudenter, vel acta constanter, patres nostros appellatum esse sapientem : sed vhoc modo M. Catoni, Scimus L. Acilium rerum vsum haberet, multaque cius & in Senatu & esse in iure ciuili putabatur; Caro, quia multarum

pienusimus indicatus. Septem oraculo fa-Apollinis picntc. Gracie faocratos

alio quoda modo dicunt, non solum natura, & movel responsa acute ferebantur propterea quasi cog. quærunt, in numero sapientum non habent, ribus, verum-etiam studio, & doctrina esse sapiennis oraculo sapientissimum iudicatum. Hanc esse in nis vnum accepimus, & eum quidem etiam Apollire sapientem: qualem in reliqua Græcia neminem. tem: nec sieut vulgus, sed vt eruditi solent appellanomen iam habebat in senectute sapientis. Te aute esse ducas, humanosque casus virtute inferiores esse te sapientiam existimant, vt omnia tua in te posita Nam qui septem appellantur, cos, qui ista subtiliùs nio dictum: sed ego id respondeo, quod animaduerillum diem & illud munus solitus esses obire, scannissemus, tu non affuisti, qui diligentissime semper Scænola, quonam pacto mortem Africani feras, cótem his Nonis in nostro collegio non affuisses, valecomoueri,nec suisse id humanitatis tuæ. Quod auamanissimi morte,ferre moderate,nec potuisse non ti te, dolorem, quem acceperis cum fummi viri, tum VORA. Querunt quidem, C.Læli, multi, vt eft à Fanque magis quòd his proximis Nonis, cum in hortos putes. Itaque ex me quærunt credo, & ex hoc item ab isto officio, quod semper vsurpaui v s. Rectè tu quidem, Scauola, & verètudinem causam, non moestitiam suisse. L A E L I. D. Bruti Auguris, comermandi causa (vt assolet) vecum vale-Nec enim

·(IXE) Commen-

LAELIVS, SEV DE ANIC.

mihi tantu tribui dicis, quantum ego nec agnosco, arbitror hoc constanti homini posse contingere, vt rem, abduci incommodo meo debui: nec vllo casu quidem magis credo) aut, si quisquam, ille sapiens fuit. Quomodo enim (vt alia omittam) mortem sinec postulo, facis amicè: sed (vt mihi videris) non recte iudicas de Catone. Aut enim nemo (quod sic habetote. Ego si Scipionis desiderio me moueri negem, quam id rectè faciam, viderint sapientes, sed dantur. De me autem (vt iam cum vtroque loquar) quidem ipsum, quem Apollo (vt ais) sapientissismum iudicanit: Hulus enim facta, illius dicta lauvlla intermissio siat ossicij. Tu autem, Fanni, qui ro: Quamobrem caue Catoni anteponas ne istum hi nec comparantur Catoni, maximo, & spectato viv lij tulit ? Memineram Paulum, videram Caium: led lis (vt arbitror)nemo vnquam crit: & vt confirmare certe mentiar. Moueor enim tali amico orbat9 tis est. Cum illo verò quis negat actum esse precladis grauiter angi, non amicum, sed se ipsum amanmihi accidit, si quid accidit. Suis autem incommoerrore careo, quo, amicorum decessu, plerique anme ipse consolor, & maxime illo solatio, quòd co possum, nemo certè fuit. Sed non egeo medicina; re? Niss enim (quod ille minime putabat) immorgi solent. Nihil enim mali accidisse Scipioni puto: ante tempus, iterum sibissuo tempore. Reipub.penè quam de co iam puero habuerant, continuò adotalitatem optare vellet; quid non est adeptus, quòd ferò: qui duabus vrbibus euersis, inimicissimis huic lescensineredibili virture superauit:qui consulatum homini fas esset optare? Qui summam spem ciuium, ra bella deleuit. Quid dicam de moribus facillimis? imperio; non modo præsentia, verum etiam sutur petijt nunquam, factus est consul bis : primum

M. T. CICERONIS

de pictate in matrem? liberalitate in sorores ? boni" indicatum est. Quid igiter hanc paucorum

plorata. Scipionis Roma demors a tota

hæc nuper disserere eceperunt, cum corporibus sitate in suos? justitia in omnes? Hæc nota sunt vobis. mo cuique expeditifimum : quod idem Scipioni reditum ad cœlum patere, optimóque & iustissiesse diuinos, issque cum è corpore excessissent, que, sed idem dicebat semper, animos hominum dicatus: cum florebat, institutis, & preceptissuis erudierunt! magnamq; Græciam (quæ nunc quidem deleta eft) re arbitrarentur, vel corum, qui in hac terra fuerunt, fuit, vel fortuna, vel gloria, vt nihil poffet accedere. * tune crat Scipio. Quansobrem vita quidem talis serere) tamen aufert eam viriditatem, in qua ctiam antequam mortuus est, mecum & cum Scipione difuis non sit grauis (vt memini Catonem vno anno rum accessioiuuare potuisseres Senectus enim quam-Quam autem cinitati charus fucrit, morrore funeris vel cius, qui Apollinis oraculo sapientissimus estiuapud me antiquoru authoritas valet, vel nostrorum fiul animas interire, atque omnia morte deleri. Plus est à patribus conscriptis, à populi Romani socijs, & cùm Senatu dimisso, domum reductus ad vesperam quod non fecissent profecto, si nihil ad cos pertinemaiorum, qui mortuis tam religiosa iura tribuerunt: dignitatis gradu ad superos videatur potius, quara suspicentur, videtis: hoctamen verè licet dicere, P. genere mortis difficile dictu eft, Quid homines ad inferos peruenisse. Neque enim assentior ijaqui Latinis, pridie quam excessit lætiffimosig, viderit, illum diem clarissimum fuisse, Scipioni, ex multis diebus, quos in vita celeberrimos Moriendi autem sensum celeritas abitulit : de quo qui non tum hoc, tum illud, vt in plerif-Qui idem quasi præsagiret, perpaucis è vita : vt ex tam alto

fit immor-

Quod anima

LAELIVS, SEV DE AMIC

morte facillime cuolet, tanquam è custodia vincutionis suit extremum serè de immortalitate animonisses, triduum disseruit de Repub. Cuius disputaante mortem diebus: cum & Philus & Manlius adrum: quæ se in quiete per visum ex Africano audisse estent, & alij plures; tuq; etiam Scanola mecum veliorem fuisse, quam Scipioni? Quocirca mærere hoc Isque corporis, cui censemus cursum ad Deos faciquem camen esse natum, & nos gaudemus; & hæc amisso: fit idem, quasi natus non esset omnino: rum & corporum, nec vllus sensus maneat : vt nihil Sin autemilla* vercor, vtidem interitus sit animo. *Fa cius cuentu, vercor, ne inuidi magis, quam amici sit. ciuiras dum crit, lætabitur. Quamobrem cum illo boni est in morte, sic certe nihil est mali. Sensu enim men recordatione nostræ amiticiæ sic fruor, vt beaintroieram in vitam, sic prius exire de vita. Sed taautem incommodius: quem fuit æquius, vt prius quidem (vt supra dixi) actum optime est, mecum mihi coniuncta cura de Repub. & de priuata fuit: te vixisse videar, quia cum Scipione vixerim, quicum rauit) fama delectat, falsa præsertim; quam quòd ista me sapientiæ (quam modo Fannius commemorum, sententiarum summa consensio. Itaque non ta inquo est omnis vis amicitiæ, voluntatum, studio quocum domus fuit, & militia communis: & id, amicitie noftre memoriam spero sempiternam fore; rum : quo in genere sperare videor Scipionis amiciidque mihi co magis est cordi, quòd ex omnibus sementionem fecisti, & sumus otiosi, pergratum mihi quidem(Læli)ita necesse est:sed,quoniam amicitiæ tiam & Lælij notam posterirati fore. F A N. Istud culis vix tria aut quatuor nominantur paria amicofeceris, speroitem Sceuole, si quemadmodu soles de Manhus. mcitta. nancur Ar somenh

reponenda. Amicitiaombumanis annibus rebus

Amicitia nisi in bonis esse tem qui lunt non potest: declarat au-

sed ad communem vtilitatem patrum. Negant enim reseco, vt illi, qui hæc subtilius disserut, fortasse verè. secudas, vel aduersas. Sed hoc primum sentio, nisi in exercitatione non parua. Quamobre, quæ disputari sputent, quamuis subirò. Magnum opus est, egétque disputabis, quid senias, qualem existimes, quæ præcæteris rebus, cum ex te quæruntur, sie de Amicitia sane : sed eam sapientiam interpretantur, quam adquenquam virum bonum esse,nisi sapientem. Sit ita bonis amicitiam esse non posse. Neque id ad viuum enim tam naturæ aptum, tam conueniens ad res vel citia omnibus rebus humanis anteponatis. Nihil est profitentur. Ego vos hortari tantum poslum, vt ami de Amicitia possunt, ab eis, censeo, petatis, qui ista do, cáque Græcorum, vt ijs proponatur, de quo diaut que in me est facultasidoctoru est ista consuetumihiipse confiderem. Nam & præclara visa res est, modum feceris. LABL. Ego verò non grauarer, si teuertit: quamobrem vtrique nostrum gratum adque id ipsum cum tecum agere conarer, Fannius ancepta des. Sc A.B. Mihi verò pergratum hoc cuit ; atquæ funt in víu, vitaque communi, non ca, quæ hnhuc mortalis nemo est consecutus: Nos autem ca, & sumus(vt dixit Fannius)otiosi.Sed quis ego sum? istorum normam fuisse sapientes. Quare sibi habenum, quos sapientes nostri maiores iudicabant, ad ego dicam C. Fabricium, M. Curium, T. Coruncaguntur, aut aptantur, sperare debemus. Nunquam ant sapientiæ nomen, & inuidiosum, & obscuru, co-cedantque, vt hi boni viri suerint. Nè id quidem gamusigitur pingui Minerna, vt aiunt. Qui irase facient, negabunt id nisi sapienti, posse concedi. Agerunt, ita viuunt, vt corum probetur fides, integrivel libido, vel audacia; fintque magna constantia, tas, æquitas, liberalitas: nec sitin eis vlla cupiditas,

Pingui Mi-

LAELIYS, SEV DE ANIC.

naturam, optimam recte viuendi ducem. Sir enim mas: qui sequuntur, quantum homines possunt, vt hi fuerunt, quos modò nominaui: hos viros boomnes esset societas quædam:maior autem, ve quifperspicere mihi videor, ita natos esse nos, vt inter nos,ve habiti funt, sic etiam appellandos esse putevt omnis charitas aut inter duos, aut inter paucos iungeretur. Est autem amicitia nihil aliud, nisi omnatura, ita contracta res est, & adducta in anguftu, habet firmitatis. Namque hoe præstat Amicitia Propinquitate, quòd ex propinquitate beneuolenquam peregrini : & propinqui quam alieni:cum his que proxime accederet: itaque ciues potiores funt, alij præponunt, bonam alij valetudinem, alij potenlius homini sit à Dijs immortalibus datum. Diukias uolentia, & charitate, summa consensio. Qua quinium divinarum, humanarumque rerum cum beneta societate generis humani, quam conciliauit ipsa sit ex hoc intelligi maxime potest, quod ex infinipropinquitatis mance- Quanta autem vis amicitiæ tia tolli potest, ex amicitia autem non potest. Subenim amicitiam natura ipsa peperitssed ca non satis in Virtute summum bonum ponunt, præclare illi ora sunt caduca & incerta: posita non tam in nostris arum hoe quidem extremum est: illa autem superitiam, alij honores, multi ctiam voluptates; dem haud scio an, excepta sapientia, quicquam melata enim beneuolentia, amicitiæ nomen tollitur, quidem: sed hæc ipsa virtus amicitiam & gignit, & continet; nec sine amicitia esse vllo pacto potest. consilijs, quam in fortunæ temeritate. Qui autem cos, qui habentur, numeremus, Paulos, Catones dam indocti) verboru magnificentia; virosq; bonos nostri interpretemur : nec metiamur cam (vt qui-Iam virtutem ex consuctudine vitæ, sermonisque

Natura opal.
ma rechè viuendi dux.

Amichta definitio.

Sine virture amicitia effe non poceft.

Quipotest re. Principio* quis potest este vita vitalis (vt ait Ennius) qui non in amici mutua beneuolentia contantas opportunitates habet, quantas vix queo dicequam reperiuntur. Tales igitur inter viros amicitia quiescat? Quid dulcius, quam habere, quicum cmtenta est. E os autem omittamus, qui omnino nuf-Caios, Scipiones, Philos: his communis vita con-

Amicitia 2. què necessaria,ac clc-

le estet sine co, qui illas grauius etiam, quam tu, ferfructus in prosperis rebus, nisi haberes, qui illis æq; nia audeas sic loqui, vt tecum? Quis esset tantus ribus locis vtemur, quam amicitia. Neque ego nunc ac tuipse, gauderet? Aduersas vero res ferre difficire: of es, vt colare: honores, vt laudere: voluptates, næ sunt singulæ rebus ferè singulis : divitix, vt vtaret. Denique cæteræ res, quæ expetuntur, opportuctat, & prodest) sed de vera, & perfecta loquor; qua-Itaque non aqua, non igni, non aëre (vt aiunt)pluditur; nunquam intempestiua, nunqua molesta est. net, quo quò te verteris, præstò est, nullo loco excludas res splendidiores facit amicitia & aduersas parde vulgari aut de mediocri (quæ tamen ipsa delevt gaudeas : valetudo, vt dolore careas, & muneriquam exemplar aliquod intuetur sui. Quocirca & absentes adsunt, & egentes abundants & imbecilles valent; &, quod difficilius dictu est, mortui viuunt: lis corum, qui pauci nominantur, fuit. Nam & secunbus fungare corporis. Amicitia plurimas res contilucet in posterum: nec debilitari animos, aut cade-re patitur. Verum enim amicum qui intuetur, tanilla nimirum præstat omnibus, quòd bona spe prætiens, communicánfque leuiores. Cúmq; plurimas, rum vita laudabilis. Quod si exemeris ex natura reamicorum. Ex quo illorum beata mors videtur, ho-& maximas commoditates amicitia contineat, tum tantus cos honos, memoria, desiderium prosequitur Tun

LAELIVS, SEY DE AMIC.

manebit. Id si minus intelligitur, quanta vis amirum beneuolentiæ coniunctionem; nec domus vila, nec vrbs flare poterit; nec agri quidem cultus pertum boni sit in amicitia, iudicari potest. Agrigenti-nu quide doctum quenda virum, carminibus Grecis citiz, concordizque sit; ex dissensionibus, arque atque dissidijs sunditus possit everti ? Ex quo quanstabilts, quæ tam firma civitas est; quæ nonodijs mundo constatent, quæque mouerentur, ca contra-here amicitiam, dissipare discordiam. Atque hoc vaticinatum feruntsquæ in rerum natura, totoque ex discordijs percipi potest. Quæ enim domus tam vt pro illo necaretur: Orestes autem, ita vt erat, O. quide omnes mortales & intelligunt, & re probant. culis aut adeundis, aut comunicandis, quis est, qui id sunt in noua fabula? cum ignorante rege, vter co-Itaq; si quando aliquod officiù existit amici in pericauca nuper hospitis, & amici mei M. Pacuuij sucnon maximis efferat faudibus? Qui clamores tota restem se esse perseueraret? Stantes autem plaudealtero iudicarent. Hactenus mihi videor de amicitia, sunt (credo autem esse multa) ab ijs, si videbitur, qui ista disputant, quæritote. FAN. Nos autem alte mines, quod facere ipfi non possent, id recte fieri in ros? Facile indicabat ipsa natura vim suam; cum hopotius; quanquam eriam ab istis sæpe quesiui, & auquid sentirem, potissime dixisse: si qua præterea bat in re ficta. Quid arbitramur in vera suisse sacudiui, uon inuitus equidem; sed aliud quiddam exdiceres, Fanni, si nuper in hortis Scipionis, cum est petinius filum orationis tux. ScAE. Tu magisid de Republica disputatum, affuisses : qualis tum pa-Phili?FAN. iustitiz fuit contra accuratam orationem Facile id quidem fuit, iustitiam iu-M. Pacnuis tragadia de cebat omnes constare ex Agrigenti. nus poeta, di-COLLA MUL amichia. Orelle &

tia, iustitiaq; seruatam, maximam ceperit gloriam? le est, tum ne æquum quidem obsistere. nonne facile ei erit, qui ob eam, summa fide, constaenim generorum, præsertim in re bona, cum difficifert, qua me ratione cogatis? LA BL. Vim hoc quidem est afferre. Quid enim re-Cogitis certè: studijs Quid amicitiam? Szpiffimè

Anagmor, id quo amicimembenno unor cx natura,

* Indigentia.

applicatione magis animi cum quodă sensu amanluntarium est, Quapropter à natura mihi, videtur potius, quam ab * imbecillitate, orta amicitia, & an esset hoc quidem propriu amicitie, sed antiquior, se posset, id acciperet ab alio, vicissimque redderet : tur, vt facile earum appareat sensus. Quod in hoatque inopiam desideranda sit amicitia: vt in danmine multo est euidentius. Primum ex ea charitate, quæ est inter natos, & parentes; quæ dirimi (nisi set habitura. Quod quidem quale sit, etiam in bestijs quibusdam animaduerti potest; quæ ex se natos di, quam cogitatione, quantum illa res vilitatis efqui simulatione amicitiæ coluntur, & observantur princeps est ad beneuolentia coniungendam. Nam & pulchrior, et magis à natura ipsa profecta alia cau dis, recipiendisque meritis, quod quisque minus per siderandu videri solet, num propter imbecillitatem, igitur mihi de amicitia cogitanti, maxime illud conita amant ad quoddam tempus, & ab cis ita amanvtilitates quidem etiam ab ijs percipiuntur fæpe, sa estet. Amor enim (ex quo amicitia est nominata) stissimo viro, defendere. S c A E. in co quasi lumen aliquod probitatis, cuius cum moribus, & natura congruamus, 980d simulatum; & quicquid in ea est, id verum, causa temporis. In amicitia autem nihil ficu, nihil as perspicere videamur. detestabili scelere) non potest. Deinde, cum sitnilis sensus extitit amoris, si aliquem nacti sumus, Nihil est enim amabilius & virtuvirdite,

LAELINS, SEV DE AMIC.

st fit per quamquique alloquatur, quod defideret, lum primum modum animi, & amous adhibitis, ad, indigentia naseirvolunt. Quod fizita effer, requis mirabilis quædam exambelcit beneuolentiæ magniquibuscum vsu contancti esse possint, virtutem, & scro propier probitatem cius,non mimis alicnos ani-Bendum: quippe cum propier vietitem, & prebitaque maxime virtute, & sapientia se munitus estove rum, si saimi hominum moucantur, cum corum, quod maius cit; in holte ctiam diligamus; quid miratione quadam virtutis eius, ille vicissim opinione que valerudiniaminamin un se osse arbitraretur, ita humilem fand reling want, & minime generolum (ve tatis oft, ye cam vel in eis quos nunqua vidimus, vel, Tarquinium Superbum; qui Sp. Cassium, Sp. Meli-um non oderit? Cum duobus ducibus de imperio in surpes, quos nunquam viderit? Quisaucem cit, qui ad amicitiam effet aptificimus: quod longe, feçus oft. firmatur amor et beneficio accepto, sciltudio perípenon mangaren on intranta suspin per conmos habemus: Alterum propier cradelitatem cius nime horele. Ac ne ego quidem illius: fed ego admicellit. Quid enim? Africanus crat indigens mei? Misemper haccinius oderit. Qued si santa vis probi-Italia decertatum eft, Pyrrho & Annibale: Abalcharitate aliqua, & henciplentia memoriam non vdo diligamus. Quis cft,qui C. Fabritij, M. Curij cum rem, cos cuam quos nunqua vidirus, quodammovirtues nihil quod magis alliciat homines ad diliita in amicitijs expetendis, colendique maximeexnullo cgeat, jusque omnia in le iplopolita indicet s Yt enim quisque sibi plurion um considit, & vt quiseto, & consuctudine adiuncta: quibus rebus ad il-

Non'esse fanerandum
benesicium.
Amicitia
non spe mer
cedis, sed ex
frudu amoris expetenda cst.

remoucamus: ipsi autem intelligamus, uinum suspicere possunt, qui suas omnes cogitationes abiecerunt in rem tam humilem, támque contemptam. Quamobrem hos quidem ab hoc sermone gigni sensum diligendi, & beneuolentiæ charitate, tendam putamus. Ab ijs, qui pecudum ritu ad voi luptatem omnia referunt, longe dissentimus. Nec mirum : nihil enim altum, nihil magnificum, ac dimus : sic amicitiam, non spe mercedis ad Jucti, sed, vultis. Scan. Tuverò perge, Leli : pro hoc enim, commutara dissolucret. Sed quia natura mutari non or. Nam si vtilitas amicitias conglutinaret, cadem natura, quam ab imbecillitate & gratior, & verihæcinter eos fit honesta certatio. Sie & vtilitates examicitia maximæ capientur; & crit eius ortus à sintque pares in amore, & æquales, propensioresque runt, applicant fefe, & propius admouent, ve & viu facta significatione probitatis. Quam qui apperiuequod omnis cius fructus in ipso amore inest expeneramur) sed natura propensi ad liberalitatem suvt exigamus gratiam, (neque enim beneficium forquanquam vtilitates multæ, & magnę confecurati tu quidem : quamobrem audiamus. qui minor est natu, meo jure respondeo, FAN-Recte ad bene merendum, quam ad reposeendum. Atque profectæ. Vt enim benefici, liberalesque sumus, non tum quidem amicitiæ videtis, nisi quid adhuc forte potest, idcirco veræ amicitiæ sempiterne sunt. Orcius, quem d'ligere coeperunt, fruantut, & moribus : fortasse nonnulla, quam de meis moribus habebat, me dilexiti auxit beneuolentiam consuctude. Sed ; non funt tamen ab carum fpe caufæ diligendi a natura

Sieut natura matari non potest's ita amiciua,qua a natura est perpetuo durat.

LABLITY.

LASLIVS.

rum rerum exemplum ex similitudine capiebat inaduersis rebus, alias ætate ingrauescente. Atque comutarictiam mores hominum sæpè dicebat, alias manere. Na, vel vr non idem expeditet vtrique, inquam amicitiam vique ad extremum vitæ diem per- tremum vita quanquam ille quidem nihil difficilius elle dicebat, vique ad ex-V dite verdoptimi viri ca, quæ æpislimè inter Nibil diff ad adolescentiam perduxissent, dirimi ramen intercuntis atatis; quod fummi puerorum amores sapè cidere sæpès vel ve de Repub. non idem sentirenti sec Quod si qui longius in amicitia prouedi essent, modi alicuius, quòd idem adipifci veerque non pofdu contentione, vel hixuriæ, vel conditionis, vel covnà cùm prætexta, * & toga deponerentir. Sin auté in optimis quibusque, honoris certamen, & gloriæ: citia, quam tamen sæpè labesactari, si in honoris contentionem do sapientia, sedectiain fedicitatis diceret sibi viamicitijs, quam in pleruque pecuniæ cupiditatem, incidissent. Pestem enim majorem essenullam in tores essent ad iniuria. Quod qui recusarent, quamarguerentur ab ijs, quibus obsequi nollent; illos aufet, postularetur; ve aut libidinis ministri, autadiuextitisse. Magnactiam dissidia, & plerunque iusta, piditas. ex quo inimicitias maximas sæpè inter amicissimos pecunia curem, qui quiduis ab amico auderent postulare, pouis honesteid facerent, ius tamen amicitiz deserere ima, atque sempiterna Hecita multa, quasi fata, imstulatione ipfa profiteri omnia se amipi caufa esse miliarisates extingui solere, sed eria odia gigni maxfacturos : coromiquerela inueterara, non modo fac pendere amicitijs su tomnia subterfingere non mome, & Scipionem de Amisitia disserebantur: amicitiam deri 1084.

Nulls major

\$ 44.7

quatenus amor in Amicitia progredi debeat. Nu, si

Coriolanus habuit amicos, ferre contra patriam ar-

ders. Qamobrem id primum videamus, si placet,

Quatenus amor in amicitia progredi debeat.
Coriolanus
arma contra
patriam mouens-

Deprecari, id cft, is fe trimen re-mouere.

Nefaria vo C. Bloffij

miliarem fuisse, (sic dentibus accepimus) bis vnà quidem maxime, qui ad sapientiam proxime acceoculos funt, quos videmus, aut de quibus memorisi rectum statuerimus, vel concedere amicis, quic-quid velint; vel impetrare ab amicis, quicquid velicusatio peccati si amici causa peccaueris. Nam cum pub. graues, iustasque persoluit. Nulla est igitur exdunt. Vidimus Paulum Æmilium C. Luscinio faam accipimus, aut quos nouit vita communis. Ex in Asiam profugit, ad hostes se contulit, poenas Reiantem à Q. Tuberone, equalibusque amicis dereli-chum videbamus. At C. Blossius Cumanus, hospes beat res vitij : sed loquimur de ijs amicis, qui ante mus: perfecta quidem sapientia si simus, nihit haest amicitiam manere, si à virtute deseceris. Quod consiliatrix amicitiæ virtutis opinio fuerit, difficile fuit : acc fe comitem illius furoris, fed ducem præbused si voluisset, parüsse. Videtis quam nesaria vox? go: Etiámne, inquam, si te in Capitolium faces serquicquid ille vellet, sibi faciendum putaret. Tum eboc numero nobis exempla fumenda funt, & corum it. Itaque hac amentia, quæstione noua perterritus, ma illi cum Coriolano debuere? Num Viscellinum enim parüit ille Tiberij Gracchi temeritati, sed præafferebat, quod tanti Tib. Graechum fecisset, vt, precatum venisset, hanc, vt sibi ignoscerem, causam cum Lænate & Rutilio consulibus, in consilio, defamiliæ vestræ, Sczuola, cum ad me, qui aderam debuerunt? Tiberium quidem Gracchu, Remp. vexamici regnum appetentem,num,Sp. Melium iuuare & berele ita fecit, vel plus etiam, quam dixit. Non

Nulla est excufacion peccau, si amici causa peccaueris.

LAELIVS, SEV DE AMIC.

quidem in talibus viris quid attinct dicere? si conijs, & inter se coniunctissimos fuisse M. Curium, & rimus * inimicus. rium Gracchum sequebantur C. Carbo, C. Cato, & aliquid & facete rogatum, & rogare. At verò Tibeamico quippiam contendisse, quod T. Coruncanum, memoriæ traditum ch. Igitur ne Consules & collegas in Censura: tum etiam cum contra iuhurandum, contra Remp. esset non hoc minime tunc quidem Caius frater, nunc idem acer- * Hofti. fanchissimi viri fuerint. Æque autem nefas sit, tale suspicari quidem possumus, quenquam horum ab tendissent, Abio impetraturos non fuisse; cum illi contra fidem,

oporteat suturos casus Reip. Deslexit enim iam aliquid simile pop. Ro. audierat, aut vident? Hunc equantulum de spacio, curriculóque consuctudo maamici causa secisse fateatur. Etenim co loco, Fanni, cùm in cæteris peccatis, tumfi quis contra Remp-le iorum. Tib. Gracchus regnum occupare conatus in P. Scipionem Nasicam effecerint, fine lacrymis tiam post mortem secuti amici, & propinqui; quid est, vel regnauit is quidem paucos menses. Nam ti. Turpis enim excufatio est, & minime accipienda, &Scæuola, locati sumus, vt nos longe prospicere sustinuimus. De C. Gracchi autem tribunatu quid polumus, propter recentem poenam Tib. Gracchi non queo dicere. Nam Carbone quoque, que me do expecte, non libet augurari. Serpit enim deinde res, quæ procliuis ad perniciem, cu semel cæpit, labitur. re iam videor pop.Rom, à Senatu dissunctum, multimò Gabinia lege, biennio autem post, Cassia. Vide-Videris, in tabella ia ante, quata sit facta labes, prineque rogemus res turpes, nec faciamus roga-Æcigitur prima lex in amicitia sanciatur, vt

Ban mus res tur-Prima lex in pes, nec faneque rogeamicica, ve

& Themistotem fibi con-Coriolanus, nenso quicquam tale conatur. Præcipiendu est igidum hisresistavur. Quorsum hæc ? quia sinc socijs cent, quemadmodum hæc fiant, quam quemadmotudinisq; arbitrio res maximas agi. Plures enim dif ijs qui ipsi suerint impietatis duces. Quis clarior in non discedant Improbis autem pæna statuenda est quo inciderint, ne existimentica se alligatos, ytab tur bonis, vt si in ciusmodi amicitias ignari casu alinec minor verò ijs,qui sequuti crant alterum,quam amicis in magna re aliqua in Rempub. peccantibus tiæ tegenda non eft, sed poti us omini supplicio vinimproboru consensio, non modò excusatione amicidicanda: vt ne quis sibi concessum putet, amicum, riolanus. His adiutor contra patriam inuentus est te patriæ iniuriam non tulit, quam ferre debuit. propterque inuidiam in exilium miffus effet, ingraperaror bello Persico, seruitute Græciam liberasset, Græcia Themistocle? quis potentior? qui cum Im-Fecit idem quod xxannis antè apud nos fecerat Conemo : itaq; morte sibi vterq; consciuit. Quare talis aure non minori curæ est, qualis Respub, post morcoepit ire, haud scio, an aliquando futurum sit. Mihi tem meam futura sit, quam qualis hodie sit. bellu patriæinserente, sequi. Quod quidem, vt res

Wille.

Scincente.

amicitia amicorum benè suadentiu valeat authoridio sapientes fuisse habitos in Græcia, placuisse opiritati adhibitæ pareatur. Nam quibusdam, quos autas : cáque adhibeatur ad monendum non modo agemur, sed studium semper adsit, cunctatio absit:costa faciamus : neque expectemus quidem, dum ropertè, sed etiam acriter, si res postulabit; & authosilium verum dare gaudeamus libere. Plurimum in amicis honesta petamus, amicorum causa hone-Æcigitur prima lex amicitiæ fanciatur, vt ab

*

LARLIVS, SEV DE AMIC.

mias amicitias, ne necesse sit, vnum sollicitum esse manitatem arbitremur) quæ causa est,vt amicitiam flagitiosis modestos. Ergo hoc praprium est animi bene constituti, & lætari benis rebus, & dolere con-(qui profecto cadit, nisi ex cius animo extirpată hunecesse est, ve çu aliqua cura res sibi cotrarias asperpræclaram sapientiam! Solem enim è mundo tolletrarijs Quamobre si cadit in sapientem animi dolor, iniustis iustos maxime dolere, imbecillibus fortes, libidinem, ignauiam fortitudo. Itaque videas rebus netur, atq; oderit: vt bonitas malitiam, temperantia nere. Quod si cură sugimus, virtus sugieda est;quæ, ne sollicitus sis, aut non suscipere, aut susceptă depoest consentaneum, villam honesta rem, actionémue, sed re ipsa multis locis repudianda est. Neque enim immortalibus nihil melius habemus, nihil iucudius, presidia quærant,quam viri : & inopes, quam opuminimumque virium; ita amicitias appetere maxi tendas. Itaque,vt quifq; minimu firmitatis habeat, strinxi pau'ò antè) presidij, adiument: que causa, non turiat vous pro pluribus. Alios autem dicere aiunt emittas. Caput enim esse adducas, cum velis, vel repro piuribus: fatis supérque esse sibi suarum cuique re videntur, qui amicitiam è vita tollunt: qua à Dijs beneuolentiæ, neque charitatis, amicitias effe expepersequatur suis argurijs;) partim fugiendas esse nie nor mirabilia quædam; (sed nihil est, quod illi non tatem; qua frui non possit animus, si tanquam parcommod filmum effe, quam laxiffimas habenas harerum curam; alienis nimis implicari molestum esse: Quæ est enim ista securitas, specie quidem blanda, enti: & calamitosi, quam ij,qui putantur beati. Ex eo ficri, vt mulierculæ magis amicitiarum funditits -los obnum. lere viden-

Proprium Sceuricas tollunt citiam è vita

constituci.

hominem,& faxum, aut truncu, aut quiduis generis sublato)non dico inter pecude, & homine; cipiamus moleftias? Quid enim intereft (motu animi duram, & quasi ferream este volunt: quæ quidem est funditus tollamus è vita,ne aliquas propter cam suffed inter

Stoicos.

naicens. amiciciam Morum ficontrahit. militudo ex amore Amicitia

ousson susse. Chari? nihil est enim remuneratione beneuolentiæ, incommodis contrahatur. Quamobre angor iste qui tum multis in rebus, tum in amicitia, tenera atque tractabilis, vt & bonis amici quasi diffundatur, & tollat è vita amicitiam : non plus, quam vt virtutes, dientur. Cum aute contrahat virtus amicitia (vt fuquia nonnullas curas, & molestias afferunt, repupro amico sæpe capiendus est, non tantum valet, pra dixi) siqua significatio virturis eluceat, ad quam honore, vt gloria, vt gdificio, vt vestitu cultuq; corpotigit, amor ibi exoriatur necesse est. Quid enim tam se similis animus applicet, & adiungat : id cum conabsurdum, quam delectari multis inanibus rebus, vt nihil vici situdine studiorum, officiorumque iucunris:animo ante virtute prædito,co,qui vel amare,vel milium sui, nihil rapacius, quam natura. Quamobiunctos, atque natura: nihil est enim appetentius siceditur profecto verum este, vt bonos boni dilirem hoc quidem, Fanni, & Sczeuola constat vt ogant, adsciscantque sibi quasi propinquitate conpotest, nihil esse, quod ad se rem vllam tam alliciat, (ve ita dicam) redamare possit, non admodum deleneque superba; qua ctiam populos vniuersos tueri, tinct: non est enim inhumana virtus neg; *immanis, lentia esse, quæ est amiciviæ fons, à natura constitupinor, bonis inter bonos quasi necessariam Beneuo-& ram attrahat, quam amicitiam similitudo; Contus. Sed eadem bonitas etiam ad multitudinem per-Quòd si etiam illud addimussquod recte addi cifque

* Immunis.

LAELIVS, SEV DE AMIC.

profecto, si à charitate vulgi abhorreret. Atque eessque optime consulere soleat : quod non faceret amore, & studio est profectum. Tantumque abest, quod ab amico est profectum, iucundum, fi cum quam amici Amor ipse delectat : Tumque illud fit, gunt amicitias, amabilissimum modum amicitiæ opibus,& copijs,maximéque virtute prediti (in qua Ptamicitiæ propter indigentiam colantur; vtij, qui tiam mihi quidem videntur, qui vtilitatis causa finplurimum est presidi) minime alterius indigeant, sollere. Non enim tam Vtilitas parta per amicum, qui velit, vt neque diligat quenquam, nec ipse ab entes audiendi, si quando de amicitia, quam nec vsu, nec ratione habent cognitam, disputabunt. scio, anne opus sit quidem, nihil vnquam liberalissimi sint, & beneficentissimi: atque haud Nam quis est (proh Deum fidem atque hominum) decsie amicis. Vbi enim studia nostra viguissent, in omnium rerum abundantia viuere? Hæc enim est vllo diligatur, circumfluere omnibus copijs, atque igitur vtilitatem amicitia, sed vtilitas amicitiam conra nostra nec domi, nec militiæ Scipio eguisset? non nunquam studio, nunquam consilio, nunquam opecharitas, nulla stabilis beneuolentic potest esse fidusequuta est. Non ergo erunt homines diuitijs assulus locus est amicitiæ. Quis enim aut eum diligat, quem metuit: aut eum, à quose metui putat? Co-luntur tamen simulatione amicitiæ duntaxat ad cia : omnia semper suspecta atque sollicita sunt; nultyrannorum vita; nimirum in qua nulla fides, nulla tum intelligitur, quam fuerint inopes amicorum. tempus: quod si forte (vt fit plerumque) ceciderint; quosque infidos; cum iam neutris gratiam referre esset, se intellexisse, quos fidos amicos habuisset, Quod Tarquinium dixisse serunt tum, cum exul omnino posset, VICA. Tyrannorű

In aductifis tur amich cognoicun.

70 M. T. CICERONIS

Fortuna

sus assentior: nec enim illa prima vera est, vt quemdear: Tertiam, vt quanti quisque seipsum facit, tanti fiat ab amicis. Harum trium sentetiarum nulli prorerga nos beneuolentiæ pariter, æqualitérq; erga amicum affecti simus, quo erga nosmet ipsos: ferri,quarum nullam probo: Vnam,vt codem modo termini diligendi. De quibus tres video sententias posset. Quanquam miror, in illa superbia, & impor-Alteram, ve nostra in amicos beneuolentia, illorum tuendi autem funt qui sint in amicivia fines, & quasi Fortunæ, tamen vita inculta, & deserta ab amicis non posset esse incunda: Sed hæc hactenus, Constimicitiarum sua cuiq; permanet stabilis & certa posplexa est. Itaq; illi efferuntur fastidio ferè, & contuius (quem dixi) mores, veros amicos parere non poseilio: vt, etiamsi illa mancant, que sunt quasi dona enim est istorum quiequid est; qui vincit viribus : aca est; sed cos etiam plerumq; efficit cæcos, quos coamicitias fideles. Non enim folum ipfa Fortuna catuere: fic multorum opes præpotentium excludunt tunitate li quenquam habere potuit. Atque ve hucui parent, nesciunt, nec cuius causa laborent. Eius ita dicam) supellectiletEtenim cætera cum parant, equos, famulos, vestes egregias, vasa pretiosa:amistultius, quam, vt plurimum copijs, facultatibus, opicos non parare, optimam & pulcherrimam vitæ (ve lerabilius dari potest. Atq; hoc quidem videre heet, potestate, prosperis rebus immutari, spernique ab 138 cos, qui anteà commodis fuerunt moribus: imperio, macia: neque quicquam infipiente fortunate intoveteres amicitias, & indulgeri nouis. Quid autem reipon-

est amicos, quam diui-

dabilitique

Melius lan-

Indulgac

*

Parantur.

Qui funt in amicitia

admodum in sequisque, sie in amicum sit animatus.

ceremus, facimus causa amicorum è precari ab in-

Quam multa enim, quæ nostra causa nunquam fa-

LAELIVS, SEV DE AMIC.

digno, supplicare, tum accrbius in aliquem inuchi, insectarique vehementiùs: que in nostris rebus non Procesi anitibus. Hoc quidem est nimis exigue & exiliter ad quæ definit amicitiam paribus officijs, ac voluntaci potius, quam ipsi, fruantur. Altera sententia est, ni multad ctrahunt, detrahique patiuntur, at iJsamiquoque res sunt, in quibus de suis commodis viri bosatis honeste, in amicoru fiunt honestissime. Multæ cit abindigne. calculos reuocare amicitia, vt par sit ratio acceptorū, & datorū. Ditior mihi, & affluctior videtur effe, æquo quid in amicitia congeratur. Tertius verò ille quam acceperit. Neque enim verendu est, ne quid vera amicitia; nec observare stricte, ne plus reddat, abiectior est, aut spes amplificandæ fortung fractior. hat abamicis. Sæpè enim in quibusdam aut animus finis deterrimus, vt, quanti quisq; se ipse faciat, tanti excidat, aut ne quid in terram defluat, aut ne plus se estisced * potius eniti, & efficere, ve amici iacen-Non est igitur amici, talem este in eum, qualis ille in dere Scipio solitus sit, edixero. Negabat vllam vonémque meliorem. Alius igitur finis veræ amiciia tem animum excitet, inducatque in spem, cogitatioconstituendus est, si prius, quid maxime reprehenadmodum putaretur)à Biante dictum esse crederet, esset osurus. Nec verò se adduci posse, vt hoc (quemcius, qui dixisset; ita amare oportere, vtaliquando cem inimiciorem amicitiæ potuisse reperiri, quam tiam reuocantis elle sententiam. Quonam enim cuiusdam, & ambitiosi, aut omnia ad suam potenqui sapiens habitus esset vous è septem : sed impuri se putabit inimicum esse posse? Quin ctiam necesse modo quisquam amicus eius esse poterit, prehendendum. Rursum autem recte factis, comamicos, quo plures det sibi tanquam ansas ad reent cupere, & optare, vt quam sæpissime peccet, modifque ICHOCAIC.

M.T. CICERONIS

modisque amicorum necesse crit angi, dolere, inuiin amicitijs comparandis, vt ne quando amare inciprecipiendum fuit, ve cam diligentiam adhiberemus est, ad collendam amicitiam valet. Illud porius dere. Quare hoe quidem præcepium, cuiulcunque peremus eum, quem aliquando odific possen

ducenda fit. amicina pro-

dum arbitror, vt, cum emendati mores amicorum pus cogitandum, putabit. His igitur finibus vtenaut de capite agatur, aut fama, declinandum est de ferendum id Scipio potius, quam inimicitiaru temquatenus amicitiæ dari venia possit. Nec vero neg via, modò ne summa turpitudo sequatur. Est enim, corum voluntates adiuuandæ fint, in quibus corum etiam si qua fortuna acciderit, vt minusiusta amifint, tum fit inter cos omnium rerum, confiliorum, das existimare oportet beneuolentiam quam blanditijs, & assentationibus colligere turpe ligenda est fama: Nec mediocre telum ad res geren-& voluntatum fine vlla exceptione communitas: ve dianda est. Sed sæpe (redeo enim ad Scipionem, Quin etiam si minus felices in diligendo fuissemus; Estigitur prudentis sustinere, vt cursu, sic impetum quòd in omuibus rebus homines diligentiores efcuius omnés sermo crat de ameitia) querebatur, illis quidem parandis curam adhibere, in amicis eliposse: amicos quot haberet, non posse dicere : & in sent, capras, & oues quot quisque haberet, dicere ria & iudicare difficile est sane, niss expertum. Exdam & notas, quibus cos, qui ad amicitiam essent gendis negligentes esse;nec habere quass signa queidonei, iudicarent. Sunt igitur firmi, & stabiles, & amicitia iudicium, tollitque experiendi potestatem. periendum autem est in ipsa amicitia, ita præcurrit Virtus, quam sequitur Charitas, minime repuciulum; bene-

amicum ju-Difficile cft

AELIVS, SEV DE AMIC.

beneuolentiæ, quo vtamur, quali aquis tentatis, micitia, confecuti funt, excusatum iri se arbitrantur, Quanquam Ennius recte: ad quas, non est facile inuentus, qui descendat suo? Quid? (hæc vt emittam) quam graues, quam nim istum inuenias, qui honorem amici anteponar qui in honoribus, Réque publica versantur. Vbi equia non tine magna causa sit neglecta amicitia. Itaque veræ amicitiæ difficillimè reperiuntur in ijs, temnendam potentiam : quam, etiamfi neglecia ato illa malint? Imbecilla enim * natura est ad con- * diàs, ba. proposita hæc sint, ex altera * vis amicitiæ: non mul- * In amicitiæ non anteponant? vt, cum ex altera parte qui honores, magistratus, imperia, potestates, opes, micitiæ, fordidum existiment : vbi cos inuenicmus, mouere non potuit, cognoscuntur in magna. Si corum. Quidam sæpe in parua pecunia perspiciunsic amicitijs, aliqua parte periclicatis moribus amidifficiles plerisque videntur calamitatum societates? verd erunt aliqui reperti, qui pecuniam præferre asur, quam sint leues: quidam autem quos parua

Amicus cereus inte incerta cernitur.

quærimus, fides est. Nilst enim stabile est, qued infidum est. Simplicem præterea, & communem, & consentientem, & qui rebusijsem moveatur, egrauem, constantem, stabilem se in amicitia præsticos, aut si in malis deserunt. Qui igitur, vtraque in re terit, hunc ex maxime raro hominum genere iudistabilitatis constantiæque eius, quam in amicitia enim fidu potest este multiplex ingeniu, & torwoligi par eft, que omnia pertinent ad fidelitare. Neque st, qui ribut, care debemus, & pene dinino. Firmamentum autem conuincunt: aut si in bonis rebus contemnunt ami-Tamen hæc duo leuitatis, & infirmitatis plerosque sum : neque verò, qui non ifillem rebus meuerut, 40 %

fundamenlis amicitia

×Oblaris.

ni viri (quem eundem Sapientem licet dicere) hæc pellere, sed ne ipsum quidem esse suspiciosum, semgenuum est, quam fronte occultare sententiam. Deduo tenere in amicitia. Primum, ne quid fictum sit, stantiam. Ita siat verum illud, quod initio dixi, Amipertinent ad cam; quam iamdudum tracto, Condelectetur amicus, aut credat * illatis : quæ omnia inde, non folum ab aliquo, illatas criminationes deneue simulatum: Aperte enim vel odisse, magis incitiam nisi inter bonos esse non poste. Est enim bo-Addendu côde est, ve ne criminibus aut inferendis atque morum, haud quaquam mediocre condimen-R natura consentit, aut fidus, aut stabilis potest este. Accedat huc suauitas quædam, oportet, sermonum, per aliquid existimantem ab amico esse violatum.

esse debent

ab amiciua. omnem comitatem, facilitatem que procliuior. Exiseucritas ab, tas ahsit. Habet illa quidem grauitatem, sed amicateribus aute- ribus sint anteponendi; vt equis vetulis, teneros an-tia remissior esse debet, & liberior, & dulcior, & ad sum'amicitiæ. Tristitia autem, & in omni re seueri-Nunquando amici noui, non indigni amicitia, veto-

reponere solemus? Indigna homine dubitatio. Non

enimamicitiarum esse debent, sicut aliarum rerum,

Notandum prouerbinm.

fatietates. Veterrimæ quæque (vt ca vina, quæ ve-& consuctudinis. Atqui in ipso equo (cuius, mono fir. Nouitates autem, si spem afferunt, vt (tanquam qui non co, quo consucuit, libentius vtatur, que m tustatem ferunt) esse debent suauissimæ: verumque mentionem feci) si nulla res impediat, nemocal, illud est, quòd vulgo dicitur : Multos, modios salis confequanda eft: Maxima eft cuim vis vetuftens, fimul edendos effe, vt amicitiæ munus expletum illæ quidem repudiandæ: vetustas tamen sud loco in herbis non fallacibus) fructus appareat, non funt intrectato,

LAELIVS, SET DE AMIC.

rem elle inferiori. Sepe enim excellentie quædam omnes per se elle posse amplicres volebat. Quod faanteibat grate. ranquam superiorem colebat: sudig; nunquam Mummio antepoluit, nunquam inferioris grege. Nunquam seille Philo, nunquam Rucilio, mur. & sylucstribus, in quibus diutiùs commoratis sumal, sed in is ctiam, quæ sunt inanimata; consuctuîntrectato, & nouo. Nec modò in hoc, quod est aniuenti) retinent tamen charitatem in pastores, quos funt, in pertiant cam fuis, communicentque cum ordinis amicis. Q verò Maximum, fratrem, egregi-um virum, omninò ubi nequaquam parem, quòdis do valet : cum locis etiam ipsis montosis delecteficiose, aut amice, of cum labore aliquo suo factum tisque faciendum. Fructus enim ingenij, & virtutis, omnisque præstantiæ tum maxime capitur, cum in nitati: vt in fabulis, qui aliquandiu, propter igproximis: vt, si parentibus nati sint humilibus, si propræstantiam virtutis, ingenii, fortung consecuti mus. Sed maximum est in amicitia, superiorem pana, corum augeant opes, cisque honori fint & digciendum imirandum que est omnibus; vt, si quam dem est multo profecto magis in veris patribus, cerpatres suos multos annos esse duxerunt. Quod quicum cogniti sunt (& aut dcorum, aut regum filij inpinquos habeant imbecilliores vel animo, vel fortuproximum quenq; confertur. Vt igitur ij, qui sunt in aut queruntur semperal quid, aut etia exprobrant, fortuna, aut dignitate superari. Quorum plerique amicitiæ, coniun Cionisq; necessitudine superiores, dolere non debent, se à suis amicis aut ingenio, aut exæquare se cum inserioribus de Bent: sic inferiores qualis crat Scipionis in nostro (ve ita dicam) queant dus ch atate colen-

Meminisse debet is, in quem collasum colla

Scipio Rutilium confulem fecic.

Alias,
Lelium.
Amicitia

Amicitia

Angiudicande funt.

faciunt, cum ipsi se contemni putant : quod non sedebent in amicitia; sic quodammodo inferiores exquem collata funt, non commemorare, qui contulit. queant dicere. Odiosum sane genus hominum of. rum, videndum est tamen, quid ille possit sustinere. bitrantur; qui hac opinione non modò verbis, sed rè contingit nisi ijs, qui ctiam contemnendos se ardio præditos dilexerunte isto enim modo autrices, & ingenijs, & ætatibus, iudicandæ sunt. Nec, si qui incunte ætate venandi, aut pilæ studiosi sucrint, Plissmos perducere: vt Scipio P. Rutilium potuit Consulem efficere, fratrem eius * Lucium non potum vis licet excellas) omnes tuos ad honores amadiunes, possit sustinere. Non enim tu possis (quantribuendum est, primum, quantum ipse efficere pos-Quamobrem ve ij, qui superiores sunt, submittere le ficia exprobrantium, quæ meminisse debet is, in elt inter cos, quanta maxima potest este, morum, stupostulabuntiqui negligendi quide non sunt, sed alio cos habere necessarios oportet, quos tum codem stusis: Deinde etiam, quantum ille, quem diligas, atque ctiam opere leuandi sunt. Fantum autem cuique quodam modo colendi: aliter enim amicitie stabiles corum. Nec enim (vtad fabulas redeam) Troiam micitijs,ne quis intemperata quadam beneuolentia diorumq; distantia. Rectè etiam præcipi potest in aprobi bonis amici-esse non possunt, nisi, quòd tanta micitias: necob alia causam vlla boni improbis, imna studia seguuntur: quoru dissimilitudo dissociat apermanere non possunt. Dispares en im mores, dispa-& pædagogi iure vetustatis plurimum beneuolentie Omnino amicitiæ, corroboratis iam confirmatique (quod persæpe fit) impediat magnas villitates ami-Quod si etiam possis quiduis adserre ad alte-Lucium non po-Ncopto-

LAELIYS, SEY DE ANIC.

in amicitia parumiultus. Atque in omni re consideinfirmus est, mollisq; natura, & ob ca ipsam causam impedire vultquod desiderium non facile ferat, is & solet) facta crit, aut in Reipublicæ partibus disalienatio, dissunctioque facienda sit. Sin autem moalienos; quorum tamen ad amicos redundet infatiare à te impetrari. Est enim quali quædam calamirandum est, & quid postules ab amico, & quid pamagnæres, vediscedendum stab amicis: quas qui magis,quam discindendæ sunt: nist quadam admomia. Tales igitur amicitize sunt remissione vsus sæpe vitia amicorum, tum in ipsos amicos, tum in micitijs) cauendum erit, ne non folum amicinæ dedixi, non de sapientum, sed de communibus asentio intercesserit; (loquor enim, vt paulò antè neque honestum sit, neque sieri possit, ve non statim dum intolerabilis iniuria exarferit; vt neque rectum, eleuandæ, & (vt Catonem dicere audiui)dissuende gares amicitias oratio nostra delabitur. Erumpunt tas in amicitijs dimittendis nonnunguam necessaimpedientem, audire voluisset. Et sæpe incidunt quem erat educatus, multis eum lacrymis iter suum Meoptolemus capere potuifiet, si Lycomedens, apud quicum familiariter vixeris. Ab amfeitia Q. Pom potius amicitiat, authoritate, & offentione animi non acerba Quamest à collega nostro Metello. Virumq; egit grauiter, ter diffensionem autem, quæ crat in Repalienatus peij meonomine se remouerat (ve seitis)Scipio:propposita, sed inimicitia etiam suscepta videantur. dissidia fiant: sin tale aliquid euenerit, vi extinetæ obrem primum danda opera est, ne qua amicorum Nihil enim turpius, quam cum co bellum gerere, Iam enim à sapientum familiaritatibus, ad vulaut studiorum commutatio quædam, (vt fiei quam oppressa che videantur. Cauch Mexellus Q. Pompeius Diffuende ab amicis dum est quid Confideran-

*

verus amicus nunquam reperietur. Est enim is Amivt ne nimis citò diligere incipiamus, néue indignos: atq;incomodorum vna cautio est, atq; vna prouiso, exigar charitatis suæ, sed quod per se sibi quisqschase quisq; diligit, non vt aliquam à se ipso mercedem sunt, hæc vis amicitiæ, qualis et quata sit. Ipse enim rire, quod sit omni ex parte in suo genere perfectumcur diligantur. Rarū istud genus, (& quidem omnia præclara rara) nec quicquam disticilius, quam repediligit; et alterum acquirit, cuius animu ita cum suo siderio, et cum quadam similitudine amoris humani: tantibus, cicuribus, feris, primum, vt se ipsæ diligant; hoc apparet in bestijs, volucribus, agrestibus, naper se, & propter se experenda: nec ipsi sibi exemplo pulcherrima illa, & maximè naturali carent amicitia, sperant se maximum fructum esse capturos. Itaque num nôrunt, nisi quod fructuosum sit: & amicos, ta-Sed pleriq; neque in rebus humanis quicquam botiatur iniuriam. Omnino omnium horum vitiorums contumeliæ gignuntur. Que tamen si tolerabiles e-runt, serendæ sunt; & hic honos veteri amicitiæ tricommisceat, viefficiat penè vnum ex duobus? Sed quanto id magis in homine fit natura, qui & se ipse eiusdem generis animantes: idque faciunt cum dede, vt requirant, atq; appetant, ad quas se applicent, cus quidem, qui est tanquam alter idem. Quòd si rus est: quod nisiidem in amicitiam transferatur, quam pecudes, cos potifimum diligunt, ex quibus Digni autem sunt amicitia, quib' in ipsis inest causa, buendus est, vt is in culpa sit, qui faciat, non qui paconuertant se amicitiæ, è quibus iurgia, maledicta, Cauendum verd est, ne ctiam in graues inimicitias plerique peruerse, ne dicam impudenter, amicum (id enim pariter cum omni animante nascitur,)deinhabere talem volunt, quales ipsi esse non possunt:

Quis fit *

LAELIVS, SEV DE AMIC.

mur, tum maxime in amicis & deligendis, & coleniudicaueris, diligere oportet: non cum dilexeris, iuraile sentiunt, cum cos grauis aliquis casus experiri qui se amicos habere arbitrantur, tum se denique erda cst: sinè qua neque amicitiam, neque vllam rem mumq; sit; si id volumus adipisci, virtute opera dan-, virtus sine his este non possit. Quod cum optimum, maxique iucunditas: vt cum hæc adfint, beata vita fit,& expetenda; honestas, gloria, tranquillitas animi, atfocietas, in qua omnia infunt, quæ putant homines optimus, beatifilmusq; comitatus. Hæc est, inquam, eft; corum est habendus ad summum naturæ bonum quæ si quos inter societas aut est, aut fuit, aut futura uenire; coniuncta & sociata cum altera perueniret: solitaria no posset virtus ad ca, que summa sunt, pertrix à natura data est, non vitior û comes: vt quoniam in amicitia licentiam. Virtutum enim amicitia adiustimant libidinum, peccatorumque omnium patere cundiam. Itaque in ijs perniciosus est error, qui exiornamentum amicitiæ tollit, qui ex ca tollit vereac diligent, sed etiam verebuntur. Nam maximum quiequam vnquam, nisi honestum, & rectum, alter debunt, omniáque alter pro altero suscipiet, neque uiunt, imperabunt: deinde æquitate, iustitiáq; gauiunchi, primum cupiditatibusijs, quibus cæteri serconfirmari potest, cum homines beneuolentia conquæque ipsi non tribuunt amicis, hæc ab ijs deside dis. Præposteris enim viimur consilijs, & acta agicogit. Quocirca (dicendum est enim sæpius) cum expetendam consequi possumus. Ea verò neglecta, ab altero postulabit: neque solum colent se inter se, dicare. Sed, cum multis in rebus negligentia plectica, quam iamdudu tractabamus, stabilitas amicitiæ num, tum alterum similem sui quærere. In talibus rant. Par est autem, primum, ipsum esse virum bomus,

Amicus, vir

ab amicicia Stum & rcnifi hone-**Verceundia** Non debet dum cit. dum peten-

ch priùs, quam dili-Indicandum Apoththeg-

mus; quod vetamur veteri prouerbio. Nam implicati la virtus contemnitur, & venditatio quædam, atque omnes vno ore consentiunt: quanquam a mulus ipsione, dirumpimus. Quò ctiam magis vituperanda vltrò & citrò, vel vsu diuturno, vel ctiam officijs, reostentatio esse dicitur. Multi diuitias despiciunt, enim amicitia, in rebus humanis, de cuius viilitate est rei, tam maxime necessariæ tantaincuria. Vna est pente in medio cursu amicitias, exorta aliqua offens suum negotium gerunt otiose: postremo ij,quise torerum cognitione, doctrinaque dele ctantur; & ij,qui quibusdam admirabilia videntur, permultisunt, qui anius esse, nihil leuius existiment. Item cætera,quæ quos paruo contentos tenuis victus, cultusque delesentiunt, & hi, qui ad Remp-se contulerunt; & ij, qui flammatur, quam multi ita contemnunt, vt nihilinrationem patitur esse experte sui. Quinctiam, siquis ompium vitam amicitia; nec vllam ætatis degendæ pro nihilo putent. De amicitia omnes ad vnum idem que hoc maxime indicaretur, si quid tale posset conquem, apud quem euomat virus acerbitatis suæ.Atmus : tamen is pati non possit, vt non acquirat alilem fuisse Athenis Timonem,nescio quem,accipisus, & societatem hominű fugiat, atque oderit, quaasperitate ca est, & immanitate natura, vt congresliberaliter viuere. Serpit enim, nescio quo modo, per elle nullam fentiunt, si modò velint aliqua ex parte tos tradiderunt voluptatibus, sind amicitia vitam ctat : honores verò, quorum cupiditate quidam inatque ibi suppeditans oinnium retum, quas natura quentia tolleret, & in solitudine vspiam collocaret; desiderat abundantiam, & copiam, hominis omnino tingere, vt aliquis nos Deus ex hac hominum frequi cam vitam terre posset? cuiq; non auferret fruaspiciendi potestare criperet: quis tam esset ferreus, Clum

Timon.

LAELIYS, SEV DE AMIC.

ferre,fapientis est. Vna illa subleuanda offensio est, vt & veritas in amicitia, & sides retineatur. Nam & dissima fuisset, nisi alique, cui narraret, habuisset. Sic natura solitariu nihil amat; sempérq; ad aliquid insuauem illam admirationem ei fore: quæ jucunsenibus auditum: Si quis cælum ascendisset, natusolitum, nostros senes commemorare audiui, ab alija illud est quod à Tarentino Archita (vt opinor) dici monendi amici æpe funt, & obiurgandi & hec accinúmq; dantur, quas tùm cuitare, tùm cleuare, tùm obsurdescimus tamé nescio quomodo, nec ea, que ab natura declaret, quid velit, ac querat, quid desideret: mo quoqidulcissimum est. Sed cum tot signis cadem ramq;mundi, & pulchritudine fiderum perspexisset, tanguam adminiculum annititur, quod in amicissictum voluptatum omnium solitudo ? Vtrum igitur modo verŭ est, quod in Andria familiaris meus Te-num illud: rentius dixit; Obsequium amicos, veritas odium parit. Obsequium ca monemur, audimus. Est enim varius & multiplex pienda amice, cum beneuole fiunt. Sed nescio quoferri sinit. Maxima autem culpa in co cst, qui & veristius, quod peccatis indulgens præcipitem amicum rlus amicitiæ, multeq; caufæ suspicionum, offensiotatem aspernatur, & in frande obsequio impellitur. est venenum amicitiæ: sed obsequium multo mole-Molesta veritas est, siquide ex ea nascitur odiu, quod assentatio, vitiorum adiutrix, procul amoue atur, que am Terentiano verbo libenter vtimur) comitas adsit, gatio contumelia careat. In obsequio autem (quoniestsprimum, ve monitio acerbitate; deinde obiurnon modò amico, sed ne libero quidem digna est. Omnisigitur hac in re habenda ratio, & diligentia Cuius autem aures clausæ veritati sunt, vt ab amico verum audire nequeat, huius salus desperanda cit. Aliter enim cum tyranno, aliter cum amico viuitur. Scitum

nen amac. hil folitan-Natura ni-

tas odium Parit. amicos, veri-Obicquium An verum

tionem.

*

Amicitiz.* nunquam. Atque illud absurdum eft, quod ij sciliqui dulces videantur: illos verum æpe dicere, hos Scitum est enim illud Catonis, multo melius de quicet, qui monentur, cam molestiam, quam debent cabusdam acerbos inimicos mereri, quam cos amicos, proprium est veræ amicitiæ; & alterujibere facere, ferunt : quod contra oportebat, delicto dolere, obpere, non capiunt: cam capiunt, qua debent carere. mus fiat ex pluribus:quî id fieri poterit, si ne in vno Nam cum amicitiæ vis sit in co, vt vnus quasi aniaffentationem. Quamuis enim multis nominibus est stem esse maiorem, quam adulationem, blanditias, nanter: sic habendum est, nullamin amicitis penon aspere; alterum, patienter accipere, non repug-Peccasse enim se, non anguntur, obiurgari, moleste flexibile, tam deulum, quam animus eius, qui ad alquidem vnus animus crit, idémq; semper; sed varius, vitiosa, (tollit enim iudicium veri, idque adulterat) veritatem. Cum autem omnium rerum simulatio,est tem, fine qua nomen amicitiæ valere non potest, tum amicitiæ repugnat maxime: delet enim veritalacium, ad voluntatem loquentium omnia, nihil ad nia assentari, vt ait idem Terentius; sed ille sub Gnago: ait? aio. Postremo imperaui egomet mihi,omvultum atque nutum conuertitur? Negat quis? necommutabilis, multiplex? Quid enim potest elle tam hoc vitium notandum, leuium hominum, atque faltam potest, adhibita diligentia, quam omnia fucata Secerni autem blandus amicus à veid, & internosci tatio molesta, cum ad vanitatem accessit authoritas. sint, loco, fortuna, sama superiores: horum est assenleuitatis est. Multi autem Gnathonum similes cum thonis persona: quod amici genus adhibere, omnino terius non modò sensum, ac voluntatem, sed etiam

Nota.

LABLIVS, SEV DE AMIC.

ostendas, nihil fidum, nihil exploratum habeas: ne scena, id est, in concione, in qua rebus sictis, & adnio antequam Consul sum factus. Itaque re magis, in aures concionis, cum serret legem de Tribunis pleb. resciendis? Dissuasimus nos. Sed nihil de me; de Scipione dicam libentius. Quanta illi (Dij imse sibi assentetur, & se maxime ipse delectet. Omnifiat, ignores. Quanquam ista assentatio, quamuis periculosa sit, nocere tamen nemini potest, nisi ci, qua nisi(ve dicitur) *apertum pectus videas, vnúmq; citia fieri oportet, quæ tota veritate perpenditur? in modo id patefactum & illustratum est, quid in amiquam authoritate causa illa desensa est: Quòd si in amare quidem, aut amari possis, cum id, quam verè umbratis loci plurimum est, tamen verum valet, si is primum instituit in forum * versibus agere cum nò ch amans sui virtus : optime enim se ipsa nouit, assentatoribus parcfaciar aures suas maxime, qui ipqui cam recipit, atque ca delectatur. Ita fit, vt is, vincebat. Atque id actum est Pretore me quinquendeorum immortalium, nobis desendentibus, facile populo. Tamen illius vendibilem orationem religio giorum ad populi beneficium transferebatur. Atque cino consulibus, quam popularis lex de sacerdotijs C.Liconij Crassi * videbatur: cooptatio enim collemeministis, Q. Maximo fratre Scipionis, & L. Mansuffragijs populi repudiata cst, atq; (vt ad me redea) mortales) fuit grauitas, quanta in oratione maiestas! affuistis, & est in manibus oratio. Itaq; lex popularis vt facile ducem Populi Rom.non comite diceres: sed intersit inter popularem, id est, assentatorem, & leue ciuem, & inter constantem, seueru & grauem. Quiimperitissimis constat, tamen iudicare solet bus blanditijs C. Papyrius Consul nuper influebat & simulata à finceris, arque veris. Concio, que ex quamque batur.

qui ipfe fibi nem amat, Affentatio.

quamque amabilis sit, intelligit. Ego autem non de virtute nunc loquor, sed de virtutis opinione. Vircorum * voluntatem fermo cum adhibetur, oratiotute enimipsa non tam multi præditi esse, quam viden volunt. Hos delectat assentatio; his fictus ad nem illam vanam, testimonium esse laudum suarum

ioner geraffen-Semper au-

spondere, Magnas: Ingentes, inquit. Semper auget assentatio id, quod is, cuius ad voluntatem dicitur, vult esse magnum. Quamobrem quamuis blanda ista vanitas apud cos valcat, qui ipsi illam allectant, rum audire non vuit, aker ad mentiendum paratus faceta videretur, nisi essent milites gloriosi. Mag-nas verò agere gratias Thais mihi? Satis erat reille, & occultus ne se infinuet, studiosè cauendum admonendi funt, vt animaduertant, ne callida affennon videt, nisi qui admodum est excors. Callidus tatione capiantur. Apertè enim adulantem nemo & inuitant, tamen ctiam graviores, constantior esq; aduersando sæpè assentetur, et litigare se simulans est : nec enim facillime agnosciur, quippe qui etiam se patiatur, vt is, qui illusus sit, plus vicisse videatur. magis cauendum eft, vt in Epicureo. Quid autem turpius, quam illudi? Quod ne accidat, b'andiatur, atque ad extremum det manus, vincique Nec paralitorum in comordijs allentationobis

Nota.

Perfaris, asque luseris lautissime.

obrem ad illam primam redeamus, camque iplam dere posse) ad leues amicitias defluxit oratio. Quamcocludamus aliquando. Virtus, inquam, C. Fanni, & ab amicitijsperfectorum hominum,id eft, sapientu, uidorum, & creduloru fenum. Sed nescio quo pacto Hæc etiam in fabulis stultissima persona est, impro-(de hac dico sapientia, quæ videtur in kominem ca-

de amicina. disputationis xit fivilogus Alias defle

LAELIVS, SEV DE AMIC.

constantia. Quæ cùm se extulit, & ostendit lumen ru Q.Muti, & conciliat amicitias, & conseruat.In ca autem nihil aliud est, nisi Eum ipsum diligere, quem eft, ex quo corum exardefeit fine amor, fine amiciadmouer, vicissimque accipit illud, quod in altero fuum, & idem aspexit, agnouitque in alio, ad id se tamen ipsa efflorescit ex amicitia, etiā si tu cam mi-nus sequutus sis. Hæc nos adolescentes beneuclenames, nulla indigentia, nulla vtilitate quæsita. Quæ sia: vtrumque enim dictum est ab amando. tia, senes illos L. Paulum. M. Catonem, C. Gallum, um charitate acquiescimus : vt ego in vestra & in Q. Sp. Mummium. Vicitim autem senes in adolescentidileximus. Hæc etiam magis clucet inter æquales, P. Nasicam, T. Gracchum, Scipionis nostri socerum optandum est, vt cum æqualibus possis viuere, quinostræ, vt aliaætas oriatur ex alia: maxime quidem quidem enim ita ratio comparata est vita, naturaq, Tuberonis; equidem etiam admodu adolescentis, P Rutilij,& A.Virginij familiaritate delector. Quadoad calcem (vt dicitur) peruenire peffis. Sed quoniam nis est è vita sublata iucunditas. Mihi quide Scipio, mur. Charitate enim, beneuolentiáque sublata, omacquirendi sunt, quos diligamus, & à quibus diligares humane fragiles, caduceque sunt, semper aliqui buscum canquam è carceribus emissus, cum ijsdem rt inter me & Scipionem, L. Furium. P. Rutilium: quanquam est subitò creptus, viuit tamen, semus viri, quæ extincta non est: nec mihi soli versapérque viuet. Virtutem enim semper amaui illinon illius memoriam, acque imaginem proponentur ante oculos, qui illam semper in manibus havnquam animo, aut spe majora suscipiet, qui sibi bui; sed etiam posteris crit clara, & insignis. Nemo Amare liat amicius Virtus conci-& con ciual Quid fic

M. T. CICERONIS

dam putet. Equidem ex omnibus rebus, quas mihi aut fortuna, aut natura tribuit, nihil habeo, quod rum consilium, in câdem requies plena oblectatiomihi de Republica consensus, in hac rerum prinatacum amicitia Scipionis possim comparare. se, quod nollem. Vna domus cratidem victus, isque fendi,quod quidem senserim; nihil audiui ex eo iponis fuit : nunquam illum, ne minima quidem resof. nationes, rustication ésque comunes. Nam quid ego communis : neque solum militia, sed ctiam peregriotium, tempusque contriuimus. Quarum rerum rediscendi? in quibus, remoti ab oculis populi,omne de studijs dicam cognoscendi semper aliquid, atque Hæc habui de amicitia, quæ dicerem. Vos autem Breuia tolerabilia esse debent, etjamsi magna sint iam in hoc desiderio esse non possum. Omnia autem men afferet mihi ztas ipsa solatium: diutius enim memoria. Et si plane illis orbatus essem, magnum taalunturque potius, & augentur cogitatione, re nullo modo possem. Sed nec illa extincta sunt, siderium coniunctissimi viri, atque amantissimi fercordatio, & memoria, si vna cum illo occidisset, delius effe putetis. hortor, vt ita virtutem locetis (sine qua amicitia esse non potest) vt, ea excepta, nihil amicitia præstabi-In hac

M.T.C. Lely, sou de amicitia, Finis.

M. T. CICERONIS CA-TO MAIOR, SEV DE SENE-chute ad T. Pomponium. Atticum.

DIALOGI PERSONÆ,

SCIPIO, CATO. LARLIVS.

Tite, si quid ego adiuro, curámue le-Licet enim versibus issem mihi * Premiaffari te, Attice, quibus affatur Que nunc te coquit, & versat sub pectore fixa, Ecquid erit * prety?

nus: quanquam certò scio non vt Flaminium, Flaminium ille vir hand magna in re, sed fidei ple-Sollicitarite (Tite) fc, noctésque, diésque.

spicor issdem rebus te, quibus me ipsum sentio intertèque non cognomen solum Athenis deportasse, sed Acticus, ior est, & in aliud tempus differenda. Nunc autem dum, grauius commoueri: quaru consolatio & maste, ac sapienter, sicut omnia, & ferre, & laturum esse mihi visum est, de senecture aliquid ad te scribere: lem scribere, tu occurrebas dignus comunere, quo certo scio. Sed mihi, cum de Senectute aliquid velte, & me ipsum leuari volo: etsi te quidem id modeautiam vrgentis, aut certe aduentantis senectutis, & hoc enimonere (quod mihi tecum commune est) humanitatem, & prudentiam intelligo. Et tamen fu-Noui enim moderationem animi tui, & æquitatem, Accidne

dem ita iucunda huius libri confectio fuit, vt non possit degere. Sed de cæteris & diximus multa, & sefecerit mollem etiam, & iucundă senectutem.Nunmodò omnes absterserit senectutis molestias; sed espè dicemus. Hunc verò libru de senectute ad te miquam igitur faris laudari dignè poterit Philosophia; ftat cum perstudiosum fuisse in senecuite. Sed quid simus. Omne autem sermonem tribuimus, non Ticui qui pareat, omne tempus ætatis fine molestia opus est plura ? Iam enim ipsius Catonis sermo exin suis libris, attribuito Gracis literis: quarum consi eruditiùs videbitur disputare, quam consucuit ipse authoritatem haberet oratio. Apud quem, Lælium, tanquam in fabula: sed M. Catoni seni, quò maiore thono, vt Aristo Chius, ne parum esset authoritatis, plicabit nottram omnem de senectute sententiam. le senectutem ferat; issque eum respondentem. Qui & Scipionem facimus admirantes, quòd is tam facivterque nostrûm communiter vteretur. Mihi qui

Tithenus, A.
rifto Chius.
Perfonarum
dignitas addir orazioni
sutoritatem.

DIALOGVS. P. SCIPO. LAELIYS terlocutores. BT CATO IN-

SCIPIO.

na grauius dicant sustinere. CATO. Rem haud sanc, bus enim nihil opis est in ipsis ad benè, beatéque vi-Scipio & Læli, difficilem admirari videmini. Qui-Quæ plærisque senibus sic odiosa est, ve onus se Ætperfectamque sapientiam; tum vel Æpenumero admirari soleo cum nunquam tibi grave effe fenserim. maxime, quod senectutem tuam uendum

LAELIYS SEV DE AMIC.

kia, stultitia, atque peruersitas. Obrepere aiunt eam chiùs, quam putallent. Primum, quis coegit cos faloptantseandem accusant adeptis tanta est inconstaprimis est Senectus, quam ve adipiscantur, omnes quod naturæ necessitas afferat. Quo in genere in uendum,ijs omnis grauis est ætas:qui autem omnia minus grauis essetijs senectus, si octingentesimum sum putare? Qui enim citius adolescentiæ senectus, bona à se ipsispetunt, ijs nihil potest malum videri, se aliquod extremum, &, tanquam in arborum bacca, si sapientiam meam admirari soletis (quæ vtinam ætas, quamuis longa, cùm effluxisset, nulla consolaannu agerent, quam si octogesimu? preterita enim in hoc fumus sapientes, quod naturam optimam dudigna effet opinione vestra, nostroque cognomine,) tione permulcere posset stulta senectutem. Quociretum & caducum: quod ferendum est molliter sapicis,terreq; frugibus, maturitate tempestiua, quasi vierti poeta, esse neglectum. Sed tamen necesse fuit efne descriptæ sint, extremum actum, tanquam ab inqua non verisimile est, cum cæteræ patres ctatis becem, tanquam Deum sequimur, cíque paremus: A quam pueritiae adolescentia, obrepit? Deinde, qui nes fieri) multo ante à te didicerimus, quibus facilgratissimum nobis, vt ctiam pro Scipione pollicear, feceris, si (quonia volumus, & speramus quidem secum dijs,nisi naturæ repugnare? LAEL. Atqui Cato ingrediendum sit, istuc, quò peruenisti, videre quale sit, c a r o. Faciam, vt poterò, Læli: sæpè que vestrum gratum (vt dicis) futurum st. scip. simus. c A ro. Faciam verò, Læli, præsertim si verílimèrationibus ingraucscentem ætatem ferre pos-Volumus sane (nisi molestum est, Cato) tanquam aiquam viam longam confeceris, qua nobis quoque Quid enim est aliud, gigantum more bellare

Epiphonema Nota,

Cato sapiens, dicebatur.

Quid fit giga ntes cum dijs bellare. Oquezeiv.

Prouerbium.

solebant: tum, quod voluptatibus carerent, sine quiautem eum paribus, veteri prouerbio, facillime congregantur) * quæ C. Salinator, quæ Spu. Albinus, homines Consulares, nostri serê æquales, deplorare ab ijs, à quibus essent coli soliti. Qui mihi non id vibus vitam nullam putarent; tum quod spernerentur

est culpa,nó 13 2 TAC. In moribus

te: Moderati enim, & nec difficiles senes,nec inam, tibi propter opes, & copias, dignitatem tu-LAEL. Eft, vt dicis, Cato: sed fortasse dixerit quispi. tas autem, & Inhumanitas,omni ærati molesta est, modi querelarum in moribus est culpa, non in ætadebantur accusare, quod esset accusandum. Nam sispondisse; cum ille dixisset, non eum sua, sed patriæ am, tolerabilem senectutem videri: id autem non rent, nec à suis despicerentur. Sed omnium Miliusse & à libidinu vinculis laxatos esse non moleste ferid culpa senectutis accideret, eadem mihi vsu euenienim interfui querelis meorum æqualium, (pares gloria splendorem assecutum: Nec hercle, inquit, si humani, tolerabilem agunt senectutem; Importuniego multorum cognoui senectute sine querela; qui, rent, reliquisque omnibus maioribus natu; quorum Læli, aliquid, sed nequaquani in isto sunt omnia: vt posse multis contingere. CATO. Est illud quidem tremo quidem tempore ætatis, (quanquam id maxictus; nec folum quia nunquam deserunt, ne in excum multum, diúque vixeris, mirificos afferunt frucitationesque virtutum : quæ in omni ætate cultæ, nino funt, Scipio, & Læli, arma senectutis, artes exerenti, etia in summa copia, non grauis. Aptissima omnestute potest dici. Neq; enim in sima inopia leuis esfes, clarus vnquă suisses. Quod code modo de seego Scriphius essem, nobilis; nec si tu Atheniensis Themistoclem ferunt Scriphio cuidam in Jurgio reesse Senectus potest,ne sapienti quidem: nec insipi-

Themillo-

phium quen-

fio ad-Serie clis respon-

Senedutis

uitas; nec senectus mores mutauerat. Quanquam Tarentum recepit, adolescens Ita dilexi senem, vt 2. sum pretor: quem magistratum gessi Consulibus Tuditano, & Cethego. Tum quidem ille admodum senex, suasor legis Cinciz de donis, & muneribus tamen iam ætate prouectum. Anno enim post, mum est;) verum ctiam, quia conscientia bene actæ cum colere cœpi non admodum-grandem natu, sed qualem: Erat enim in illo viro comitate condita granoster Ennius. patientia sua molliebat : de quo præclare familiaris grandis esset: & Annibalem, iuueniliter exultantem, fuit. Hic & bella gerebat, yt adolescens, cum plane sum ad Capuam, quintoq; anno post ad Tarentum quam primum Consul suerat, ego natus sum: cumq; vitæ, multorúmque benefactorum recordatio, iuco quartum Consule adolescentulus miles profectus Quæstor; Deinde Ædilis; quadriennio post factus lie cinitas. Maxgefta

Capua Apu-

Ergo postque mazisque viri nunc gloria claret. Non ponebat enim rumores ante salutem. Vnus homo nobis cunctando restituit rem.

sem. Nec verò in armis prestantior, quàm in togajqui oppido, sugerat in arcem, glorianti, atq; ita dicenti; est, optimis auspicijs ca geri, quæ pro Reip.salute gererentur; quæ contra Remp. sierent, contra auspicia sieri. Multa in co viro præclara cognoui: sed quit, ridens; nă nisi tu amissses, ego nunquă recepisritatem dividenti. Augurque cum esset, dicere ausus Flamminio tribuno plebis quoad potuit, restitit, agrū consuliterum, Sp. Caruilio collega quiescente, C. Mea opera (Q.Fabi) Tarentum recepisti: Certe, in-Tarentum verò qua vigilantia, quo confilio recepit? Picenum, & Gallicu viritim contra Senatus autho-Cùm quidem, me audiente, Salinatori, qui, amisso natoris.

Cundator

iam diuitrarem id, quod cuenit, illo extincto, vnde discere, fore nemine. Quorsum igitur hec tam multa de Maximo? Quia protectò videtis, nefas esse dictu, tenebat, non domestica solum, sed etiam externa Bella. Cuius sermone ita tum cupide fruebar, quasi stantior. Qui sermo? quæ præcepta? quanta notitia antiquitatis? quæ scientia luris augurandi? multe cin oculisciuium,magnus : sed intus, domsque prænihil est admirabilius, quam quomodo ille mortem tiam, vt in homine Romano, literg: omnia memoria non contemnimus?nec verò ille in luce modò, atque viri laudatio, quam cum legimus, queni Philosophu miseram suisse talem senectutem. Nec tamen om-M. fili julit, clari viri, & Consularis. Est in manibus expugnationes, vt pedeftres, naualefque pugnas, vt nes possunt esse Scipiones, aut Maximi, ve vrbium quiete, & pure, & eleganter aetæ ætatis,placida, ac. bella à se gesta, triumphosque recordentur. Est enim fauit. Qui, cum ex co quæreretur, Gur tamdiu vellet lenis senectus: qualem accepimus Platonis, qui vno nos : neque vnquam in suo studio, atque opere cefontinus Gorgias, centum & keptem compleuit anvixitque quinquennium posteà : cuius magister Lebitur, quarto & nonagelimo anno scripsi se dicitur, Isocratis, qui cum librum, qui Panathenaicus inscri-& octogesimo anno scribens mortuus est. Qualem ius modò mentionem feci, Ennius: dignum. Sua enim vitia Insipientes, & suam culpam nectutem. Præclarum responsum, & docto homine esse in vita: n. hil habeo, inquit, quod accusem sein semectutem conferunt : quod non faciebat is, cu-

Yfocrates feripfit Panathenaicum.

quem quidem probè meminisse potestis. Anno enim Equi fortis, & victoris senectuti, comparat suam: Sieut fortis equus, spacio qui sape supremo Vicit Olympia, nunc senio confectus quiescit.

Ynde-

deatur

natus(tot enim vixit) Ennius ita ferebat duo, quæ tem, vt eis penè delectari videretur. Etenim, cum maxima putantur, onera, Paupertatem, & senectumagna, & bonis lateribus suasissem. Sed annos Lxx. ego quide v. & Lx. annos natus, lege Voconia voce ne,& Philippo iterum Consulibus mortuus est, cum one. minius, & M. Attilius facti sunt:ille autem* Cæpioquæ vel infirmis corporibus, animo tamen adminiquòd haud procul absit à morte. Earum si placet, quòd priuet omnibus ferè voluptatibus: quartam, dis: alteram, quod corpus faciat infirmum; tertiam, misera videatur: vnam,quod auocet à rebus gerencoplector animo, quatuor causas reperio, cur senect? vndeuigesimo post eius mortem, hi consules, T. Flastrentur? Nihil igitur agebat Q Maximus? nihil uentute & viribus? Nullæne igitur res seniles sunt, nectus abstrahit. Quibus? anijs, quæ geruntur iusta sit vnaquæque, videamus. A rebus gerendissecausarum, quantum quæque valeat, quantumq; iusenatus inclinaret ad pacem, & foedus faciendum cum Remp. consilio, & authoritate defendebant, nimei? Et cæterisenes, Fabritij, Curij, Coruncani, L. Paulus, Pater tuus Scipio, socer optimi viri, filij cum Pyrrho, non dubitauit dicère illa, quæ versibus bat etiam, vt cæcus esset; tamen is, cum sententia hil agebant? Ad Appij Claudij senectutem accede-

rebus geren-Prima vitu-Senedutem peratio (eac-Cutis.

persecutus est Ennius. Antebac, dementi scse flexerernina? Quò vobis mentes, recte que stare solebant

istent, Censorque ante consulatum superiorem fuille egit septem & decem annis post alterum Consuest : & 'tamen ipsius Appij extat oratio: atque hanc Met-Ex quo intelligitur, Pyrrhi bello grandem fanè latum, cum inter duos Consulatus anni x interflux-Cæteráque gravissime. Notum enim vobis carmen fuille

M. T.C. CATO MAIOR

fuisse: & tamen sic à patribus accepimus. Nihiligigant : similesque sunt, vt si qui gubernatorem in naalij per foros cursitent, alij sentinam exhauriant; uigando nihil agere dicant, cum alij malos feandat, ille autem clauum tenens, sedebat in puppiquietus. rum) cessare nunc videor, cum bella non gero: at forte ego vobis (qui & miles, & Tribunus, & legadò non orbari, sed etiam augeri senectus solet. nam quàm illam excisam esse cognonero. Quam pal-mam vinam immortales Dij tibi, Scipio, reseruent, vt aui reliquias persequare: cuius à morte hie tertius consilio, authoritate, sententia: quibus non moaut celeritate corporum res magnæ geruntur; sed Non facit ca, quæ iuuenes : at verò multò maiora, Senatui, quæ sunt gerenda, præscribo; & quomodo multò antè denuncio: de qua non ante vereri desi-Carthagini, malè iamdiu cogitanti, bellum inferatur, & meliora facit. No enim viribus, aut velocitatibus, & trigestinus est annus : sed memoriă illius viri exciigitur, si ad centesimum annum vixisset, senectutis latu, cum Cosul iteru, me Consule, creatus estet. Nu forem mortuus est, nouem annis post meum consupient omnes anni cosequentes. Anno ante me Cennibus, non fummum cofilium maiores nostri appelsed consilio, ratione, sententia. Que nisi essent in senec eminus hastis, aut cominus gladijs vteretur; eum suæ pæniteret? nec enim excursione, nec saltu, appellantur, Senes. Quòd si legere, & audire voletis externa, maximas Respub. abadolescentulis labeamplissimu n magistratum gerunt, vt sunt, sic etiam lassent Senatu. Apud Lacedemonios quidem ij, qui factatas, à senibus sustetatas, & restitutas reperietis, Cedo, qui vestram Remp.tantam amisstis tam cito? & Conful versatus sum in vario genere bello-

Senatus à feuio.

Jiegoric fence, vndc Jience, vndc Jienmum confilium, apud Lacedæmonics.

DE C

respondentur & alia, & hæc imprimis, sic enim percontanti, vt est in Næuij Poetæ Ludo,

am, & auos- Nec sepulcra legens, vercor (quod tur censetis eum, cum ætate processisset, qui Aristi-des esset, Lysimachum salutare solitum? Equidem ceas camaut ctiam si sis natura tardior. Themistoferat, Oedipum Coloneum recirasse iudicibus, quæliari remouerunt judices. Tum senex dicitur eam faris, sed in vita etiam prinata, & quieta. Sophocles ad Iurisconsulti? Quid Pontifices? Quid Augures? obruissettomnia, quæ curant, meminerunt; vadimoquam senem audiui oblitum, quo loco thesaurum cles omnium ciuium nomina perceperat : num iginum Homerum, num Philosophorum principes sichorum, num, quos antè dixi, Isocratem, Gorgiam, recitato, sententijs judicu est liberatus. Num igitur sisséq; num ilhid carmen desipientis videretur? Quo bulam, qua in manibus habebat, & proxime fcripterdici solet : sic illum, quasi desipientem-à re famistro more, male rem gerentibus patribus, bonis infilijs in iudicium vocatus est:vt,quemadmodum nostudium, cum rem familiarem negligere videretur, à summam senectutem tragædias fecit: qui propter & industria. Nec ea solum in claris, & honoratis vi-Mancant ingenia senibus, modò permaneat studiti, dis in memoria redeomortuorum. Nec verò quenaiunt) ne perdam memoriam: his enim ipsis legennon modò cos, qui funt, noui; sed corum patres etisenectutis. At memoria minuitur. Credo, nisi exer-Temeritas est videlicet florentis ætatis, prudentia Pythagoram, Democritum, num Platonem, num hunc,num Hesiodum, num Simonidem, num Ste-Quid Philosophi ienes? quam multa meminerunt? Proueniebani oratores noui, stulti, adolescentuli. non minu. in fenceute clis memo-Themiltp-Iambieus te trameter.

bus geren-* moram arc. Sophocles Seneducem

M.T.C. CATOMAIOR,

* Romanos. Socratem, num postea Zenonem, Cleanthem, aus nominare ex agro Sabino rusticos * vicinos, & famifuit? Age, vt ista diuina studia omittamus, postum non in omnibus ijs studiorum agitatio vite æqualis cum coegit in suis studijs obmutescere senectus? An cum, quem vos etiá Romæ vidistis, Diogenem Stoiagro maiora opera fiunt, non ferendis, non percipicis, quæ sciunt nihil ad se omnino pertinere. annum non putet posse viuere; sed ijdem laborant in condis fructibus, non condendis. Quanquam in illis hoc minus mirum: nemo enim est tam senex, qui se liares meos, quibus absentibus nunquam ferè vlla in

Serunt arbores, qua alteri seculo prosint.

Statius Caci- posteris prodere. Melius Cacilius de sene alteri setat agricola, quamuis senex, quærenti, cui serat, Vt ait Statius noster in Synephebis. Nec verò dubirespondere, Dijs immortalibus, qui me non accipere tantummodò hæc à maioribus voluerunt, sed etiam

culo prospiciente, quam illud: Edepol senectus, si nibil quicquam aliud vity Quod diu vinendo, multa, que non vult, videt: Apportet secum, cum aduenerit, unum id est satis,

Et multa fortasse, quæ vult. Atque in ea quidem que non vult, sæpe etiam adolescentia incurrit. Illud verò idem Cæcilius vitiosiùs:

Tum etiam in senecta boc deputo miserrimum, Sentire ea etate esse odiosum se alteri.

Iucundum potius,quam odiofum. languida, atq; incres non fit, verum etiam fit operofa, te coluntur, & diliguntur: sic adolescentes senum ctantur, leui orque fit corum senectus, qui à iuuentuesse iucundos. Sed videtis, vt senectus, non modò tur. Nec minus intelligo me vobis, quam vos mihi preceptis gaudent, quibus ad virtut u ftudia ducuncentibus bona indole præditis, sapientes senes dele-Vt enim adoles-

Statij duo

quasi diuturnam sitim explere cupiens; vt ea ipsa quod etiam addiscunt aliquid ? vt Solonem versimihi nota estent, quibus me nunc exemplis vii videquale cuiusque studium in superiore vita suit. Quid? & semper agens aliquid, & moliens, tale scilicet, antiqui) sed in literis certè claboraui. tis. Quod cum fecisse Socratem in fidib' audirem; discentem, senem fieri dicit: vt ego feci, qui Græcas bus gloriantem vidimus; qui se, quotidie aliquid advellem equidem & illud; discebant enim fidibus

mexican d' Solonis verras didicit, द्रास, जारेरेड contemp(cquas puer Græcis lite-Side oxo-Cato fenex

quam Milonis Crotoniatæ? qui cum iam senex esset, tis desiderabam. Quod enim homini naturaliter inplus, quam adolescens etia vires tauri, aut elephan- necutis. athletásque se in curriculo exercentes videret, aspexsitumest, co vti decet: & quicquid agas, agere pro isse lacertos suos dicitur, illacrimansque dixisse, at Ec nunc quidem vires desidero adolescentis, (is secunda vinobilitatus, sed ex lateribus, & lacertis tuis. Nihil quam tu ipse nugator: neque enim ex te vnquam es uibus præscribebantur; quorum vsque ad extre runcanus, nihil modò P. Crassus : à quibus iura ci-Sextus Æmilius cale, nihil multis annis ante T. Cohi quidem iam mortui sunt. Non vero tam isti, mum spiritum prouecta est prudentia. Orator, me- Senecutem tuo, ne languescat senectute; est enim minus eius non ingenijsolum, sed laterum etiam, & virium. Omnino canorum illud in voce splendescit, etiam que persape ipsa sibi audientiam disertisenis compdecorus est sermo senis, quietus, & remissus : facitmisi adhuc, & tamen videtis annos meos: sed tamen nescio quo, pacto, in senectute; quod equidem non aenim locus crat alter de vitijs senectutis) non superario se-Quæ enim vox potest esse contemptior, quod corpus

non effe reddat. hoc miferam

nonofficere

ta & mitis, oratio. Quod si exequi nequeas, possis tamen Scipioni præcipere, & Lælio. Quid enim est incandius sencetute, stipata studijs inuentutis? ne cas quideus vires senectuti relinquemus, vt adolesceulos doceat, inflituat, ad omne officij munus inftruateQ to quide opere quid potest esse preclarius? fortunati videbantur. Nec vlli bonarum artium mahas, & P. Africanus comitatu nobilium iuuenum Mihi vero C. & P. Scipiones, & aui tui duo, L. Æmiadoleicentiæ vitijs efficitur sæpius, quam senectutis, se senectutem suam imbecilliorem facta, quam adocum admoidum senexesset, negat se vnquam sensisfœtum corpus tradit sencctuti. Cyrus quidem apud Libidin ofa etenim, & intemperans adolescentia efres, atque defecerint: etfi istaipsa defectio virium, giani non beati putandi, quamuis consenuerint vi-Por tifex maximus factus esset, (viginti & duos an-nos ei facerdotio præsuit,) ita bonis viribus esse in Kenophontem co sermone squem moriens habnit, qui cum quadriennio post alterum consulatum extremo tempore ætatis, vt adolescentiam non reaut insolens, aut loquax. Etenim (vt ait Homerus)ex me Nestor de virtutibus suis prædicet? Tertiam quanquam est id quidem senile, ætatique nostræ quireret. Nihil necesse est mihi de me ipso dicere, lescentia suisset. Ego L. Metellum memini puer, suaurtatem millis egebat corporisuiribus. Et tamen eius lingua melle dulcior fluebat oratio; quam ad rendum, ne vera de le prædicans, nimis videreiur decem habeat, at vt Nestoris quandoque: Quod si ille dux Græciæ nunquam optat, vt Aiacis similes comiam æratem hominum vixerat; nec erat ei veconceditur. Videtisne, vt apud Homerum sæpissi-

Cyri fenis fortitudo.

Scipfum laudare tenex quis poreft. Nestoris tenestus & eloquentia in I liad. primo. Decem Nestiris fimiles optat Aga meninon in feemido Iliad.

acciderit, non dubitat, quin breui Troia sit peritura.

Sed redeoad me. Quartum autem ago & ochoge-

funum;

Mature fieri senem, si diu velis esse senex. Ego verò suaque cuique parti gratis tempestiuitas est data. Ve isto bono vtare, dum adsit, cum absit, ne requiras: ris sustincret bouem: vtrum igitur has corporis, an præstantior vobis? Moderatio modò virium adsit, rium quam vestrum vteruis. Nec vos quide T. Ponenim infirmitas puerorum est, & ferocitas iumenum, progressi, adolescentiam debeant requirere. Cursus per stadium ingressus esse Milo dicitur, cum humenon magno desiderio tenebitur virium. Olympix * valuit, quin fuerim occupatus. At minus habeo vi antequam essem. Itaque nemo adhuc conuenire me me minus diu senem esse mallem, quam esse senem, omnino non ascendere: cum equo, ex equo non spes tuus Masinissa quæ faciat hodie, nonaginta an-Pore percipi debeat. Arbitror re audire, Scipio, homaturitas naturale quiddam habet, quod fuo ten-& grauitas iam constantis ætatis: sic senectutis est certus ætatis, & via vna naturæ, cáque simplex; Pythagoræ tibi malis vires ingenij dari? Denique vires meas desiderat; non rostra, non amici, non clibrione consule: sed tamen, vt vos videtis, non pla-nè me encruauit, non afflixit senectus: non curia ris depugnaui apud Thermopylas, M. Attilio Glafuerim, aut quadriennio post, cum Tribunus militanos narus; cum ingressus iter pedibus sir, in equum & tantum, quantum quisque potest, nitatur : næ ille entes, non hospites. Nec enim vnquam sum assenhis esse viribus, quibus aut miles Punico bel o, simum; equidem pesse wellem idem gierrari, quod Cyrus: sed tamen hoc queo dicere, non me quidem Questor in codem bello, aut Consulin Hispania adolescentes pueritiam, paululum acate 2 rex Maurobur. * Voluic. Mahmila

2000 M. T. C. CATO MAIOR,

dum sencdescendere, nullo imbre, nullo frigore adduci, vt capite operto sit: summam in co esse corporis sicciin senectute conseruare aliquid pristini robous. ra. Potest igitur Exercitatio, & Temperantia etiam tatem : itaque exequi omnia regis officia, & mune. ribus sustineri. Itaque non modo, quod non postuvires à senectute : ergo & legibus, & institutis, vacat Non funt in senectute vires: nec postulantur quidem mus, sed ne quantum possumus quidem, cogimur. ætas nostra muneribus ijs, quæ non postunt sinè viproprium senectutis est vitium, sed commune vale-tudinis. Quàm suit imbecillis P. Africani filius, is, omnino vitæ munus exequi possint. At id quide non At ita multi sunt imbecilli senes, vt nullu officij, aut qui te adoptauit? quam tenui, aut nulla potius valetudine? quod nisi ita fuisset, alterum ille extitisset animi, doctrina vberior accesserat. Quid mirum igilumen ciuitatis. Ad paternam enim magnitudinem morbum est, sic contra senectutem. Habenda ratio quidem adolescentes effugere possint? Resistendu, tur in senibus, si infirmi sunt aliquando, cum ne id subueniendum est, sed etiam menti, atque animo valetudinis: vtendum exercitationibus modicis. Læli, & Scipio, senectuti est, & cius vitia diligentia tur vires, non opprimantur. Nec verò corpori folum non senectutis, sed inertis, ignaux, somniculose se-nectutis. Vt petulantia, vt libido magis est adolescenlumini oleuw instilles, extinguuntur senectute: multo magis: namque hæc quoque, nisi tanquam Tantum cibi, & potionis adhibendum, vtreficiannificat credulos, obliniosos, dissolutos: que vitia sunt grauescunt; animi autem se exercendo leuantur. corpora quidem defatigatione, & exercitatione in-Na, quos ait Cecilius comicos, stultos senes, hos ligcompensanda sunt. Pugnandum tanquam contra

ingraucicit, Corpus exuacur. animus lecreitatione

ad refisten-

* Corrigerda.

Documenta

senex, & cæcus. Intentum enim animum, tanquam nemini mancipata est, si vsq; ad extremum spiritum dominatur in suos. Vt enim adolescentem, in quo tur liberi, charum omnes habebant, vigebat in ca imperium in suos: metuebant cum ferui, verebanarcum, habebat, nec languescens succumbebat senetantam domum, tantas clientelas Appius regebat & omnium. Quatuor robustos filios, & filias quinque, deliratio appellari solet) senum leuium est, non tum, sed non proboruns : sic ista senilis stultitia (qua quid, laudamus: quod qui sequitur, corpore senex senile aliquid; sic senem, in quo adolescentis est alihonesta est, si se ipsa defendit, si ius suum retinet, si domo patrius mos, & disciplina. Ita enim senectus Etuti. Tenebat, non modo authoritatem, sed etiam tum, quam senum, nec tamen omnium adolescennopere desidero. Adsum amicis, venio in senatum desidans atque elaborans, corporis vires non magam Græcis literis vtor; Pythagorcorumq; more,exque defendi, nune quam maxime conficio orationes. monumenta colligo: causarum illustrium, quascunfrequens; vltróque affero res multum & diu cogitaaudiucrim, egerim, commemoro vesperi. He sunt exeste poterit, animo nunquam erit. Septimus mihi tas, cásque tueor animi, non corporis viribus. Quæ si creitationes ingenil, hæc curricula mentis. In his ercendæ memoriæ gratia, quid quoque die dixerim, rum mos. Ius augurum, pontificum, ciuile tracto: multum ctisubito frangitur, sed diuturnitate extinguitur. laboribusque viuenti, non intelligitur, quando obicvt possim, facit acta vita. Semper enim in ijs studijs, caipsa cogitantem, que sam agere non posseme sed, exequi nequire, tamen me lectulus oblect aret meus, Originum liber est in manibus: omnia antiquitatis pat senectus. Ita sensim sine sensu ætas senescit, nec

Appins ca-Deliratio.

ne icripti. libri a Caro-

Sequitur

este, quòd Senectarem peratio fe-Den mesolier luptatibus. princt Voneducis. voluptatem. Terria vituchica contra Oraci Ar *

magni inprimis, & præclari viri; quæ mihi tradita c't, cum essem adolescens Tarenti cum Q Maximo: tatem, hominibus dicebat à Natura datam : cuius lescentes, veterem orationem Architæ Tarentini, Nullam capitaliorem pestem, quam corporis volup-

mica. Juptas ini-Menti vo-

lescentia vitiosissimum. Accipite enim, optimi adoscelus, nullum magnum facinus este, ad quod suscihine Rerumpub. cuersiones, hine cum hostib' clan-destina colloquia nasci dicebat; nullum denique æraris! siquidem id aufert à nobis,quod est in adoinimicum, quam voluptarem. Nec enim, libidine dosiue natura, siue quis Deus, nihil mente præstabilius illecebris excitari, nisi voluptate. Cumque homini verò, adulteria, & omne tale flagitium nullis alijs piendum non libido voluptatis impelleret : stupra potiundum incitarentur. Hinc patrie proditiones, voluptatis auidæ libidines, temere, & effrænate ad Scarcre dicunt voluptatibus. O præclarum munus minante, temperantig locum esse omnino, nec in dedisset; huic diuino muneri, ac dono ni hil tam esse que magis intelligi posset, fingere animo iubebat voluptatis regno virtutem posse consistere: Quod mente, nihil ratione, nihil cogitatione consequi rius Confules superati sunt, locutum Architam, Netingueret. Hæc cum C. Pontio Samnite, patre eius, à major effet, atque longior, omne animi lumen expestiferum, quam voluptatem; Siquidem ca, cum posset. Quocirca nihil esse tam detestabile, tamque percipi posset maxima: nemini censebat fore dupopuli Romani permanserat, se à maioribus natu quo Caudino pralio Sp. Posthumius, Equiturtertia vituperatiosenectutis, quòd cam qui in amicitia accepilic

ser Plato Atheniensis, quem Tarentum veniffe L. senectuti gratia, quæ effecerit, vt id no liberet, quod tione, & sapientia non possumus, magnam habenda sum hæcevt intelligaris, si voluptatem aspernariraaccepisse dicebat: cum quidem ei sermoni interfuis-Æmilio, Appio Claudio Consulibus, reperio-Quorputaui. Ille enim cum esset Consul in Gallia, exorapostquam Consulfuisset: sed notandam libidinem trem, L. Flaminium è Senatu eijcerem, septem annis non oporteret. C. Fabricium, quò quum apud regem Pyrrhum legatus esset, audisser à Thessalo Canea, Athenis quendam esse, qui se sapientem profiteretur, cumquæ cum probro prinato confungeret Imperij dedetus est in conuiuio à scorto; vt securi feriret aliquem oculos, nec habet vllum cum virtute commercium. rationi inimica, ac mentis (vt ita dicam) perstringit cus. Sæpe à maioribus natu audiui, qui se porrò puprobari potuit tam flagitiosa, & tam perdita libido, fuerat) clapsus est : milii verò, & Flacco neutiquam Hie Tite, fratre suo, Censore (qui proximus ante me corum, qui in vinculis essent damnati rei capitalis-Inuitus quide feci, vt fortisimi viri T. Flaminij fraque dicere, Omnia, quæ faceremus, ad voluptatem eros à senibus audiuisse dicebant, mirari solitum rat M. Curius cum P. Decio, qui quinquennio antè vinci pollent, cum se voluptatibus dedissent. Vixetibus, ipsique Pyrrho persuaderet; quò facilius esse referenda. Quod ex co audientes, M. Curium, quid natura pulchrum, atque præclarum, quod fua runcanus: qui tum ex fua vita, tum ex eius, quem deuouerat. Norat eundem Fabricius, norat Coeum Confulem se pro Republica quarto consulatu & Titum Coruncanum optare folitos, vtid. Samni-P. Decij facto, iudicabant esse profecto ali-Impedit enim confilium voluptas Philosophus. Epicuius

tempore Ta-Plato quo ncrat. rentum vc-

luptatein. Deteltabile clum ob vo-Flaminio fa-

nout. P.Decius fe pro Rep.de.

aurour.

M. T. C. CATO MAIOR

resum. * cica. malorum Voluptas של נבפופט

* Crebro fuprimas l'anos classe C. Duilius, demcit,

S'odalitates.

sponte peteretur; quodque spreta, & contempta voluptate, optimus quisq; sequeretur. Quorsum igitur tio nulia, sed etiam summa laus senectutis est, quòd ca, voluptates nullas magnopere desiderat. Caret tam multa de voluptate? Quia non modò vituperaepulis, extructifque menfis, & frequentibus poculis: caret Ergo vinolentia, cruditate, & insomnijs. Sed si aliquid dandum est voluptati, quoniam eius blandicam malorum appellat voluptatem, quòd ca videlitijs non facile obsistimus; (Diuinus enim Plato &fimmoderatis epulis careat senectus, modicis conuiuijs tamen potest delectari. C. Duilium, M. filium, cet homines capiantur, vt hamo pifces) quanquam constitutæ sunt, sacris Ideis Magnæ matris acceptis. femper fodales. funali, & tibicine; quæ sibi, nullo exemplo, priuatus na senem sæpè videbam puer : delectabatur * cerco qui l'onos primus classe deuicerat; redeunte à cotibus magis, quam cœtu amicorum, & fermonibus rum conviviorum delectationem, corporis voluptaomnia fiunt etiam indies mitiora. Neque enim ipfocrat tamen quidam feruor ætatis, qua progrediente, Epulabar igitur cum fodalibus,omnino modice; fed ego alios? ad me ipfum iam reuertor. Primum habui sumpserat : tantum licentiæ dabat gloria. Sed quid Sodalitates autem, me Quæstore,

potando. i.e.a comcontinendo. Conuluium à THE THOP tur conutmuum.

Quare dica meticbar. Bene enim maiores nostri accubationem tionem vocant : vt,quod in co genere minimum eft, qui hoc idem tum Compotationem, tum Concornarestant, sed cum vestra ctiam grate, atque vobiscum: id maximè probare videantur. Ego verò, propter habeod, senectuti magnam gratiam, quæ mihi sercpularem amicorum, quia vite coniunctionem hale ctor, nec cum æqualibus folum, qui pauci admodu sermonis delectationem, tempestiuis conuiuis deberet, conuiuium nominarunt, melius, quam Græci; monis

instituta: & is sermo, qui, more maiorum, à summo monis auiditatem auxit; potionis, & cibi sustulit. symposio Xenophontis, minuta, atque rorantia: & magistro adhibeturin poculo: & pocula, sicutin istis quidem voluptatibus ipsis, carere sensu senectutasse quidam naturalis *motus; non intelligo, ne in * Modus. lum indixisse videar voluptati, cuius est ctiam for-Quòd si quem etiam ista delectant, ne omnino belquod ad multam noctem, quam maxime poslumus, refrigeratio æstate, & vicissim aut sol, aut ignis hyvario sermone producimus. At non est voluptatum leo; conuiuiumque vicinorum quotidie compleo: rerum talium odiosum, & molestum est fortasse caà domino agresti, ac furioso, profugi. Cupidis enim desideres. Bene Sophocles, cum ex co quidam iam sideratio quidem. Nihil autem molestum, quod non frui. Quod si istis ipsis voluptatibus bona ætas fruirat. Ergo non desiderare, dico esse iucundius, quam quam frui. Quanquam non caret is, qui non desideconfecta ætate quæreret, vtereturne rebus venereis: tanta quasi titillatio in senibus. Credo, sed nec demus: deinde ijs, quibus senectus, etiamsi non abunde tur libentins; primum paruulis fruitur rebus, vt dixi-Dij meliora, inquit : libenter verd istinc, tanquam bernus. Quæ quidem in sabinis etiam persequi sodelectatur etiam senectus, procul cas spectans, tanctatur tamen etiam, qui in vltima: sic adolescentia, magis delectatur, qui in primà cauca spectat; dele- Cauca. potitur, non omnino caret. Vt Turpione Ambiuio tum, quantum sat est. At illa quanti sunt, animum, voluptates propè intuens, magis fortasse letatur; sed concentionis, iniunicitiarum, cupiditatum omnium, tanquam emeritis stipendijs libidinis, ambitionis, Me verd & magisteria delectant à maioribus satiatis verd & expletis incundins est carere,

in bycme Zuluasotat-Xenophon-

responsio. Sophoclis

(tipendia Emcrit2

M. T.C. CATO MAIOR,

Pronerbium.
Seneducis
voluptas.
Senes itudiofi.
Gallus aftrologus.

Linius Andronicus.
*Dxa: fist legit Gaza.

legis Gaza.

*
Suadæ medulla M.Cethegus di-

Scionis diaum.

meatra d'
ale, mode d'
ale, mode d'
ale, mode d'
ale, mode d'
Agricultura

illu lux, noctu aliquid describere ingressum, quories nox oppressit, cum coepisset mane? Quam delectaræ C. Gallum, familiarem patris tui Scipio. Quoties thego, Tuditanóque Consulibus, vsque ad adole-scentiam meam processit ætate, Quid de P. Licinij Crassi, & Pörisicij, & ciuilis juris studio loquardaut de huius P. Scipionis, qui his paucis diebus Ponti-fex maximus factus est? Atq; cos omnes, quos comuius? quam Truculento Plautus? quam Pseudolo? men acutis? Quam gaudebat bello suo Punico Næante prædiceret? Quid in leuioribus studijs, sed tadebamus in studio dimetiendi penè coeli, atque tersecum esse, secumque (vt dicitur) viuere? Si verd antequam ego natus sum, fabulam * edidisset, Cedoctrinæ, quæ quidem prudentibus, & benè insti-tutis paritèr cum ætate crescunt: vt honestum illud dorum, aut scortorum voluptates, cum his voluptamus ctiam senem? Quæ sunt igitur epularu, aut lu-Ennius, quanto studio exerceri in dicendo videbaverò Cethegum, quem rectè Suadæ medullam dixit memoraui, his studijs stagrantes senes vidimus: M. batur, cum desectiones Solis, & Luna multo nobis Arinæ, nihil est otiosa senectute iucundius. Mori vihabet aliquod tanbuam padulum studij, atque dotibus comparandæ? Atque hæc quidem studia sunt Vidi etiam senem Liuium, qui cum septem annos ad voluptates agricolarum, quibus ego incredibilite animi nulla certè potest esse maior. Venio nunc senescere se multa indies addiscente: qua volupta-Solonis sit, quod ait versiculo quodam(vt ante dixi,) mihi ad sapientis vitam proximè videntur accedere. ter delector: quæ nec vlla impediuntur senectute, & quod accepit, sed aliàs minore, plerumque maiore recufat imperium; nec vnquam sinè vsura reddit, Habent enim rationem cum terra, quæ nunquam SI B

modò, sed etiam ipsius terræ vis,ac natura delectat: quæ cùm gremio mollito, ac subacto semen sparsum nissam quasi pubescens includitur. E quibus cum sensim adolescit, culm óque erecta geniculato, vagimeg senectutis*requie oblectametumq; noscaris. O. centem ex co viriditatem; quæ nixa fibris stirpium vapore, & complexu suo diffundit, & elicit herbesexcepit, prin um id occatum cohibet; ex quo occamitto enim vim ipsam omniu, que generatur è terra, legui Profinaemerserit, fundit frugem spicæ ordine structam, & commemorem? Satiari delectatione non possum, vt contra auium minorum morfum munitur vallo ariplantæ, sarmenta, * viniradices, propagines, nónne minib' tantos truncos, ramos que procreat: malleoli, ex cæterarum frugum, aut stirpium minutissimis sequæ ex fici tantulo grano, aut ex acino vinacco, aut quasi manibus, quicquid est nacta, complectitur: lectent? Vitis, que natura caduca est, & nisi fulta sit, ca efficient, vt quemuis non fine admiratione de ineunte vere in iis, quæ relicta sunt, existit tanmentis, & in omnes partes nimia fundatur. Itaque amputans coercet ars agricolarum, ne syluescat farquam serpentem multiplici lapsu, & erratico, ferro ad terram fertur : eadem, vt se erigat, clauiculis suis, no, quæ hoc efficit, nominata est : deinde tepefactu terre, & calore solis augescens, primo est peracercitur; à qua oriens vna sese ostendit; quæ & succo quam ad articulos farmentorum, ca quæ gemma di que pampinis, nec modico tepore caret, & nimios non villitas me solum (vt ante dixi,) sed ctiam fructu lætiùs, tùm aspectu pulchrius? cuius quidem legit Gaza ba gustatu; deinde maturata dulcescit, vestitá-Solis * desendit ardores. Qua quid potest esse rum. Desugit Quid ego vitium fatus, ortus, incrementa Quanquam nie quidem non fructus cukura nu. lib. 3. * Roquietem Claniculi. Occation Acinum. Mallcoli. Gemma

M. T. C. CATO MAIOR,

Repassinatio. Stercoratio. Cato de re Rustica.

Homerus ante Hesiodum,

quid agri fossiones, repastinationésque proferam, quibus sit multò terra sœcundior? Quid de vtilitate tium, sarmentorum, ca, quam dixi, aliorum ampu-tatio, & aliorum immissio. Quid ego irrigationes? dines, capitum coniugatio, religatio, propagatio vicultura, & ipsa natura delectat : adminiculorum orrusticis scripsi: de qua doctus Hesiodus ne verbum sentio suisse longiora. Ignoscetis autem, nam & stuquidem fecit, cùm de cultura agri scriberet. At Holoquar stercorandi? dixi in co libro, quem de rebus natura loquacior, ne ab omnibus cam vitijs videar vindicare. Ergoin hac vita. M. Curius, cum de Samoblectamenta rerum rusticarum, sed ca ipsa que dixi, tum florum omnium varietate. Nec confitiones momerus, qui multis, vt mihi videtur, antè seculis suit, uenit agricultura solertius. Possum persequi multa do delectant, sed ctiam insitiones: quibus nihil indio rerum rusticarum prouectus, sum, & senectus est hortis, tum pecudum pastu, & apum examinibus, Nec verò segetibus solum & pratis, & vincis, & arlio, colentem agrum, & eum stercorantem facit, Laertem lenientem desiderium, quod capiebat è sisumpsit extremum tempus ætatis: cuius quidem vilnitibus, de Sabinis, de Pyrrho triumphasset, conbustisres rustice lætæ sunt, sed pomarijs etiam & senatores, id est, senes: Siquidem L. agricolas, ne à me ipso recedam. In agris erant turs admirarifatis non possum velipsius hominis contilam ego contemplans (abest enim, non longe à me) rent aurum, imperare. Poteratne tantus animus sedenti magnum auri pondus Samnites cum attunentiam, vel temporum disciplinam. Curio ad focu non iucundam efficere senectutem? Sed venio ad bere, præclarum sibi videri dixit; sed ijs, qui habelissent, repudiati ab co sunt. Non enim aurum ha-Cincin-

Senatores fenes.

supernacanei operis aucupium, atque venatio. Quid olearia, mellaria, & penuaria est, villaque tota locurum pertinent. Et quoniam hæc quidam desiderant, fententiâ, haud scio, hâc an vlla vita beatior esse posset: neq; solum osticio, quod hominum generi v niuerso cultura agrorum est salutaris, sed & delectaalteram appellant: tum conditiora facit hæc eriam, casco, melle. Iam, hortum ipsi agricolæ Succidiam ples est: abundat porco, hordo, agno, gallina, lacte, enim boni, assiduique domini referta cella vinaria, in gratiam iam cum voluptate redeamus. Semper rum, quæ ad victum hominti, & cultum etiam deotione quam dixi, & faturitate, copiaque omnium reex quo, qui eos accersebant, Viatores nominati in Senatum accersebatur & Curius, & cateri senes appetentem, et occupare volenté interemit. A villa ster equitum C. Seruilius Ahala, Sp. Melium, regnii vincarum, oliuctorumue specie dicam? Breui expede pratorum viriditate, aut arborum ordinibus, aut diam. Agro bene culto nihil potest esse; nec vsu vbelibri funt, quos legite, quælo, studiose, yt facitis. sum tame, vt libebit: quoniam sine his beata esse selutionibus multis talos relinquant & tesseras: id ipæquè calescere, vel apricatione, vel igni? vel vicissim Apricari. senectus. Vbi enim potest illa ætas aut melius, do non retardat, verum etiam inuitat, atque allectat. rius; nec specie ornatius; ad quem fruendu non moctatorem esse factum : cuius Dictatoris iusu,magi-Cincinnato in agro aranti nunciarum cit, eum Dinectus potest. Multas ad res perutiles Xenophontis tur alij sibi arma, sibi equos, sibi hastas, sibi clauam, & pilam, sibi narrationes, & cursus: nobis senibus ex vmbris, aquisuc refrigerari salubrius? habeantigiagricolatione oblectsbant? Mea quidem Num igitur corum senectus miserabilis suit, Quam

onibus,an vi duabus dichiagri cultione, nefcio. tio icriptoris cellus legn, certebanus

M.T.C. CATOMAIOR,

Byfander. ris Occono-Xenophon. Cyrus. micus.

Quincunx

ætate) in agris, cosque coleret: cuius inter primum mum annum vitam perduxisse,cum esset (exacta jam quidem Valerium Coruinum accepimus ad centesina frui licet senibus: nec ætas impedit, quo minus virtuti tuas fortuna coniuncta est. Hâc igițur fortuspondisse: Atqui ego sum omnia ista dimensus, mei sunt ordines, mea descriptio; multe etiam istarum qui est de tuenda re familiari, qui Oeconomicus inilli cursus honorum suit: atque cius extrema etas in hoc beatior, quam media, quòd authoritatis plus hateneamus víque ad vltimum tempus senectutis. M. dixisse:Recte verò te Cyre beatum serunt, quoniam arborum mea manu funt fate: Tum Lyfandrum, inmodò diligentiam, sed etiam solertiam eius, à quo afflarentur è floribus, tum eum dixisse, mirari se non subactam, atque puram, & suauitatem odorum, qui autem admiraretur Lysander & procetitates arboscribitur? Atque, vt intelligatis, nihil ei tam regale nostri ad sencctutis initium esse voluerunt, tantus serfuerunt. Itaque quantum spatium ætatis maiores túmque Persicum multo auro, multisque gemmis, tuente purpuram eius, & nitorem corporis, ornarum, & directos in quincuncem ordines, & humum videri, quam studium agri colendi; Socrates in co libro loquitur cum Critobulo: Cyrum minorem, Quá copiose ab co agricultura laudatur in co libre, & sextum Consulatum, sex & quadraginta anni in-& cæterarum rerum, & inprimis agri colendi studia essent illa dimensa, atque descripta: & ei Cyrum retum agrum, diligenter consitum, ostendisse. Cum drum atque humanum fuisse,& ei quendam consepattulisset) & cæteris in rebus comem erga Lysanvirtutis, venisset ad eum Sardis, cíque dona à socijs gloria (cum Lysander Lacedæmonius, vir summæ Perfarum Regem, prestantem ingenie, atq; imperij behat,

M. Valerius runa comes.

COLUMNIA

dro appella-

Virtuti for-

quanta in Attilio Catalino? in quem illud elogium est autheritas. Quanta fuit in L. Cacilio Metello? bebat, laboris verò minus. Apex autem senectutis

Vno ore plurime * consentium gentes, Populi

Primarium fuisse virum.

nes adolescentiæ voluptates. Sed in omni oratione facerdotio præditum, vidimus? Quid de Paulo, aut tione defenderet. Non cani, non rugæ repente audamentis adolescentiæ constituta sit. Ex quo id estimementote, eam me laudare senectutem, quæ fundebat authoritas. Habet senecus, honorata præserrum non in sententia solum, sed etiam in nutu resitificein maximum; quem postea M.Lepidum, code igitur grauis, cuius de laudibus omnium esset fama ci, consuli : quæ & apud nos, & in alijs ciuitatibus, munia, salutari, appeti, decedi, assurgi, deduci, reduipsa sunt honorabilia, quæ videntur leuia atq; comætas fructus capit authoritatis, extremos. Hæc enim thoritatem afferre possunt: sed honeste acta superior nium dixi: Miseram esse senectutem, quæ se oracitur, quod ego magno quondam cum assensu om-A fricano loquar? aut vt,iam ante, de Maximorquoconsentiens. Quem virum P. Crassum, nuper Pon-Notu est totu eius carme incisum in sepulchro. Iure mentionem feci) dicere aiunt solitum: Lacedæmouantur. Lyfandriim Lacedæmonium (cuius modò vt quæque optime morata, ita diligentissinè obsernectus honoratior. Quin etiam memoriæ proditum ne esse honestissimum domicilium senectutis: nusciuibus nusquam datum:cum autem ad Lacedemoest, quum Athenis, ludis, quidam in theatrum gran-dis natu venisset, in magno consessu locum ei a suis quam enim tantum tribuitur ætati; nusquam eft se-Sofu

os duputaxxx وع ساية ، او * Concinuant 19 4 3 T

dæmonios, mum cratife. michina nectutis dohonestiffi-

Athenienses feinnt quæ recha sunt, fad faccre nolunt.

fenem ilum*sessum recepisse. Quibus cum à cuncto nios accessisset, qui,cum legati estent, in loco certo sed hoc, de quo agimus inprimis, quod, vt quisque gconsessu plausus esset multiplex datus, dixisse ex his consederant, consurrexisse omnes illi dicuntur, quendam, Athenienses seire, que resta essent, sed fagisse; nec, tanqua inexercitati histriones, in extremo que enim solum honore antecedentibus, sed ijs etia, dide vsi sunt, ij mihi videntur fabulam ætatis perequi cum imperio funt, maiores natu Augures antotate antecellit, ita sententiæ principatum tenet. Neauthoritatis præmijs coparandæ? quibus qui splenponuntur. Quæ sunt igitur voluptates corporis cum actu corruisse. At sunt morosi, & anxij, & iracundi; nis, non illius quidem iuste, sed quæ probati posse vi-deatur. Contemni se putant, despici, illudi: prætereà men, & ea vitia, quæ dixi, habent aliquid excusatiomorum vitia sunt, non sencetutis. At morositas ta-& difficiles senes, si quærimus, etiam auari. Sed hæc in fragili corpore odiosa omnis offensio est, quæ tamen omnia dulciora fiunt & bonis moribus, & artinon omne vinum, sic non omnis ætas vetustate coaduritas, in altero comitas? Sic se res habent. Vt enim ex ijs fratribus, qui in Adelphis sunt quato in altero bus: idque tum in vita, tum in scena intelligi potest tia verò senilis quid sibi velit, non intelligo: potest cescit. Seueritatem in senectute probo, sed eam (fienim quicquam esse absurdius, quam, quò minus cut alia) modicam, accrbitatem nullo modo. Auariviæ restat, eò plus viatici quærere?

propinquatio mortis, que certe à senectute non pofolicitam habere nostram ætatem videtur. Ap-Varta restat causa, quæ maxime augere, atque

sperat ille, hic iam assecutus est. Ille vult diu viuere: tur, Itaque pauci veniunt ad senectutem: quod nisi ita accideret, meliùs, & prudentiùs viueretur. Mens vixit. Sed mihi ne dinturnum quidem quicquain qui octoginta regnauit annos centum & viginti pectemus Tartessorum regis ætatem: suit enim hominis vita diu? Da enim supremum tempus: excò melior coditione, quam adolescens, cum id quod ris? At senex nec quod speret, habet quidem. At eft stultius, quam incerta pro certis habere, falsa pro ues senex non potest. Insipienter sperat. Quid enim est rat adolescens, diu se victurum: quod sperare idem Scipio, omni ætati mortem esse communem. At spepectatis, ad amplistimam dignitatem fratribus tuis, mune? Sensi ego tum in optimo filio meo, tu, in exid aduencrit, tunc illum, quod præterijt, effluxit: videtur, in quo est aliquid Extremum : cum enim hic diu vixit. Quamquam (ô Dij boni) quid cft in ctutis, cum illud videatis cum adolescentia esse commortem impendentem. Quid illud est crimen senetè nihil inueniri potest. Quid igitur timeam, si aut non miser post mortem, aut beatus etiam sururus sum? Quanquam quis est tam stultus (quamuis sit fuissent, nullæ omnino civitates essent. Sed redeo ad enim, & ratio, & confilium in senibus est, qui si nulli dunt adolescentes, grauiùs ægrotant, tristiùs curannostra, mortis casus habet. Faciliùs in morbos incivicturum? Quinctiam ætas illa multo plures, quam adolescens) cui sit exploratum, se ad vesperum esse guit animum, aut ctiam appetenda, si aliquò cum deducit, vbi sit suturus gregnus. A squi tertium cer-(vt scriptum video) Argantonius quidam Gadibus, rit! quæ aut plane negligenda est, si omnind extincontempendam esse in tam longa æinte non videtest longe abesse. O miserum senem, qui mortem tantum

Scnedurem
hoc miferam
non effe,
quòd hand
procul abfit
a morte,

Hip. Aphor.
Seniores
iwuenibus,
vt plurimum
ægrocane
minus,

Omni ztan
mortem eff

Melior senis
quam adole.
seentis con-

Tarteffio

M. T. C. CATO MAIOR,

poris ad viuendum datur, co debet contentus essesecutus. Horæ quidem cedunt, & dies, & menses, & tantum remanet, quod virtute, & recte factis sis conanni; nec præteritum tempus vnquam reucfitur, bula; modò, in quocunque fuerit actu, probetur: Neque enim histrioni, vt placeat, peragenda est fa-

Ver-

*Veniendum. nec sapienti vsque ad Plaudite, * viuendum. Breue steque viuendum. Sin processeris longiùs, non masenibus emori? quod idem contigit adolescentibus te partorum bonorum memoria, & copia. Omnia sunt. Fructus autem senectutis est, (vt sæpe dixi) antendis fructibus, aut percipiendis accommodata ostendirq; fructos suturos: reliqua tempora de menisse. Ver enim tanquam adolescentiam significat, verni temporis suauitate, æstate, autumnumque vegis dolendum est, quam agricolæ dolent, præterita enim tempus ætatis satis est longum ad bene honever è quæ secundum naturam fiunt, sunt habenda in bonis. Quid est autem tam secundum natura, quam

dùm natu-Qua fecun-

dine vis flammæ opprimitur: fenes autem,ficut fua

centes mori sic mihi videntur, vt cum aquæ multitu-

aduersante & repugnante natura. Itaque adoles.

adolescentibus vis aufert; senibus maturitas. Quæ tamen mortem contemnere. Ex quo fi, vt animofior tur, quoad munus officij exequi & tueri postis, & autem nullus certus est terminus; rectéq; in ca viuiturus.Omnium gtatu certus est terminus; senectutis tem accedam, ed citius quasi terra videar videre, amihi quide tam iucunda est, vt quò propiùs ad morvi auelluntur; si matura & cocta, decidunt: sic vitam guitur. Et quasi poma ex arboribus, si cruda sunt, ctiam senectus sit, quam adolescentia, & fortior. sponte, nulla adhibita vi, consumptus ignis extinliquandoq; in Portu ex longa nauigatione effe ven-

aceiba, lenis Adelescentis vero, matura

Solonisre

recens, ægrè: inueterata, facilime diuellitur. Ita fit, vt integramente, ceterisque sensibus, opusipsa suum, senibus, nec sine causa deserendum sit. Vetatq; nauit, Natura dissoluit. Nam omnis conglutinatio struxit : sic hominem cadem optime, quæ conglutinauem, vt gdificium idem destruit facillime, qui concadem, que coagmentauit, Natura di soluit. Vt enim clogium est, quo se negat velle suam mortem dolore thagoras, iniusiu Imperatoris, id est, Dei, de presidio, tur, Senectute. Sed viuendi finis est optimus; cum, do, suis este. Sed haud scio, an melius Ennius : amicorum, lamentisque vacare. Vultie charum, cre-& statione vitæ decedere. Solonis quidem sapientis illud breue vitæ reliquum, nec auide appetendum fretus, sibi tam audacter obsisteret : respondisse dicisponsum est : quum illi quærenti, Qua tandem spe Hoc est illud, quod Pisistrato tyranno à Solone refpontum.

Nemo me lacrymis decoret, neque funera fletu Faxit; cur? Volito vium per ora virum.

este, mortem vt negligamus : sine quâ meditatione tranquillo este animo nemo potest. Moriendum elitas cosequatur.lam, sensus moriendi, si aliquis esse Non esse lugendam mortem censet, quam immortatione opus esse videtur, cum recorder non solum L. igitur omnib' horis impendentem timens, quis polnim certe est, & id incertum, an co ipso die. Mortem lus est. Sed hoc meditatum ab adolescentia debet Post mortem quidem sensus aut optandus, aut nul potest, is ad exiguum tempus durat, præsertim seni: quorum incitauerunt: non M.Attilium, qui ad supduos Decios, qui ad voluntariam mortem cursum csit animo consistere? De quâ non ita longâ disputaplicium est profectus; vt fidem hosti datam confer-Brutum, qui in liberanda patria est intersectus: non non duos Scipiones, qui iter Pænis vel

chum. Non eft luapud Plutar Solonis elo-Ennij verfus. glum extat

contequitura quam immortalitas

fint. Qui pro patila mortul

composibus suis obstructe voluciunt : non auum tunore sepulturæ carere passus est: sed legiones quinensi ignominia temeritatem; non M. Marcellum, um L. Paulum, qui morte sua luit collegæ in Canse nunquam redituras arbitrarentur. Quod igitur a-dolescentes, & ij quidem non solum indocti, sed etidem nostras (quod scripsi in Originibus, in cum locum sæpe profectas alacri animo, et erecto, vnde

studia. Varia çtatum Acras media.

nsinfulus lit. restur eum, vitæ modo atque constantia. Nec me omnino (vt mihi quidem videtur) rerum omnium strictas, viez facit satictatera. Sunt pueritize certa studia: num igitur ea desiderant adolescentes? Sunt am rustici comemnunt, id docti fenes extimescent? rit ætas, quæ dicitur media? Sunt etiam huius ætatis; rum ætatum studia occidunt, sic occidunt ctiam sene ea quidem in senectute quæruntur. Sunt autem extrema quædam studia senectutis: Ergo & superio-& incuntis adolescentiæ: num ca iam costans requiquid ipse sentiam de morte, non audeam dicere vomaturum mortis affert. Equidem non video, cur, propius absum. Ego vestros patres, P.Scipio, túque bis: quod cò melius cernere mihi videor, quo ab ca minanda. Nam dum sumus in his inclusi compagiarbitror, & cam quidem vitam, quæ est sola vita notissimo domicilio depressus & quasi demersus in opere perfungiomir. Est enim animus coelestis ex alrium. Sed credo Deos immortales sparsise animos terram, locum divinæ naturæ, æterniratiq; contrasolum ratio, ac disputatio impulit, vtita crederem, quique coelestem ordinem contemplantes. in corpora humana, vt essent, qui terras tuerentur, C. Læli, viras clarissimos, mihiq; amicissimos, viuere bus corporis, munere quodam necessitatis, & graui Quod cum euenit, satictas vitæ tempus imitar

pora humatalis in cor-Quare ani JOHN IMITOR

Vita vera.

ram, quæ res cas contineat, esse mortalem: cúmque sophi quondam nominati)nunquam dubitasse, quin ex vniuersa mente diuina delibatos animos habeque, incolas penè nostros, (qui essent Italici Philosed nobilitas etiam summorum Philosophorum, & ria præreritorum, futurorumq; prudentia, tot artes, linis iudicatus. Quid multa? sic mihi persuasi, sic sentio; cum tanta celeritas animorum fit, tanta memodisseruisset,is, qui esset sapientissimus oraculo Apolcrates supremo vitæ die de immortalitate amissorii authoritas. Audiebam Pythagoram, Pythagoricósse quicqua admixtu, dispar sui, atque dissimile, non posse eu diuidi; quod si non possit; no posse interire. rum este motus, quia nunquam se ipse sit relicurus. animus semper agitetur, nec principium motus haantequam nati sint, quod iam pueri, cum artes dif-ficiles discant, ita celeriter res innumerabiles arripibeat, quia ipse se moueat, nec finem quidem habitu-Et, cum simplex animi natura esset, neg; haberet in ant, vt eas non tum primum accipere videantur, fed dicit: Nolite arbitrari, ô mihi charissimi fili, me cum à vobis discessero, nunquam, aut nullum sore, reminisci & recordari. Hæc Platonis sunt ferè. Apud Magnóq; esse argumento, homines seire pleraque nec enim, dum eram vobiscum, animum meum vide-Xenophontem autem moriens Cyrus maior hæc morientis, batis; sed, eum esse in hoc corpore, ex his rebus, quas rum ipsorum animi efficerent, quo diutius memorirum post mortem honores permanerent, si nihil eoctiamsi nullum videbitis. Nec verò, clamorem viro- chicor) gerebam, intelligebatis. Eunde igitur esse creditote, deri potuit; animos, dum in corporibus essent, am sui teneremus. Mihi quidem nunquam persua-Demonstrabantur mihi præterea, quæ Sodiæ, apud Xenophon-

corpore cualisset: sed cum, omni admixtione mortalibus, viuere: cum exissent exiis, emori: nec

quam fommotti fimile,

sus estet, quod quidem ni ita se haberet, vt animi mus erigens se, posteritaten semper ita prospiciebat, quasi, cùm excesssset illet è vita, tum denique victucontentione, traducere? Sed nescio quomodo anifuisset otiosam ætatem, & quieta, sine vilo labore, et rum fuisse, ijst em finibus gloriam meam, quibus vitam, essem terminaturus? Nonne melius multd diurnos, nocturnosque domi, militiæque susceptuso aliquid more senum glorier) me tantos labores tatem ad se pertinere posse. An censes (vt de me ipmoriam pertinerent; nisi animo cernerent, posterinon est, tanta esse conatos, quæ ad posteritatis memultos præstantes viros, quos enumerare necesse Africanum, aut Africani patrem, aut patruum, aut aut patrem tuum Paulum, aut duos auos, Paulum et deamus. Nemo vnquam mihi, Scipio, persuadebit, rus quidem hæc moriens: Nos (si placet) nostra vimemoriam nostri piè, inuiolateque seruabitis. Cyqui hanc omnem pulchritudine tuentur, et regunt, sus est animus cu corpore, vos tamé Deos verentes, ita sint, sic me colite, inquit, vt Deŭ, sin vnà interit se plane corporis vinculis relaxauerint. Quare, si hec spiciunt. Ex quo intelligitur, quales suturi sint, cum multa enim, cum remissi, & liberisunt, futura promorti tam esse simile, quam somnum. Atqui dormientium animi maxime declarant diuinitatem fuam: quò quæque discedant: abeunt enim illuc omnia, morte dissoluitur, cæterarum rerum, perspicuum est, nec, cum discedit, apparet. Iam verò, videtis nihil vndeorta sunt; animus autem solus nec, cum adest, esse sapientem. Atque etiam, cum hominis natura poris liberatus, purus, & integer ese capiset, tura Nonne melius multd Journal .

immortales essent, haud optimi cuiusque animus ui : sed illos etiam, de quibus audiui, & segi, & ipse conscripsi. Quò quidem me proficiscentem haud dere se ad meliora proficisci: ille autem, cuius obtu-, simo. detur animus is, qui plus cernat, & longius, vi- rd, equif. ritur, stultissimus iniquissimo? Nonne vobis vi- sapientes vequòd sapientissimus quisque æquissimo animo mosior sit acies, non videre? Equidem èfferor studio pamaxime ad immortalem gloriam niteretur. Quid? sanè quis facile retraxerit, neue tanqua*Peliam retres vestros (quos colui & dilexi) videndi. Neque sem:nec verò velim, quasi decurso spatio, à calce ad xtate repuerascam, & in cunis vagiam, valde recucoxcrit. Quod si quis Deus mihi largiatur, vt ex hac cos verò folum conuenire * auco, quos ipfe cognoquam ex domo; commorandi enim natura diuerfoita vixi, vt frustrà me natum non existimem : & ex sæpe secerunt. Nec me vixisse pænitet: quoniam enim mihi deplorare vitam; quod multi,& hi docti certe tamen aut satietatem, aut modum. Non libet quid non potiùs laboris? Sed habeat sane; habet carceres reuocari. Quid enim habet vita commodi? scedam! proficiscor enim non ad eos solum viros, rium nobis, non habitandi, dedit. O præclarum die, vita ista discedo, tanquam ex hospitio, non tande quibus ante dixi, sed ctiam ad Catonem meum, proficiscar; & cum ex hac turba, & collunione dicũ ad illud diuinorũ amicorũ concilium, cœtúmque ego meum casum sortiter serre visus sum; non quòd æquo animo serrem, sed me ipse consolabar: desereus, sed respectans, in ea profecto loca discescontra decuit, ab illo meum. Animus verò non me stantior: cuius à me corpus crematum est, quod quo nemo vir melior natus est, nemo pietate præsit, qu'ò mihi ipse cernebat esse veniendum. Quem existimans

Stulti inique tem ferunt *

lib.5. legit habeo, arque di,non habi fe natum non forium habe Sic vixit Catandi diuerexistimet. to, ye fi uftra Commoran-

rem, quod delector, dum viuo, extorqueri volo: sin immortales futuri, tamen, Extingui homini suo temsi in hoc erro, quod animos hominum immortales nec solum non molesta, sed etiam jucunda. Quod discessum forc. His mihi rebus, Scipio, (id enim te cum Lælio admirari solere dixisti) leuis est senectus, mormi Phisosophi irrideant. Quod si non sumus nium rerum, sie viuendi modum. Senectus autem pore, optabile est. Nam habet natura, vt aliaru omhilfentiam; non vercor, ne hunc errorem meum esse credam; libenter erro : nec mihi hunc erroexistimans non longinquum inter nos digressum, & peractio æratis est, tanquam fabulæ; cuius defatigationem fugere debemus, præfertim adsuncta satietate. Habui hec de senectu-

senodus peradio æ-

M.T. CICERONIS DE SE-

te, quæ dicerem : ad quam vtinam

perueniatis, yt ca, que ex me

audistis, re experti pro-

bare possitis.

RADOXA, AD MARCYM BRVIVM.

Nimaduerti, Brutc, sæpe Catonem sententiam diceret, locos graues auunculum tuum, cum in Senatu rentes ab hoc vsu forensi, & pubex Philosophia tractare, abhor-

câ Philosophiâ plus vtimur, quæ peperit dicendi co-piam, & in quâ dicuntur ca, quæ non multum discò maius est illi, quam auttibi, autnobis, quia nos vtilla ctiam populo probabilia viderentur. Quod punctis, quod proposuit, efficit. Sed nihil est tam incredibile, quod non dicendo fiat probabile: nihil tam horridum, tam incultum, quod non splendescat mentum, sed minutis Interrogatiunculis, & quasi lum sequitur florem orationis, neque dilatat argucrepant ab opinione populari. Cato aute, perfectus oratione, & tanquam excolatur. Quod cum ita puquor. Cato enim duntaxat de magnitudine animi, (mea sententia) Stoicus, & ca sentit, quæ non sanc de Continentia, de Morte, de cmni laude Virtutis, probantur in vulgus: & in ca est Hæresi, quæ nulsolet, nullis oratorijs ornamentis adhibitis, dicere. de Dijs immortalibus, de Charitate patrix, Stoice rarem, feci etiam audaciùs, quam ille ipse, de quo lotio Stoici probant, ludens conieci in communes lonem omnium, ab ipsis ctiam nuedock appellan-Ego autem illa ipsa, quæ vix in gymnasijs, & in oest, In forum, & ita dici, vt probarentur: an alia opinionem. tur: tentare volui, possentne proferri in lucem, id Que quia sunt admirabilia, contraque opiniolico: fed dicendo confequitamen, quadam

X

elt præter Paradoxa, id

M. T. CICERONIS

scripsi libentius, quòd mihi ista, raedo faquæ appelquædam esset Erudita, alia popularis oratio. Eoque tamen est, vt ex cadem officina exisse appareat. in arce poni pe ffit, quafi illa * Minerua Phidiæ, tale transfero dicendi genus. Hoc tamen opus in aper-tum vt proferas, nihil postulo: non enim est tale, vt dicuntur in scholis Israe, ad nostrum hoc oratorium mine apparuit. Degustabis & hoc genus Exercitaniam illud maiorum vigiliarum munus in tuo nolucubratum his jam contractioribus noctibus: quoverissima. Accipies igitur hoc paruum Opusculum, lantur, maxime videntur esse Socratica, longéque tionum mearum, quibus vii confucui, cum ca, quæ

*Ex ebore Plin. lib.34. cap.8.

Quòd folum bonum, honestum.

pe cum viderem, homines rebus his circumfluentes; nis rebus, aut Expetedis, esse numeradas duxi :quipeas, quibus maxime adstricti sunt, voluptates, in Botecta magnifica, neque opes, neque impéria, neque quam mehercule, ego neque pecunias istorum, neq; Neque enim vnquam expletur, nec satiatur cupidi-tatis sitis: neque ca solum, quæ habent, libidine audicam breuius, quam res tanta dici possit. Nunhæc videatur oratio. Dicam tamen, quod sentio, & ca tamen desiderare maxime, quibus abundarent. Ercor, ne cui vestrûm ex Stoicorum hominum disputationibus, non ex meo sensu, deprompta

gendi cruciantur, sed etiam amittendi metu. In quo

equidem continentissimoru hominum, maiorum no-

Pecunia & id genus non eft in bonis connume-

*

esse? aut potest quisquam in abundantia bonorum ipse esse no benus? Atqui ista omnia talia videmus,

na putauctunt appellanda; cum re, ac factis longe a-

liter iudicauissent. Potest ne Bonum cuiquam malo

la, & comutabiliapecuniæ membra, solo verbo Bo-

strorum, sæpe requiro prudentiam, qui hæc imbecil-

minus gratas Dijs immortalibus capedines, ac lum : ijine, quæ isti Bona appellant ? an rebus gestis liberam civitatem ab ijs ipsis, qui liberauerunt cam? que regum; vultis, incipiam à Romulo? vultis, post rum, ad voluptates? Ponite ante oculos vnumquemargenti, ad auaritiam, aut amoenitatum, ad deletur. Quæro enim à vobis, num vllam cogitationem quæ verbis subtiliùs, quam satis est.disputari videnpositione exemplorum lentius disputantur: vita, atsuis rebus secum asportarent: cum esset admonitus fapientem illum, Biante, vt opinor, qui enumeratur ras arbitramur? Omitto reliquos: funt enim omnes fictiles vrnulas fuisse, quam delicatas aliorum patectationem, aut supellectilis, ad delicias, aut epulanum. Sed hec videri possunt obscuriora, cum fine apid benè fieri, & recte dicitur : &, quod rectum & lamus etiam Bona. Quid est igitur, quæret aliquis, facio; namomnia mea mecum porto. Ille hac ludiparcs inter fe, præter Tarquinium Superbum. præclare fundatam nobis reliquerunt, aut auri, aut habuisse videantur ij, qui hanc Rempublicam tam que factis illustranda sunt summorum virorum hæc, honestum, & cum virtute est, id solum opinor Bo-Bonum? si quid recte fit, & honeste, & cum virtute, cepisset hostis; cæterique ita sugerent, ve multa de inter septem sapientes. Cuius cum patriam Prienem aut supellectilem amiserit. Nec non sæpe laudabo vnquam illum Bona perdidisse dicam, si quis pecus, men vera ratio valebit, quam vulgi opinio. Neq; ego obrem, licet irrideat, si quis vult: plus apud me tavt etiam Improbi habeant, & obsint probis. Quam-Quibus tandem gradibus Romulus ascendit in cocbria fortunæ,ne sua quidem putauit, quæ nos appelquodam, vtidem ipse faceret: Ego verò, inquit, tibus Romatias à vete-Inductione bitas in albo

fententiam. cludit Biancis Epiphone-

diffributio.

ELM!

vehemens & Enumeratio

voluptas, cui diuitiæ, cui denique, præter officium fortis, & magni viri,quicquam aliud propositum suisse videatur? Quæ res ad necem Porsennæ Q.Muspectauerint, quid sequuti sint:num quis existat, cui da:si quis item reliquos eiusdem consilij socios, quid tum verò si quis roget, quid egerit in patria liberannuit in ponte solum? Quæ vis patrem Decium, que ratium Coclitem contra omnes hostium copias tium impulit, fine vlla spe salutis sux ? Quæ vis Hocula belli Punici C. & P. Scipiones, qui Carthagivictus M. Curij sequebatur? Quid duo propugna. as? Quid continentia C. Fabritij? Quid tenuitas filium deuouit, ac immisit in armatas hostium copiniensium aduentum corporibus suis intercludendum

taile quicpurabimus quenquam

quam in vita borum cogiamarulenta. non cft fum-Voluptas

mum bonum.

sibi experent se horum alicuius, qui marmoreis tectis, ebore, & aurationis, ac sententiæ: & iam vel ipsi iudicent, vtrum innumerabiles alij? Nam domesticis Exemplis aputauerunt? * Quid Africanus minor? quid maior? auro & argento, qui Corinthijs operibus abundant; rofulgentibus, qui signis, qui tabulis, qui cælato clarum videretur? veniant igitur Irrifores huiusota sibi expetendum, nisi quod laudabile esse & præbundamus * An cogitasse quicquam putamus in vian C. Fabricij, qui nihil corum habuit, nihil habere voluit, similes esse malint? Atque hæc quidem, quæ modò huc, modò illuc transferuntur, facile Quid inter horum ætates interiectus Cato? Quid tatem esse summum Bonum. Quæ quidem mihibox tamen arciè tenent, accuratéque defendunt, volupadduci solent, vt in rebus bonis esse negent: illud nes, vt nihil inter te, atque inter quadrupedem us,neque divinius; sic te ipse abijcies, atque prosterum Natura, dederit animum, quo nihil est præstantifine Deus, fine mater (vt ita dicam) remm omnipecudum videtur esse, non hominum. Tu, cum tibi,

recte vincre. gis mentem è sua sede, & statu dimouet: prosectò, nihil est aliud benè, & beatè viuere, nisi honestà & virum? an quisquam in potiundis voluptatibus glo-riase & prædicatione * effert? Atqui si voluptas * Extollic. voluptate? Meliorémne efficit, aut laudabiliorem tionis. ar, honeste possit gloriari. Quid autem est horum in neque est vllum bonum, de quo non is, qui id habebonis habenda non est, cáque, quo est maior, co ma-(quæ plurimorum patrocinijs defenditur) in rebus putes interesse? Quicquamne Bonum est, quod non Repugnat * est maxime boni particeps, ita & laudabilis maxime, cum, qui possidet, meliorem facit? vt enim quisque bono, melio-Conclusio

Quod se ipsa contenta virtus ad beate viuendum. "On' aurapuns n'aperi mois suduporiavid cft,

vno sua ponit omnia. Cuius autem spes onnis, & mortali nihil potest. Nescis, insane, nescis, quantas in rebus vnus ex fortunatis hominibus: in aduersis ulmodi, mortis, ant exilij minis: mihi vero quicpotest esse certi, nihisque quod exploratum haquid ipsa valeat, ignoras. Nemo potest non beatissivires virtus habeat; nomen tantum virtutis viurpas, cum corpus eius * caperetur, * capi certe ipse non um tu hominem terreto, si quem eris nacque istiratio, & cogitatio pendet ex fortuna; huic nihil vnas ex summis viris videbatur: quo beatius esse potuit. C. verò Marium vidimus, qui mihi fecundis sidio munitus, tantóque comitatu circumspectus, nim magnitudo animi cius cruciabatur à Pœnis, beat permansurum sibi, ne vnum quidem diem. tus, non denique animus ipse, qui, tot virtutum prænon grauitas, non fides, non constantia, non vlla vir-MEc verò ego M. Regulum ærumnosum, nec in-felicem, nec miserum vnquam putaui. Non e-

Inductio à loco coniu.

Carperesar

M. T. CICERONIS.

quid acciderit in tam ingrata civitate, ne reculanti quidem euenerit, non modò non repugnanti. Quid peperi tale, nihil consecut' sum, vt in co statu ellem: uerunt curæ & cogitationes meæ? Siquidem nihil quem neque fortunæ temeritas, neque inimicorum enim ego laboraui, aut quid egi, aut in quo cuigilalabefactarct iniuria. Mortémne mihi minitaris, ve

exulum mas morrem, nec

×

demigrandum sit? Mors terribilis est ijs, quorum satis est, quod est, & idipsum, quod habes, ne non diijs, qui omnem orbem terrarum vnam vrbem elle emori non potest: exilium autem terribile est ijs,quiqui te Beatum, qui te florentem putas: tuæ libididucunt, sinunt. Quamobrem vt improbo, & stulto, & inerti uturnum sit futurum, times. Te conscientiæ stimucum vita omnia extinguuntur; non ijs, quorum laus bus quasi circumscriptus est habitandi locus, non diciorum,atq; legum-Quocunque aspexisti,vt furiæ, fortis,miser esse non potest. Nec verò, cuius virtus, nemini bene este potest: sic bonus vir, & sapiens, & fic tux tibi occurrunt iniurix, quæ te respirare non lant maleficiorum tuorum: te metus exanimant iuneque porrò fugienda vita est, que laudanda est: morésque laudandi sunt, Eius non laudanda vita est: quicquid est laudabile, idem & beatum, & florens, & expetendum videri debet. Esset autem fugienda, si esset misera. Quamobrem, Temiseriæ, teærumnæ premunt omnes,

Onion majusprijus : id est. Æqualia effe peccata.

*

metienda sunt In quo peccatur, id potest aliud alio maius esse, aut minus: ipsum quidem illud, peccare, Parua, inquit, reseft, atqui magna culpa. Nec co nim peccata rerum euentu, sed vitijs hominum quoquò

forti fortiorem, nec sapiente sapientiorem posse fiealiqua effuderit? Vna virtus est, consentiens cum raqui depositum nullo teste, cum lucrari impunè poscesse che Atqui pares esse virtutes, nec bono viro co peccato nascuntur, & qualia fint oportet. Quodsi peccare, tanquam transilire lineas. Quod cum fefunt, & nihil recto rectius est:certe nec bono quide men relinquatur. Etenim si bene facta, recte facta tione, & perpetua constantia. Nihil huic addi po-test quo magis virtus sit: nihil demi, vt virtutis norantem eum, qui se in aliqua libidine continuerit, in millibus pondo auri non idem fecerit? Aut tempeset, auri pondo decem reddiderit, si idem in decem ri,facillime potest perspici. An virum bonum dices, meliorem, nec temperante temperantiorem, nec quam fieri potest: quoniam in eo est, peccasum, si cum semel transferis, ad augendum transcumdi culsi ctiam petulans suisset in aliqua generosa, ac nobili in muliere ignota, dolor ad pauciores pertinet, quam melius quicquam inueniri potest. Sequiturigituryvt virtutes pares funt inter se, paria esse ctiam vitia nepam nihil pertinet. Peccare certe licet nemini. quoquo te virteris, vnum est. Auri nauem cuertat Afqualia quonia ex vitijs manant, ficiscuntur, paria esse debent. Itémque peccata, cte vitia dicuntur. Atqui, quoniam pares virtutes ctiam vitia fint paria: si quidem prauitates animi retur non licerc. Id siquidem nec maius, nec minus vn. ceris, culpa commissa est : quam longe progrediare, gubernator, an palez, in re aliquantum, in gubernasunt; recte etiam facta, quando à virtutibus pro-Quod autem non licet, id hoc vno tenetur, si arguitoris inscitia nihil interest. Lapsa est alicuius libido fint æqualia necelle Similitudo. finitionis. peccata. THU CX VI de-Argumentarur perinduchus fumunexempla, Declarant

Epiphone.

cx coniuga. Approbação

Ab exem-

seruos viuere, maluerunt, parricidæ suerunt. Ergo & rant? quamcunque in domum stuprum intulerint, modò Verior, sed ne vtilior quidem hominum vitæ non pugnis) virum potius de Bonis est quærendum, mis rebus? Etiam. Siquidem rerum modum fingere non licet, nefas putare debemus. Etiamne in minimus. Quicquid non oportet, scelus esse : quicquid dignus est. Sed nos in vità, non quæ cuique peccato titudine peccatorum præstat, coque pæna maiore in sede, ac domo, atque in Repub. collocauit. Mulqui procreauit; is qui aluit; is qui crudiuit ;is, qui seruo necando, si id sit iniuria, semel peccatur: cessit, id sit propensius: si vtrique adiuncta sit, paparenti nonnunquam adimi vita fine scelere potest; care se, si priuatis, ac si magistratibus manus inferint, nullum in delictis esse discrimen? & zque pecceat homines ab omni Improbitate, quam si sensereperiri vlla possit. Qua vis est enim, qua magis arquid baiuli, atque operarij, an quid homines doctif-simi senserint? præsertim cum hac sententia non Saguntini, qui parentes suos liberos emori, quam eile possunt. Patrem vita priuari, si per se seelus est; quæro ex te (quando verbis inter nos contendimus, ria fiant necesse est. Illud tamen interest, quod in candem esse labem libidinis? Nihilne igitur interest tem virum fuisse, memoriæ traditum est. Sed tamen Bene hercule narras: nam, istum doctum, & sapienpoena sit, sed quantum cuique liceat, spectare debehæc, non natura, distinguit: quæ quando alteri ac-& seruo sæpè, sine iniuria non potest. Causa igitur uu? Nudaista si ponassiudicari, qualia sint, non faa leonibus, diceres. Socrates disputabatisto modo. (nam hoc dicet aliquis) patrem quis necet, an serpatris vità violanda, multa peccantur. Violatur is, eft. A philosophis, inquis, ista sumis; Metucham, ne

cari polic videatur. deri? cum, quicquid peccatur, perturbatione peccesocietate audiam ciuem, digitis peccata dimetiente sua? quæ si visa sint breuiora, leuiora qui possint viratione, & ordine, nihil possit addi, quo magis pectur rationis, atque ordinis; perturbata autem femel peccare dices? Poëtam non audio in nugis; in vita: ratior, omni versu aptior esse debet, vt in syllaba, te latur; & exploditur:In vita, quæ omni gestu modenunciatus est syllaba vna breuior aut longior, exibinon possumus, animorum tenere possumus. Histrio, Exemplum si paulò se mouit extrà numerum, aut si versus proà minore.

Ori mu'res papel pairerry, id est,
Omnes stultos insantre.

us occiderat; cum ferro pulsis magistratibus, Senatas? Omnisne conuentus ferorum, & immanium? ciuitate quidem pelli potest ? Quæ est enim ciuiconsilij, tolerantia rerum humanarum, contemptitus nomen in Repub, non crat? Prædomum ille con, nibus, septus vincetur, & expugnabitur, qui nec one fortunæ, virtutibus denique omnibus, vt mæcursus, & te duce latrocinium in foro constitutum, hil valebant; cùm, judicia jacebant; cùm mos patrigata vnum in locum multitudo? Certenegabis. Omnisne ctiam fugitiuorum, ac latronum congreque pulsus ego ciuitate non sum, que tum nulla crate scelus, furoremque conucrsa, num ciuitas crat? Ita-& reliquiæ coniurationis, à Catilinæ furijs ad tuum Num igitur crat illa tum ciuitas, cum leges in ca nitum occiderat; eslet consensus populi liberi, cu estet accerlitus in cinitatem sum, cum esset in Republica Consul, qui tum nullus fuerat; esset Senatus, qui Go verò te non stultum, ve sepe; non improbum, vt semper; sed demente, & infanum* rebus*ad-

Inuchitur in P.Claudium. Vide num racionibus fit legendu.
Id eft, probabo.

*

Rat Refp. Bans. skrau Jima * Diutur-* Quibui te

iuris, & æquitatis (quæ vincula funt ciuitatis) repetita memoria. At vide, quam ista tui latrocinij tela me iniuriam semper duxi; peruenisse tamen ad me nunquam putaui: nisi forte, cum parietes disturbacontempserim. lacta, & immissam à te nefariam in

Conclusio à contratio.

meorum aliquid rure, aut deflagra arbitrabare. ses diuinam animi mei constantiam, meas curas, Nihil neque meum est ,neque cuiusquam,quod aubas, aut cum icclis sceleratas faces inferebas: tune vigilias, consilia, quibus Resp.inuica stat; si huius multo etiam magis, si illam mentem, vnde hæc conæterni beneficij immortalem memoriam deleuistes: ferri, quod eripi, quod amitti potest. Si mihi eripuisiuria, non exitum calamitosum. Ergo ego semper cifacere potuisti, reditum mihi gloriosum tua dedit inme confiterer lniuriam. Sed si hæc nec fecisti, nec silia manarunt, mihi cripuisses: tum ego accepisse in foro fecisti; armatis latronibus templa tenuisi: ra, ac loco, non animo, factisque diftinguis? Cædem bat : tu ne nunc quidem es ciuis ptimi, conimendauis eram, & tum maxime, cum meam falutem Senastis, & ciuis esse porest. An tu ciuem ab hoste natupriuatorum domos, ædésque sacras incendisti. Cur amentissime, te circumspicies? nunquamne,quidifauis, propter quem aliquando ciuitas non fuit? Et me sce'erum esse poenam? meum illud iter, ob præclacessus exulasse Rempub. putent? nunquamne, homo hostis Spartacus, si tu ciuis? Potes autem esse tu ciscelerati atque impij, quorum tute ducem esse profirissimas res à me ante gestas, esse susceptum? omnes cias, considerabis,nec quid loquare! Nescis, exilium exulem, tuo nomine, appellas, cum omnes meo difteris, quos leges exilio affici volunt, exules funt, etia fi folu non mutarunt. An, quu omnes leges te exule

que erit, cius loci ius tenebit, si ibi cum legibus esse men Exulis non perhorrescis? Roma sum, inquis. Et tu quidem in operto suisti. Non igitur vbi quisnon opportebit. sisses, exulares. At, te id fecisse, etiam gloriari soles. uilegium tulit, vt, si in opertum Bonæ Dez acceses exul? Familiarissimus tuus Cornificius de te pri quid ego communes leges profero, quibus omnibus tua deflagrarunt. Qv i TEMPLA DECEVA OC. tum tua sica deprehensa est: Qv I HOMINEM C VP A V B R 1 T ? In foro ctiam castra posuisti. Sed CINDIVM FECERIT? & ades Npmpharum manu cus, QVI CVM. TELO FVERIT? ante Sena Occidisti: QvI IN. Quomodo igitur tot legibus in Exilium ciccus, noesse inbeant, non eris tu Exul? Non appellatur inimi-

On metre on polit subregerations de oi pureje doutou: id est, Umnes japientes liberos effe, & flutius omnes feruos.

test cupidiratibus suis imperare? Refrænet primum coerceat auaritiam, cæteras animi labes repellat: libidines, spernat voluptates, iracundiam teneat, aut cui tandem hic libero im perabit, qui non dominis, dedecori, ac surpitudini, parere desierit. tum incipiat alijs imperare, cum ipse improbissimis non vrerer, si mihi apud aliquos agrestes hec habenhoc vsurpatum à doctissimis, quorum authoritate liber habendus omnino non erit. Præclare enim est Dum quidem his obediet, non modo Imperator, fed da esset oratio : cum verò apud prudentissimos loquar, quibus hæc inaudita non funt; cur ego simudisse? Dictum est igitur ab Eruditissimis viris,nisi falem me, si quid in his studijs operæ posucrim, perdipientem, liberum esse nemine. Quid est enim liberrur, aut hoc nomine dignus putetur. Quomodo? Audetur verò hic Imperator, aut etiam appelle-

Argumentum à defini tione exulis & à legum autoritate

Clodius repertus in
templo Bo

* al.portu. al.
ponto.
* Estefubia
ction non op.

Inuchitur in M. Antonis

Nemo liber nifi fapiens.

tas? potestas viuedi, vt velis. Quis igitur viuit, vt vuk,

nisi profecto qui recta sequitur ? qui gaudet officio, quitur, atque colit, quia id salutare maxime esse ius dicat: qui nihil dicit, nihil facit, nihil cogitat denigibus quidem non propter metum paret, sed cas seque omnes, quas gerit, ab ipso proficiscuntur, coque nisi libenter, aclibere; cuius omnia consilia, rescui viuendi via considerata, arq; prouisa est; qui ledémque referuntur : nec est vila res, quæ plus apud eum polleat, quam ipsius voluntas, atque iudicium?

Breni confi-

disserendum est: illud tamen * breui confitendum dixit, Suis cuique fingitur monibus. Soli igitur hoc lens, nihil coactus. Quod etsi, ita este, pluribus verbis citur) Fortuna ipsa cedit; quæ, sicut sapiens poeta tus sit, sieur est,ohedientia fractianimi, & abiecti, & dicunt cos esse sermos, vt mancipia, quæ sunt domidictu, Inopinatum, atque mirabile. Non enimita est, nist qui ita sit affectus, este liberum neminencontingit sapienti, ve nihil faciat inuitus, nihildo-Cui quidem etiam (quæ vim habere maximam dinorum facta nexus aut aliquo iure civili: sed si seruinihil in peranti negare potest, nihil recusare audet? imponit, præscribit, inber, vetat, quod videntur? ille min liber videatur, cui mulier imperat? cui leges cupidos, omnes denique improbos esse servos? An arbitino carentis sup; quis neget omnes leues,omnes Igitur omnes improbi, serui. Nec hoc tare est, quam modò feruum, sed nequissimum seruum, etiamsi in que, ve in magna familia seruorum, sunt alij lauamphilima familia natus fit, appellandum puto. Attiores (vt sibi videntur) sed tamen serui, Atridum: minatur, extin escendum? Ego verò istum non poscit,dandum est: vocat, veniendum: eijcit, abeuntabulæ, quos cælatum argentum, quos Corinthia enses, topiarij: pari stultitia sunt, quos signa, quos opera,

Epiphonem Similiudo. featentiam. quo claudit-

*

qui se istarum reru cupiditatibus dediderunt, ipsius sed vt oblectamenta puerorum. Quid enim censes?si video, seruum te esse ineptiarum omnium iudico. intuentem te, admirantem, clamores tollentem cum lycleti,omitto, vnde sustuleris, & quomodo habeas: tabula te stupidum detinet, aut signum aliquod Pofui: gereigitur animum laude dignuni. * Echionis quis, bella gesti: magnis imperijs, & prouincijs preciuitatis locum penè infimum obtinent. Magna, innestissimum locum seruitutis tenent: sic in ciuitate, gunt, qui vngunt, qui verrunt, qui spargunt, non hocstis. Sed, vt in familia, qui tractant ista, qui terverò ne conseruorum quidem yestrorum principes la, ac domo nihil splendidum, nihil ornatu fuit, prauiniscat M. Curius, aut corum aliquis, quorum in villentem, an Atriensem seruum diligente putaret? Revenusta habeantur ista, non vt vincula virorum sint, que oculos eruditos habemus. Sed, obsecro te, ita Monne igitur sunt illa festiua? Sunt : nam nos quoteripsos; & videat alique, summis populi beneficijs Corinthium cupidissimè tractantem, cum ipsa tota L. Mummius aliquem istorum videret matellionem Clant. nonne hunc hominem ita seruum judicet, vt ne in víum, barbatulos, mululos * exceptantem de piscina, quicquid denunciatum sit, facit: assentatur, assidet, uitutis? Hæreditatis spes, quidiniquitatis in seruipeculij nullam conditionem reculant durissime serfamilia quidem dignum maiore aliquo negotio pu-& pertractantem, & murenarum copia gloriantem: Corinthum contempsisset, vtrum illum ciuem excelsenis non observat? Loquitur ad voluntatem: endo non suscipit? Quem nutum locupletis orbi An corum seruitus dubia cst, qui cupiditate At sumus, inquiunt, principes ciuitatis. Vos quos ædificia magnifica nimio opere delemiratur crumuro, Eralmi adicquo vide ca

VOCAUIT. Murgnam,

malos cincs Scruitus ex ces dicit, qui confeiencia. Adoleccen

mittere, noctu venire domum ad eum, precari, denique supplicare. Quæ servitus est, si hæc libertas existimari potest? Quid? cum cupiditatum dominatus serui inertis? Quid iam illa cupiditas (quæ videtur miratur. Quid horum eft liberi? quid denique non quam domini timentur. Iudex verò quantum habet scruiendum: omnes, qui aliquid scire videntur, tanra seruitus? Adolescentibus paulò loquacioribus est git cos, qui sibi esse amplissimi videbantur, munera dura est domina, quain imperiosa, quam vehemens? Cethego, homini non probatissimo, seruire res coeesse liberior) honoris, Imperij, prouinciarum? Quain dominatum? quo timore nocentes afficit? An non peccatorum, timor? Quam est illa misera, quam duexcessit, & alius est Dominus exortus, Ex conscientia

quentissimi viri, L. Crassicopiosa magis, quam fa-

est omnis metus seruitus? Quid valet igitur illa,elo-

* Sic forte

timiditas, scruitus est. NOLITE SINERE NOS

bili? omnis animi debelitati, & humilis, & fracti

Que est ista seruitustam claro homini, támque no-

vobis vni-

ucris, quibus melius. Nifi & debemus & postumue, murare,&c concludit. & abrupte Antonium, este, rult. Quisvs ET Possv Mv s, ET Dass-BIS VNIVERSIS: Dominum mutare, non liber vult? Minime. Quid enim? adiungir, * N I s I Vo-CVIQY AM SERVIRE. În libertatem vindicari sumus. Tu posse te dicito, quandoquidam potes; debere ne dixeris : quoniam nihil quisqua debet, nivirtutibus exaggerato fumus, nec debemus; nec pof-M v s. Nos verd, siquidem animo excelso, & alto, & conuincat. eum ne liberum quidem esse, ratio, & veritas ipsa Ille videat, quomodo Imperator esse possit; cum. si quodest turpe non reddere. Sed hæc hastenus:

Redit ad

Dominum

Ort pion i copos a ling Quod solus sapiens dines sit.

*

ad liberaliter viuendum facile contentus sit : qui nine ponimus? Opinor in co, cui tanta possessio est, vt diues quidem? Quidssi pauper ctiam? Quem enim intelligimus diuitem? aut hoc verbum in quo homidicisse non gaudeam? Solusne tu djues? Quid, si ne Dij immortales! Egone me audiuisse aliquid, & diquæstum turpem putas, cùm isti ordini ne hone-stus quidem possit esse vllus: si quotidie fraudas, est. Sin autem propter auiditatem pecuniæ nullum hil sibi deesse putat, nihil curat amplius, satiatus mus enim tuus oportet se iudicet diuitem, non ho hil quærat, nihil appetat, nihil optet amplius. Anidecipis, poscis, pacisceris, aufers, cripis: si socios elt, aut contentus etiam pecunia; concedo diues minum sermo, neque possessiones tuæ. Qui si ni-QVæ est ista in commemoranda pecunia tua tam nimus hominis diucs, non arca appellari folet. spolias, zrarium expilas: si testamenta amicorum dinitem non putabo. Etenim ex co, quantum cuiexpectas: aut ne expectas quidem, at ipse supponis: que satis est, metiuntur homines diuitiarum mo-Quamuis illa sit plena, dum te inanem videbo, hæc vtrum abundantis, an Egentis signa funt? maiore: Plures? maiore etiam. Si, vt aiunt, Dadum. Filiam quis habet? pecunia est opus, Duas? gnærunt pecuniam. Quantum enim cuique* opus * Sais. nai quinquaginta sint filiæ: tot dotes magnam modus. Qui igitur non filias plures, sed innumeraest, ad id accommodatur, vt ante dixi, divitiarum Conclusio. biles cupiditates habet, que breui tempore maximas audierunt, cum diceres, neminem esse diuitem, nicopias exhaurire possit, Hunc quomodo ego appellabo divitem, cum ipse egere se sentiat? Multi ex te si qui Exercitum alere posset suis fructibus: quod insolens ostentatio? Solusne .tu diues? Proh populus uium Ro-Craffumom-Contra M. manorum

*

labas Crassus Quem dini. tem appel-

Declarat

fimiliadinc. rem admitta

Dimiliones * Intercifas . in diuctfum

nem, & congumentatio-

ones pecuniarum in concionibus candidatorum, ditiones locupleum, qui cædes municipiorum, qui ilnia in agris; qui cum seruis, cum li bertis, cum chentiprouincias; qui expulsiones vicinorum, qui latrocimissiones libertorum ad sœnerandas , diripiedasque as mercedum pactiones in patrocinijs, * intercestidens te authore cortuptelă iudicij molientes; qui tudis, intelligimus opus esle quæsito: sic qui videt domercaturis faciendis, operis dandis, publicis sumentum, ac peditum auxilia possis. Iam fateris igitur dixerit diuitem? Est enim divitiarum fructus in coquis hunc no putet confiteri, sibi quæsito opus esse? menta subiecta qui sublatos tot homines, qui denilam Syllani temporis messem recordetur; qui testas mi tuæ pariter accusatorum, atque judicum consociquod exoptas. Itaque istam paupertatem, vel potinon esse te diuitem, cui tantum desit, vt expleasid, que omnia venalia, delectum, decretum; aliena, fubus societates, qui possession es vacuas, qui proscripus egestatem, ac mendicitatem tuam, nunquam obficiatur, vt ex cotucri sex legiones, & magna equiucs, ant quam tibi ex tuis possessionibus tantum repopulus Romanus ex tantis vectigalibus iam pride pia: copiam autem declarat satietas rerum, atque atos greges; qui nocentes, & pecuniofos reos coscure culisti. Nam, vrijs, qui honeste rem quærunt Si censenda nobis atque æstimanda res sit; vtrum la, ad meam modica: de me silebo, de te loquar. enim ad vulgi opinionem mediocris, ad tuam nultem quoniam pecuniam contemnis, & recte: est re, nunquam omnind es futurus diues. Meam auabundantia : quam tu quoniam nunquam asicquê-Cui autemquæsito opus sit, quis vn quam hunc verè vix potest. Igitur, hoc proposito, nunquam cris di-

fratti partem suam concessit? Hec prosecto, que sunt supellectilem, & vestem infinite concupiscenti, non centa sestertia, ego centena ex meis: illi aurata tecta niam nulla possessio, nulla visauri, & argenti, pluris summarum virtutum, pluris æstimada sunt, quam ilralitatem Africani, qui cius hæreditatis, Q. Maximo responsum M. Curij? hæreditatem L. Pauli, an libepecuniam repudiabat? vtrum aurum Samnitum, an randem pluris gstimabimus pecuniam Pyrrhi,quam in villis, & sola marmorea facienti, & signa, tabulas, simonia. Venio enimiam ad sumptuosos: relinquo intelligunt homines, quam magnu vectigal sit par-Fabricio dabat, an continentiam Fabrici), qui illam sumptibus cupiditatis, aliquid ctiam redundabit. modò ad sumptum ille fructus est, sed etiam ad fœistum quæstuosum. Capit ille ex suis prædijssexquam virtus æstimanda est. O dij immortales! sit) dubitet, quin in virtute diuitiæ positæ sint? quoquod plurimi sit, possideat, ita ditissimus habendus la, que sunt pecunie. Quis igitur (siquide, vt quisque, nus, exiguus: ex meo tenui vectigali, detractis fortasse in huius seculi errore verser? Marcus Mamorum ac temporum vitio, aliquantum etiam ipse se viribus sustinct? Sed quid ego de me loquor, qui, maior, co plus requirit ad se tuendam : an quæ suis Vter igitur est ditior, cui deest, an cui superat? qui eget, an qui abundat? Cuius possessio quo est nilius patrum nostrorum memoria (ne semper Curios, & * Luscinos loquamur) pauper tandem fuit: * Labicano: nos igitur ditiores sumus, qui plura non esse emacem, vectigal est: tur pecuniæ modus. Non esse cupidum pecunia est; stimatione census, verum victu, atq; cultu terminahabemus? Vtinam quidem essemus. Sed non æhabuit enim ædiculas in Carinis & fundum in Contentum verò

*

Conclufio per conten-

icntentia. politionem fabiungit ex. Jam nomium Luci-Colletio cui Paradoxis -tubil mnd

Nota virtu-

stimanda Virtus, que nec cripi, nec surripi potest vn-quam: neque naufragio, neque incendio amittitur: sessionum minime quasi noceri potest: quanti est æreas quasdam magni æstimant, quòd ei generi possuis rebus esse, maxime sunt, certiffimæque divitiæ nec tempestatum,nec temporum permutatione mu-Etenim si isti callidi rerum æstimatores prata, & arequirunt. Improbi autem & auari, quoniam incer-tas, atque in casu positas possessiones habent & rebussuis: satisesse putant, quodest; nihil appe-tunt, mullare egent, nihil sibi deesse sentiunt, nihil líque (quod est proprium diuitiarum) contenti sunt enim possident res & fructuosas, & sempiternas:sotatur? qua præditi qui sunt, soli sunt divites. Soli plus semper appetunt; nec corum quisquam ad. huc inuentus est, cui, quod haberet, esset satis, non modo non copiosi, ac diuites, fed ctiam inopes, ac pauperes existimandi funt.

M.T. CICERONIS PARA-DOXORVM. FINIS.

M.T.

M. T. CICERONIS D SOMNIO SCIPIONIS.

Ex libro de Repub. Sexto.

Vm in Africam venissem * M. Ma- * à Mantie liæ nostræ iustis de causis aminihil mihi potius fuit, qua vt Mafnilio Confule, nem Tribunis (vt scitis) militum; finissam conuenirem regem famiad quartam legio-

collacrymauit; aliquantóque post suspexit in cœcissimum. Ad quem ve veni, complexusme senex ta migro, conspicuo in meo regno & his techis P. lum, &, graces, inquit, tibi ago, summe Sol, voillum de suo regno, ille me de nostra Rep. percontacreor. Ita nunquam ex animo meo discedit illius optimi, atque inuicissimi viri men oria. Deinde ego bisque, reliqui cœlites, quòd antequam ex hac viratu accepti,sermonem in multam noctem produxisus est; multisque verbis vitrò citróque habitis, ille Cornelium Scipionem, cuius ego nomine ipso renobis consumptus est dies. Post autem regio appasum de via, & qui ad multa noctem vigilassem, arctiomniaque cius non solum facta, sed ctiam dicta memus; cum senex nihil, nisi de Africano, loqueretur, minisset. Deinde, vt cubitum discessimus, me & fesnim ferè, ve cogitationes, sermonésque nostri parians or, quam solebat, somnus complexus est. Hie mihi aliquid in somno tale, quale de Homero scribit En-(credo equidem ex hoc, quod eramus loquuti : fit equæ mihi ex imagine cius, quam ex iple, crat notior. gitare, & loqui) Africanus se ostendit illa forma, nius; de quo videlicet sæpissimè vigilans solchat co-

CICERONIS

240

ximum conficies, Numantiámque excindes. Sed cum Quein vt agnouis qui com cohorrui. Sed ille. Ades inquit, animo, & omitte timorem, Scipio, & quæ diciam; delegere iterum absens consul, bellumq; manobis adhuc hæreditarium. Cum autem Carthagiquodam loco) ad quam tu oppugnanda nunc venis nec potest quiescere? (ostendebat autem Carthagirêre pop.Rom.coacta per me,renouat pristina bella, cam,trade memoriæ. Vidésne illam vrbem,quæ panumeri (quorum vterque plenus, alter altera de cau-Solis anfractus, reditusque conuerterit; duoque hi ostendas, oportebit, patrig, lumen animi, ingenij, coperturbatam consilijs nepotismei. Hie tu Africane eris curru Capitolium inuectus, offendes Rempub, nem deleueris, triumphum egeris, censorque fueris; que cognomen id tibi per te partum, quod habes ex penè miles? hanc hoc biennio consul cuertes nem de excelfo, & pleno stellarum, illustri, & claro si faeorum viam. Nam, cum actas tua septenos octics filique tui. Sed eius temporis ancipitem video qua-& obieris legatus Ægyptum, Syriam, Asiam, Grærebus: audite cærera. Sed, quo sis Africane, alacrior que cæteri vehementiùs, leniter arridens Scipio, cij, te Latini intuebuntur; Tu eris vnus, in quo nitaconuertet ciuitas. Te senatus, te omnes boni, te soconfecerint: in te vnum, atque tuum nomen le tota stituas oportet, si impias propinquorum manus estutur ciuitatis salus. Ac, ne multa, dictator Remp. congeris. Hic cum exclamasset Lælius, ingemuissentxuo sempiterno fruantur. Nihil est enim illi principi qui patriam conseruauerint, adiuuerint, auxerint, adtutandam Rempublicam, sic habeto: Omnibus, certum esse in cœlo, ac definitum locum. vbi beati Quxso, inquit, ne me è somno excitetis, & pax sit habetur) circuitu naturali summam tibi fatalem fürdem cohorrui. Sed ille. Ades

×

minum iure sociati, qua ciuitates appellantur : ha-Deo, qui omnem hunc mundum regit, quod quidem metu mortis, quam însidiară a meis, quæsui tamen, rum rectores, & consernatores huie profecti, hue viuei étne iple, & pater Paulus, & alij, quos nos exrunt : Vestra verò quæ dicitur vita, mors est. Quin tinctos arbitraremur. Immo vero, inquit, ij viuunt, qui è corporum vinculis tanquam è carcere Euolauetem me amplexus atq;osculans flere prohibebat:atquid moror in terris, quin huc ad vos venire prope-ro? Non est ita, inquit ille. Niss enim Deus Is, cuius Quæso, inquam, pater sanctissime, atque optime, quando hæc est vita (vt Africanum audio dicere) que ego, ve primum fictu represso, loqui posse cæpi; vt vidi, equidem vim lacrymarum profudi. Ille autu aspicias ad te venientem Paulum patrem. Quem non potest. Homines enim sunt hâc lege generati, qui tuerentur illum globum, quem in hoc templo poris custodijs liberauerit, huc tibi aditus patere medium vides, quæ rerra dicitur. Hisque animus datus est ex illis sempiternis Ignibus, quæ sydera, & hoc templum est omne, quod conspicis, istis te corstellas vocatis; quæ globofæ, & rotundæ, diuinisanimatæ mentibus, circulos suos, orbésque conficiunt nec iniussu cius, à quo ille est vobis datus, ex hominibus retinendus est animus in custodia corporis? celeritate mirabili. Quare & tibi Publi, & pijs ompictatem: quæ cum sit magna in parentibus, num vità migrandum est; ne munus humanu asligauus hic tuus, vt ego qui te genuit, lustitiam cole, &c natum à Deo defugisse videamini. Sed sie, Scipio, ve propinquis, tum in patria maxima est: quia ca vita, via est in coelum, & in hune coetum corum, qui

M.T. GICERONIS.

mus ipse deus, arcens & continens ceteros: in quo infixi sunt illi, qui voluuntur, stellarum cursus sempiterni: cui subiecti sunt Septem, qui versantur retrò, contrario motu, atque cœlum. Ex quibus vglobis, connexa sunt omnia; quorum vnus est cœlequo omnia mihi contemplanti præclara cætera, & iam vixerunt, & corpore laxati illum incolunt loquibus erat illa minima, que vltima cœlo, citima teromnium, quas esse nunquam suspicati sumus. dore inter flammas elucens circulus) quem vos (vt a cum, quem vides (erat autem is splendidistimo cansua luce lustret, & compleat. Hunc, vt comites, con-sequuntur alter Veneris, alter Mercurij cursus. In subter, mediam serè regionem Solobtinet, dux, & ris luce lucebat aliena. Stellarum autem globi ternunquam ex hoc loco vidimus : & ex magnitudines cum, præter animos generi hominum Deorum muftis extimus, qui reliques omnes complectitur, fumquali punctum cius attingimus, poeniteret. Qua cu nere datos. Supra Lunam sunt æterna omnia. Nam tur. Infra autem eam nihil est,nisi mortale, & caduinfimóq; orbe Luna, radijs Solis acceusa, convertimundi, & temperatio, tanta magnitudine, vt cuncta princeps, & moderator luminum reliquorum, mens falutaris ille fulgor, qui dicitur Iouis; tum rutilus horribilisque terris, quem Martem dicitis; deinde num globum possidet illa, quam in terris Saturniam terra ira mihi parua visa est, ve me Imperij nostri, quo ræ magnitudinem facilè vincebant. Iam verd ipfa mirabilia videbantur. Erant autem ex stellx, quas Graijs accepistis) Orbem lacteum nuneupatis. nominant; deinde est hominum generi prosper, & humi defixa tua mens crit? Nonne aspicis, quain magis intuerer, Quelo, inquit Africanus, quousque

infima eft, &c in cam feruntur omnia suo*motu ponsione distinctis, impulsu & motu ipsorum orbium uallis coniunctus imparibus, sed tame pro rata portus & tam dulcis sonus? Hic est, inquit ille, qui interhic, inquam, quis cft, qui complet aures meastane dera-Quæ cum intucrer stupens, ve me recepi, Quis ea, quæ est media, & nona, Tellus, neque mouetur, & sonent. Quam ob causam summusille coeli stellifetio tanti motus incitari possunt; & natura fert, vt exrios æquabiliter concentus efficit. Nec enim filenrus rerum omnium fere nodus est. Quod docti homines neruis imitati, atque cantibus, aperüere manens, imå sede semper hæret, complexa medium vie, atque infimus. Nam terra nona, immobilis excitato mouetur sono, graui ssimo autem hic lunatrema ex altera parte grauiter, ex altera autem acute tem efficiune distinctos internallis sonos:qui numemundi locum. Illi autem octo cursus, in quibus eadeni vis est duorum, Mercurij, & Veneris, feptibusingenijs in vita humana diuina studia coluclus ad illa, que Caradupa nominantur, præcipitat ex condep. * runt. Hoc sonitu oppletæ aures obsurduerunt: sibi reditum ad hune locum : sicut alij,qui præstanaltifilmis montibus; ca gens, quæ illum locum accolit, propter magnitudinem fonitus, sensu audiendi (nec est vllus hebetior sensus in vobis) seut, vbi Niuersum, eitsque radijs acies vestra, sensusque vincicaret. Hic verd tantus est totius mundi incitatissima conucrisone sonitus, vi cum aures hominum tur. Hæc ego admirans referebam tamen oculos ad. sedem etiam nune bominum contemplari, ac doterram identidem. Tum Africanus, Sentio, inquit, to cuius conucrsio est concitatior, acuto & al-modus.

*Al.abeancis Antipodes mum,quæ si tibi parua(vt est)ita videtur, hæc cæsein angustijs vestra gloria se dilatari velit. Ipsi autem, stia semper spectato, illa humana contemnito. stunt, aduersa vobis vrgent vestigia) nihil ad veos manare possit, sed partim aliquos, partim * auerinterruptosita effe, vt nihil interipfos ab alijs ad aliquam expetendain gloriam confequi potes? Vides qui de vobis loquuntur, quam die loquetur ? Quinteriectas. Hosque, qui incolunt terram, non mode quasi maculis, vbi habitatur, vastas solitudines inhabitari in terra raris & angustis in locis, & in ipsis enim quam celebritatem sermonis hominum, aut inceps laudes vniuscuiúsque nostrum, à patribus ac-Quis in reliquis orientis, aut * obeuntis Solis vltistrum genus. Hic autem alter subiectus Aquiloni, sos, partim ctiam aduersos stare vobis : à quibus exctiam, si cupiat proles illa suturorum hominum deaudict? Quibus amputatis, cernis profecto, quantis mis, aut Aquilonis, Austriue partibus tum nomen verticibus, lateribus latior, parua quædam insula est, circumsusa illo mari, quod Atlanticum, quod magse diuersos, & cœli verticibus ipsis ex vtraque parte subnixos, obriguisse pruina vides:medium autem ilpectare gloriam certe nullam potestis. Cernis au-tem terram candem, quasi quibusdam redimitam, et cultis, notisque terris num aut tuum, aut cuiusquam quem incolitis, cerne, quam vos tenui parte continnostrum nomen, vel Caucasum hunc, quem cernis, num, quod Oceanum appellatis in terris: qui tamen, transcendere potuit, vel illum Gangem transnare? tanto nomine, quam sit paruus, vides. Ex his ipsis gat. Omnis enim terra, quæ colitur à vobis, angusta lum, & maximum Solis ardore torreri. Duo funt ha circundatam cingulis; è quibus duos maximè inter ceptas :

Al. nobis.

turnam quidem gloriam assequi possumus. Quid auceptas, posteris prodere; tamen propter eluuiones, fore de te, cum ab ijs nullus fuerit, qui ante nati fint? tem interest ab ijs, qui postea nascentur, sermonem to necesse est, non modo non æternam, sed ne diuexustionésque terrarum, quas accidere tempore ceripsa autem cum ad idem, vnde semel profecta sunt, scriptionem longis internallis retulerint: tum ille cuncta astra redierint, candemque totius coeli detummodò solis,id est, vnius astri reditu metiuntur:re sequi possir. Homines enim populariter annum tanstrum potest audiri, nemo vnius anni memoria concum præsertim apud cos ipsos, à quibus nomen nore audeo, quam multa secula hominum tencantur. verè vertens annus appellari potestin quo, vix dicedemque tempore iterum defecerit, tum, signis om-Quinec pauciores, nibus ad idem principium, stellisq; reuocatis, explepenetrauit : ita quandocunque câdem parte fol, coque visus est, cum Romuli animus hec ipsa in templa vigesimam partem scito esse conuersam. Quocirca, si tum annum habeto. Huius quidem anni nondum Namque, vt olim deficere sol hominibus, extinguiista hominum gloria, quæ pertinere vix ad vnius anreditum in hunc locum desperaueris, in quo omnia funt magnis, & præstantibus viris, quanti tandem est les,atq; ad hanc sedem, & æternam domu contueri, ni partem exiguam potest sigitur, altè spectare fi voneque sermonibus vulgi dederiste, necin præmijs men. Sermo autem omnis ille, & angustijs eingitur de te alij loquantur, ipsi videant : sed loquentur tabris, oportet, ipsa virtus trahat ad veru decus. humanis spem posueris rerum tuarum: suis te illece-1)s regionum, quas vides, nec vnquam de vllo perennis fuit, & obruitur hominum interitu, & oblini-& certe meliores fuerunt viris

M.T. CICERONIS

*

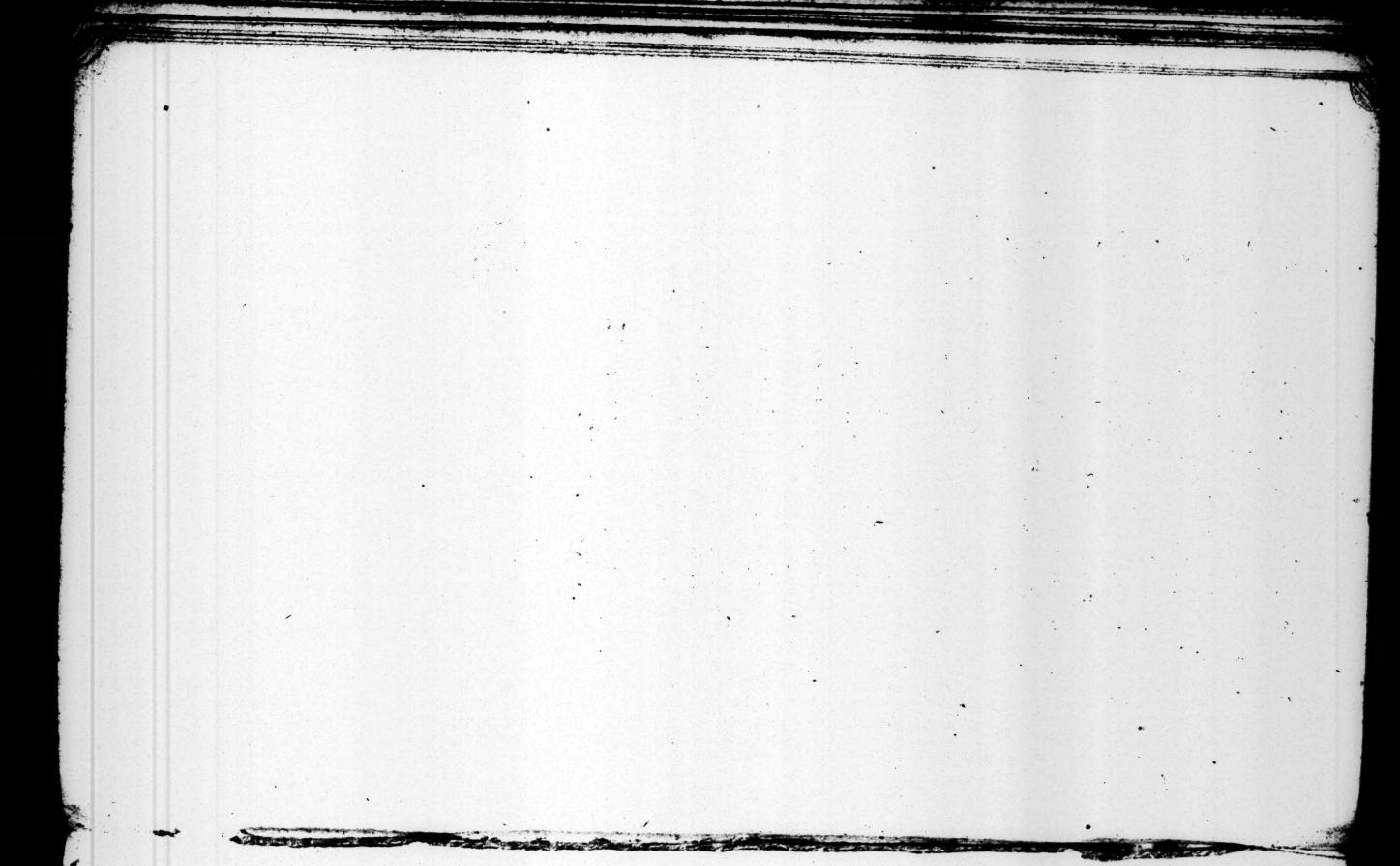
principium, quod gigneretur aliunde. Quod si nun-quam oritur, nec occidit quidem vnquam; nam prinpec morigyel concidat omne cœlum,oniníque "na qua à primo impulsu moucatur. Cum parcat igitur tura consistat, necesse cet, nec vim vlla nanciscatur, cipium extindum, nec ipium ab alio renascitur, nec æteraŭ id esse, quod à seipso moucaturiquis est, qui quod pfum à la mouetur: id autem nec nasci potest, omnia oriri. id semper mouetur; quodq3 ipsum agitatur aliunde parte mortalemiple Deus eternus, sic fragile corpus princepsille Deus: & vt ipsum mundum, ex quadam tere, & sic habeto, Te non elle mortalem, sed corpus verò, inquam, o Africane, si quidem benè mentis de origo; nam ex principio oriuntur omnia: iplum necesse est. Solum igitur, quod sese mouet, quia nunueiur, zternum est: quod aute motum affert alicui, gito demonstrari potest. Deum te igitur scito esse; ilmens cuiusque, Is est quisque, non ca figura, quæ dipatria, quasi limes, ad coeli aditum patet, quanquam ex se aliud creabit : siquidem necesse est à principio autem nulla ex re fieri potest : nec enim esset hoc principium est mouendi. Principio autem nulla est unit, quin ctiam cgteris, que mouentur, hic fons, hoe quam deseritur à se, nunquam ne moueri quide dequando finem habet motus, viuendi finem habeats qui preuider, qui tam regit, & moderatur, & mouet quidem Deus est, qui viget, qui sentit, qui meminit, hoc : Nec enim is es, quem formaista declarat : fed veltro non defui, nune tamen tanto præmio, propoito enitar multò vigilantiùs Et ille; Tu verò eniinimus tempiternus mouet. Nam quod femper mopueritia vestigijs ingressus patrijs, & tuis, decori Ita fit, vemotus principium ex co fit,

e d. 1074

impulsuque libidinum voluptatibus obedientium, diderunt, carumque se quasi ministros præbuerunt; pore, eminebit foràs; & ca, qua extra erunt, con-templans, quam maxime se à corpore abstrahet. Nam corum animi, qui se corporis voluptatibus deque ocyus faciet, si iam tum, cum erit inclus in corpatrix, quibus agitatus & exercitatus animus velonata est certe, & æterna est. Hanc tu exerce in opciùs in hanc sedem, & domum suam peruolabit : Idtimis rebus. suc. Nam hæc est nætura propria animæ, atque vis. tum est enim omne, quod impulsu agitatur externo. hanc naturam animis esse tribută neget? Inanima-Quæ si est vna ex omnibus,que sese moucat; neque Quod autem anima est, id motu cietur interiore, & Sunt autem optimæ curæ, de falute

Deorum, & hominum jura violauerunt; corporibus clapsi, nec in hunc locum, nisi multis exagitati seculis, reuertuntur. Ille discettir ego somnostatim folutus fum.

M.T.C. DE SOMNIO SCI-PIONIS FINIS.

INDEX RERVM ET BORYM. VER-

Abstinentia beneuolenti- am multitudinis conciliat.							
Abstinentia beneuolenti- am multitudinis conciliat.							
Abstinentia beneuolenti- am multitudinis conciliat.							
BRineatiz Afric. pag. 98 1.15 Abstinentia beneuolenti- am multitudinis consiliat.	10 4	-					
BRineatiz Afric. pag. 98 1.15 Abstinentia beneuolenti- m multitudinis consiliat.	- 84					-	
BRineatiz Afric. pag. 98 1.15 Abstinentia beneuolenti- m multitudinis consiliat.							
BRineatia Afric. pag. 98 1.15 Abstinentia beneuolenti- n multitudinis consiliat.							
BRineatiz Afric. pag. 98 1.15 Abstinentia beneuolenti- multitudinis consiliat.		123					
BRineatia Afric. pag. 98 1.15 Abstinentia beneuolenti- multitudinis consiliat.		1					
BRineatiz Afric. pag. 98 1.15 Abstinentia beneuolenti- nultitudinis consiliat.	-	200					
BRineatiz Afric. pag. 98 1.15 Abstinentia beneuolenti- nultitudinis consiliat.		100	AC.		100		
Abstinentia beneuolenti- ultitudinis consiliat.	-					-	
Minentia Afric. pag. 98 1.15 bifinentia beneuolenti- ultitudinis conciliat.	-				. 1 9		
Rineatiæ Afric. pag. 98 1.15 bitinentia beneuolenti- lutudinis consiliat.	-		4		1	4	
ineatiz Afric. pag. 98 1.15 Africa pag. 98 1.15 Africa pag. 98 1.15 Africa pag. 98 1.15			-			-	
finentia Afric. pag. 98 1.15 finentia beneuolenti- itudinis consiliat.		22.	•			-	
neatiæ Afric. pag. 98 1.15 linentia beneuolenti- tudinis consiliat.					-	_,	
inentia beneuolenti- udinis consiliat.			•		100		
entia Afric. pag. 98 1.15 nentia beneuolenti- idinis consiliat.	- 24		4 .		4 31	-	
atiæ Afric. pag. 98 1.15 nentia beneuolenti- dinis consiliat.							
entia Afric. pag. 98 1.15 cntia beneuolenti- linis consiliat.			•			- 4	
tiæ Afric. pag. 98 1.15 ntia beneuolenti- mis conciliat.		-4					
iæ Afric. pag. 98 1.15 ntia beneuolenti- nis consiliat.		•	_		1		
a Afric. pag. 98 1.15 tia beneuolenti- is conciliat.	-		- 10		1	-	
Afric. pag. 98 1.15 tia beneuolenti- is consiliat.		~	-			-	
Afric. pag. 98 1.15 ia beneuolenti- conciliat.		u.				. 1	
Afric. pag. 98 1.15 a beneuolenti- conciliat.	100	22			12.		
fric. pag. 98 1.15 beneuolenti- conciliat.		•			. (		2
fric. pag. 98 1.15 beneuolenti- onciliat.						_	,
hic. pag. 98 1.15 beneuolenti- neiliat.							
ric. pag. 98 1.15 beneuolenti- neiliat.						-	6
ic. pag. 98 1.15 ceneuolenti- sciliar.			7			a 🕨	
c. pag. 98 1.15 eneuolenti- ciliat.			9		1 1	_ "	
pag. 98 1.15 neuolenti- iliat.		1	7			n	
pag. 98 1.15 neuolenti- liat.		7	-4			44	
pag. 98 1.15 euolenti-	111 ~		- 1		7.3	1	
pag. 98 1.15 Euolenti- at.		7					
pag. 98 1.15 uolenti- at.		•					
pag. 98 1.15 iolenti-						-	
ag. 98 1.15 olenti-		16.	=		-8.4	0	
1.15 lenti-			Э.			~	
g. 98 1.15 lenti-	33.4					-	
1.15 enti-		13.11					
5.1.1 8.0.1.1.0.0							
\$ 7.4 8 7.4			5			•	
₽ &	Maria da	-	- 1		-	-	
4.2 5	1 .	100	-		-	0	
7'5			_	100	10.	-	
				V		9	
				-	•	-	
	_		1 "	-		2	

Academiæ ratio quid à cateris dif-70.5

Accij poeta Versus de Atreo. 143.13

Accusatio multos illustrauit.

Acculatoris nomen fugiendum. 86. 29

Acculare innocentes, impium. 87.7

87. 12

Acculatio laudem peperit.L. Cras Accusacio quibus de causis suscipi-enda. 86.& 87 adolescenti. 85.28

Actio cognitioni anteponenda. Ada agere. 180. 4

Actione in omni suscipienda, con-& modus fideranda funt honestas & efficiendi facultas. 64.21 33-2 59.6

Admirabilitas quibus rebus com-Adiunare opera præstantius, quam Adolescences quibus è rebus comparetur. pecunia. 81.9

Adolescens aliquid senile habere 201. 15

mendationem petere debeant.

Adoloscentize vituperatio.

Adolescenuz ver comparatur. 195.3

> Adolescentium Adolescentia multo plures, quam est quam senum. senecus, mortis casus habet. petulantia magis 200 vit.

Acdes ruinolæ & male materiarç Adolescentum imbecillitas consili Adulator occultus Ab adulatoribus facile falluntur Adulari, passiue. Acacus. OFFICS. propria. 213.10 42.13 39.27 ibid.

Aegina propingua Pirao. Aeginetis pollices præcifi. Aedilitatum splendor. 90.14 bid. 120

123.20

Aequitas lucet ipsa per se. 27

Actopus, fabularum actor. 49

Actate vt quisque antecellit, fententiæ principatum tenet in augurum collegio.

Actati cuique sua sunt studia. Actate data ch. cuique sua tempestiuiras 199.28

Africani dicum pulcherrimum. Acchionis rabula. Actatibus corroboratis amicitiz iudicande funt. 216.12. 176 19.

Africanus imitatus pattem. 39.16

214. 13 | Africanus Prior, anno ante cento-

rem

INDEX RERVM.

Africanus major Africanus major Aga ne moraus minor. Aga ne moraus minor. Aga ne mora immolauit Iphigeman in filiam. Agefilaus. Agefilaus. Agefilaus. Agrif fertiles imitandi, Agrif fertiles imitan

Albunus Sp.
Alexander.
Alexander Macedo, humanitate special patre.
Alexander Pherzus ab vxore interfectus.
Ambitiofos quorum similes esse dixerit Plato.

Amicitia honesto excitatur.

Amicitia vnum ex plutibus effici Pythagoras volust. 36. 19
Amicotum confilium in rebus (c. cundis maximè necessarium.

Amicorum paria racisima. 155

Amicitia maxime penurbat officia

1.9.14

Amicitia prastatiustia. ibid.

Amicitiæ præstatiustitia. ibid.

Amicitiæ præstatiustitia. ibid.

Amicitiæ prima lex,vt neque rogemus res turpes, neque faciamus rogati.

Amicitia orta à natura,non ab im becillitate. 160.13.161.22

Amicitiam víque ad extremum vitæ diem permanens, cur difficile
fit.

Amicitias qui magis quarant.

Amici qui diligendi.

Amicitiæ veræ difficillime reperiuntur in ijs qui in honoribus réque publica verfantur.

173.

Amicus certus in re incerta cernitur.

Amicitiz fines ac termini, déque ijs variz sententiz.

Amicitiz ne in graues infinicitias consertantur, cauendum ch.

Amicitiæ quæ minus probantus dissuendæ magis, quam discindendæ sunt.

177.16

Amicitia inter æquales magis elucet.

Cet.

Amicitiæ veræ sempiterna sunt.

Amiciuz quare propinquitati præfet.
157.10
Amicus tanguam alter idem.

Amor princeps est ad beneuolen-Amicorum omnia communia. Amici nous. Amicitia quid st. Amicorum causta multa facimus, Anicorum tiam conjungendam, que nostra caussa non facerevalere debet. thoritas in amicitia plutimum BUE. bene suadencium 190. VIC 178.24 166.31 157.19 111

Amare quid st. 185.8
Amilear Annibalis parer. 140.23
Animantium omnium communis

E'T VERBORVM.

rhu diduafic. ibid. Appetitus rationi, lege natura inb. ino Sépuela. Apollinis Pythij oraculum. 98 Appius Claudius cecus, pacis cum Apcllis Venus. Antipatri opinso de honesto Antiopa, ungadia. Antipacer Tyrius. Annus verè verters multa homi Annú solis redicu metimur. 245.11 Annulus Gygis. Annibal crudelis. Animorum motus duplices. 55 31 Annibal callidus Animorum vis duplex. Animorum natura atema. 154,33. Animi opera maiora, quam corpo-Animi magnitudo in contemnen-Animus incultodia corporis quoad Animi generi hominum Animi motus in quo verfari debe-Animo nibil præstantius. Animorum natura cur mortalis Animus coelestis ex altissimo do-Pyrrho diffuator. sectus eft. num focula complectitur. micilio depressus in terra. 216.29 numus hominis diues, non arca muncre dati. da volupcate, vita, re. des videtur, retinendus. 241.38 appellari debec. se non postit. hui suorumque mendi cura. 8.17 vitta grautora. & 23.246.7 deorum 193.24 107 12 314.33 117.11 102.8. 85.16. 242.34 ibid. 235-21 19. 25 111.4 45.6 49.7 23.14 47.

Athenicules in Algineras duri. 120 Athenæ exemplis illustres. Atreus. Afturias alicer leges, aliter philo-Aftutiz tollendz Arithorelis opinio de honesto. 116 Artificia que liberalia, que fordi-Aristo. Affentatio ab amicitia relixiven-Aristoteles quid de pecuniarum Ariftoteles. arisho Chius de senecture scripsic. Aristippus author seda Cyrenaica Appius cæcus quatuor filios, quia-Aristidis authoritas Athenia. Aristides influs. Argentarij Arganthonius quidam caoginta Arcopagitas constituit Sold. 33. 10 Aquilij de dolo malo formula. Architas Tarentinus. Aquahærce Arbitrorum formula. Aratus Sicyonis Nicoclem tyranlituendam remp. Araci præclarů confilium ad con-9 tophi tollunt. da effusionibus sentiat. & Aniceriæ, omne bonum in 30. senteutia de Themistoclis gratiofi. num occidit. voluptate polur. confilio. SINT PIXIC. regnauit annos, centum & que alias habuit. apud omnes 63.11.13 Atilias 181.31 128 28 ordines bid. as 188 10 139.12, 89.32 213.31 abid 6 100.1 127.9 102

Attilius Regulus iterum à Pænis captus.

Attilius vigilando necatus. 141.14.

Attilius Catalinus primarius populi vir.

Attdius L.cur sapiens habitus.

Atticus Pomponius cognomen Athenis reportauit. 107.19
Attic. P. Sulpitio multum vtebatur. 154-25
Attij poetæ verfus de regno.135.1
Auaritia fenili nihil abfurdius.213.

Auaritia nullam eft cetrius vitium.

98.29 Auaritia populos omnes perdit.

99.1.
Auari plus semper appetüt.238.15
Auaritia Spartam perditura. 98.34
Auaritia iniuriz przeipua causa.

Audio de bonis ciuium. 13.20
Audio de bonis ciuium. 101.2
Augures maiores natu, ijs etiam
qui cum resperio sunt, anteponuntur. 212.10
Ausspicia quæsant optima. 191.33

Bellum de salute cum Celtiberis, Bella cur suscipienda. Bargulus Illyricus latro. 83.1
Beara vita in quo contincatur, Bella iusta qua. Bellicæ gloriæ studium in veteri-Bellum Punicum tertium M. Cato Bellicæ res maiores ne fint vrbaex Metrodori fententia. 151.18 nis, an contra. Latinis, Sabinis, Samnitibus, Pænis, Pyrrho. 29.21 cum Cimbris : de imperio, cum bus Romanis. 17. vlt. 19.16 28.30 33.9.

nis consilio illatum.

Belli gloria adolescentibus quærenda.

Bene agier quid sit.

Bene agier quid sit.

Bene & beate viuere nihil aliud est, nis honeste & recte viuere.

225.12

Benefacta male locata, malefacta sunt.

Beneficia citra iniuriam esse debent.

92.10

Beneficia quæ plurimi facienda.

Beneficentia, benignitas, liberali-Bonificentia Herculem Beneficium qui dat, mores, non Benefici & liberales natura su-Beneficia in quos coferenda, 92.4. Beneficia in egentissmos quosque Beneficia in fingulos. Beneficij immemorem omnes o-Beneficia omnibus communican-Beneficia in remp. Beneuolentiam adolescentuli artas cadem. rum numerum retulit. præcipuè conferenda. tortunam sequi debet. da, quz. derunt. dore quodam amoris indicant. 112. 13 96.24 162.5 95.25

Beneuolentiam ciuium blanditijs
& assentationibus colligere turpe est.

Beneuolentie colligendæ præcepta.

Beneuolentiæ ratio.

Benignitas quas cautiones habeat.

21.22

Benignitas quæ sit vtilis reipub.

Benignitas

91.92

Benignitate ministrations 21. Benignitate propention effe del in calamitofos. Bias fapiens. Bias fapiens. Bias omnia fecum portabacibid Bias omnia fecum portabacibid Blandus amieus à vero interne portabacibid adhibita diligentia, 182. Bona bonis qua anteponantur.	enignitas larg
accon modatius. Benignitas propentior esse debet in calamitosos. Bias sapiens. Bias sapiens. Bias omnia secum portabatibid. 11 Blandus amicus à vero internosci potest adhibita diligentia, 182.34 Bona bonis qua anteponantur. 103.6	Benignitas largitioni anteponen- ibid.

Boni viri qui fint.

Bonum virum esse semper, est viile.

Boni viri qui appellandi fint. 157.2

Bonus nemo miser esse potest. 226
lin.24

225.10

Boni viri definitio.

Bonum summum, conuenienter natura viuere, è Stoicorum sententia.

Bona ea omnia sunt habenda, qua secundum naturam sunt. 214.18

Bonorum aquatio non laudanda.

Bonum folum honestum. 223.15
Bona caduca & incerta. 157.27
Bonitarem qui tollant. 113.15
Brutus quid in patria liberanda speciarit. 244
Brutus accusator. 87.8
Brutus L.in liberanda patria interfectus est. 215.31

CAEcilius.
Cacilij versus contra senecutem.
Cafar tyrannus.
Cafar tyrannus.
Cafar Regnandi causaperuertit omnia.

14.5
Cafaris largitiones non liberales,

Calypso. 48 C.Cannius. 134 Campus Martius. 4 Ad Carceres à calce reuocati.	Casar dictator ciuium b didit. Callicratidas nimio glos Lacedamonijs nocuit. Callipho Philosophus. Calphurnius P. Lanarius.	fed injusta. C. Cæfar L. F. Cæfar reprehensus. 13 Cæfar Cætuli patris frater. 5 Cæfaris dictatoris vituperatio.
16.31 48.25 134.32 1.46.5 alcerenocani.	7 ~ N B	32.7 46.26 134.24 ris frater: 56.29 s vituperatio.

Carthago euerfa à Paulo filio.
98.24
Carthago deleta.
18.5
Castigatio omnis vacare contumella debet.
28.22
Catonis senis precepta quatuor ad
vilitatem rei familiaris.
103.9
Catonis facta, Socratis dicta laudantur.
153.13
Cato Censorius Gracarum literarum perstudios us in senecaute.
188.17

M. Cato prætor. 191.13 Catonis liber de rebus rusticis.

Cato Vticensis nimis acerbus in publicanos & socios, ararij cau.
138.13
Catonis dicum.
Cato Vticensis cur se interficere debuerit.
Cato sapiens habitus.
Cato sapiens habitus.
109.13
Cato senex collogit xorop Sequala.
45.6

Catons.

Cicaronis de glaria libri duo. 79.9	Cicero Academicus suit. 70.3	henda nonchar quam in feri-	ub. plus ce	Ciceronis verfus. 34.11	Conin	Chryfippi dichum. 119.2	Que ab Ennio. 206.20	M. Cethegus Suadæ medulla di-	ICADUS-	5	Cella vinaria, olcaria, penuaria.	133.3	Celare & cacere, non idem sunt.	purabantur. 56.23	Lacina ling	Catulorum fermo qualis. 47.19	23. vlt.	M. Caro Quartor. 191.13	Carn repueralcare non valt.ibi. 14	mo. 119 13	hespitio , non tanguani ex do	Cato è vita discedie canquam ex	Cato cur fapiens habitus. 152.6	è aqualis.	ato Censorius Africani	Stoker.	M Cato miles.	VIII SUCIOI WILL	Bruti auunculus.		50		193.4	M. Care legem Vocomam fuafic.	7-01:00000000000000000000000000000000000
		3434	1.10	1011		1 7 15	100			-		-	-	-	-	-	-	-	-	_				2 13	3.					'		7		0	-

P. Clodij conatus.

Claudij Ap.F. adilitas.

90.19

Clemencia & placabilitas magnis

Cleombrotus

muidiam

timens,

38.12

36.30

viris dignissima.

Communitas hominum falso oru

dicitur à necessitate vita. 65.32

Communi

Collarinus Tarquinius

collega emilius.

118.12

Bruto

Colendi qui.

Clycemnestra, tragedia.

Lacedemonios perdidit.

Ciceronis Lalius. M. Cicero seripsie libros de rep. M. Cicero omnes Diceronis filij laus in re mateuri. Ciceronis ædilitas. Ciceroni in ingrata repub. naque Ciceroni reditum Civis quis sit. Ciuitatis cum familia comparatio. Ciuitas, qua dici possie. Circe. Cineas Thesialus. Cincinnatus dictator. Cincia lex à Maximo laudae Ciuitatum rechoribus & conferna-Claudij Centumali factum improicero conful icero Academicus. tus fuo anno. mors neque micorum dediciniwia, pon ext imon Athenienlis. eucniffent. toribus pater in cœlum aditus. tum calamitofum. bum. exilium recufanti bonores adopgloriofum ini-X10.28 16.4.8 230.16 101.24 91.13 230.21 339.31 203.23 91-340.34 191.15 226.1 127.25 85.10 48.25-91.15 233.4 93.16 209.1

Communia cinibus inter se quæ sint. 24. 34. 34. 34. 34. 35. 35. 36. Communia fundamentu reip. 99.8 Concordia fundamentu reip. 99.8 Consugij societas prim. 15.30 Consideratio, tempus, & diligentiam postulat. 11.16 Consuctudinis maxima vis cst. 174.33

Corporis Cornelij Scipionis P. facta ab A-Coriolanus. Convinium melius Lacini, quam Corin. a Mummio euerfa. Continentiz tradacio. Consulatus Ciceronis. Contentio plus ad gloriam valet Contentio. Cotinthus cur deleta. Consemprus quos homines sequa. fricano prædicantur. 240.3 orporis bona externis antepoquam fermo. Graci nominarunt. 101.30 204.28 9.151 98.35 164.3 81.15 \$6.6 86.3

Crassus præ divitijs, de honesto non eurabat.

13,33

L. Crassi copiosa magis quam taptens orario.

234.17

Cratippus Peripateticorum prinocps.

Cratippi laus.

Cratippus ætate Ciceronis prinocations

ceps philosophorum. 103.2
Crae. opinio de honesto. 113 9
Crudelitas inimica nature. 120.29
Cura optima de falute patriz.
247 7

Curio villitatem præponebat æquitati.
116 19
Curius etjam senex reipub, vtilis.

193.28

M. Curius chlatum aurum repudiauic.
208.29
M. Curius de Sanitibus, de Sabinis, de Pyrrho triumphauic.
208.24
M. Curius extrema grateruri vixicaibid.
23

Cyrus CYTUS. Cyrcilius quidam lapidibus obru-Cynicorum innerecundia. M. Curif domus nihil ornarum ha-M Curij tenuitas victus. M. Corius & T. M. Curij villa. buit præter ipfum, se coniun dissimi. Perfatum rex agricultura Coruncanus inter 224 131.12 1bid.25 233.23

Cyrus Perfatum rex agricultura maxime oblectatus.

Cyri morientis fermo, afrid Xenophoneem.

Cyri morientis de animorum acetnitate oratio, apud Xenophoneem.

19814

Cyri morientis de animorum acetnitate oratio, apud Xenophoneem.

M. Crassi de diuitijs opinio. 13.24

193.21

Corunganns etiam fenex reip,

benda.

103.33

41

D'Amon Pythagoricus. 120 ?
Debetur id,quod ti spe est non reddere

L. Crassus a lolescens ex accusati

L. Craffus.

46.25

M. Craffus.

Craff divicis adilicium munus.

one laudem confecutus.

85.28

P. Decins quarto consulatuse pro repub. demouit. 203.31
Decij duo. 109.7
Decorum. 2b honesto quid differat.

Pecorum su honesto quid differat.

Pecorum su honesto quid differat.

Decori duplex descriptio, Decorum ab honesto separari non Decorum tribus in rebus positum Decorum pocucum. Defensio accusatione laudabilior. Desendendi interdum etiam no-Definitio necessaria principio dis-Deliberanda ca non sunt, in quibus Deposita non semper reddenda. Demosthenes. Demetrius Phalereus, Deos non nocere. Demetrius à Macedonibus reliest turpis ipsa deliberatio. 116.31 potest. tes honestatis, centes. putationis. 41.31 ibid.33 4.34 ibid. 31 53.25 40. VIt. 42.11 87.17 86.26. 71.23 77.10 6.11

Detrahendi de absentibus studium vitiosam naturam signiscat. 57.8 Dicæarchi liber de interitu hominum.

Diligentia in amicitijs comparandis.

Diligere oportet cum iudicaueris.

Dinomachus philosophus, 148.23
Diogenis Rabylonij, Stoici opinio de honesto. 12.20
Dionysius superior quanto metu vixerit. 76.24
Dionysius tyrannus. 120.5
Dissentio sine acerbitate inter Africanum & Metullum. 38.6
Dissentio disseriate amicitias. 176.28

Dinivarum modum ex que, quan-Diaitiæ cur expetantur, Dines non est, cui quefito opus est, Diucs quis sit. Diuisio rerum ad tuendam vitam Divisionis vicum, aliquid preterire Dolus malus legibus vindicares. Dolere malum non esse, philoso-Dolorum faces. Dolor contra naturam. pertinentium. cum cuique fat ell, homines me, tiuntur. phi nonnulli affirmant. 235.24 142.33 236.27 71.10 81.31

Dolus malus quid.

Domus hominis honorati qualis esse debeat.

Domum dominus honestare debet, non contra.

Domus seminarium reip.

Domus fanis, vsus.

Donus fanis, vsus.

M. Drusus.

Duillius Pænus primus classe deginali & tibicine.

Duodecim rabulæ de tuteta. 126.9

126.8

Eloquentiz laus.
Eloquentiz quid.
86.5.
Eloquentiz intermissio, 94.13
Ennij poëtz loci sue versus,diuersas ad res prolati, suo quisque numero notati. 13.19.25.28.37.
Ennij versus de fide. 142.26

Diuirias amare, parui angustique Ennij versus ad Flammium. 187 Ennij versus de Fabio Maximo. Ennij versus de fide. 142.26 187.8

Ennij versus de sencâute sua.

Dinitiaru frudus in copia cft. 236.

31.5

animi eft.

192.33 Ennius

Ennius præcfarè paupertatem & fenecutem tulit. 193.7.
Ennius quot annos vixerit, ibid.5.
Enniy verfus ex perfona Appij cæci ibid,28
Ennius cenfet non lugendam esse

mortem, quam immortalitas confequatur.

215.18
Ennius de Homero sapissime cogitare, & loqui solebat. 239.29
Epicurei peruertunt præcepta officij.

5.17

Epicurcorum sententia de Deo.

Epicurus satis fortiter de dolore dicit.

Epicuri de bono & malo sententia ibid.31

Epigoni tragodia. 49.5 60.7 80x49ia. 60.7 Euripidis versus. 134.8. Exercitatio in omni re necessaria.

27,24
Exercitatio in senibus quid efficiat
200,4

Exilium quibus terribile. 220.30
Exilium quibus terribile. 220.11
Exules qui funt. 230.34

FAbius Q. Labco.
Fabij Maximi laus.
calliditas.
47.3
Fabricius iustus.
109.9
Fabricius etiam senex reip. vtilis.
193.21.

Fabricij continentia.124.11.237.2 Fabula Platonis vtilisima, 117.4 Falsum iurare, peierare non est.

Fides vnde diaa.

13.4

Fides vt nobis habeatur, quibus artibus claborandum. 80.6 Fidei bonz nomen latissimum.

Fides vel hosti sernanda. 18.17

Fides & constantia in amicitia defiderantur.

173.30
Fimbria.

Finis bonorum & malort simplex
esse debet.

C. Flaminius tribunas pl. 191.30.

L. Flaminius è senatu ciecus

Pæciale ius 18. 19. cum hostibus commune.

Fænerari à Catone improbatum.

Fæneratores ad medium Ianum ibid.20
Formæ dignitas quomodo tuenda.

Fors hera.

Fortis animus duabus in rebus cernitur.

Fortisimus quisque imperandi cupidisimus.

Forti viro vis adhiberi non potest.

144. 23

Fortitudo fine institia in vitio.

Fortitudo est dolorum laborumque Fortitudinem quomodo definiant Fraus odio digna maiore, quam vis Fortune Fortunam suis quisque fingit mori-Fortuna cæca. Stoici. contemptio. ous, partem. magna vis in viramque 151.27 132.13 ibid.4 20.VIE 107.5 74.15 29. I. Fraus

Fraus vuipeculæ propria, vis leonfs. Bid.34
CAbinia lege, quanta labes facta

GAbinia lege, quanta labes sacta site.

Gallus dimetiendi cessi & terra audiosissimus.

Gemma in viubus.

Geometra non omnia doceant.

Gloria cupiditas in maximis animis & ingenijs.

Gloria cupidi homines facile ad res iniustas impelluntur 30.4

Gloriam qui insceptis laboribus spernat, vix innentur ibid 6

Gloria cupiditas libertatem eripit.

Gloria tribus è rebus constat. 79.14 Gloriam qui contemnunt, non te-Gloriam è rebus bellicis petere a-Gloriz conlequendz viam Socra-Gorgias Leontinus [focratis magi-Gloria hominum angustis finibus interminatur, nec diuturna esse Gloria divirijs anteponenda. 103.7 Gnathonum multi fimiles. 182 31 prehendendi. dolescentes debent. tes quam traderet. porelt. 244.32 30.10 32.11 85.4

Gorgias Leontinus centum, & feptem compleuit annos. ibid.
Gorgia Leontini de sua senecute responsum. ibid.27
Gracchi filij vituperantur. 84.13
Gracchi patris laus. ibid.12
C. Gracchi frumentaria largitio.

Gracchi Tiberij filij, Africani nepotes. 59.vlt. Grac. Tib.qui secuti sunt. 165. 11

Homins

Gracchus Tib. rognum occupare conatus eft.

Graca cum Latinis coniungenda.

Graca cum Latinis coniungenda.

Graca cum Latinis coniungenda.

Graca verba Latinis inculcare ridicultin.

Gracia, manante à Lacedamonijs malo cecidit.

Gracorum confuetudo, yt ijs proponatur, de quo disputent quamponatur, de quo disputent quamponatio.

Gratia & pecunia comparatio.

Gratidianus pretor, lapius in officio boni viri.

Gyges Platonicus, ex pastore rex.

17.18

Gythcum.

121.21

Hæreditatoptima quæ. 535

Hercules in coleflium numero col-Hercules Prodici. Hecatonis Rhodij, lib. de officjjs Hasta bis in foro posita. Homo cateris animantibus, quan-Homerus de sercoratione memi-Homerus multis ante Hefodum Hippolyti mors. Hefiodus de stercoratione verbum Hefiodi locus. Herillus. Homerus author optimus. Herodoti locus. חור. locatus propter beneficia in hufeculis fuit. manum genus collata. non fecit. cum Sein quo præftet. 126.32. 136.26 ibid.12 208.10 112.11 129.31 233.32 16.13 208.8 23.12 5·34 83.11

Homines secundum deos, homi-Honestas à patribus quatuor ma-Honestum è quatuor veluti fonti-Honestum quibus ex rebus confia-Homines quidam non re, sed no-Hominis propria verrinuciugacio, Hominis propria appecicio princi-Honestatis partes quatuor, pru-dentia, justitia, animi magnitudo. Honestas omni pondere granior est Honestum verum in sapientibus Honestum quid fit, & Stoicorum, Honestas per se animos omnium Honestum nihil, quod iusticia va-Honestum laudabile natura. Homo homini confultum vult Mominum studia in nos quomodo Homines hominibus plurimum noparus.
9.18
Momo folus ordine sentit. ibid. 24 Honesti vis. Honoris certamen etiam inter op-Honesta natura temporibus fiunt tentia. non honelta. nibus maxime vules. nar. Peripateticorum, Socratis senmouct. & in prudentia posita. habenda. timos amicitiam labefacat. excitentur. bus manat. continentia. 139.16 112.34 107.21 79.VIt. 116.10 10.19 73.25 29.7 10.8 ibid. 10.2

Horatius Cocles.

163.20 224-8 Hortenfius, Ciceronis libert. 69.18 Inuita Minerua nihil decet. Jocandi genus quale esse debeat. Improbi scrui sunt. Humanæres fragiles & caducæ. Incellus quæ ratio. Imperij cupidicas in maximis ani-Hostis olim peregrinus. Hospitalitas à Theoph. laudatur. Hortus altera succidia. Hortenfij potentia-Ira nihil rece feri patitut. Ira male laudatur à Peripacicis. Ira omnibus interdum repudianda Irasci grauiter inimicis non opor-Iocandi genus duplex. Instionibus nihil inuenit agricul-Infipiente fortunato nihil est into-Iniustitiæ duo genera. Iniuria sit duobus modis. Impij aduersus deos quistit.113.17 Imperator quis fit. Imperium non est scelere quæren-Imperia non semper expetenda. Hortenfij zdilitas. Iratorum, aut alioqui commoto-Anus medius. lason Pheræus callidus. mis & ingenijs. tura folertius. lerabilius. dum. rum forma ipla corporis tota mutatur. Hocrates 232.18 208.18 209.19 130.19 135.33 103.20 20.33 90.20 170.8 31.11 54.25 483 93.8 19.5

Ifocrates.

Ifocrates Gorgiz Leontini discip.

192.24

Ifocrates vixit annos vno minus centum.

Ifocrates quarto & nonagesimo anno Panathenaicon scripsit.

ibid.22

Italicum bellum. 98.11
Iudiciorum ratio duplex. 86.24
Iudicium fallax in cupiditate regnandi. 116.23
Iudicijs addebatur ex fide bona.

redicijs addebatur ex nde bona.

Tura belli.
17-29
Turis ciuilis cognitio laudabilis.
02.28

Ius ciuile ductum à natura, 129,30 Ius gentium, & ius civile quomodo Influrandum ad aftringendam fide Iuris fons, natura. Ius civile neglectum. Iultir z fundamentum fides. Iusticiæ frindamentum quod. 21.26 Inflitia servandaetiam adversus in-Iustriam collit ambicio. differant. vinculum ar diffimum. nmos. ibid,32 12.34 130. I 13.33 145.7 139.5 20.20

Justicia sola viri boni nominantur
82.3
Justicia sola viri boni nominantur
82.3
Justicia opinio etiam solitario hoibid.20
Justicia part cula aliqua etia in pi
ratis, esteriiqil itro ibus, ibid.27
Justicia fruenda causa, regis olim
construiri.
83.12

Institua fundamentum est famæ.

96.19

Iustitia omnium domina & regina virtutum. Iustitiam qui tollant. ibid.16

L'acedemonij victoriz cupidissi-19.20 Lacedemonij quòd iustitia imperarent, ab omnibus serè deserti-

Lacedæmonijs amplissimum magi-

Lacedzmoniorum respub quando. & cur perierit. 98.34
Lacedzmoniorum legati Athenis. 212.1

Laccdæmone honestú domicilium senecutis.

Laciadæ Curiales.

Laciadæ Curiales.

Lacites agrum stercorat.

Lacites agrum stercorat.

Lacius semper codem vultu. 30.8

Lælius plenus hilaritatis. 46.29
E Lælius, cognomento sapiens. 83.4
C.Lelius Q. Mutij Scæuolæ augnris socer.
154.7
Lælij C.& P.Scipionis familiaritas
memorabilis. 155.15.155.32

Lælij C.& P.Scipionis familiaritas memorabilis. 155.15.155.32
Lælio adolescente, L Paulus, M. Caro, C. Gallus, P. Nasica, Tib. Gracchus iam senes. 185.11

Iultitia nullum tempus vacare de

DCT.

Iusticia sine prudentia satis habet

29.31

Lalij aquales Scipio, L. Furius, P. Rutilius, Sp. Mammius, ibid. 15. Lalio fene C. Fannius, Q. Mutius. Q. I'ubero, P, Rutilius, A. Virgi-

nius adolescentes. ibid.16
Largitionem immodicam rapinæ
sequentur. 89.1
Largitio fundú non habet . ibid.12
Largorum duo genera. ibid.14
Largitio. 90-30-31-33
Latronum leges quædă funt. 83-32
Laude se dignum quisque putat.

36 28 Legiones

Legis XII. tabularum locus. 126.10 Legis Cincie suasor Maximus.	Lex Petronia & Papia de peregrinis.	Lex de repetundis. 98.8 Lex Cressi & Scauola de peregui-	Lectrica calamitas. Legis xij. tabularum verba,	Legiones Rom. sub iugum à Sam- nitibus missa. 144 5 Lentulus ædilis Cicerone consule.
1 26.10 locus. 126.9 aximus.	de peregri- ibid. 31	97.5 98.8 98.8	V 10	gum à Sam- 144 5 one confule.

191.15 Lex Voconia à M.Catone laudata. 193.4

Leges quædă enam inter latrones.

Leges cur constitutæ. 83.18
Leges ciuiu incolumitate speciant.

Lex natura communem vtilitatem speciat 113.34 114.9.132.32 Legum.latores boniplus prosunt ciuitatibus, quam, boni imperatores.

Liberalitatisduo sunt genera. 331.3 Liberalitatisduo sunt genera. 3.28 Liberalitatis ratio duplex. 88.1 Liberales qui. 89.19

Libertatis causa, omnis à magnis virissuscipienda contentie. 31.26
Libertatis proprium quid. 31.26
Libertas quid sit. 231.vlt.
Liber nemo nisisapiens. ibid. 18
Libidinosa & intemperans adole seneauti. 198.13

Lyfander dux Lacedzmoniorum. Lysias Pythagoraus Epaminondam Lylander Ephorus à Lacedemonijs Loci & tempons vis quanta fic. Linius poeta, gratis Catonis Cent. Licinij Crassi C.Lex de sacerdotijs Lyfander Lacadamonius. Ludo & ioco quatenus viendum. Luculli magnificentia in villis ex-Luculli ædilitas. Lites valde vitanda. Libidinoforum animi. Lycurgus. Lutatius Pythias. crudijt. struendis. expullus. 183.14 ibid.28 131.30 206,12 44 25 92.34 210.7 21.28 99.27 60.31 11.65

Magnanimitas. Magister convinij. Magnæ matris Ideæ facra. Magisteria. Macedonum gaza potitus. Malitia distat à prudentia. Q.Mælius cribunus plebis. Mamercus, quod auaritiz caula a-Mancinus Numantinis deditus. fulatu repulsus. dilitatem prætermilistet, a con-Paulus. 204,20 129.27 bid.6 63.31 205 8 90.25

Liberalitas (ecundum naturam.

L. Manlius dicator acculatus à Pompomo tribuno pl. 145-13
T. Manlius deterijt tribunum pl.ab acculatione patris. ibid.28
M. Manlius pauper fuit. 200.27
M. Marcellus. 316.3
Marius

INDEX RERYM,

C. Marius septimum annum post Marius Gracidianus prætor edicit M.Marius Gratidianus. præturam iacuit. C.Marius à fide iustitiáque disces-C.Marius. Massanissa nonaginta annos natus Marte nostro. C.Marius qualis in secundis & ad-Massanista familiæ Scipionum a-Male materiatæ ædes. Massilia in triumpho portata. 78.4 Massanissa, P. Cornelium Scipione Q. Maximus senex adolescente M. Maximi grauitas comitate Q Maximus Mortuum alium pro Q.Maximus Tarentum recepit. Mendacium omne contrahendis Menalippa. tragodia. Memoria legendis sepulchris per-Medea, Tragordia. Q.Max. Africani fraver. Q.Maximus augur. Q.Maximus vt homo Romanus M rebus tollend Melius,æquius. nctis. populo quid seruet. micissimus. quid fecerit. regio apparatu accepit. 239.20 funcre laudauit. emoria senecute minuitur. ib.5 valde literatus. Catone. diputabatur. dum intelligens. li) morte. Maximus iuris augurij Maximi fortitudo in ferenda fi-13233 128 123.20 115.35 225.23 126.13 condi**rbid.26** 195.11 ibid.7 admo-126.13 191.32 bid.8 191.5 191.3 239.9 192.1 137.5 19263 49.5 5

> Mente nibil divinius. Mercari quod staum vendas, sora Menss eniusq; is est quisque 24 Mercatura que probanda, que mi-Mercede ad amandum adductior-L. Metellus quadriennio post al-terum consularum ponrisex maxi-Mercenarij omnes fordidi. Metrodori de beata vita sententia. Q. Metellus imperator à didum. didiffimum. mus factus est. suo C. Mario accusatus. 132.24 legato 151.18 62-33

Metus omnis, seruitus est, 234.16 Metus odij comes. Miles semel dimissus, nist secundo Micare in tenebris. facramento obligetur, pugnare custos diuturnitatis. iure contra hostem non potest. 75-32. malus 132.10 76.6

Milo gladiatores emit. 91. Milonis Crotoniata abieda vox. 197.18 18.30

Minerua Phidia Milo humeris bouem sustinuir. 222. 12 109.21

aut etiam optanda est. 213.3 Mors longè abesse à senceute non Mors seni aut plane negligenda, Mors seruituti, & turpitudini ante. Morofitas senum aliquid excusati-Mores corrumpuntur divirijs. 96.8 Modestia. Modestia quid. Minutij Bafilij falsum sestamentu. Minos. ponenda. onis haber. 313.18 130.15 42.13 potest 35.22 40.30

JOE W	t.	NOT	Mor	ren.
C C	imer	tis a	mo	7
AL BO	,5	dole	71.	
3 80		fcen	tati	
TEN CENT		mm)	COM	
in a		20	Rum	
deb	It	onu:	15. 1	
5		2	5.	ibid.
	fortem ve negligamus, ab ado	klortem vi negligamus, ab adole- feentia meditatum esse debet.	Mortis adolescentum & senum o crimen. Mortem vi negligamus, ab ado scentia meditatum esse debet	Mors omni ætati communis. ibi.21 Mortis adolescentum & senum dis- crimen. Mortem vt negligamus, ab adole- scentia meditatum esse debet.

Morti nihil tam simile, quàm somnus.
Mortuis seligiosa iura tribuuntur.

Mors quibus terribilis. 226.9

Mors rogandi indicis. 119.30

Q. Mutij adilitas. 90.18

Q. Mutij Mancini sermo qualis.

9 Matius P.F. iurisconsul. 49.37
B. Murius. 84.2
Q. Mutius Porsens interfector.

294.6
L. Mummius.
98.25
Mummij laus.
ibid.26
Mnnus perinde est, vt accipitur.

Mutario facienda consilija vbi nos errasse cognoscimus. \$1.21

Næuram quis & ludus. 195.1
Næuram quis suam pocius quam alienam insequi debec. 47-33
Natura omnibus seguenda. ibi. vlc.
Natura, quas partes corporis texir.
cas tegere omnes debent. 54.2
Natura non patitur, yt alteri detrahamus nostri commodì causa.

Natura est sus gentium. ibid.24
Natura est sex divina, & humana.
ibid.31

Naturæ lege vnå & cådem omnes continemur.

113.3

Maturæ desiderat redta & conuent-

Cntia.

Naturæ principia.

Naturæ lcx.

Naturæ fonsiuris.

Natura fonsiuris.

Natura murari non potest. 162.27

Natura similium sui appetens est.

Nearchus Tarentinus, 203. 34
Negligendus nemo in quo fit aliqua fignificatio virtutis. 22. 34
Neoptolemus. 177.1
Neptunus tres optiones Thefeo dedit. 16.12.8: 138.32
Nefter apud Homerum de virtutibus fuis fapilsime prædicat.

Nicocles tyrannus occisus. 198.26
Nili accola. 243. 27
Non putaram videndum sapienti ne quando dicere cogatur. 35.17
Narban. C. 2 P. Sulpitio accusatur.
Numa Pompilius. 86.30
Numa Pompilius. 223.31
Numantia deleta. 34.3
Numicius. T. Trib.Pl. 144.7

Oßiurgationum qui modus. 58.2 Ocauius Cn. primus è sua familia consul. ibid. 19 M. Ocauij Frumentaria largitio.

Odifie apertè magis ingenuum cit, quam fronte occultare sententiam.

174.9
Occonomicus Xenophontis, liber à Cicerone adolescente versus.

Officina nihil habet ingenium.

De Officijs libri non multum à Peripateticorum dogmate differunt 41.5
Officij amplitudo, & laus. 5.7

•	Opifices omnes fordidi. 63.3 Opinionem hominum de se negli gere arrogantis est. 43.4 Oppiare paratumconuiuiu. 125.13	Officia exprobrantium hominum odiofum genus. 176.1 Onera maxima fenedus & paupertas. 193.7 Opes cum infamia non viiles. 135	ni. paratic ndi rai ntio in 5. 21.	Officiorum boni ratiocinatores esse debemus. ibid. 26 Officia splendidisima, quæ ab animi magnitudine oriuntur. 28.15 Officia pro ætatum ratione variantur. Officium adolescentis. ibid. 13 Officium magistratus. 33.5 Officium privati. ibid. 11	officiorum præcepta adoles centiæ aptissima. Officij præceptio quorum philoso- phorum propria. De Officijs libri à Stoicorum fon- tibns deriuati. De Officio questio duplex. ibid.27 Officij diuisio. Officij deserendi causæ. Officij commutatio. Officia alijs alia magis debentur.
٠	63.3 fc negli 43.4 1. 125.13	139.19 hominum 176.1 & paup er- 193.7 rüles. 135	ibid.15 63.28 tiones quin- yo.16 philosophia deliberatio 108.31 ibus hone-	oreseffe ibid. 26 rab ani- rab ani- sarian- sarian- jbid. 13 ibid. 26	stoicorum philoso- Stoicorum philoso- Stoicorum fon- 6.5 duplex. ibid.27 duplex. ibid.27 7.4 6.28 caufa. 14.22 o. 15.33 nagis debentur.

Papias.

Paulus Aemilius. C. Lucinio famili-

220.34

aris fuit.

164-34

C. Papyrius conful legem tulit de tribunis Pl.reficiendis. 182.5

παραίδιξα. 231.31 παρούδιξα. maximè Socratica.222.3

Pascere bene, prima vulitas in re

familiari.

Parsimonia magnu vcdigal,237. 13

Patris vita cumviolatur, quam mul.

103.10

ta peccantur.

228,27

Patriæ

-						5
	PP P P P P P P P P P P P P P P P P P P	Pan	öpugi. Otium	07.0	Oran Oran	דו
1	parationem omisit. 102. 31. de officijs accuratissimès cripsit, 106. 14. locum de officijs: praterm. sibid. 32. Panærium Cicero secutus in libri de officijs. Panærium cicero secutus in libri de officijs. Panærij opinio de honesto. 108. 108. 109 panærij opinio de honesto. 108 panærij opinio de honesto.	Panætius reprehensus. 6.9,7,28 Panæt.Africani præceptor. 39.19 Panætius duas res in suis libris præ	ορμοί. Otium languorem affert,	Orbium cœlestium ordo. 242. 16 concentus. 243.9. ab hominibus non percipitur 243.30 Ordo quid. 60.3 Originum, Catonis libri. 201. 18	Orationis vis. Orationis duplex ratio. Orationis vis duplex. Oratoris vis duplex. Oratoris munus ingenij non folum est, sed laterum etiam & virium.	NENYM
	um ocu	Afri I	lang	uid.	S VI	V
	cfc Ci	can can	one	Ca cipi	is di	5
	om om ratification de cro	reproper	TCH	tur 43	my block t	
	the for the first ver	in a	aff	. 9. a	CHI XX CX	
	lica Defe	nis Sugar	ä.	bri.	3,40	
	to.	E		E CE C	323.23 86.1 56.5 56.5 j non folum.	
:	ibid. 32. ibid. 32. ibid. 32. ibid. 32. ibid. 168. 168. 1	159. 17 6.9,7,28 r. 39.15 libris præ	21.66 74.4 104.14	197.29 243. 16 minibus 243. 30 60.3 201. 18	\$6.3 \$6.5 \$6.5	
•	6	2 2 2 2 2 3	74.4	188 30 30	36.1 86.1 56.5 56.5	

Patriz charitas quanta. 137-15
Pro patria mors appetenda, fi ita res ferat. 26. 31
Patria parentibus anteponenda. 137-31
Patroni ciuitatum & nationum qui effent. 74.3
L. Paulus focer filij M. Catonis.

Paupertas contra naturam. 111.6
Paufanias dux Lacedæmoniorum.
33. 28

193.20.

Pax iniusiu populi, senatusque fada, irrita. 144.6 Peccare, unnquam vtile. 127. 14 Peccandum non est amici caussa,

Peccata esse aqualia. 236.31
Peccata non rerum euentu, sed vitijs hominum metienda sunt.

Peccare est tanquam lineas tranfire. 237-7.
Peccatorum conscientia, dura seruitus. 234.12.

Pecuniæ cupiditas vnde. 13.29
Pecuniam contemnere magnificum eft. 31.7

Pecunia corrupti, fideles esse non possunt.

Recunia non quarenda solum, sed cuam collocanda.

Pecunia cupiditas in plerisque, summa amicitia pessis. 163.19

Pecunia & gratia comparatio.

Pelopis regnum iniquum. 135.3
Perduellis. 135.3
Peregrinos viu vibis prohibere, inhumanum. 120 vlt.
Periclis seueritas. 46. vlt.
Periclis didu in Sophoelem. 60 28

Periculofarum actionum multiplex Pericles princeps Gracia. Periculis fine causa offertese, stul-Peripatetici, quod iracundiam lau-Peripateticis Pernicies vite fumma, intelligentia rauo. Personis veluti dnabus natura tum cft. fimulatio in malitia. dent, notati. fummum benum estc. numquemque nestium induit. placet honeftum 107.23 38.31 91.34 130.1

Periurium quid sit. 143.29
Phaeron Solis silius iau sulminis destagrauit. 138.29
Phalaridis mos. 77.8
Phalaris crudelis tyrannus. 14.19
Philippi Macedonum regis, humanitas. 39.11
L. Philippus. 39.11
Philippi ad Alexandrum epistola.

L. Philippi iniusta sententia. 136.1 Philosof hiæ pars de cficijs vber-Philosophi qui. Philotophiæ nomen Philosophorum vita minus expeti-Philosophi in quo peccent. Philippus tribunis pl. moderatus. Philosophie defensio. Philosophia, quando & quibus ra-Philosophia tota frugifera & fru-Philosophia quid. TIMA. inuilum, tionibus addudus operam date qui rempub. tractant. cæperit Cicero. 68: per totum. aucia, quam corum Philosoph: 2 quibufdam ibid.21 ibid vlr. 162.19 14.29 69.10

Philosophia liberalitatem, iustitia continentiam docet. 113.2
Philosophia vitam tranquillam prastat. 188.6
Philosophorum principes. 195.34
Pistura ctiam non perfesta delestat imperitos & laudatur. 108.33
Pictas in patriam, in cœlum via est.

Piratis fides non feruanda. 143.23
Pirata non est ex perduellium numero, sed communis hostis onibid.24
L. Pisonis lex de repetundis. 98.9
Plato. 4.29
Plato. 4.29
Platonis locus. 10.4
Platonis præclara sententia. 12.23
Platonis dicum in Philosophos.

Platonis tranquilla senectus. Placo Dionem erudijt. Platonis Platonis doctrina, discere, esse re-Plato Tarentum venit. Poemata vel minùs præclara dele-Pocula minuta & rorancia. Plauti comœdiæ, Truculentus Plautus. scribens mortuus est. futuris necessaria. minifci. Gant imperitos, & laudantur. Pfeudolus. VNO præcepta & octogetimo anno duo reip. pra 192.19 207.11 205.9 217.24 203.2 ibid. 45.2

Poeni foedifragi.

19. 25
Poeta incrs extremum actum negligit.

189. 19
Polycleti fignum.

233. 11
Pompeins Sex. geometriz studio-fus.

11.23
Pompeij dictum honoriscum in Cicronem.

34. 22

Promissa non seruanda,

Promissis quando standum non st.

16.23.139.25

139.6

Prodigi qui.

89.16

Propyles.

Prudentia quid.

64.8

ibid.

Prudentiæ & sapientiæ discrimen.

Pompeij Magni theatrum. 91.28.
Pompeius Magnus reprehentus.
134.1
Q. Pompeius cum deprecarctur,
Numantinis deditus non cst.

Pomponius tribunus pl. diem dixit L. Manlio dicatori. 145.14 Pontij Samnitis dicum de auaritia 97. vlt. T.Pontij Centurionis vires. 119.17 C. Pontius Samnis. 202.31. Pompilius. 18.22. Possidonius Panetij discipulus.

Præclara omnia rara Posthumius hosti deditus, author Possidonius de officijs scripsit.ib.29 Probabile quid sit nisi facta causa-Prinata vita quibus concedenda, Prinaram vitam multi colucre, ve Prinata vita otiosior, publica fru-Priuara nulla natura, fed oocupa-Principatum appetere, Prandia decuma nomine. ipse deditionis. quibus minùs. proprium. tranquille viuorent. tione, victoria, lege, pactione, rum contentione, non coultat. conditione, forte. Auolior sturmod 178. 11 1G6.26 1b1d.17 90.31 31.32 70.3

VERPORYM.

Ptolemaus rex, Araci Sicyonij ho-Prudentia inquo sira. Prolemaus AEgypti rex alter post Prudentia senectutis est. Prudentia vera & maxime vtilis Prudentia fine lustitia nocet. 80.26 ibid. 14 100.21 129.8

Pyrrho se Macedones dediderunt. Pyrrho. Pyrthus A Eacides. Pyrihi præclara fententia. Pulchritudinis duo genera. Alexandriam conditam, ibid.22 19.16 5.34 55.6 20.I

77.10

Pyrrhi & Annibalis dissimiles mo-Pyrrhus bellumintulit Romanis. 135.17

Pythagoræ de animorum diuinita-Pythagoras vetat, iniusiu impera-toris, id est, dei, de præsidio & Pythagoreorum mos in exercenda Pythias Pythagoricus. Pythagoræ seucritas. Pythagoras. ac opinio. flatione vitæ decedere. 215.12 memoria. 125,3.88 201.22 46.33 161.9 217.5

Væstio de honesto & villi.

Pythius argentarius.

Ductus turpes. Questus ex repub. sceleratus Quastiones de officio. nefarius. 236.12 136.26 120.33 20

Romani viri illustres bellica laude,

tatem dedeunt.

R Atione vtentium duo genera.

Recti ita iustum, si voluntariu. 15.4 cuntur, peccata à viujs. faca à virtutibus proficis 237.28 71.18

> Referenda gratia nullum officium Rei familiaris augende qui modus. Regulus captus à Pornis. Regnifides nulla. Regnandi cupiditates vnde Reges omnes Romani pares inter Reges curinftituti. M. Regulus no grumnosus. 225.16 Regno iniqui arque infideles multer le preter Superbum. 233.vlt. magis necessarium cft. Stant. 13.vit. 116.21 40.12 135.I 20.4

Res familiaris queri debet ijs re-bus, à quibus abest turpitudo.

Res magne non corporum viribus fed animi geruntur. 194.9 Rogatio ex S.C. de Mancino Nu. Rempub.capescentibus adhibenda Romani quibus populis victis ciui. Reipub. prefuturis Repetundarum lex. Rhetorum campus. Respublica maxime per Reip. lectores legum similes Tun. precepta necessaria. est despicientia rerum humanamancinis dedendo. debent. fullentate. scentulos labefactate, senibus duo Platonis 194.33 144.18 102.20 adok. 39.34 32.12 CIIC

Romanorum legionum fortirudo Romani populi Cannensi clade a-Romanorum mos verecundus. anim. nimi magnitudo. Romanorum 216.5 121.5

INDEX RERVM.

Seditionum	Mr. Sachting.
מרשף עו הו מנו שי שרשובי	
Security naturam. 116.6.	s animus quibus rei
	opinio. 166, vit.
Scipio tribunus militum in Africa,	n quorundam dea
Punici. 224.82	quitumo. 219.3
Scipiones duo propugnacula belli	animo moritur, sultissimus ini-
	Sapientissimus quisque æquillimo
pratio contra C.P	tio. 214.8
	Sapientis cum histrione, compara-
nicitia Q. Pon	quidquam sapit. 126.30
non potuit. 176.15	Sapiens, qui sibi non prodest, ne
mm	familiaris. 127.1
utilium consule	ere ration
rissimus. 154-15	nino fapientes. 109.14
P.Scipionis supremus dies fuit cla-	m, non came
triduum de rep. disseruit. 155.3	Sapientiælaus. ibid.4
Scipio paucis ante mortem diebus,	
Scipionis virtutes. 154.1	cps virtutu.ibi
215.vlt.	64.8
poribus suis obstructe voluctum.	Sapientia quid à prudentia differat.
Scipiones duo iter Pænis vel cor-	Sapientia in quo sita. ibid.18
fex maximus.	nesti.
	amor ex cognition
Scipionis Africani dicum. 104.7	charitatis. 26.5
rem Africanum adoptauit. 51.32	oniunctio, vi
Scipionis Africani filius, qui mino-	Salinator Tarentum amisit. 191.27
quentia cumulauit bellicam glo-	
•	CAcra familiarum. 25.8226
Scipionis sermo qualis. 47.24	
	107.10
Scipio Numantiam excidit. 34.3	Rutilius Rufus Panætij auditor.
mur. 11.9	~
Scientiæ enpiditate omnes trahi-	Rupilius fabularum actor. 49.6
ndus	
Scauti ædilitas. 90.21	fendit Cicero. 87.29
Scauri filius damnatus. 58.23	um adoles
M. Scaurus. 33-34	lum ascenderit. 123.29
Scauola pontificis laus. 154.16	Romulus quibus gradibus in cœ
Scauola pomifex maximus 139.16	
126.22	234.11
Scauola. Publij filius, vir bonus.	Romanorum veterum continentia.
RERVM,	INDEA I

Senator non est, qui iurciurando Senibus conceditur, vt de se dicant Senis fermo quietus & remiffus de-Senatus non censet captinos redi-Seditionum origo quæ. Senili avaricia nihil abfurdius. Senex is probatur, in quo est ali-Senem mature fieri, si vis diu esse Senex nemo tam eft, qui se annum Senatus Romanus iniustus. M.Scij benignitas. Senectutis arma funt exercitario-Senectus optatur, cademque accu-Senum impravidorum & credulo-Senectus placida post etatem purè Senes in adolescentium charitate Senectutis hovestum domicilium Senectus natura loquación, 208.21 landa funt. Senecutis viria diligentia compe-Senedus maximum onus putatir. Senectus quatuor de causis misera Senecus accufator non propter æ Senedutis vituperatio. rum stultissima in fabulis persona. corus eft. holtium tenetur. quid adolescentis. mendos. fatur. non putet posse vinere. (enex, prouerbium, nes virtutun. acquickcunt. & eleganter audam. tatem, sed propter mores. 190,8 Lacedæmone. videtur. & 192.20. & 212.17 185.16 199.11 192.18 201.16 196.10 136.7 213.29 150.22 184.29 198.24 197.33 1002I 190-31 211.30 90.33 37.19 5 189.5

Senecutis modica seueriras proba-Socrates semper codem vultu. 39.8 Seruituti & turpitudini anteponen. Senedus peradio ztatis ell, tanqua Senecutis fructus eft, ante parto-Sepulcra Societas inter omnes, maior auteur Societatis humanæ gradus. 25.18 Similatum nihil in amicitia. 160.19 Simulatio, perfidi, improbi, maliti-Simulatum nihil diuturnum. Similitudo ad amicitiam allicit. Seueritas modica in senecute pro-Seneritate sublata administrari ci-Seruorem infirma conditio. 20.30 Scruilius Ahala Sp. Melium incer-Sermonum mauitas, amicitiæ con-Sermonis comitas multum ad gra-Sergius Orara. Societatis humanæ vinculum ora-Silani ædilitas. Sicyon per annos quinquaginta à Seruis quonvodo vtendum, ibid. 3 r Sermo qualis esse debeat. Societas præftantissima, bonorum rum bonoium memoria & copia. cur, fabulę. EO. uitas non potest. cmit. tiam colligendam valet. vr quilq; proxime accedir. 157.6 da mors. dimentum. virorum familiaritas. ofi hominis est. tyrannis posicsia. batur. inter fc. communia propinguis 128.11 212.27 168.26 Socia-220.13 212.37 241.24 56.34 211 16 38.19 35:22 90.20 100.3 86.7

Socrates et pay.

Socrates in sermone maxime excellunt.

Socrates quam ad gloriam viam traderet.

Socratis opinio de honesto. 107.27

Socrates senex fidibus didicit.

Socrates sapientissmus Apollinis oraculo iudicatus. 217-8
Socratis disputandi modus. 228.2
Sodalitates Catone quastrore con-

Solitarium nihil natura amat. 181.8
Solitarium nihil natura amat. 181.8
Solitudo languorem affert. 104.14
Solonis & Themistoclis comparatio.

Solon furorem simulauit. 47.8
Solon se, quotidie aliquid addiscentem, seuem fieri dicit. 197.4
Solonis preclarum dicum. 206.27
Solonis sapientis elogium. 215.14
Solon senectute fretus, andacer Pifistato tyranno obsistebat. 215.3
Sophocles à Pericle reprehensus.

Sophocles à filijs in iudicium vocatus.

195.24
Sophoclis dichum egregium de rebus Vencreis.

Sparta propter auaritiam peritura.
98.34

Sponsio, ni bonus vir esset Pithias.

131.31
Statij poeta versus.

196.20
Statue vereum ornatu fere militari.

28.30
Stoicorum opinio de commodis
communicandis.

12.25

Stoici vnde verba fint duca studiosè exquirunt. 13.2 Stoicorum inuerecundia. 54.15 Stoici honestum solum bonum esse

> Stoici splendidius de officio, quàm Academici aut Peripaterici, dissericrunt.
>
> Stoicorum oratio.
>
> Stulto nemimi bene esse potest.

Stultos omnes infanire. 229.14 Sulpirius C. astrologia studiosus.

Sulpitius P.C. Norbanum accusauit. 86.30 Sulpitius Scruius sententia iuris ciuilis omnes saperiores vicit.

P. Sulpitius tribunus pl.à Q. Pompeio capitali odio dissidet.

Summumius, summa iniuria. 16.31
Superbia in prosperis rebus sugienda.

Superiorem parem este inseriori, maximum est in amicitia. 195.5
Syllæ largitiones non liberales, sed iniustæ.

Sylla qualis.

Syllæ causa honesta.

Syllæ dichum inbumanum.

jbid.

L.Sylla ciuium bona vendidit.

Syllæ in victoria crudelitas.

ibid.

W

Synephebi, comædia Statij. 196.

4

Tabulæ nouæ iniustæ. 101.
Tantali regnum iniquum. 135.
Tarquinius exul. Tartessorum

H VERBORVM.

Terra habitatur raris in locis. Terentius Lelij familiaris. 181.20 Terentij locus. Temperantia. Tartelliorum regis atas. 63.6.313.24.181.28.182.29 213.30 40.30

Terra Oceano circumfusa. ibid.23. Themistocles. 96.4.121.16.190.23.195.6 33-17-47-4-73-9

Theophrastus. 4.26.89.24 166.11

Thesei optatatria. Timon hominum tugiebar. Atheniensis 16.12.138.32 congressum 23.7.ibid.15 180. 29

Turpe nunquam viile Turpitudo maxime Turpio Ambinius. Tuditanus, Tributorum ratio & finis. Tribuni pl. hosibus dediti. Timotheus Cononis Tyrannorum fere violenta mors. Turpe mutatur tempore. Træzene. ram. contra flius. 205. 28 IMI. 10 131.31 110. 6 98.31 1164 חשנים-50.1 76.5

Yedigalia vrbana rusticis antepo-Valetudinis tuendæ ratio. 102 VAlerius Ceruinus Venandi studium honestum. nenda. mum annum vixic. 20 centeli-210.28 103.7 5

Veri adolescentia comparatur. Venditor lege xii. tab. prestabas, para essent. tantum vitia, que lingua nuncu-127 214.13 .81

Veregundia. Verecundia sublata, nihil rectum, Veri inucstigatio hominis propria. Veturius hosti dedicus. Veterrima quæque Vestitus quæ ratio. Versus in Vlyssem. Veritas molesta est. Vires celeritati anteponenda. Viam erranti non monstrare, Athe-Villa locuples obundat porco, hæ. crecundia maximum amicitiz oraut honestum eft. fuauisima. namentum. nis execratonibus publicis san-CITUM. melle. elo, aguo, gallina, latte, casco, debers effe 40.29.43.7 209.17 123.26 174.25 181.31 140.10 179.12 55.18

Virtutem vnam qui habet, an om-Virtus omnis tribus in rebus' fere Viriatis Luftanus à C. Lalio Virgula diuina. Virtutum quarundam Virtutem quo modo nonnulli in-Virtues ve quæque lensores, Virtus tenera & tractabilis eft. Virtute nihil amabilius. nes habeat. in belluis. map:liores. dus & comminutus. respresentur. VCttitus. fimulacra 160. vlt. 157.32 103.6 80.29 34.24 122

Victures inter fe pares. Virtus scipsa contenta est ad beate Virtutis opinio amicitiz concilia-Virtus amans fui eft. . KIIX. viucadum. 164.24.184. vlt. 163.vlt. 225.15 227.17 168.8 VIIITE &

Vicifcendi modus. VIviles. Vitis natura caduca. Vlysses militiam simulatione infa-Vicia animi grauiora, quam corpo Viccellinus. Vita deserta ab amicis, Vitammulci, &ij doci, Vita finis optimus. Virtus amitti non potest. Virtuce qui prædici funt, foli funt With eff confenciens cum ratione & perpetua confrantia. ibid. 25 Firus pluris glimanda, quam vlla runt. risac fortunæ. dinines. genti. possessio, aut villa vis auri & at. cite non poteit. 17.15, 47, deplora. lecunda 207.29 170.22 111.3 215. ibid.6

Voluptates agricolarum. 200, 36
ar. Voluptates agricolarum. 200, 36
ar. Voluptas 'plurimorum patrocinija defenditur. 225,9
unt Vox clara & fuanis effe debet.
8.8

Veile ab honesto separari non debet.

Veilitatum comparatio. 102. 30

Veilitatum comparatio. 113.1, 116.6

Vulgus non ex toto intelligit, quid abstr à perseno. 101.9

X Antippus Lacedemonius Ponorum dux. 140.13 Xenocrates seuerus philosophus.

Xenophontis locus.
Xenophontis locus.
Xenophontis Socratici liber de refamiliari.
102. 24
Xenophontis libri admodum viiles.
209.14

Z Enonis opinio de honesto.

Volupras omnis honestari

148.21

81. 28

Voluptates blandissima domina

45.31

Voluptatis appetitum omnes fere

niæ subterfugere voluit. 139.33

proprer verecundiam occultant.

FINIS.

3.7

See from 1.216 25 5: 1.40

Colinella (Cata) D. z. Austrea Simble on of Ago, from Ch. ? To Energy after